

Міністерство освіти і науки України
Інститут модернізації змісту освіти МОНУ
Чернігівський національний технологічний університет (Україна)
Наукове товариство студентів, аспірантів, докторантів і молодих вчених ЧНТУ
Українська асоціація дослідників освіти
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького (Україна)
Рада молодих вчених при ДУ «Інститут досліджень науково-технічного потенціалу
та історії науки ім. Г.М. Доброва НАН України
ГО «Чернігів Європейський» (Україна)
Гданський університет (Польща)
Кошицький технічний університет (Словаччина)
Національний інститут економічних досліджень (Грузія)
Батумський навчальний університет навігації (Грузія)
Бакинський слов'янський університет (Азербайджан)
Інститут ім. д-ра філ. Я.-У. Сандаля (Норвегія)

II Міжнародна науково-практична конференція
**«КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ВИЩОЇ
ОСВІТИ УКРАЇНИ В УМОВАХ
ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА»**

ЗБІРНИК ТЕЗ

(м. Чернігів, 11 жовтня 2019 року)

Чернігів 2019

УДК 378:339.137

K64

Конкурентоспроможність вищої освіти України в умовах інформаційного суспільства : збірник тез
K64 II Міжнародної науково-практичної конференції (м. Чернігів, 11 жовтня 2019 р.) / Чернігів. нац. технол.
ун-т. – Чернігів, 2019. – 293 с.
ISBN 978-617-7570-37-9

Збірник включає тези II Міжнародної науково-практичної конференції «Конкурентоспроможність вищої освіти України в умовах інформаційного суспільства». Тези об'єднані за науковими напрямками: модернізація системи вищої освіти в умовах становлення інформаційної економіки; тенденції та виклики інтернаціоналізації вищої освіти; формування професійних компетентностей у майбутніх фахівців в контексті розвитку інформаційного суспільства.

Збірник орієнтовано на освітян, молодих учених, аспірантів, студентів та фахівців, зацікавлених у модернізації вищої освіти.

УДК 378:339.137

Конференцію проведено в рамках наукової роботи «Інтегрована модель конкурентоспроможної вищої освіти в Україні за концепцією Quadruple Helix» (державний реєстраційний № 0117U007258) у Чернігівському національному технологічному університеті.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Голова: Шкарлет С.М., доктор економічних наук, професор, ректор Чернігівського національного технологічного університету (Україна)

Співголови:

Сандал Я.-У., доктор філософії, професор, ректор Інституту ім. д-ра філ. Яна-У. Сандала (Норвегія)

Гейчбаія Б., доктор економіки, асоційований професор, керівник департаменту управління бізнесом Батумського державного університету ім. Шота Руставелі (Грузія)

Голетіані К., кандидат технічних наук, професор, декан факультету логістики Батумського навчального університету навігації (Грузія)

Келемен М., доктор наук, професор, Кошицький технічний університет (Словаччина)

Кучабський О., доктор наук з державного управління, професор, Гданський університет (Польща)

Новрузов Р. М., доктор філософських наук, професор, проректор з наукової роботи Бакинського слов'янського університету (Азербайджан)

Алхасов Я., доктор філософії, доцент, начальник відділу практики та кар'єрного розвитку випускників, Бакинського слов'янського університету (Азербайджан)

Щудло С. А., доктор соціологічних наук, професор, директор Української асоціації дослідників освіти (Україна)

Маргасова В. Г., доктор економічних наук, професор, проректор з наукової роботи Чернігівського національного технологічного університету (Україна)

Забаштанський М. М., доктор економічних наук, професор, директор ННІ бізнесу, природокористування і туризму Чернігівського національного технологічного університету (Україна)

Пінчук А. О., кандидат економічних наук, доцент, директор ННІ економіки Чернігівського національного технологічного університету (Україна)

Руденко О. М., доктор наук з державного управління, доцент, директор НДІ публічного адміністрування та менеджменту, професор кафедри менеджменту Чернігівського національного технологічного університету (Україна)

Остапенко Л. А., кандидат юридичних наук, доцент, директор ННІ права і соціальних технологій Чернігівського національного технологічного університету (Україна)

Сизоненко О. В., кандидат економічних наук, доцент, начальник відділу «Науково-дослідна частина» Чернігівського національного технологічного університету (Україна)

Дивнич Г. А., кандидат наук з державного управління, голова Громадської організації «Чернігів Європейський» (Україна)

Аверіна К. С., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної роботи та соціальної педагогіки, начальник відділу міжнародних зв'язків Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького

Холявко Н. І., кандидат економічних наук, доцент, доцент Чернігівського національного технологічного університету (Україна)

Вербицька А. В., кандидат наук з державного управління, доцент Чернігівського національного технологічного університету (Україна)

Децюк Т. М., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент Чернігівського національного технологічного університету (Україна)

Дубина М. В., доктор економічних наук, доцент, доцент Чернігівського національного технологічного університету (Україна)

Тарасенко О. О., кандидат економічних наук, молодший науковий співробітник Чернігівського національного технологічного університету (Україна)

Матеріали представлені в авторській редакції. Автори несуть відповідальність за достовірність викладеного матеріалу, за правильність цитування джерел та посилання на них.

Ministry of Education and Science of Ukraine
Institute of Education Content Modernization (Ukraine)
Chernihiv National University of Technology (Ukraine)
Scientific Council of students, PhD-students, doctorate students and young scientists of CNUT (Ukraine)
Ukrainian Educational Research Association
Bogdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University (Ukraine)
Council of young scientists at the State Institution "Institute for Scientific and Technological Potential and
Science History Studies. АНЕМ. Dobrov NAS of Ukraine"
NGO «Chernihiv European» (Ukraine)
Fil. Dr. Jan-U. Sandal Institute (Norway)
University of Gdańsk (Poland)
Technical University of Košice (Slovak Republic)
National Institute of Economic Research (Georgia)
Batumi Navigation Teaching University (Georgia)
Baku Slavic University (Azerbaijan)
Fil. Dr. Jan-U. Sandal Institute (Norway)

II International Scientific and Practice Conference
**«COMPETITIVENESS OF HIGHER EDUCATION
OF UKRAINE IN THE CONDITIONS
OF INFORMATION SOCIETY»**

THE COLLECTION OF ABSTRACTS

(Chernihiv, October 11, 2019)

Chernihiv 2019

UDC 378:339.137

Competitiveness of higher education of Ukraine in the conditions of information society : the collection of abstracts of the Second International Research and Practice Conference (Chernihiv, October 11, 2019) / Chernihiv National University of Technology. – Chernihiv, 2019. – 293 p.
ISBN 978-617-7570-37-9

The collection includes abstracts of the Second International Scientific and Practice Conference “Competitiveness of higher education of Ukraine in the conditions of information society”. The abstracts are grouped in following directions: modernization of higher education system in the conditions of information economy; trends and challenges of higher education internationalization; development of students’ professional competences in the conditions of information society.

The collection could be useful for academicians, young scientists, postgraduates, students and specialists interested in higher education modernization.

UDK 378:339.137

The Conference is held in the frameworks of research project “Integrated Model of Competitive Higher Education of Ukraine under the Quadruple Helix Concept” (state registration number – 0117U007258) at Chernihiv National University of Technology.

EDITORIAL BOARD

Chairman: **Serhiy Shkarlet**, Doctor of Economics, Professor, Rector of Chernihiv National University of Technology (Ukraine)

Co-Chairmen:

Jan-Urban Sandal, Fil. Dr., Professor, Rector of Fil. Dr. Jan-U. Sandal Institute (Norway)

Badri Gechbaia, Doctor of Economics, Associate Professor, Head of Department of Business Administration of Batumi Shota Rustaveli State University (Georgia)

Ketevan Golefiani, Doctor of Technical Science, Professor, Dean of the Faculty of Logistics of Batumi Navigation Teaching University (Georgia)

Miroslav Kelemen, Dr.h.c. prof. Ing., DrSc. MBA, LL.M. Brigadier General (ret.), Professor at the Faculty of Aeronautics, Technical University of Košice (Slovak Republic)

Alexander Kuchabsky, Doctor of Sciences in Public Administration, Professor, University of Gdansk (Poland)

Rafiq Novruzov, Doctor of Philosophy, Professor, Vice- Rector in Scientific Work, Baku Slavic University (Azerbaijan)

Yashar Alkhasov, PhD, Associate Professor, Head of the Department of Practice and Career Development of Graduates, Baku Slavic University (Azerbaijan)

Svitlana Shchudlo, Doctor of Sociological Sciences, Professor, Director of Ukrainian Educational Research Association (Ukraine)

Viktoriia Marhasova, Doctor of Economics, Professor, Vice- Rector in Scientific Work, Chernihiv National University of Technology (Ukraine)

Maksym Zabashtanskyi, Doctor of Economics, Professor, Director of the Educational-Scientific Institute of Business, Environmental Management and Tourism, Chernihiv National University of Technology (Ukraine)

Alyna Pinchuk, PhD in Economics, Associate Professor, Head of the Educational-Scientific Institute of Economics of Chernihiv National University of Technology (Ukraine)

Olha Rudenko, Doctor of Public Administration, Associate Professor, Director of SRI of Public Administration and Management, Professor of the Department of Management of Chernihiv National University of Technology (Ukraine)

Liudmyla Ostapenko, PhD in Legal Sciences, Associate Professor, Head of the Educational-Scientific Institute of Law and Social Technologies of Chernihiv National University of Technology (Ukraine)

Hanna Dyvnych, PhD in Public Administration, Head of NGO “Chernihiv European” (Ukraine)

Olena Syzonenko, PhD in Economics, Associate Professor, Head of the Department «Scientific-Research Centre» of Chernihiv National University of Technology (Ukraine)

Kateyna Averina, PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Social Work and Social Pedagogy, Head of the Department of International Relations, Bogdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University

Nataliia Kholiavko, PhD in Economics, Associate Professor of Chernihiv National University of Technology (Ukraine)

Anna Verbytska, PhD in Public Administration, Associate Professor of Chernihiv National University of Technology (Ukraine)

Tetiana Detsiuk, PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor of Social Work of Chernihiv National University of Technology (Ukraine)

Maksym Dubyna, Doctor of Economics, Associate Professor of Chernihiv National University of Technology (Ukraine)

Olena Tarasenko, PhD in Economics, researcher at Chernihiv National University of Technology (Ukraine)

Abstracts are presented in author’s edition. Authors are responsible for the veracity of presented material and for appropriate citation and references.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. МОДЕРНІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ

Алиев Ш. Р., Алиева Г. Н., Аскерова Р. И. Распределение натяжений и деформаций по зонам заправки ткани на станке СТВ	8
Алхасов С. Я. Некоторые аспекты государственного регулирования кооперативных организаций	11
Вовченко О. В., Петренко Н. С., Живага О. В. Інтелектуальне суспільство як результат взаємодії науки та освіти	14
Гонта С. В. Форми співробітництва з во та бізнесу в моделі QUADRUPLE HELIX	18
Дадалко С. В., Козловская З. Н. Особенности системы высшего образования и подготовки кадров в Беларуси в контексте требований инновационной экономики	21
Джэнджеро О. Л., Воєділова О. М. Шляхи оновлення освітнього середовища в закладах вищої освіти	25
Дубина М. В., Тарасенко О. О. Особливості діджиталізації вищої освіти в Україні.....	27
Каблова Т. Б., Тетеря В. М. Мистецька освіта в сучасних реаліях буття (на прикладі Інституту мистецтв Київського університету імені Бориса Грінченка).....	30
Калінько І. В. Розвиток сфери інтелектуальної власності в умовах формування і інформаційної економіки.....	32
Карпінський Б. А. Управлінська доктрина активізації університетського науково-освітнього потенціалу України на засадах державотворчого патріотизму нації	35
Лавров Р. В., Садчикова І. В. Проблеми та перспективи розвитку системи вищої освіти в умовах становлення інформаційної економіки.....	38
Марцева Л. А. Роль університету в умовах підвищення інноваційності економіки регіону	41
Петренко Н. С., Живага О. В., Вовченко О. В. Інтеграція української науки у всесвітній науково-інформаційний простір	45
Підгасцька А. В. Розвиток студентського самоврядування у Канаді 40-их – 50-их років	48
Ревко А. М. Інституціональні аспекти модернізації соціальної інфраструктури регіону в умовах децентралізованого управління.....	51
Ридзель Ю. М. Особливості державного регулювання інноваційного розвитку галузі охорони здоров'я в Україні	54
Ставицький О. В. Моделі комерціалізації результатів наукових досліджень закладів вищої освіти в Україні.....	57
Холявко Н. І. ІКТ в забезпеченні адаптивності ЗВО до умов інформаційної економіки	60
Цирулик С. В. Вища освіта як чинник соціально-економічного розвитку	64
Шакун Н. В. Креативні індустрії як фактор формування людського капіталу.....	67
Lysenko I. V., Lysenko N. V. Interaction of innovative clusters and higher education.....	69

СЕКЦІЯ 2. ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ВИКЛИКИ

Аверіна К. С. Сучасний стан інституалізації міжнародної академічної мобільності	72
Вовнянко К. В. Міжнародний досвід соціального інвестування	74
Гулієва Л. И. Изучение личности азербайджанского поэта Низами в западном литературоведении	78
Загоруйко Л. О., Плотніков Є. О. Мобільне навчання мігрантів: проекти підтримки.....	81
Зінчук Н. А. Критерії оцінювання конкурентоспроможності закладів вищої освіти на вітчизняному та зарубіжних ринках освітніх послуг.....	83
Карпінський Б. А. Асоціативні комплекси вищої освіти як управлінський метод підвищення конкурентоспроможності навчальних закладів за інтернаціоналізаційних тенденцій.....	86
Молибога І. О. Становлення молодіжної політики в Україні в умовах євроінтеграції.....	90
Непоп Ю. “Brain drain” як виклик для конкурентоспроможної молоді.....	93
Рубан К. С. Переміщені особи у фокусі міжнародної та вітчизняної соціальної роботи: досвід України та Швейцарії.....	95
Плинокос Д. Д. Інтернаціоналізація вищої освіти та експорт освітніх послуг.....	97
Токман Д. А. Смарт-рішення в молодіжній роботі, спрямовані на молодих людей.....	100

Rzhevskaya N. Internationalization for professional efficiency of future specialists	102
Tykhonov S. Social worker's role as an agent of circular economy change in communities.....	103
Verbytska A. Strategic marketing of higher education institutions in the context of internationalization	105

СЕКЦІЯ 3. ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Алексєнко О. А. Формування професійних компетентностей у майбутніх фахівців через проектну діяльність	108
Алхасов О. К. Дидактические функции учебников по географии для средней школы.....	111
Алхасов Я. К. Грамматический материал как основной компонент содержания иноязычной речевой деятельности.....	113
Ахмедова М. И. Коммуникативные сбои	117
Баранник О. О. Сучасні підходи та інноваційні методи навчання у закладах вищої освіти: зарубіжний досвід та вітчизняні особливості	120
Биховець І. М. Сучасні підходи до професійної підготовки фахівців з графічного дизайну в окремих розвинених країнах світу	124
Войченко О. П. Мобільне навчання як чинник сучасної освіти в умовах інформаційного суспільства	127
Волкова Г. К. Активізація пізнавальної діяльності студентів медичного університету в курсі іноземної мови.....	131
Гаджиева Д. А. Некоторые вопросы отбора языкового материала для обучения иностранным языкам.....	134
Гаджиева М. Г. К вопросу о заимствовании	137
Гаджиева Н. Х. Этнокультура как важный принцип обучения азербайджанскому языку как иностранному	140
Галацин К. О. Реалізація комунікативної культури майбутніх інженерів в процесі позааудиторної роботи втнз	143
Гасилова Л. Х. Сакральные тексты как важный источник нравственного воспитания	146
Герасимова К. В. Система організації позааудиторної роботи зі студентами з фізичного виховання	150
Гусейнова М. В. Организация работы по формированию коммуникативной компетенции у студентов	152
Гусейнова Н. М. Игра на начальном этапе обучения иностранным языкам в азербайджанской школе.....	155
Децюк Т. М., Пінчук А. О. Форми і методи позааудиторної роботи зі студентами в умовах закладів вищої освіти	158
Децюк Т. М., Язева Я. А. Рівні професійного становлення студентів у позааудиторній роботі	160
Джалалова И. С. Виды работы над текстом на уроках чтения	163
Джалалова И. С., Юсуфова С. И. Текст как важное условие совершенствования иноязычной речи.....	176
Джафаров Т. Г. Некоторые вопросы билингвального (поли-) образования в Азербайджанской Республике.....	179
Живага О. В., Петренко Н. С., Вовченко О. В. Методи та форми популяризації наукових знань серед молоді.....	184
Загородня А. А. Реалізація профільного навчання в старшій школі України: минуле та сучасність	187
Имамалиева Л. М. «китаби-деде горкуд» в научном ракурсе мирового литературоведения	191
Ivashentseva Ye. Improving the quality of knowledge through the use of interactive teaching methods, the introduction of a competent approach in the process of professional training of future specialists.....	193
Касумова К. И. Перевод при обучении иностранному	196
Крижановська Т. В. Інклюзивна освіта дітей з особливими освітніми потребами (проблеми вищої школи)	198

Кузьмінська Ю. О. Роль дослідницької самоефективності у формуванні професійної компетентності майбутніх вчителів іноземної мови.....	202
Кулик І. О. Музейно-педагогічна технологія як фактор підготовки майбутніх вчителів історії та суспільних дисциплін до педагогічної діяльності	203
Кухаренко В. М. Дистанційне та змішане навчання у дуальній освіті.....	207
Онкович Г. В., Духаніна Н. М., Лесик Г. В. Медіадидактика вищої школи у розвитку професійних компетентностей майбутніх фахівців	211
Летуновська Н. Є. Особливості поєднання теорії з практичними методами навчання у підготовці маркетологів у системі вищої освіти	215
Мамедов Н. Ш. Связный текст и языковая коммуникация	217
Мамедов С. С. Проблема нагорного гарабаха в контексте міжнародного права.....	220
Матвійчук А. В. Роль екскурсії у формуванні професійних компетентностей майбутніх фахівців	224
Москаленко В. А. Освітня адаптація управлінського обліку в аграрному секторі до європейських стандартів.....	227
Моторна Л. В. Моделі формування професійних компетенцій у майбутніх фахівців технічного профілю.....	231
Надольська Ю. А. Позааудиторна діяльність як складова процесу навчання німецької мови	234
Ковган А. В., Настіч А. О. Формування готовності майбутніх спеціалістів туристичної галузі до організації фестивального туризму	237
Новрузов Р. М., Новрузова Г. Ф. К переводу любовной лирики Имадеддина Насими на русский язык	239
Омелько М. А. Особливості позааудиторної роботи з майбутніми бухгалтерами при формуванні професійних компетенцій.....	244
Перетятко Ю. М. Методи фасилітації при викладанні облікових дисциплін	246
Повстин О. В. Інноваційні методи навчання у закладах вищої освіти: приклади гейміфікації.....	248
Полковниченко С. О. Роль науково-дослідної роботи студентів у формуванні професійних компетенцій.....	250
Попова О. О., Українець Н. В. Модель формування професійних компетенцій майбутніх фахівців за спеціальністю 071 облік і оподаткування	252
Смалько О. А. Позааудиторна робота зі студентами з використанням систем електронної інформаційної підтримки	256
Стахова О. А. Сучасне освітнє середовище навчального закладу як необхідна умова формування професійно-творчих якостей студентів	258
Степанова О. О. Модель організації роботи з обдарованою молоддю у вінницькому технічному коледжі.....	260
Стрига Е. В. Позааудиторна самостійна робота зі студентами при вивченні лінгвокраїнознавства Китаю	264
Трехов Є. О. Педагогічна технологія удосконалення спеціальної фізичної підготовленості майбутніх офіцерів-командирів взводів спеціального призначення.....	266
Томчук М. В. Шляхи формування комунікативної компетенції майбутніх фахівців.....	269
Трофименко А. О. Теоретико-методологічні проблеми в контексті професійно-орієнтованого навчання	272
Федотова Я. В. Особливості організації позааудиторної роботи зі студентами в умовах закладів вищої освіти	274
Юшкевич О. Г. Застосування інформаційних технологій під час вивчення адміністративно-правових дисциплін.....	276
Yefimova O., Zhytska S. Multiple intelligence theory and learner-centered approach in teaching specialists for the security and defense sector of ukraine.....	279
Krasulia A. User-generated content tools in the classroom	280
Lavrysh Yu. Smart technologies in the esp course at technical universities	284
Shkoda T. Peculiarities of education and training of future vet teachers in the austrian universities.....	287
Макаренко В. І., Макаренко О. В., Сілкова О. В. Реалізація стратегії інтернаціоналізації шляхом міжнародного співробітництва в Українській медичній стоматологічній академії	290

СЕКЦІЯ 1

МОДЕРНІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ

Ш. Р. Алиев, к.т.н., доцент,
Г. Н. Алиева, старший преп.,
Р. И. Аскерова, докторант
*Азербайджанский технологический университет
(г. Гянджа, Азербайджан)*

РАСПРЕДЕЛЕНИЕ НАТЯЖЕНИЙ И ДЕФОРМАЦИЙ ПО ЗОНАМ ЗАПРАВКИ ТКАНИ НА СТАНКЕ СТБ

Рассмотрим задачу о распределении натяжений и деформаций по зонам (рис. 1) заправки ткани на станке СТБ – 2 – 330 в просе прибора.

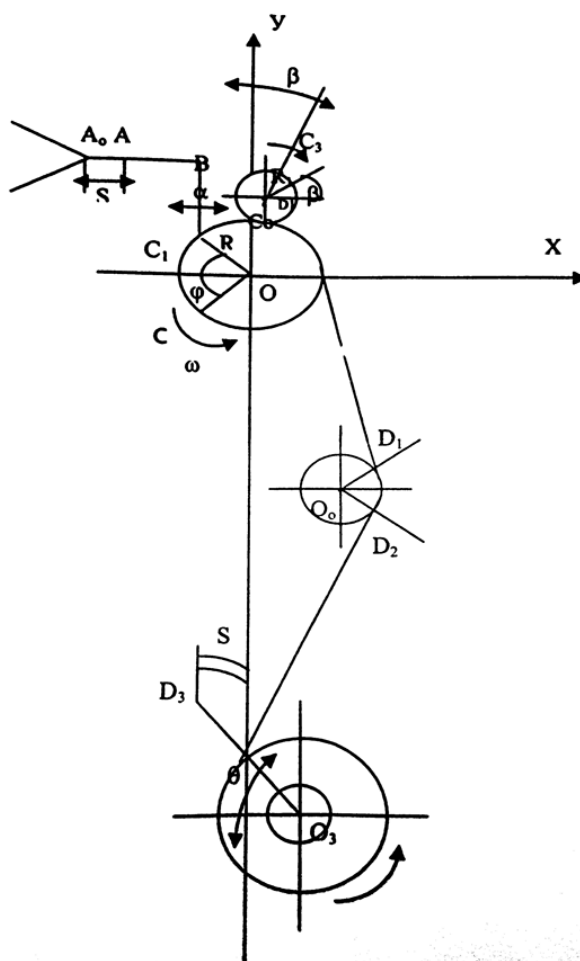

Рисунок 1. Распределение натяжений и деформаций по ткани на станке СТБ – 2 – 330 в процессе приборя

Пусть перед прибором при $t = 0$ натяжение ткани на участке A_0B равно $T = (0)$ и срам предшествующего уравнение при раскрытие зева является ведущим. На участке

$$BC_1 = L\dot{I}$$

Имеем

$$T_1(0) = T(0) \exp[-f(\pi/2 + \alpha)] \quad (1)$$

f – коэффициент трения ткани по гриднице;
 α – угол между отрезке BC_1 – и вертикально.

В первой фазе прибора при $p \leq t \leq t_1$ – натяжение ткани

$$T = T(t) = T(0) + \tau(t) \quad (2)$$

где $\tau(t)$ – приращение натяжения за счёт прибора уместающейся в зоне AB вследствие уменьшения длины,

$$L = AB = L_0 - S \quad (3)$$

$L_0 = A_0B$ (рис. 1) и закон перемещения опилки ткани вердом

$$S = S(t) = A_0A, 0 \leq S \leq S_0 \quad (4)$$

Дополнительная деформации ткани

$$\lambda = L = L_0 - S \quad (5)$$

И приращение натяжении

$$\lambda = C_T \cdot \lambda / L_0 = C_T \cdot S / L_0 \quad (6)$$

где C_T – коэффициент жесткости метрового отрезка ткани

Заметим, что при уменьшении $T_{om}(TO)$ до

$$T_1(t_1) = T_1(t_1) \exp[-f(\pi/2 + \alpha)] \quad (7)$$

по закону

$$T = T(0) - C_T \cdot S / L_p \quad (8)$$

Перемещения ткани по зоны AB в зону BC_1 , не будет, а натяжение

$$T_1 = T_1(0) + \tau(t) \quad (9)$$

в зоне BC_1 – возрастает (рис.2) от $T_1(0)$ до $T_1(t_1)$ за счет вращения вальяна по закону

$$\varphi = \omega t_1, 0 \leq t \leq t_1 \quad (10)$$

С угловой скоростью $-\omega$ – рассмотрим деформацию и натяжение ткани в зоне BC_1 при

$$0 \leq t \leq t_1$$

Длина $BC_1 = L_1 = const$

При уменьшения натяжения

$$T_1 = T_1(t) = T_1(0) + \tau(t) \quad (11)$$

От $T(0)$ до $T_1(t_1)$, определяемого формула (7), создается дополнительная деформация ткани на вальяне на некотором участке C_1C , которому соответствует угол $\psi = \angle C_1OC$.

На диге – C_1C – происходит скольжение ткани на вальяну, но точка – C – ткани неподвижна на отношению к соответствующей точке поверхности вальяна.

Для участка ткани C_1C – ветвь BC_1 при $0 \leq t \leq t_1$ – является ведущей, поэтому деформация ткани на этом участке

$$\lambda_2 = R(T_1 - T_2)/f_1 \cdot C_n \quad (12)$$

где T_2 – установившееся натяжение ткани на вальяне;

f_1 -коэффициент трения на вальяне;

R – радиус вальяна.

Для участка ткани BC_1

$$D\lambda_1 = dl_1 - d\sigma_1 \quad (13)$$

где l_1 – отвод ткани вальяном из зоны BC_1 ;

B – длина ткани, переходящая из зоны C_1C – на вальяне в зону – BC_1

$$\sigma = \sigma_1(t), 0 \leq \sigma \leq \sigma(t_1), 0 \leq t \leq t_1 \quad (14)$$

Дополнительная деформация в зоне – BC_1

$$\lambda_1 = L_1\tau_1/C_T \quad (15)$$

Рассмотрим участок – C_1C – ткани на вальяне – при $t=0$ и натяжении $T_1(0)$ участка – BC_1 начальная деформация ткани на вальяне с учетом (12)

$$\lambda_2(0) = R[T_1(0) - T_2] \cdot /f_1 C_T$$

а при $0 \leq t \leq t_1$ и $T_1 > T_1(0)$

$$\lambda_2 = R(T_2 - T_1)/f_1 \cdot C_T$$

Так как $\lambda_2 > \lambda_2(0)$, приращение деформации

$$\lambda_B = \lambda_2 - \lambda_2(0) = R[T_1 - T_1(0)] \cdot /f_1 C_T \quad (16)$$

Для участка ткани на вальяне

$$d\lambda_B = d\sigma_1 + dl_2 \quad (17)$$

где l_2 – отвод ткани на вальяне – C_1C с учетом (13)

$$d\lambda_B + d\lambda_1 = dl_1 + dl_2 = R\omega \cdot dt \quad (18)$$

После интегрирования (18) получаем

$$\lambda_B + \lambda_1 = R\omega t + K_1 \quad (19)$$

Используя выражения для λ_B и λ_1 – получим

$$R[T_1 - T_1(0)] \cdot /f_1 C_T + L_1\tau/C_T = R\omega t + K_1 \quad (20)$$

При начальных условиях $t=0$, $T_1=T_1(0)$ и $\tau_1=0$ постоянная интегрирования $K_1=0$. Поэтому уравнение (20) с учетом (9) записывается в виде.

$$(R/f_1 + L_1)[T_1 - T_1(0)] \cdot /C_T = R\omega t \quad (21)$$

Выразим из этого уравнения $0 \leq t \leq t_1$

$$T_1 - T_1(0) + fLt \cdot C_T = R\omega/(R + f_1L_1) \quad (22)$$

Величину t_1 – определим из условия, что при $t = t_1$ – натяжение ткани на участках AB и BC_1 – связана соотношением

$$T_1(t_1) = T(t_1) \cdot \exp[f(\pi/2 + \alpha)] \quad (23)$$

Используя формулу (8) при $t = t_0$, получаем

$$T_1(t_1) = T(0) - C_T \cdot S(t_1) \cdot /L_0 \quad (24)$$

В результате уравнение (23) принимает вид

$$T_1(t_1) = [T(0) - C_T \cdot S(t_1) \cdot /L_0] \cdot \exp[f(\pi/2 + \alpha)] \quad (25)$$

Подставляя выражение - $T_1 L(t_1)$ из (25) в (22), с учетом (1) получаем

$$\left[T(0) - \frac{S(t_1)C_T}{L_0} \right] \cdot \exp[f(\pi/2 + \alpha)] = \\ = t_1 f_1 C_T \cdot R\omega / (R + f_1 l_1) + T(0) \cdot \exp[f(\pi/2 + \alpha)] \quad (26)$$

с одним неизвестным - t_1

Длина ткани на вальяне, подвергающаяся деформации и имеющая скольжение по вальяну

$$L_B = R\psi = (R/f_1) \ln (T_1/T_2) \quad (27)$$

Список использованных источников

1. Букаев А.П. Исследование условий прокладывания утка на пневморепирных ткацких станках АТПР-120. Дисс. . канд.техн. наук. –М., 1969. -183 с.
2. Гордеев В.А. Динамика механизмов отпуска и натяжения основы ткацких станков. – М.: Легкая индустрия, 1965. 240 с.-
3. Гордеев В.А., Волков П.В. Ткачество. Учебник для вузов. - 4-е изд., перераб. и доп. - М.: Легкая и пищевая промышленность, 1984. - 488 с.
4. Ефремов Е.Д. Деформация упругой системы заправки на ткацком станке: Учебное пособие / Иванов, химико-технол. ин-т. Иваново, 1979. - 72 с.

С. Я. Алхасов, к.э.н.
ООО «ІМЕХ»
(г. Баку, Азербайджан)

НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ КООПЕРАТИВНЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ

В большинстве стран мира кооперативный сектор, представленный кооперативными организациями различных видов, играет важную роль в развитии национальной экономики. В тоже время, во многих постсоветских странах этот важный сектор экономики, из-за отсутствия эффективного государственного регулирования в процессе своего формирования, столкнулся со значительными проблемами. При этом, многолетний опыт свидетельствует о том, что не зависимо от уровня развития и особенностей национальных экономик, успех кооперативного сектора зависит от соблюдения кооперативами международных принципов и рекомендаций международных кооперативных организаций, а их применение должно обеспечиваться посредством государственного регулирования. Для укрепления позиций кооперативного сектора на рынке товаров и услуг необходим эффективный механизм его регулирования со стороны государства, в основу которого в первую очередь должны быть положены международные кооперативные принципы и богатый

международный опыт. Учитывая схожесть проблем развития кооперативного сектора в постсоветских государствах, связанных общим политическим и экономическим прошлым, целесообразно не только изучать и обмениваться опытом, но и совместно разрабатывать документы стратегического характера для развития этого сектора экономики. Это выдвигает перед учёными постсоветских стран приоритетные задачи. Прежде всего необходима разработка эффективных подходов к усовершенствованию механизма государственного регулирования кооперативного сектора экономики, стратегических направлений его развития и целого спектра мероприятий, связанных с государственной поддержкой кооперативов, что позволит молодым независимым государствам путём кооперирования населения решать важные социально-экономические проблемы на основе рекомендаций Международной организации труда (МОТ) и Международного кооперативного альянса (МКА) в кооперативном секторе национальной экономики.

В экономической литературе механизм государственного регулирования кооперативного сектора экономики разработан в трудах современных ученых: Х.Б. Аллахвердиева, И.А. Ахмедова, В.Ю. Бабаева, Э.А. Гулиева, М.В. Гордона, М.Б. Двинского, В.В. Дементьева, Л.И. Дмитриченко, М.И. Долишнего, Р.С. Дякива, Р.О. Коваленко, Т.Ф. Куценко, Н.А. Латинина, А.Е. Никифорова, Н.В. Оленцевич, В.Н. Пака, К.Ф. Садыгова, З.А. Самедзаде, А.М. Стельмащук, И.Я. Чугунова, С.Н. Чистова, Л.А. Швайки, О.О. Шумаева и других. Отдельным аспектам государственного регулирования кооперативного сектора экономики посвящены труды таких учёных, как В.В. Гончаренко, С.А. Гладкий, А.М. Курлаев, В.В. Лантух, И.В. Лантух, А.А. Пантелеймоненко, А.В. Чичулина и других. Однако в экономической литературе постсоветских стран отсутствуют комплексные работы, посвященные усовершенствованию государственного регулирования кооперативного сектора экономики. При этом, для успешного его развития, чрезвычайно важной является разработка национальной стратегии развития кооперативного движения, с учетом не только международных кооперативных принципов и рекомендаций международных кооперативных организаций, но и негативного опыта, имеющегося у стран постсоветского пространства. Поэтому в первую очередь необходимо раскрыть сущность государственного регулирования экономики и описать особенности оценки его эффективности; научное содержание термина «кооперативный сектор экономики» и его особенности в национальной экономике; содержание государственного регулирования кооперативного сектора экономики и существующие подходы к его организации.

Мы предлагаем определить основные критерии эффективности государственного регулирования экономики. Во-первых, в масштабах отдельно взятой страны она состоит в достижении максимально возможного социально-экономического развития при минимальных затратах и наиболее оптимальном сочетании соответствующих инструментов регуляторной политики. Во-вторых, положительный эффект от регулирования должен быть достигнут не только для развития национальной экономики в целом, но и соответствовать интересам

дальнейшего развития тех субъектов, на которых было направлено воздействие. Это обстоятельство даст нам возможность на основе существующих дефиниций определить научное содержание термина «кооперативный сектор экономики» как уникальной части некоммерческого сектора национальной экономики, представленной системой различных видов кооперативных организаций и их объединений, действующих на основе международных кооперативных принципов. В то же время будет раскрыто понятие «государственное регулирование кооперативного сектора экономики», согласно которому государственное регулирование кооперативного сектора экономики – это комплекс мероприятий государства административного и экономического характера, учитывающих социально-экономические особенности функционирования кооперативов (неприбыльную экономическую природу и социальную миссию) и направленных на эффективное развитие кооперативного сектора экономики.

В мировой практике кооперативный сектор экономики представлен самыми разнообразными видами кооперативов, среди которых основные позиции занимают кредитные, сельскохозяйственные и потребительские. С определёнными особенностями они имеют место в Украине и Азербайджане. Эти особенности кооперативного сектора национальной экономики проявляются в специальном законодательстве, распространённости определённых видов и форм кооперативных организаций (организационно-правовых форм), активности кооперативного движения в каждой из названных стран.

На основе изучения соответствующих источников можно сделать вывод о том, что кооперативный сектор экономики требует особого подхода при формировании государственной регуляторной политики. Аргументом в пользу отмеченного выше является социальная направленность кооперативного сектора. Тем самым по своим целям он в значительной степени соответствует интересам социально-экономической политики государства (другими словами, берёт на себя отдельные функции государства). В нынешних жёстких условиях рынка государственное регулирование кооперативного сектора экономики должно учитывать специфику экономической природы кооперативных организаций и не ограничивать один из наиболее важных международных кооперативных принципов, широко известный как «автономия и независимость». Его сущность состоит в невмешательстве государства в деятельность кооператива при соблюдении им всех норм действующего законодательства.

Анализ международного опыта позволил нам выявить основные особенности государственного регулирования кооперативного сектора. Во-первых, в мировой практике оно не имеет единого подхода ко всем видам кооперативных организаций. Его воздействие в основном направлено на кредитную кооперацию, по причине её причастности к распоряжению вкладами населения. Во-вторых, в разных странах существуют различные подходы к определению государством непосредственных регуляторов названного сектора экономики. В отдельных случаях в их роли могут выступать Центральные

банки (по отношению к кредитно-кооперативным организациям), а также профильные министерства, независимые государственные учреждения, общенациональные объединения кооперативов (касается всех видов кооперации). При этом выбор государством непосредственного «регулятора» кооперативного сектора экономики часто зависит от экономического уровня развития отдельно взятой страны, масштабы кооперативного сектора, действующих кооперативных традиций, а также условий, поставленных зарубежными донорами при реализации проектов технической помощи национальному кооперативному движению.

Список использованных источников

1. Алиман М.В. Формирование кооперативного законодательства СССР. – Полтава: Центросоюз, ПКИ, 1990. – С. 5–6.
2. Алхасов С.Я. Государственное регулирование деятельности кооперативов Украины и Азербайджана в условиях командно-административной системы СССР // Матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції [«Проблеми і перспективи розвитку фінансової системи України в умовах формування нового світового фінансово-економічного порядку»], (м. Полтава, 1-6 жовтня 2014 р.). – Полтава: ПУЕТ, 2014. – С. 158–169.
3. Алхасов С.Я. Государственное регулирование деятельности кооперативных организаций Украины и Азербайджана в условиях советской командно-административной системы // Problems of social and economic development of business. Collection of scientific articles. Volume 2 – Publishing house «BREEZE», Montreal, Canada, 2014. – С. 322–327.
4. Пантелеймоненко А.О. Становлення кооперації в українському селі: історико-економічні аспекти: монографія. – Полтава: РВЦ ПУСКУ, 2006. – 227 с.

О. В. Вовченко, м.н.с.

Н. С. Петренко, к.е.н.

О. В. Живага, к.і.н.

*ДУ «Інститут досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки
ім. Г. М. Доброва НАН України»
(м. Київ, Україна)*

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНЕ СУСПІЛЬСТВО ЯК РЕЗУЛЬТАТ ВЗАЄМОДІЇ НАУКИ ТА ОСВІТИ

Сучасна міжнародна практика становлення інформаційної економіки засвідчує, що переважаючі позиції у ній посідають наука, знання й інформація, оскільки прийшли на зміну в індустріальному та постіндустріальному економічних устроях. Наразі виробництва знаходяться у пошуку інших можливостей для розвитку, враховуючи новітні наукові знання ще у періоді фундаментальних досліджень. Така позиція відрізняється за своїми підходами від періоду індустріалізації, так як метою визначається першочергове одержання результатів для запровадження на власному підприємстві. Найбільш цінною формою знань стає інтелектуальна власність, що передбачає

можливість захисту в межах правового поля як результати досліджень, зразки промислової продукції, інноваційні моделі, товарні знаки, ІТ-програми, бази даних і т. ін. [1].

Інноваційній економіці, в основі якої лежать знання, характерні такі риси, як: динаміка застосування наукоємних товарів і послуг, розвиток ринку інтелектуальних продуктів та послуг (патенти, ліцензії), стрімкий темп в осучасненні знань, потреба у їх постійному поповненні. Все вищезазначене стимулює процеси модернізації організаційних механізмів і структур управління знаннями, яка направлена на їх комерціалізацію. Така трансформація передбачає перетворення знань у продукт, послугу або діяльність, вартісний еквівалент яких значною мірою формуватиме знання для одержання прибутку, що забезпечить конкурентоспроможність виробництв [2].

ВНЗ та наукові установи стали першочерговою ланкою у ланцюгу економіки знань будь-якої розвинутої країни. Їх головними завданнями стали генерація (продукування) сучасних знань, розробка новітніх технологій, методологій щодо прискорення економічного розвитку країни [3]. Згідно з Концепцією розвитку національної інноваційної системи, сектор генерації знань охоплює: наукові центри, академічні та галузеві інститути, наукові підрозділи ВНЗ, наукові й конструкторські підрозділи підприємств різних форм власності, що виконують наукові дослідження й розробки, продукують інноваційні наукові знання і технології [4].

Ф. Хаєк зазначив у Нобелівській лекції важливість знань для економіки, опираючись на відому публікацію 1945 року [5]. Він вказав на ринок як особливого роду інформаційний пристрій, що формує шляхом ціноутворення прояв, застосування та координацію знань значної кількості незалежних один від одного суб'єктів. Разом з тим, А. Маршалл один з перших визначив роль знання для економічних процесів, так як «знання – один з найпотужніших двигунів виробництва» [6, с. 84].

Сучасний період розвитку процесів глобалізації світової економіки демонструє стан науки й освіти, що є показником матеріально-духовного та інтелектуального суспільного розвитку. Передусім набуває актуальності формування конкурентоспроможного сектору «генерації знань», функціонування механізмів прискореного трансферу інноваційних наукових знань до основних сфер суспільної діяльності, зокрема освіти, охорони здоров'я, економіки, підприємницького сектору з метою виробництва й виведення на ринок сучасних наукоємних товарів та послуг. Звичайно, розв'язання таких завдань буде сприяти спроможності України відмовитися від новітньої системи імітаційного типу, яка не здатна виробляти інноваційні знання, та підійти до країн-лідерів за ключовими технологічними напрямками, зберегти науковий потенціал, укріпити позиції у геополітичному просторі.

Особливості періоду кінця ХХ – початку ХХІ ст. у новітній західній і вітчизняній соціально-філософській теорії полягають у тому, що виникла дискусія з приводу різнобічної природи сучасного суспільства. Крім інших, з'явилася теорія «суспільства знань» («knowledge society») американського

філософа й соціолога П. Дракера [7]. Вона ґрунтується на розумінні знання як одного зі смислових вузлів, який виконує функцію соціотворення, тобто здатне формувати сучасне суспільство, що змінить природу праці, вищої освіти та спосіб функціонування всього суспільства як складного механізму із взаємозалежними складовими [8].

Сфери взаємодії науки й освіти формують інтелектуальне суспільство, тому їх стан впливає на процеси розвитку інтелектуального потенціалу. Для процесів розвитку та трансформації суспільства знань це суттєва характеристика. Епоха інноваційної економіки в Україні потребує від ВНЗ спрямування на інтеграцію процесів генерації нових знань і комерціалізацію результатів науково-дослідної діяльності. Сучасні освітні технології зможуть забезпечити розвиток та експлуатацію матеріальних і нематеріальних знанневих активів. «Серед ключових напрямів такого реформування є передусім приведення освіти у відповідність до запитів економіки, інтеграція в єдиний європейський освітній простір, посилення дослідницького та інноваційного компонентів», утворення «для наукових колективів можливості створення підприємств у спрощеному порядку для комерціалізації результатів наукової діяльності з урахуванням інтересів держави, відповідних наукових чи навчальних установ», «посилення дослідницького та інноваційного компонентів в українській освіті» [1].

Застосування міжнародного досвіду та вітчизняної практики повинні лягти в основу створення сприятливих умов для розв'язання проблемних питань, які пов'язані з управлінням генерацією та комерціалізацією знань. Процеси змін в інноваційній економіці потребують формування сучасних інститутів та інструментарію з метою забезпечення сприятливого інноваційного клімату. Подібну функцію здатні забезпечити інститути генерації знань. Такі інститути закріплюються їх конституюванням як складова структури національної інноваційної системи. Результати та перспективи інноваційної діяльності суб'єктів, які їх використовують (фірми, організації, державні структури, індивіди та ін.), залежать від того, як відбувається генерація знань, яким чином і за яких умов відбувається їх трансфер. Фінансове забезпечення розвитку мережі інститутів генерації знань державного рівня активізує в Україні інноваційну діяльність та здійснить у цьому напрямку прорив з метою підвищення конкурентоздатності наукомістких підприємств у епоху знанневої економіки [9, с. 275].

Разом з тим, мають прояв фактори впливу на результати діяльності інститутів генерації знань:

- потреба у застосуванні високовартісного й унікального обладнання з метою здійснення досліджень з організації наукомісткого виробництва;
- приведення у відповідність законодавчої бази для генеруючої інтелектуальної власності;
- діяльність із просування на ринку наукомісткої продукції;
- нестача спеціалістів у галузі трансферу технологій.

Інноваційна політика на державному рівні має вектор на наукові відкриття й формування механізмів стимулювання інноваційної діяльності. Вона повинна мати різні підходи як у цілому галузей реального сектору економіки, так і зокрема груп промислових виробництв, тобто системно підходити до аналізу конкурентних переваг з урахуванням слабких позицій. У державній інноваційній політиці пріоритет варто надавати високоефективним інноваційним проектам, що призводять не лише до технічного переоснащення, зростання кваліфікації кадрів, але й до зміни стратегічних сфер господарювання, видів виробничої діяльності. Разом з тим, вагомим фактором виступає формування сприятливого інвестиційного клімату з метою залучення приватних інвесторів [10].

Процеси державного впливу на стимулювання інноваційної діяльності повинні відбуватися за двома напрямками: бюджетне фінансування інноваційних процесів та сприятлива податкова політика. Крім того, на державному рівні потрібно сприяти у реалізації інноваційної продукції за кордоном, розвитку інноваційних процесів, розширенню науково-технічного співробітництва на світовому рівні у промисловості, включаючи науку, технології та інвестиції за різними формами (програми, договори, замовлення на науково-технічну продукцію). В Україні на державному рівні необхідно переглянути позицію щодо освіти, взявши за основу напрямки на створення суспільства знань. Передусім освіта - пріоритетна сфера, яка повинна відображатися у всіх бюджетних документах та статтях державних витрат. Важливий аспект - здатність системи освіти адекватно відповідати на запити суспільства знань. Вітчизняна система освіти потребує радикального переорієнтування щодо мети, змісту, форм, методів, засобів та організації всього процесу згідно зі світовими тенденціями.

Як висновок, зазначимо, що Україна, як і вся світова спільнота, перебуває у періоді трансформації у суспільство знань. Країни створюють власні моделі, але основним вектором тут має бути розвиток інтелектуального потенціалу – науки й освіти. Крім того, необхідно передбачати соціальну складову, оскільки економіка знань не перейшла у технологічний детермінізм. Нині в Україні економіка знань упроваджується шляхом розвитку існуючих інститутів, хоча цього недостатньо [11, с. 72]. У державній політиці з'явилися позитивні тенденції стосовно оновлення системи освіти, укріплення позицій науки, утвердження розвитку інноваційної економіки.

Список використаних джерел

1. Федулова І. В. Сутність концепції інноваційного менеджменту з позиції управління знаннями. *Наукові праці Одеського національного університету харчових технологій*. 2008. № 33. С. 224–230.
2. Захаров О. І. Управління знаннями у системі економічної безпеки суб'єктів господарської діяльності. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. Серія економічна. 2012. № 1. С. 39–47.

3. Науменко Т. О. Запровадження інтеграційного підходу для генерації знань в інноваційний процес у проектній діяльності. *Управління розвитком складних систем*. 2014. Вип. 17. С. 31–35.
4. Про схвалення Концепції розвитку національної інноваційної системи [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/680-2009-p>
5. Hayek F. A. The Use Knowledge in Society. *American Economic Review*. 1945. Vol. 35. № 4. P. 519–530.
6. Marshall A. Principles of Economics. An introductory volumel. 8 educ. *Macmillan and Co.*, 1920. London. 627 p.
7. Дракер П. Посткапиталистическое общество. *Новая постиндустриальная волна на Западе* [антология]. под ред. В. Л. Иноземцева. 1999. 640 с.
8. Левашов В. К. Интеллектуальный потенциал общества: социологическое измерение и прогнозирование. *Социологические исследования*. 2008. № 12. С. 25–36.
9. Цыбульская Э. И. Институциональный аспект обеспечения национальной конкурентоспособности в эпоху экономики знаний. *Вчені записки Харківського гуманітарного університету «Народна українська академія»*. 2013. Т. 19. С. 268–277.
10. Богуславська О. Г. Інноваційна діяльність як фактор забезпечення економічного розвитку. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2008. Вип. 35. С. 127–137.
11. Вовченко О. В. Сектор генерації знань як пріоритетний елемент інноваційного розвитку економіки держави. *Вісник Волинського інституту економіки та менеджменту*. 2015. Вип. 13. С. 66–73.

С. В. Гонта, к.е.н.

*Чернігівський національний технологічний університет
(м. Чернігів, Україна)*

ФОРМИ СПІВРОБІТНИЦТВА ЗВО ТА БІЗНЕСУ В МОДЕЛІ QUADRUPLE HELIX

Наразі національна інноваційна система України лише знаходиться у стані побудови. В цьому процесі важливу роль можуть відіграти ЗВО, як освітні та науково-технічні центри. Однак наразі ЗВО знаходяться в стані, який унеможливорює ефективне виконання цих функцій, та потребує реформування для підвищення конкурентоспроможності вищої освіти в Україні. Вагомим орієнтиром для здійснення зазначених реформ може бути модель Quadruple helix ("Модель чотирьохланкової спіралі"), яка передбачає співпрацю *державної влади – закладів вищої освіти – бізнесу – громадянського суспільства*. Кожна ланка взаємодіє з іншими задля досягнення синергетичного ефекту. На нашу думку, на сучасному етапі пріоритетним завданням є налагодження співробітництва саме ЗВО та бізнесу.

Незважаючи на те що науково-технічна діяльність ЗВО України має спадну динаміку, досі зберігається певний потенціал, який може бути розвинутий. Основними ресурсами, якими можна оперувати для підвищення конкурентоспроможності вищої освіти, в сфері науково-технічної діяльності зокрема, є:

1. Матеріально-технічна база ЗВО, та науково-педагогічний персонал;

Йдеться про навчальні та виробничі лабораторії, дослідницькі інститути, тощо. Окремим та важливим ресурсом є кваліфіковані спеціалісти, які можуть використовувати власний досвід у практичній діяльності, та транслювати його у навчальному процесі.

2. Інноваційні підприємства та потенційно інноваційні підприємства;

Необхідно враховувати не лише підприємства, які вже впроваджують у виробництво інноваційний продукт, чи замовляють наукові розробки у ЗВО, але і підприємства які можуть його застосовувати при сприятливих умовах, до чого необхідно прагнути;

Співпраця з бізнесом це комплексна складова, яка формується з низки факторів. Перш за все, чітке визначення механізму, за яким відбувається співпраця ЗВО та бізнесу. Важливою є також можливість налагоджувати цю співпрацю напряму, з найменшою кількістю посередників. Уточнення потребує і закріплення за ЗВО статусу повноцінного суб'єкта господарювання, без втрати державної підтримки та бюджетного фінансування.

Окремо необхідно виділити доцільність застосування методів, що стимулюють співпрацю бізнесу та ЗВО. Йдеться як про загальну адекватну економічну політику, так і про конкретну мотивацію. Так, фіскальні інструменти стимулювання інноваційної діяльності в різних формах (програмне фінансування, пільгові інноваційні кредити, зниження ставки оподаткування, податкові канікули для підприємців, які співпрацюють з ЗВО та виступають в якості інвесторів науково-технічних розробок, чи впроваджують їх у виробництво), дозволяють знизити ризики, пов'язані з інноваційною діяльністю, та зробити таку співпрацю більш привабливою та доступною. Це дозволить збалансувати структуру фінансування науково-технічної діяльності, та збільшити питому вагу інвестицій від комерційного сектора [1].

Важливим також є інституціональне забезпечення такої взаємодії. Йдеться про організаційну підтримку інноваційної діяльності ЗВО та співпраці з підприємництвом. Критичною проблемою є відсутність інформаційних центрів, які агрегували би інформацію про доступні для комерціалізації наукові розробки, інформували би бізнес про можливі послуги наукового характеру, та у зручній формі надавали її потенційним інвесторам. Причому, інформаційні центри можуть бути різними за формою власності: як державні, так і приватні, чи створені при ЗВО (чи міжвузівська мережа). Це дозволить отримувати актуальну інформацію про можливості науково-технічних центрів, та зробить більш зручною співпрацю з бізнесом, та проведення спільних міжвузівських наукових проектів [2].

Ще одним важливим чинником є недосконале законодавство в сфері інтелектуальної власності. Так, вироблений в стінах ЗВО інтелектуальний продукт залишається власністю установи, без можливості його викупу самим розробником (групою розробників). Разом з неналагодженою та стихійною системою матеріальної винагороди наукових працівників, останні залишаються недостатньо вмотивованими до систематичного заняття науково-технічною та інноваційною діяльністю.

Наразі в світовій практиці використовується низка форм та способів організації співпраці між ЗВО та бізнесом. Їх можна розділити на декілька груп:

1. Надання освітніх послуг. Йдеться про організацію тренінгів, інтенсивів та курсів підвищення кваліфікації співробітників підприємств за допомогою матеріальної та кадрової бази ЗВО. Окремо необхідно виділити практику створення корпоративних університетів, які впроваджують принцип "lifelong learning" – навчання протягом життя, і дозволяють постійно підтримувати високу кваліфікацію співробітників [3].

2. Надання інформативних послуг. Консультації, аудит, замовлення аналітичних аналізів даних, які можуть проводити навчально-наукові кадри.

3. Виконання НДДКР на замовлення підприємств. Як науково-технічні центри, які забезпечені кваліфікованими спеціалістами, ЗВО можуть здійснювати науково-дослідницькі розробки на замовлення.

4. Комерціалізація власних наукових розробок, вироблених співробітниками ЗВО. Така форма співпраці потребує особливого інституційного забезпечення, а саме: створення структурного підрозділу, який би займався маркетинговим, правовим, та інформаційним супроводом інтелектуального продукту.

5. Створення академічних підприємств. Співпраця між комерційним сектором та академічними підприємствами може бути взаємовигідною та ефективною, прикладом чого можуть слугувати успішні стартап компанії.

6. Виробнича практика. Залучення студентів до практики на реальному виробництві є вкрай важливою формою навчання, яка дозволяє подолати розрив між теорією та практикою. В свою чергу, у підприємств є можливість оцінити та відібрати перспективні кадри для подальшого працевлаштування.

Таким чином, ми розглянули контекст та форми взаємодії між ЗВО та бізнесом. Попри те що наразі в Україні така співпраця є, скоріше, винятком, вона є перспективним напрямом модернізації як системи вищої освіти так і системи стимулів для підприємців. Така взаємодія є вигідною для обох сторін: ЗВО отримують додаткові джерела фінансування, та стають менш залежними від бюджетних коштів, що дає більший рівень автономії, та можливість ефективно адаптуватись до змін. Бізнес, в свою чергу, отримує переваги як вирішенні кадрових питань, та можливості відбирати оптимальних працівників, так і безпосередньо у виробництві наукоємного продукту.

Однак, ця співпраця не буде ефективною без взаємодії з двома іншими ланками: державою та громадянським суспільством. Держава має забезпечувати законодавчий, інституційний та регуляторний супровід співпраці ЗВО та бізнесу, а суспільство має бути орієнтиром та кінцевим бенефіціаром.

Список використаних джерел

1. Раєвнева О. В., Аксьонова І. В., Остапенко В. М. Порівняльний аналіз та узагальнення досвіду партнерства між ЗВО та бізнес-середовищем. Проблеми економіки : наук. журн. Харків, 2019 - С. 30-42.

2. Поکیدіна В. Університети та бізнес: міжнародний досвід співпраці та перспективи для України. Проект «Популярна економіка: ціна держави». – 2016. – № 41. – 25 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://cost.ua/files/Universities%20and%20business_report.pdf.

3. Тарасенко С.І., Демченко М.Є. Партнерство університетів та бізнесу: форми та перспективи розвитку в умовах підвищення інноваційності економіки. Економіка та управління національним господарством. Мукачево, 2017 - С. 302-308.

С. В. Дадалко, к.э.н., доцент,
З. Н. Козловская, к.т.н, доцент
Международный университет «МИТСО»
(г. Минск, Беларусь)

ОСОБЕННОСТИ СИСТЕМЫ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ И ПОДГОТОВКИ КАДРОВ В БЕЛАРУСИ В КОНТЕКСТЕ ТРЕБОВАНИЙ ИННОВАЦИОННОЙ ЭКОНОМИКИ

Инновационная экономика требует современной системы образования, способной обеспечить соответствующую подготовку кадров для информационного общества при постоянно меняющихся условиях трудовой деятельности человека. Образование сегодня не может оставаться вне контекста глобальных процессов на рынке труда, связанных с высокой скоростью модернизации рабочих мест, их технологической цифровизации и роботизации. Вместе с тем, процесс преобразований тормозится по той причине, что в основе действующей модели белорусской системы образования лежит советский подход: главенствующую роль играет государство, тогда как приоритет должен быть отдан рынку, т.е. предприятиям как основным потребителям трудовых ресурсов. Одной из проблем реализации стратегии инновационного развития в Беларуси остается дефицит кадров для инновационной деятельности, способных объединить интеллектуальные и технологические ресурсы страны и обеспечить коммерциализацию новшеств на внутреннем и глобальном рынке [1].

Образование, являясь одним из элементов инновационной инфраструктуры, во многом определяет качество кадрового потенциала инновационной экономики в целом. В современном мире не может быть науки вне практики и образования вне рынка. Страны с низкой скоростью изменений своих образовательных систем всегда проигрывают в конкурентоспособности. Можно отметить, что по индексу уровня образования в странах мира (Education Index-2018) Беларусь заняла 30 место, оставив позади такие страны как Люксембург, Венгрия, Италия, Испания [2]. Однако высокий уровень образования дает меньший, чем в других странах, экономический эффект и никак не отражается на экономическом росте. В рейтинге МВФ (2018) в списке стран по номинальному ВВП на душу населения Беларусь занимает 91 место (6306 дол.), значительно отставая от экономически развитых стран. Исследования показывают, что ВВП на душу населения в Беларуси должен быть намного выше достигнутых

значений. Возможной причиной является слабая интеграция образования и процессов производства, что во многом вызвано ориентацией учреждений высшего образования не на потребности экономики, а на спрос населения [3]. Следует также отметить, что сегодня профессиональные стандарты для рынка труда создаются в стенах Минтруда, а образовательные стандарты - в Министерстве образования, что выступает причиной их несогласованности между собой и несоответствия динамично меняющимся условиям рынка труда, уровню технологического развития бизнеса.

По количеству студентов в расчете на 10 тыс. человек в 2017/2018 учебном году среди стран СНГ Беларусь имела самый высокий показатель - 315 человек, Украина - 314 студентов на 10 тыс. населения, Армения - 305, Россия - 289, Казахстан - 273. В целом, в 2017/2018 учебном году высшее образование в 51 учреждении получали 284 тыс. студентов (стипендию на дневной форме получали 84 тыс.), при этом девять из десяти молодых людей обучались в государственных вузах. В студенческой среде на 100 парней приходится 119 девушек. [4]. Подготовка специалистов с высшим образованием в Беларуси осуществляется по 15 профилям образования, включающим более 400 специальностей и направлений специальностей. Ежегодно все больше студентов решаются продолжить обучение в магистратуре. За последние 10 лет численность магистрантов увеличилась в 3,7 раза и составила в 2017/2018 учебном году 15 тыс. человек. Сегодня высшее образование по сути стало всеобщим, а наличие диплома не является гарантией устойчивого положения на рынке труда. Наблюдается избыток специалистов по юридическим и экономическим специальностям и нехватка специалистов по техническим специальностям. Это привело к сокращению приема студентов на экономические и юридические специальности почти в 2 раза и увеличению приема на технические специальности. Сократилось и общее количество студентов средних и высших учебных заведений, что связано с демографическим спадом, снижением рождаемости. Число выпускников школ уменьшилось в 2018 году по сравнению с 2000 годом в 1,5 раза.

Исследования показывают, что Беларусь значительно продвинулась по пути развития информационно-коммуникационных технологий (ИКТ). В тоже время, степень использования информационных технологий в экономике и образовании невелика и по востребованности, и по отдаче. В частности, в образовании это связано как с отсутствием оснащенности материально-технической базы, так и с квалификацией профессорско-преподавательского состава. Значительной части преподавателей (прежде всего возрастной категории) не хватает именно информационной грамотности и навыков, востребованных цифровой экономикой [3].

В 2017 году количество студентов, обучающихся за рубежом, составило 36 тысяч человек и возросло с начала столетия в 5,7 раза именно потому, что белорусская система высшего образования оказалась оторванной от Болонского процесса и белорусские дипломы оказались не легитимны на соответствующих рынках труда. Эксперты считают, что это говорит о неполной удовлетворенности

белорусов качеством отечественного образования. Также можно констатировать, что Беларусь не выполнила до конца положения Дорожной карты, предложенной стране при вступлении в Европейское пространство высшего образования (ЕПВО) в 2015 году. Основной причиной является отсутствие поддержки данного процесса на самом высоком уровне государственного управления, когда начиная с самого начала обсуждения предстоящей реформы неоднократно высказывались сомнения в целесообразности ее реализации. Теперь Беларусь будет выполнять следующую Дорожную карту под названием «Стратегический план», который рассчитан на пять лет и будет конкретизироваться через ежегодные планы действий, в которых отразят последовательность задач. В белорусских учреждениях высшего образования сегодня обучается около 15 тысяч зарубежных студентов, в основном из стран СНГ, Китая, Ирана, Африки, привлеченных относительно низкой стоимостью обучения и проживания. Это еще раз подчеркивает низкие возможности по развитию экспорта образовательных услуг белорусских вузов [5].

Следует отметить, что в республике осуществляется реформирование магистратуры. Цель реформирования - подготовка специалистов высокой квалификации, которые будут заниматься наукой и преподавательской деятельностью. Группы специальностей с углубленной подготовкой (практико-ориентированные) аннулированы. Внесены изменения в Общегосударственный классификатор Республики Беларусь. Между цифрами приема в магистратуру и аспирантуру сложилась огромная диспропорция, свидетельствующая о том, что выпускники магистратуры в основной массе не стремятся продолжать обучение в аспирантуре. Так, в 2017 году прием в магистратуру составил 10396 чел.; общая численность магистрантов - 14947 чел.; было принято в аспирантуру 1497 чел.; общая численность аспирантов - 5149 чел. [5]. Данные показывают, что наборы в аспирантуру снижаются. Учитывая крайне низкий процент выпуска из аспирантуры с защитой диссертации (5–8%), эффективность даже академической магистратуры тоже можно поставить под сомнение. Фактически, за долгие годы существования магистратуры так и не сложилось какого-то ясного видения об особом месте для данных специалистов на рынке труда и востребованности их конкретных особых квалификаций [6]. По состоянию на начало 2018 г. численность граждан Республики Беларусь, обучающихся в аспирантуре по приоритетным специальностям, необходимым для развития высокотехнологичных производств, относящихся к V и VI технологическим укладам экономик, составила 769 человек. Из них за счет средств республиканского бюджета - 621 человек, или 80,7%. Подготовка в докторантуре в настоящее время осуществляется по 31 приоритетной специальности, из них в области биологических и медицинских наук - по 9 специальностям, технических - 8, физико-математических - 4 и химических - по 1 специальности.

В 2018 г. семь ведущих белорусских университетов начали внедрение в практическую деятельность экспериментального проекта «Совершенствование деятельности учреждений высшего образования «Университет 3.0» (комплексное

развитие научно-исследовательской, инновационной и предпринимательской инфраструктуры учреждения высшего образования в целях создания инновационной продукции и коммерциализации результатов интеллектуальной деятельности)» [9]. Реализация принципов концепции «Университет 3.0» или так называемого предпринимательского университета позволяет:

- повысить эффективность внедрения результатов научных исследований и разработок в практическую деятельность;
- углубить практическую направленность высшего образования благодаря расширению сотрудничества с частным сектором экономики;
- повысить мотивацию студентов и преподавателей;
- повысить актуальность и востребованность знаний в рамках высшего образования;
- снизить зависимость учреждений высшего образования от бюджетного финансирования;

Таким образом, необходимым условием формирования экономики знаний является обеспечение высокого качества профессионального образования, в первую очередь высшего. Его развитие и качественное совершенствование - актуальная задача государственной политики Республики Беларусь. Сохранение конкурентоспособности национальной системы высшего образования требует следования общемировым тенденциям и своевременного осуществления соответствующих преобразований. Перед учреждениями высшего образования Беларуси в настоящее время стоит задача восстановления престижа научно-педагогической деятельности и справедливого уровня оплаты труда профессорско-преподавательского состава

Список использованных источников

1. Зубрицкий, А.Ф. (2017) Научное обеспечение развития новейших технологических укладов Республике Беларусь/ А. Ф. Зубрицкий, Н. Ф. Зеньчук, И. А. Зубрицкая // Новости науки и технологий. №4. С.35-41.
2. Global Innovation Index 2018 [Электронный ресурс]. - URL: <https://www.wipo.int/publications> (дата обращения: 11.08.2019).
3. Коляда, Е.А. (2017). Проблемы высшего образования и развитие экономики/Е.А.Коляда//Экономический бюллетень НИЭИ Министерства экономики Республики Беларусь. № 6. С. 17-25.
4. Статистический ежегодник Республики Беларусь (2018). Минск: Национальный статистический комитет Республики Беларусь. 489 с.
5. Веселов, Ю. (2017) Для инновационной экономики нужна новая система образования //Белрынок 21 января.
6. Филиппов, А. (2019) Возвращение магистратуре ее функций/ Экономическая газета – 2019. – 29 января.
7. Бондарь, А.В.(2018) Предпринимательский университет как точка роста экономики знаний / А. В. Бондарь, П. А. Лис, В. И. Слиж // Белорусский экономический журнал. № 4. С. 105-122.

О. Л. Дженджеро, к.п.н., доцент

О. М. Воєділова, к.п.н., доцент

*Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
(м. Чернігів, Україна)*

ШЛЯХИ ОНОВЛЕННЯ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Швидкі зміни сучасності вимагають від людини нових знань, умінь і навичок для успішної професійної діяльності. Маємо ситуацію, коли в кишені кожного – терабайти готового знання, яке не працює на особу, а так і залишається загальною інформацією, обсяги якої лише дезорієнтують.

Натомість сучасні компанії відчують гострий дефіцит у кваліфікованих кадрах або кадрах, здатних швидко перенавчатися, розвиватися. Сьогодні гостро постає проблема ефективності працівників, яка, водночас, залежить від їхнього вміння швидко вчитися, працювати в команді, комунікувати та розвитку інших необхідних soft skills. Беззаперечно, курси «прокачки» працівників можна влаштовувати на підприємствах — це повинно позитивно вплинути на продуктивність праці робітників у компаніях. Водночас більш доцільним, з економічної точки зору, вважаємо формування необхідних hard skills та soft skills ще зі студентської лави, коли молоді люди опановують професію і мають час на безпосереднє навчання та саморозвиток.

Щороку українські ЗВО випускають майже пів мільйона студентів. За даними аналітичного центру Cedos, студенти стають все більш незадоволеними рівнем вищої освіти та обирають навчання за кордоном: так, станом на 2017/18 навч. роки кількість українських студентів за кордоном зросла більше ніж утричі — з 24 104 до 77 424 осіб [1].

На жаль, Україна в таких умовах втрачає потенційну робочу силу. Ті ж випускники школи, які залишаються навчатися у вітчизняних ЗВО, усе частіше нарікають на низьку якість навчання і невідповідність його вимогам роботодавців.

Необхідність змін є очевидною для всіх — викладачів, студентів, батьків, роботодавців.

Модернізацію вищої освіти вбачаємо в оновленні освітнього середовища, яке уможливить інструктування сучасних затребуваних навичок soft skills у професійну компетенцію викладачів вищої школи та інших зацікавлених осіб, зокрема студентів, молодих спеціалістів, абітурієнтів.

Освіта сьогодні потребує революційних змін, на здійснення яких на рівні держави потрібні роки: реформування освіти відбувається повільно, через вказівки, накази, програми, закони, тобто «зверху», що викликає супротив, формалізм, критику освітян, небажання змінюватися відповідно до теперішніх вимог. Тому на часі — створення альтернативних освітніх осередків, які допомагатимуть осучаснити наявні компетенції фахівця й набути новітні.

Принагідно зауважимо, що за останні кілька років все ж відбулися певні зрушення в цій галузі завдяки зусиллям активних освітян. В Україні з'явилися інноваційні освітні проєкти — мережа EdCamp, заходи від «Іншої освіти», Саміт освітніх позитивних змін, Innovative teacher days, Освітні майстерні тощо. Їх мета — подолати, переорієнтувати вчительське інертне «совкове» мислення на європейське, або «новоукраїнське» не лише через зміст програм НУШ (Нова Українська Школа), а й шляхом зміни парадигм мислення, свідомості освітян. Проте ці інноваційні проєкти орієнтовані лише на вчителів загальноосвітніх шкіл.

У середині формальної вищої освіти в Україні криза поглиблюється. Досі переважає підхід, за якого домінує передавання знань. В Україні кілька сотень закладів вищої освіти, які щороку випускають фахівців різних профілів, проте роботодавці відчувають брак кваліфікованих кадрів. Сьогодні вже не достатньо бути гарним фахівцем — треба бути здатним до самоосвіти, гнучким, готовим змінюватися, працювати в команді, розпоряджатися великими обсягами інформації тощо. Про необхідність якісних змін у вищій освіті першими заговорили в бізнесі, зокрема ІТ-галузі. Щоб випускник був кросфункціональним, викладачі, особливо технічних спеціальностей, мають використовувати інноваційні методи й підходи в роботі зі студентами, тим самим підвищуючи їх зацікавленість у навчанні. На сьогодні в Україні діє практика обов'язкового проходження викладачами курсів підвищення кваліфікації в установах, засвідчених Міністерством освіти і науки України (108 год.). Проте часто ці курси застарілі й суто формальні. Система, що має оновлювати освіту, її консервує. Більшість із запропонованих аналогічних курсів у зарубіжних ЗВО — це скоріше туристичні тури, ніж реальні освітні практики.

Переконані, що викладачі закладів вищої освіти потребують сучасних знань і інструментів, адже саме вони передають в маси знання, уміння, навички, а традиційні курси підвищення кваліфікації давно перетворилися на формальність. Оновлюючи підходи, на наш погляд, варто спиратися на концепцію «life long learning» (навчання впродовж життя), одним з важливих вимірів якої вважаємо усвідомлення того, що в майбутньому швидкість змін лише зростатиме і тому знадобиться не лише базова освіта, але й навчання впродовж життя. Деякі професії з часом зникатимуть, а людям доведеться перекваліфіковуватись, тобто отримувати нові знання та навички.

На часі розвиток так званих «м'яких навичок» і у студентів усіх спеціальностей, адже вища освіта в Україні ще не виробила концепції щодо їх обов'язковості для конкурентоспроможності своїх випускників. Просвітницька робота з абітурієнтами в рамках комплексних заходів з підвищення якості освіти сприятиме профорієнтації, усвідомленому вибору професії й особистісному розвитку.

Отже, вища освіта, особливо технічна, потребує компетентнісного підходу, не обмеженого суто науковими компетенціями й розвитком hard skills. На часі справжнє, а не формальне підвищення якості освіти, ініційоване «знизу» і яке передбачає залучення всіх сторін освітнього процесу — студентів, викладачів, роботодавців — до співпраці, впливу на свідомість через потужну і продуману

систему тренінгів, інновацій, воркшопів, нетворкінгу, створення територій креативного розвитку (креаторій) тощо. Такий напрям підвищення якості освіти в підготовці майбутніх фахівців, затребуваних на ринку праці, на наш погляд, є кінцевою, економічно виправданою метою.

Список використаних джерел

1. Стадний Є. (2019) Українське студентство за кордоном: дані до 2017/18 навчального року. CEDOS. Аналітичний центр. URL: <https://cedos.org.ua/uk/articles/ukrainske-studentstvo-za-kordonom-dani-do-201718-navchalnoho-roku>.

М. В. Дубина, д.е.н, доцент

О. О. Тарасенко, к.е.н

Чернігівський національний технологічний університет

(м. Чернігів, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Розбудова системи вищої освіти в країні є однією з умов підвищення темпів її економічного розвитку, формування національного інноваційного потенціалу, зростання рівня людського капіталу та активізації процесів його капіталізації. Саме наявність якісної вищої освіти дозволяє виявити талановитих, креативних та спроможних до наукової діяльності осіб і при забезпеченні належних умов для їх роботи залучити їх до розробки нових, інноваційних технологій.

Варто розуміти, що вища освіта у будь-якій країні є динамічно розвиваючою системою, функціонування якої об'єктивно залежить від низки чинників, серед яких на сьогодні найбільший вплив здійснюють процеси діджиталізації. Цифровізація досить швидко стала загальним трендом розвитку не лише окремих сфер суспільства або галузей економіки, а є ключовим вектором подальшого розвитку як окремих країн, так і світової економіки в цілому.

На сьогодні дуже є показовими приклади проникнення процесів діджиталізації в сферу вищої освіти. Насамперед, варто зауважити, що являючи собою ту складову суспільства, існування якої покликано надавати нові знання населенню та формувати нові кадри для національного господарства, вища освіта тривалий час залишалася досить консервативною за своїм змістом сферою. Проте, сучасні технології, їх значний потенціал використання, призвели до швидкої трансформації даної сфери. Активне використання потенціалу діджиталізації дозволило створити нові інноваційні технології у сфері освіти та поступово їх впроваджувати у життя. На сьогодні вже кожний викладач, студент та науковець у сфері вищої освіти відчуває такі процеси у власній діяльності.

В Україні також впровадження нових інновацій сферу вищої освіти відбувається поступово у порівнянні з розвинутими країнами, проте результати їх впливу є показовими та відчутними для всіх викладачів. Зауважимо, що Міністерство освіти та науки України кожного року намагається впроваджувати у власну роботу нові технології регулювання освітнього процесу, використовуючи саме можливості діджиталізації та провідні освітні інформаційні інновації. Наприклад, вступна компанія у 2019 році відбувалася в Україні виключно через використання персональних кабінетів абітурієнтів, а розподіл бюджетних коштів проводився за допомогою штучного інтелекту на основі алгоритмізації даного процесу.

Аналіз результатів проникнення цифровізації у систему вищої освіти дає можливість виокремити окремі тренди такого процесу. Їх зручно розглядати через виділення тих технологій, які впливають на діяльність окремих суб'єктів освітнього процесу (рис. 1).

Рисунок 1. Основні суб'єкти системи вищої освіти

Джерело: складено авторами.

Розглянемо вплив процесів діджиталізації на роботу основних суб'єктів системи вищої освіти.

Зокрема, у розвитку університетів як економічних суб'єктів важливу роль на сьогодні відіграють загальні інформаційні системи, які впроваджує МОНу для акумулювання інформації про ЗВО, її використання у процесі регулювання освітньої діяльності. До таких систем варто віднести інформаційну систему Вступ. Інфо, яка акумулює всю інформацію про вступну компанію до університетів України. Також зазначене міністерство активно використовує подібні системи в науковій діяльності (Наука в університетах). Невід'ємною складовою роботи будь-якого університету вже стали активно працюючі сайти, окремі сторінки ЗВО у соціальних мережах, складна структура web-ресурсів, що дозволяє висвітлювати окремі аспекти про діяльність цих установ.

Процеси діджиталізації надають просто колосальні можливості для викладачів та студентів поглиблювати власні знання. Окрім значних масивів інформації, що на сьогодні можна знайти в Інтернеті (фактично про все), вже активно працюють системи, яка пропонують безкоштовні онлайн-курси у всіх напрямках підготовки студентів. Платформи Coursera, edX, Inversity, Prometheus (Україна) вже стали невід'ємною складовою освітнього процесу.

Проникнення цифровізації у різні сфери життєдіяльності суспільства дає можливість акумулювати значну кількість інформації про його розвиток, що дозволяє значно розширити перелік статистичних даних, покращити їх збір опрацювання та підвищити рівень доступності для споживачів в усьому світі. Національні статистичні служби та світові організації, що сформували колосальний обсяг статистичної інформації забезпечують студентів, викладачів та науковців аналітичними даними для проведення власних досліджень.

Активну роль процеси діджиталізації також почали відігравати в освітньому процесі для покращення взаємозв'язку між викладачами та студентами. Використання курсів дистанційного навчання з наданням доступу до навчальних матеріалів, проведення онлайн-тестування та підвищення відкритості процесу оцінювання знань студентів дозволили також збільшити рівень прозорості роботи викладача, знизити прояви суб'єктивного ставлення до студентів.

Для науковців впровадження нових інноваційно-інформаційних технологій дозволило збільшити доступність інформації про наукові дослідження, оприлюднювати результати їх проведення в онлайн-режимі із забезпеченням постійною доступу до наукових праць вчених у всьому світі. Наявність архівів провідних наукових журналів в Інтернеті також забезпечує актуальною інформацією аспірантів, докторантів, підвищує якість наукової роботи та актуальність досліджень, що проводяться.

Алгоритмізації процесів для використання штучного інтелекту, дозволило побудувати сучасні системи опрацювання значних масивів числових даних, проводити математичні розрахунки онлайн через внесення лише початкової інформації. Це значно прискорює процес проведення розрахунків, визначення необхідних параметрів. Інформаційні технології також дозволили у сфері наукової діяльності сформулювати окремі профілі вчених, що дозволяє оцінити через кількісні показники рівень підготовки науковців, актуальність їх наукових досліджень (Google Scholar Citations).

Також процеси діджиталізації значно прискорили взаємозв'язок між окремими ЗВО, окремими інститутами в освітній сфері, дозволили активізувати академічний обмін студентами, викладачами, створити умови для проведення спільних наукових заходів, досліджень, обміну інформацією. Це лише

позитивно вплинуло на формування глобальної системи вищої освіти, яка вимагає від її основних учасників більшої якості, ефективності, що призводить до зростання конкуренції між ЗВО, науковими установами, роботодавцями у пошуку найкращих майбутніх працівників.

Список використаної літератури

1. Шкарлет С.М., Дубина М.В., Жук О.С. Теоретичні аспекти визначення сутності категорії «FinTech». Науковий вісник Полісся. 2019. № 1 (17). – С. 148-157.
2. Shkarlet S., Kholiavko N., Dubyna M., Zhuk, O. Innovation, educational, research components of the evaluation of information economy development (as exemplified by eastern partnership countries). Marketing and Management of Innovations. 2019. Issue 1, p. 70-83.

Т. Б. Каблова, кандидат мистецтвознавства, доцент, завідувач кафедри інструментально-виконавської майстерності
В. М. Тетеря, Народний артист України, професор кафедри академічного та естрадного вокалу
*Інститут мистецтв Київського університету імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)*

МИСТЕЦЬКА ОСВІТА В СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ БУТТЯ (НА ПРИКЛАДІ ІНСТИТУТУ МИСТЕЦТВ КИЇВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА)

Кожна ланка освіти ґрунтується на певних визначеннях, але основним чинником, що визначає стиль та зміст освіти є потреби та можливості того покоління, яке власне й здобуває цю освіту. Покоління міленіалів які сприймали світ переважно по зовнішнім атрибутам поступово змінюється більш логічними в своїх поглядах центеніалів. Покоління Z народилося вже під час або навіть після стрімкої діджиталізації суспільства. Всі засоби комунікації, які існують зараз – для них є частиною життя й не викликають такої реакції як, наприклад, у покоління міленіалів – тих, хто народився в період з 1981 по 2000 рік.

В сучасних соціо-історичних, культурних умовах людина існує на межі двох світів: реального та віртуального й це вже не має того негативного характеру як було на момент входження поняття нет-серфінгу в наші буття. Центеніали – покоління Z – народились пізніше за Інтернет, вони не бачать свого життя без нього й це кидає певні виклики до освітнього процесу. Це покоління яке швидко знаходить інформацію-гаджет завжди під рукою, але так само й швидко може її забути, якщо вирішить що вона для нього не має дійсно важливого значення. Але водночас, це покоління яке зважено підходить до своїх рішень й відповідно до бажань. Центеніал не хоче гаяти ні свій ні чужий час на розмову якщо цю інформацію можна відправити в текстовому вигляді. Однак не слід забувати, що представнику покоління Z важко зосередитись (він

звик до інтернету, сповіщень на смартфоні і постійного інфопотоку) й через це вони часто обирають мультитаскінг – виконують кілька завдань водночас, перемикаючи увагу. Але незважаючи на це, як правило, рішення приймають виважені і остаточні, до закритих питань більше не повертаються.

Мистецька освіта, як відомо, є окремим вектором що спрямований не тільки на виховання людини з певною кваліфікацією, а ще й дійсно творчою людиною, яка здатна кожен раз створювати новий продукт з вже існуючих творів, зафіксованих в нотах, відтворюючи оточуючий світ в фарбах чи рухах. Як вказано в *Закон України* від 05.09.2017 № 2145-VIII «Про освіту» Мистецька освіта передбачає здобуття спеціальних здібностей, естетичного досвіду і ціннісних орієнтацій у процесі активної мистецької діяльності, набуття особою комплексу професійних, у тому числі виконавських, компетентностей та спрямована на професійну художньо-творчу самореалізацію особистості і отримання кваліфікацій у різних видах мистецтва.

В Київському університеті імені Бориса Грінченка є ряд інститутів одним з яких і є інститут мистецтв, де здобувають освіту за спеціальностями : музичне мистецтво, образотворче мистецтво, хореографія. Й звісно сьогодні ми повинні враховувати потреби сучасного фахівця й робити його конкурентоспроможним серед інших. Відомий факт, що центеніали навчаються по-іншому. Їхній підхід Інтер дисциплінарний, перетин багатьох предметів. На додаток, центеніали розуміють важливість *soft skills* у майбутньому. Яким чином це забезпечити в межах спеціальностей не мистецької спрямованості постає відносно зрозуміло, а що робити в таких де методи навчання та стиль не можуть суттєво змінитися?

Ніяка освіта, тим більше мистецька не може мати виключно теоретичну складову. Сьогодні близькість до майбутньої професії забезпечується навіть на законодавчому рівні. Але в Університеті Грінченка вже не перший рік діє практико зорієнтоване навчання, що звісно вимагає від закладу необхідної матеріально-технічного облаштування. Саме тому існують центри практичної підготовки.

Як відомо, основна умова мистецької освіти це виховання людини, яка здатна для артистичної діяльності. В Інституті мистецтв Університету Грінченка в межах спеціальностей 025 музичне мистецтво діють такі освітні програми як Інструментальне виконавство (фортепіано та оркестрові інструменти), Музичне мистецтво (сольний спів), є можливість здобути освіту на першому та другому освітніх рівнях. Для забезпечення освітнього процесу функціонує ряд лабораторій, які надають можливість дійсно опанувати професію музиканта. Насамперед це Лабораторія виконавської майстерності та Лабораторія інформаційних технологій у музичному мистецтві. Ці дві лабораторії найбільш чітко відображають сучасну ситуацію в мистецькій освіті. З одного боку класична академічна традиція в мистецтві є обов'язковою, з іншої – сучасні технології невідступно входять в побут мистецтва. Слід наголосити, що й в освітньому процесі в інституті студенти-музиканти опановують не тільки усталені академічні зразки. В навчальних планах та робочих програмах враховані сучасні тенденції – будь то оволодіння

інформаційними технологіями чи взагалі їх використання в освітньому процесі. Саме тому викладачами Інституту мистецтв впроваджуються електронні навчальні курси, які створені на платформі moodle та які дійсно дозволяють втілювати всі сучасні педагогічні тенденції: тренінгові та фасилітативні методи, звернення до коуч-технік навіть в практичних індивідуальних дисциплінах.

На кафедрах працюють комунікаційні групи (через телеграм, viber, wats up тощо) де інформація подається відразу кожному студенту курсу в з відповідним контролем щодо її прочитання.. Завдяки цьому виникає можливість подолати проблему представника покоління Z: йому важко зосередитись (нагадаємо, він звик до інтернету, сповіщень на смартфоні і постійного інфопотоку). Це дозволяє використати притаманний йому мультитаскінг – виконують кілька завдань водночас, перемикаючи увагу.

Отже, мистецька освіта сьогодні, зокрема музична освіта не може вкладатися в межі вивчив-зіграв-послухав. Сьогодні музикант повинен бути й виконавцем, й ансамблістом, й аранжувальником, й вміти імпровізувати, й презентувати себе. В Інституті мистецтв навчальний план побудовано саме на таких засадах. Важливою складовою стає різноплановий професорсько-викладацький склад від якого вимагається безперервний розвиток та знання всіх сучасних тенденцій.

І. В. Калінько, к.т.н., доцент
ПВНЗ «Фінансово-правовий коледж»
(м. Київ, Україна)

РОЗВИТОК СФЕРИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ

Для впровадження в Україні європейських стандартів життя, встановлення сприятливих умов для високотехнологічного, інтелектуальномісткого бізнесу та інтеграції секторів вищої освіти, бізнесу, держави Уряд схвалив Концепцію реформування державної системи правової охорони інтелектуальної власності в Україні. Метою Концепції є створення оптимальної, якісної та ефективної державної системи правової охорони інтелектуальної власності. Документ передбачає створення Національного органу інтелектуальної власності України (НОІВ) як юридичної особи публічного права, що належить до сфери управління Міністерства економічного розвитку і торгівлі. Мінекономрозвитку забезпечуватиме формування та реалізацію державної політики в сфері інтелектуальної власності, а НОІВ виконуватиме окремі публічні функції (владні повноваження) з реалізації державної політики. Також, згідно Концепції буде реорганізовано систему колективного управління майновими авторськими та суміжними правами та удосконалено національну правову базу та її гармонізація з актами Європейського Союзу. Стратегією сталого розвитку “Україна-2020”, схваленою Указом Президента України від 12 січня 2015 р.

№ 5, з метою впровадження в Україні європейських стандартів життя та виходу України на провідні позиції у світі передбачено проведення реформи захисту інтелектуальної власності (вектор безпеки). Згаданою Стратегією також визначено, що Україна повинна стати державою із сильною економікою та з передовими інноваціями (вектор розвитку).

Державна система правової охорони інтелектуальної власності засвідчила низьку ефективність у розв'язанні ключових завдань і нездатність забезпечити розвиток сфери інтелектуальної власності як важливого елементу національної інноваційної системи та базису інноваційної економіки держави.

Недосконала та інертна на зміни система державного управління сферою правової охорони інтелектуальної власності призвела до відсутності істотного прогресу в адаптації нормативно-правової бази до сучасних економічних та політичних умов (боротьба з “патентним тролінгом”, Інтернет-піратством, задоволення потреб ІТ-галузі, військово-промислового та агропромислового комплексів тощо).

Сьогодні система організації державного управління сферою інтелектуальної власності має складну трирівневу структуру: Мінекономрозвитку є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері інтелектуальної власності;

ДСІВ є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Першого віце-прем'єр міністра України — Міністра економічного розвитку і торгівлі і на який покладено реалізацію державної політики у сфері інтелектуальної власності;

державні заклади (підприємства, установи, організації), віднесені до сфери управління ДСІВ (державні підприємства “Український інститут інтелектуальної власності”, “Інтелзахист”, державна організація “Українське агентство з авторських та суміжних прав”).

Державне підприємство “Український інститут інтелектуальної власності” — це єдиний в Україні державний заклад експертизи, який проводить експертизу заявок на об'єкти промислової власності (винаходи, корисні моделі, промислові зразки, знаки для товарів і послуг, топографії інтегральних мікросхем, зазначення походження товарів тощо) на відповідність умовам надання правової охорони, робить висновки експертизи за заявками, бере участь у підготовці до державної реєстрації об'єктів інтелектуальної власності та офіційної публікації відомостей про них, забезпечує ведення відповідних державних реєстрів, є центром міжнародного обміну виданнями.

Державна організація “Українське агентство з авторських та суміжних прав” була створена для забезпечення здійснення державної реєстрації авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір. На даний час зазначені функції виконує ДСІВ. Сьогодні згадане Агентство відповідно до статуту здійснює управління на колективній основі майновими правами суб'єктів авторського права.

Державне підприємство “Інтелзахист” було створене з метою організації і забезпечення ведення Єдиного реєстру одержувачів контрольних марок для маркування примірників аудіовізуальних творів та фонограм, забезпечення процесу видачі контрольних марок для маркування примірників аудіовізуальних творів та фонограм, запровадження заходів з легалізації комп’ютерних програм і правомірного їх використання, ведення реєстру виробників та розповсюджувачів програмного забезпечення. На даний час зазначені функції виконує ДСІВ.

На сьогодні діяльність ДСІВ, що фінансується за рахунок коштів державного бюджету, фактично звузилася лише до державної реєстрації об’єктів права інтелектуальної власності, видачі охоронних документів (патентів, свідоцтв) і внесення на розгляд головному органу в системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері інтелектуальної власності, пропозицій щодо формування державної політики у сфері інтелектуальної власності.

При цьому процедури експертизи об’єктів інтелектуальної власності, державної реєстрації прав інтелектуальної власності, видачі охоронних документів (патентів, свідоцтв), ведення державних реєстрів, реєстрації договорів про передачу (ліцензування) прав інтелектуальної власності, інформаційна, видавнича діяльність, а також діяльність з узагальнення практики застосування законодавства у повному обсязі забезпечуються державним підприємством “Український інститут інтелектуальної власності”.

Ефективність державного управління у розв’язанні стратегічних завдань залежить не лише від обґрунтованості їх визначення та якісного розрахунку, а і від створення дієвої системи органів управління. Саме органи управління є фактичними виконавцями державної політики в певній сфері. Від розподілу повноважень між ними та організації їх діяльності залежать результати та ефективність здійснення державного управління в певній сфері суспільних відносин, у тому числі у сфері інтелектуальної власності.

Під час формування державної політики у сфері інтелектуальної власності необхідно враховувати світовий досвід і переймати найкращі практики організації. Так, поширеною світовою практикою під час побудови системи управління інтелектуальною власністю є підпорядкування організації, що здійснює заходи щодо надання правової охорони об’єктам права інтелектуальної власності, профільному міністерству, яке відповідає за розвиток економіки, торгівлі та промисловості. Така система застосовується у переважній більшості розвинених держав з інноваційною економікою.

Політика у сфері інтелектуальної власності є однією з ключових передумов розвитку інноваційної економіки та зростання валового внутрішнього продукту і впливає з державної економічної політики, у зв’язку з чим повинна належати саме до компетенції Мінекономрозвитку.

Такий підхід повною мірою враховує світовий досвід щодо формування державної політики у сфері інтелектуальної власності та дає змогу створити дієву державну систему правової охорони інтелектуальної власності в Україні, забезпечити повне, узгоджене та ефективне функціонування національної інноваційної системи.

Б. А. Карпінський, д.е.н., професор,
Львівський національний університет імені Івана Франка
(м. Львів, Україна)

УПРАВЛІНСЬКА ДОКТРИНА АКТИВІЗАЦІЇ УНІВЕРСИТЕТСЬКОГО НАУКОВО-ОСВІТНЬОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ НА ЗАСАДАХ ДЕРЖАВОТВОРЧОГО ПАТРІОТИЗМУ НАЦІЇ

Університетський науково-освітній потенціал України достатньо вагомий, однак його реальне використання в інтересах соціально-економічного розвитку держави ще не відповідає сучасним потребам. Можливо стверджувати (в контексті можливостей активізації науково-освітнього потенціалу), що з подальшою активізацією прогресивних зусиль України у входження в світову фінансово і технологічно розвинуту ринкову систему буде зростати зовнішній тиск, оскільки прибутковість господарювання тісно пов'язана з конкурентоспроможністю та технологічними можливостями виробництва, і вихід на кожен усереднено вищий щабель у глобальній економічній системі буде даватись важче. Окрім того, доцільно враховувати й посилення негативної тенденції української економіки на експлуатацію мінерально-сировинних ресурсів, а не знань (мізків). Виходячи з наведеного, вчасна реакція як університетського середовища, так і держави на нарощування конкурентоспроможності та врахування особливостей глобальних викликів забезпечуватиме відповідний потребам поступ, зокрема, і через формування об'єктивних управлінських підходів до мотивації творчості в такому середовищі та реалізацію накопичених знань. Стратегіологічно, використання мотиву освітянина-науковця до такого роду діяльності та забезпечення відповідної продуктивності з його сторони можливе лише при цілеспрямованій інноваційній політиці держави, коли визначенні довготермінові науково-технологічні пріоритети розвитку та виділяються під них відповідні фінансові ресурси. Так, виходячи з Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» (ст. 47) держава застосовує фінансово-кредитні та податкові інструменти з метою створення економічно сприятливих умов для ефективного провадження наукової і науково-технічної діяльності, забезпечення до 2025 року збільшення обсягу фінансування науки за рахунок усіх джерел до 3% валового внутрішнього продукту (ВВП) – показника, визначеного Лісабонською стратегією Європейського Союзу.

Саме ці орієнтуючі аспекти стають передумовою формування інноваційної управлінської доктрини щодо посилення уваги університетського середовища до проблематики активізації власного потенціалу, тобто знаходження нових організаційно-економічних підходів розширення сегменту використання сучасних технологічних укладів у випуску продукції, які неможливо провадити без врахування потреби в розробці технологічних новацій на засадах сучасних знань, а з цим і збалансування мотивуючих інтересів споживачів та конкретних працівників університетів. Підкреслимо,

що кожна з прогресивних держав світової спільноти прагне формувати і реалізовувати сучасні методи активізації університетського науково-освітнього потенціалу в інноваційно-технологічному зростанні власної економіки, зокрема, з цією метою задіюються концепції рейтингового (бального) оцінювання ефективності їхньої діяльності. Дані оцінювально-порівняльні підходи дозволяють не лише підвищити участь науковців у інвестиційно-інноваційному розвитку, а й виробити справедливі оцінки їхньої праці в науковому пошуку через мотиваційно-стимулюючі критерії [1-2].

Управлінська доктрина в знаходженні дієвого інструментарію оцінювання як освітянина, так і науковця у системі наукових досліджень вимагає уваги до сучасної парадигми державотворчого патріотизму нації, яка появилася, виходячи із завдань та інтересів поведінкових фінансів в частині податкової культури. Зазначене обумовлене: зростаючою конкуренцією наукових інституцій за бюджетне державне фінансування, оскільки по відношенню до ВВП воно в Україні скорочується (зокрема, згідно **Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» (ст. 48)** держава забезпечує бюджетне фінансування наукової і науково-технічної діяльності у розмірі не менше 1,7% від ВВП, однак фактично отримується до 0,5%, впливаючи тим і на співвідношення обсягу виконаних робіт у ВВП – рис. 1); загострюються тенденційні прояви конкуренції за зайняття управлінських позицій на рівні наукової чи навчальної організації; зі сторони держави та платників податків формується цілеспрямована увага до контролю за фінансовими затратами на дослідження та рентабельністю інвестицій.

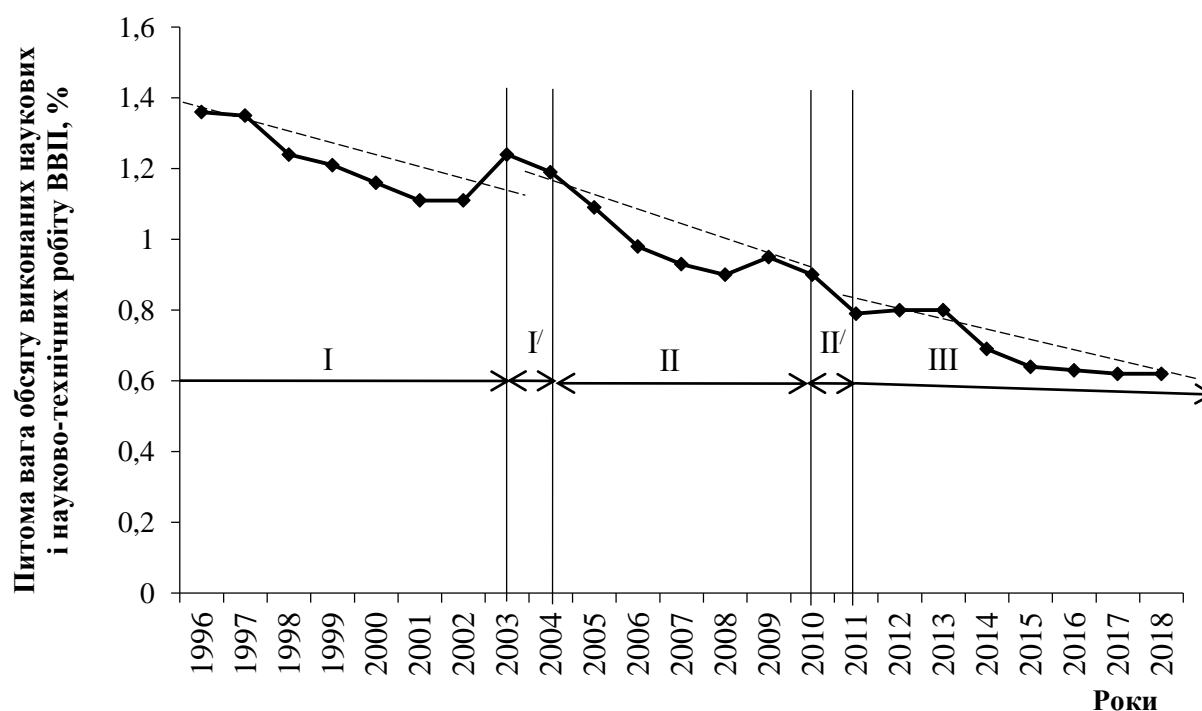

Рисунок 1. Динаміка питомої ваги обсягу виконаних робіт наукового характеру в ВВП України (I, II, III – характерні етапи змін обсягу)

Джерело: запропоновано автором за даними Державної служби статистики України.

Важливе місце у творенні сучасної, європейської України має відводитись науці, а серед особливостей її активізації дослідники зазначають управлінську потребу у здійсненні українською наукою цілеспрямованих кроків у максимізації відкритості власного публікаційного доробку, щоб наукові публікації були доступними для зовнішнього середовища, могли бути вчасно ним оцінені, використані у подальших наукових дослідженнях та процитовані з врахуванням пріоритетності. Виходячи з наведеного, управлінська доктрина в частині активізації як числа публікаційних новинок, так і їхнього поширення у науковому просторі, є чільною, оскільки дозволяє, крім іншого, уникати необґрунтованого дублювання наукових досліджень, оперативно впливати на систему підготовки кадрів вищої кваліфікації та раціональніше використовувати кошти платників податків, забезпечуючи тим підвищення рівня прояву державотворчого патріотизму нації [1-2].

Окрім того, управлінська доктрина щодо активізації науково-освітнього потенціалу університетів на засадах державотворчого патріотизму нації через нарощування якості досліджень дозволяє: розширювати коло нових студентів, залучати зовнішніх перспективних наукових працівників, отримувати доступ до нових інвестицій, а сумарно до можливостей переходу в статус навчально-дослідницької установи (відкриваються перспективи до збільшення бюджетних асигнувань та зміни тарифних розрядів професорсько-викладацького складу, більшої автономії у вирішенні справ функціонування).

Нині низка науково-освітніх організацій України з метою підвищення конкурентоспроможності у глобальному освітньо-науковому просторі, через нарощування рейтингового рівня у зовнішніх оцінюваннях, розробляють власні оцінювально-рейтингові підходи щодо активізації наукової діяльності працівників. Зокрема, запропонований у Львівському національному університеті імені Івана Франка загальний рейтинговий бал працівника (P_3), виходячи з Положення про оцінювання роботи та визначення рейтингів наукових, науково-педагогічних і педагогічних працівників, визначається як сума балів за його досягнення у навчальній і навчально-методичній (39 показників); науково-дослідній та інноваційній (39 показників); організаційній і виховній (20 показників) роботах:

$$P_3 = \sum p_1 + \sum p_2 + \sum p_3,$$

де P_1, P_2, P_3 – показники за відповідним видом роботи (зокрема, P_1 – бал за досягнення у навчальній і навчально-методичній роботі).

Практично за цією методикою задіюється біля сотні показників, які комплексно оцінюють працівника через внутрішню складову університетської спільноти.

При проведенні аналізу результатів рейтингових оцінювань і порівнянь не слід нехтувати й рівнем фінансового забезпечення за окремими складовими. Зокрема, витрати на одного студента в Україні складають 1000-1300 дол. США, тоді як у США і Канаді – 28-30 тис. дол. США, у Великій Британії та Франції –

16-18 тис. дол. США, а за такими витратами безпосередньо слідує розробка та закупівля сучасного навчального і наукового обладнання, видавнича справа та можливості залучення до освітнього процесу провідних науковців. Також значно нижчим, порівняно з державами – членами ЄС та інших держав, в Україні залишається рівень оплати праці працівників освіти і науки.

В Україні певну гордість і творчу наснагу створює відчуття того, що відповідально працюєш не лише за гроші, а за те, що любиш свою справу, професію, тобто поважаєш людей для яких і працюєш. Однак, у прогресуючому ринковому середовищі саме цією любов'ю працедавцям не слід зловживати, оскільки вже у ближчій перспективі питання безгрошів'я, розмитість управлінсько-мотиваційних засад в умовах відкритості кордонів, можуть призвести до загрозливих втрат дисциплінованих, патріотично налаштованих та кваліфікованих працівників, що обумовить подальше відставання у різних галузях національного господарства з катастрофічними наслідками.

Перспективність пропонованого полягає в оптимізації використання університетського науково-освітнього потенціалу, його наближення до потреб споживача, активізації публікаційної відкритості і результативності через управлінсько-мотиваційні інструменти, підвищення розуміння науковцями ідеології державотворчого патріотизму нації і власного місця у ньому та ефективного використання коштів платників податків.

Список використаних джерел

1. Карпінський Б. А. Державотворчий патріотизм нації: податкова домінанта інвестиційного зростання. Монографія. Львів : Колір ПРО, 2018. 480 с. (Серія «Держава і стратегіологія»).

2. Карпинский Б. А. Государственно-созидательный патриотизм нации: налоги как количественный фактор его оценивания. *Проблемы экономики и управления предприятиями, отраслями, комплексами* : монографія. Новосибирск : «СИБПРИНТ», 2012. С. 269-289.

Р. В. Лавров, д.е.н., професор,

І. В. Садчикова, к.е.н., доцент

*Чернігівський національний технологічний університет
(м. Чернігів, Україна)*

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ

Основою економічного зростання будь-якої країни є наявний людський капітал, який виражається в висококваліфікованих кадрах у всіх сферах життя. Саме тому на сучасному етапі функціонування економіки освіта займає ключову роль та виступає інструментом, який здатний забезпечити стійкий розвиток і добробут громадян.

В умовах переходу від індустріального до інформаційного суспільства якість людського потенціалу, рівень здобутої освіти та культури всього населення набуває ключового значення для економічного й соціального прогресу країни.

Поглиблення інтеграційних і глобалізаційних процесів у різних аспектах розвитку суспільства, які наразі відбуваються, вимагають глибокого оновлення системи вищої освіти як першочергового завдання для України.

Дослідженням проблем у системі вищої освіти займалися такі дослідники, як Ю. Богач, Т. Боголіб, Є. Бойко, О. Василик, К. Грищенко, Д. Грішнова, Б. Данилишин, М. Євнух, В. Євтушевський, С. Єрохін, І. Каленюк, К. Корсак, В. Кремень, В. Куценко, В. Луговий, С. Михаць, О. Навроцький, С. Ніколаєнко, Ю. Ніколенко, К. Павловський, К. Павлюк, О. Поліщук, О. Сидоренко, А. Чухно, В. Юхименко, В. Яблонський та ін.

Питаннями ролі та місця освіти в умовах переходу до інформаційного суспільства займалися такі вітчизняні й зарубіжні учені, серед яких: Ю. Бажал, Н. Ващекін, В. Геєць, В. Іноземцев, К. Колін, В. Макаров, С. Михнева, М. Мунтян, А. Субетто, А. Урсул, Л. Федулова та ін.

Світова глобалізація й поширення інформаційних технологій в період інформаційної економіки диктують нові вимоги до всіх сфер суспільного життя. Для успішної побудови економіки знань необхідне глибоке оновлення системи освіти, що повинна стати одним із головних пріоритетів нашої держави.

Щорічний звіт ООН щодо конкурентоспроможності країн світу в XXI ст. визначатиметься не природними і навіть не фінансовими ресурсами, а кваліфікацією робочої сили. Тому базовою метою кожного вищого навчального закладу країни має стати великомасштабна діяльність із підвищення освітнього рівня нації, оскільки незворотність реформ можлива тільки при підготовці не менше 25% працездатного населення до нових соціально-економічних умов [1; 2].

Система української вищої освіти почала інтегруватися в європейській простір у момент затвердження "Програми дій щодо реалізації положень Болонської декларації в системі вищої освіти і науки в Україні на 2004-2005 рр.", яка була прийнята 23 січня 2004 р. З того часу почалося активне введення в заклади вищої освіти (ЗВО) основних положень кредитно-модульної системи оцінки знань студентів, запровадження уніфікованих та визнаних у європейському просторі дипломів і додатків до них, напрацювання й підтримування європейських стандартів якості із застосуванням порівняльних критеріїв, механізмів і методів їх оцінки відповідно до вимог ENQA, усунення наявних перешкод для збільшення мобільності студентів, викладачів, дослідників та управлінців вищої школи тощо [3].

Незважаючи на наявні позитивні тенденції, існують певні проблеми, які можна класифікувати на внутрішні й зовнішні. Внутрішні проблеми вищої освіти пов'язані з самим ЗВО і його спеціалізацією, а зовнішні – це проблеми, які диктує ринок праці та працедавці.

До внутрішніх проблем можна віднести: недостатня співпраця ЗВО із владою, бізнесом, суб'єктами господарювання і громадським сектором у регіоні, в якому він знаходиться; підвищення обсягу самостійної роботи та опрацювання матеріалу (приблизно 50-60% від загального обсягу годин дисципліни); невідповідність дисциплін, які викладаються в Україні, європейським, а також перспектива взаємозарахування навчальних досягнень

між різними навчальними закладами як усередині країни, так і в Європі; низька профільність навчальних дисциплін при формуванні професійних навичок майбутніх спеціалістів; неправильний вибір нових програм підготовки фахівців без урахування потреб ринку та специфіки регіону; відсутність мотивації студентів щодо підвищення якості освіти тощо.

Зовнішніми проблемами виступають: низькі обсяги фінансування з державного бюджету; незадовільний стан науково-технічної діяльності ЗВО; низький рівень впровадження інновацій в освітній процес; слабка інтеграція освітньої та наукової діяльності; номінальна автономія ЗВО нашої країни [1; 4; 5].

Ще однією проблемою глобального характеру в системі вищої освіти є відтік майбутніх абітурієнтів у заклади вищої освіти інших держав (рис. 1).

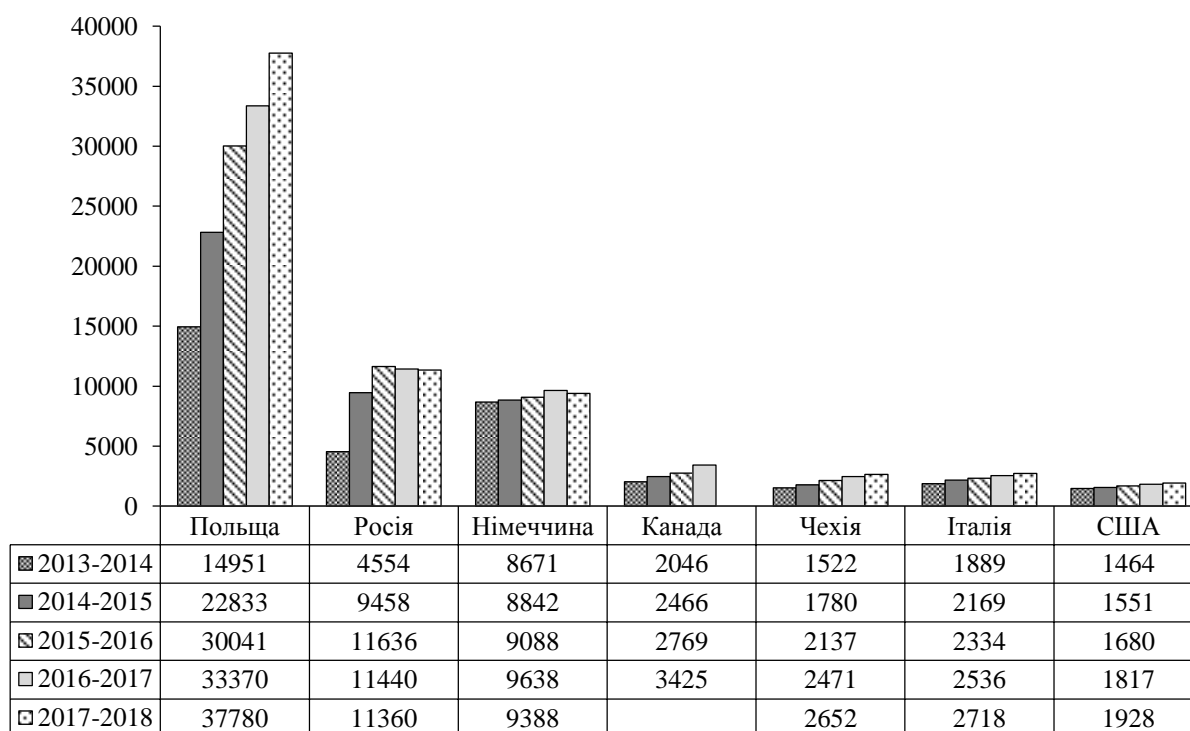

Рисунок 1. Кількість українських студенток і студентів за кордоном за навчальними роками

Джерело: складено авторами на основі даних [6].

Виходячи з даних на рис. 1, можна зробити висновок, що найпопулярнішою для навчання країною є Польща. Кількість студентів, які там навчалися в 2017-2018 н.р., збільшилась на 4410 осіб у порівнянні з 2016-2017 н.р. Статистичні дослідження, які проводяться аналітичним центром CEDOS, свідчать, що протягом 2016-2017 н.р. за кордоном навчалось приблизно 8% від загальної кількості тих, хто навчається на денних програмах вищої освіти [6].

Ситуація, що склалася сьогодні в системі вищої освіти, потребує негайних змін, рішучих кроків і нагальних реформ. Такий стан речей в освіті призводить до того, що престиж роботи викладача й науковця знижується, а відповідно і якість підготовки студентів. У період становлення інформаційної економіки повинні змінюватися прийоми та цільові функції освіти, а саме: інформаційні

ресурси мають стати основними ресурсами людства, що в свою чергу потребує підвищення рівня використання педагогічних технологій на підставі їх переорієнтації на формування інформаційного світогляду особистості; трансформація освіти в частку життєдіяльності людини, коли зміст безперервної освіти напряду визначає характер людських потреб; перетворення освіти в засіб поліпшення людства за соціальною, національною, інтелектуальною та іншими ознаками [7].

Отже, в умовах становлення інформаційної економіки головним пріоритетом освітньої політики стає формування системи безперервної освіти. Для цього необхідним є: реформування системи вищої освіти; створення умов для постійної самоосвіти з використанням інформаційних технологій, досягнень наукової діяльності та врахування досвіду європейський країн.

Список використаних джерел

1. Денисенко М. Вища освіта в Україні: проблеми та перспективи / М. Денисенко, С. Бреус // Вчені записки Університету “КРОК”. – 2013. – № 33. – С. 17-24.
2. Буличева Н.А. Сучасні правові та організаційні проблеми фінансування вищої освіти в Україні / Н.А. Буличева, Ю.І. Пивовар [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://radnuk.info/>.
3. Радомська Л.А. Українська система вищої освіти: переваги й недоліки болонського процесу / Л.А. Радомська, А.С. Стадній [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://conf.vntu.edu.ua/>.
4. Захарчин Р.М. Проблеми і перспективи розвитку вищої освіти на інноваційній основі / Р.М. Захарчин // Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. – 2011. – Вип. 7. – С. 13-15.
5. Свідло К.В. Забезпечення якості вищої економічної освіти: сучасний стан та перспективи / К.В. Свідло // Забезпечення якості вищої економічної освіти: сучасний стан та перспективи: матеріали IV наук.-метод. конф., 02 лют. 2017 р. – Харків: ТОВ “Тім Пабліш Груп”, 2017. – С. 10-12.
6. Стадній Є. Українське студентство за кордоном: дані до 2017/18 навчального року / Є. Стадній [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cedos.org.ua/>.
7. Комарова О.А. Освіта у вимірі інформаційного суспільства / О.А. Комарова // Економічний часопис-XXI. – 2011. – № 7-8. – С. 50-53.

Л. А. Марцева, д.п.н.,
Державний університет «Житомирська політехніка»
(м. Житомир, Україна)

РОЛЬ УНІВЕРСИТЕТУ В УМОВАХ ПІДВИЩЕННЯ ІННОВАЦІЙНОСТІ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНУ

Лідерство економіки країни на світовому ринку пов'язують з використанням інновацій, які забезпечують підвищення продуктивності праці, збільшення обсягів виробництва та характеризують країну конкурентоспроможною. Співпраця закладів вищої освіти, науки та організацій

сфери бізнесу нині є одним з провідних факторів економічного зростання країни, адаптації національної та регіональної економіки до світової конкуренції. Стандарти української вищої освіти не встигають за інноваційним розвитком, хоча університети повинні пропонувати нові сценарії для розвитку суспільства, що можливо в тісній співпраці з бізнесом за новими освітніми програмами, що відповідають потребам сучасного ринку праці. Абітурієнти обирають освітні програми здебільшого за престижністю, рівнем складності навчання, наявністю бюджетних місць, а не за запитом економіки [3].

Ефективно реалізувати сучасний вектор регіонального розвитку допомагає висока якість професійної підготовки майбутніх фахівців у закладах вищої освіти та відповідність її нагальним потребам ринку праці.

На регіональному рівні тісна співпраця освіти, науки й бізнесу відкриває широкі можливості для підвищення рівня конкурентоспроможності, стає фактором протидії відтоку за кордон студентів та молодих фахівців. Нині в університетах здійснюється не лише теоретична та практична підготовка студентів, а й з'являються дослідницькі студентські новації, формується ціннісна орієнтація та професійна компетентність майбутніх фахівців. Завдяки компетентнісному підходу у професійній підготовці студентів, наданню освітніх послуг, заснованих на досвіді, тісній співпраці з підприємствами, традиційна форма здобуття вищої освіти стає дедалі більше практико-орієнтованою. Надання освітніх послуг, заснованих на досвіді, співпраця з бізнесом дають можливість визначити регіональні потреби ринку праці, розробити скориговані навчальні програми, забезпечити стажування та проходження практики молодих фахівців на підприємствах, вирішувати проблеми з працевлаштуванням випускників університетів.

У таких умовах сучасний університет повинен відповідати вимогам світової спільноти та забезпечувати системну науково-освітню підготовку студента, його здатність до інноваційного мислення. Для цього взаємодія освіти, науки й бізнесу є запорукою того, що випускники з високим освітнім рівнем здатні будуть до швидкої адаптації на підприємстві, можливості використовувати переваги нових інформаційних та комунікаційних технологій. Активне співробітництво закладів вищої освіти і бізнесу, спільна діяльність університетського середовища та підприємств регіону впливає на інноваційний розвиток економіки регіону. Упродовж останніх років помітно зростає мобільність студентів та викладачів університетів, викладацький склад активно залучається до роботи в бізнес-середовищі, а робітники та менеджери компаній – до діяльності в умовах університетів.

Забезпечення співпраці освіти, науки та бізнесу відображено в нормативних документах (Стратегія інноваційного розвитку України на 2010-2020 рр. в умовах глобалізаційних викликів, Концепція розвитку національної інноваційної системи), націлених на вирішення економічних проблем у регіонах.

Важливим, на наш погляд, є дослідження світового досвіду ролі університетів, інших закладів вищої освіти у стимулюванні регіонального розвитку та збереженні інтелектуального капіталу країни, адже нині в Україні

збільшується кількість студентів та молодих фахівців, які виїжджають на навчання або роботу за кордон. Кращі інноваційні світові практики базуються на високому рівні кооперації підприємств та університетів, зокрема, у галузі наукових досліджень та розробок; єдності навчального процесу та дослідницької діяльності студентів; створенні на регіональному рівні спеціалізованих центрів підтримки інновацій: бізнес-інкубаторів, технопарків тощо. Недооціненим залишається такий напрямок роботи університетів як розвиток науки, без якої не буває якісної вищої освіти. За останні роки в Україні впроваджено базове фінансування наукових досліджень, розширено грантові програми, відкрито доступ до наукометричних баз Scopus та Web of Science.

Серед сучасних форм ефективного партнерства університетів та підприємств найбільш важливими є: підготовка та перепідготовка кадрів; проведення університетами наукових досліджень на замовлення роботодавців; запровадження результатів наукових досліджень у діяльності підприємств; купівля підприємствами ліцензій на використання патентів, отриманих університетами; спільна розробка освітніх програм, проведення курсів, семінарів, практикумів, тренінгів, ярмарок вакансій; надання консультаційних послуг викладачами університету; діяльність базових кафедр університету (лекції, спеціалізовані курси), стажування студентів.

Науковці зазначають, що найпоширенішою формою співпраці бізнес-організацій з закладами вищої освіти нині є допомога в організації виробничої практики (71%), залучення студентів до роботи (32%), підбір фахівців за заявкою підприємств (18%), укладання договорів про контрактно-цільову підготовку майбутніх фахівців (18%), презентації підприємства в навчальному процесі (10%) [5].

Ефективною формою взаємодії університету та бізнесу є спільна організація лабораторій з сучасним обладнанням, де відбувається підготовка кадрів відповідно до специфіки тої чи іншої компанії. За останні роки в українських закладах вищої освіти розвиваються старт-апи, інноваційне підприємництво та бізнес-інкубатори, де розглядаються питання втілення результатів наукових досліджень у бізнес.

Надзвичайно важливими напрямками діяльності університету є тісна співпраця з підприємствами регіону для забезпечення проходження виробничих, науково-дослідних та переддипломних практик, стажування та подальшого працевлаштування на базових підприємствах-партнерах.

Пілотний проект академічний бізнес-інкубатор YEP - HUB працює в Державному університеті «Житомирська політехніка» вже майже два роки. За цей час він став центром молодіжного підприємництва, де студенти навчаються розвивати й керувати бізнес-процесами, беруть участь у тренінгах з підприємництва, отримують кваліфіковану допомогу в розробці власних старт-апів з регіональним бізнесом, реалізують власні ідеї, беруть участь у міжнародних інноваційних заходах.

Цікавою є співпраця з Державною службою України з безпеки на транспорті з реалізації різноманітних програм, які стосуються транспортної логістики та технологій, участі у спільних наукових проектах. Сучасні лабораторії із транспортних технологій дозволяють студентам брати участь у міській програмі «Безпечне місто», моніторити транспортну мережу Житомира, моделювати процеси в її роботі. В університеті проведена Всеукраїнська науково-практична конференція за напрямками: “Технічні науки на сучасному етапі”, “Розробка родовищ корисних копалин та промислова екологія”, “Інновації в економіці”. Учасники конференції з різних регіонів України представили результати своїх наукових досліджень. Також проведено перший у Житомирській області регіональний конкурс стартапів у рамках четвертого всеукраїнського фестивалю інновацій за підтримки програми Polish – Ukrainian Start-up bridge та Агенції регіонального розвитку Житомирщини, переможці якого отримують оффлайн та онлайн менторську підтримку для досягнення найкращого результату у фіналі конкурсу.

Навчальні програми з підприємництва, що започатковані МОН України в рамках реалізації положень Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року, покликані допомогти студентам і викладачам закладів вищої освіти у створенні власних інноваційних проектів та стартапів. Вища освіта нині розглядається як один з важливих стимулів упровадження інновацій у регіонах завдяки партнерству університетів зі сферою бізнесу, що є ключовим фактором інноваційної політики держави.

Список використаних джерел

1. Абдурасулова Дж. Экотехнологии – источник роста и конкурентных преимуществ: опыт Республики Корея // Экономист, № 2, Февраль 2016, С. 86-94.
2. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 р. [Електронний ресурс] / Затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 6 серпня 2014 р. № 385. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua/go/385-2014-p>.
3. Покідіна В. Університети та бізнес: міжнародний досвід співпраці та перспективи для України / В. Покідіна // Проект «Популярна економіка: ціна держави». – 2016. - № 41. – 25 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://cost.ua/files/Universities%20end%20business_report.pdf.
4. Сухарніков Ю.В. Реформа вищої освіти України: європейські пріоритети [Електронний ресурс] / Ю.В. Сухарніков. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/book/Osvita/5.pdf>.
5. Тарасенко С.І. Демченко М.Є. Партнерство університетів та бізнесу: форми та перспективи розвитку в умовах підвищення інноваційності економіки / С. І. Тарасенко, М. Є. Демченко // Вісник Мукачівського державного університету. Економіка та управління національним господарством. – 2017. - № 17. С. 302-308.

Н. С.Петренко, к.е.н.

О. В. Живага, к.і.н.

О. В. Вовченко, м.н.с.

*ДУ «Інститут досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки
ім. Г.М. Доброва НАН України»
(м. Київ, Україна)*

ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАУКИ У ВСЕСВІТНІЙ НАУКОВО-ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОСТІР

В умовах створення суспільства знань консолідація цілісного, національно важливого науково-інформаційного простору, конкурентоспроможного на міжнародній арені, має особливе значення для наукового, технічного, економічного, соціально-політичного та культурного розвитку України. Це складне, багатоконпонентне явище, поєднання інформаційних ресурсів, технологій, інформаційних зв'язків, інфраструктур, є середовищем інформаційних комунікацій, інтеграції, обробки та поширення наукових даних, отриманих у результаті досліджень, освоєння зарубіжної наукової інформації, обмін новими знаннями, обговорення проблем та перспектив наукових досліджень, організація наукових досліджень, координація науково-дослідних зусиль, творча взаємодія науково-дослідних колективів та професіоналів, їх підтримка та впровадження у практику.

Використання інформації як невичерпного ресурсу розвитку разом із сучасними досягненнями в галузі інформаційно-телекомунікаційних технологій заклало основу для формування глобального інформаційного суспільства, що приносить людству необмежені можливості.

Обговорення засадничих проблем формування й функціонування цілісного, багатоконпонентного національного науково-інформаційного простору, які виходять за межі власне бібліотечної сфери, українські науковці та спеціалісти розпочали ще на початку ХХІ ст. (Г.В. Шемаєва) [1], але справді цілеспрямованого характеру ця робота набула порівняно недавно (К.В. Лобузін [2], В.І. Попик [3–5]). До цього спонукає цілий комплекс нагальних проблем «внутрішнього» – організаційного, технологічного розвитку інформаційної інфраструктури науки і освіти, із розв'язанням яких вже не можна зволікати.

Проаналізувавши проблеми інтеграції України в європейський інформаційний простір, які зумовлені дією внутрішніх і зовнішніх чинників, носять комплексний характер – охоплюють усі сфери життєдіяльності людини, суспільства та держави, а також запропоновано шляхи їх вирішення. В першу чергу, це неузгодженість термінології, основних положень та принципів національного законодавства з європейським. Відсутність єдиної національної системи класифікації інформації, недосконалість системи стандартизації та сертифікації. Із 2000 стандартів у галузі ІТ Міжнародної організації стандартизації (ISO), Україною впроваджено близько 100 стандартів, причому

переважно тих, що стосуються термінології. В країні дотепер діють колишні стандарти системи ГОСТ, не узгоджені з міжнародним законодавством [6, с. 27].

Невідповідність стандартам розвинених країн окремих секторів інформаційного простору України (книговидання, бібліотечний, архівний комплекси), їх подальше скорочення. Кількість періодичних видань та обсяги книгодрукування постійно скорочуються. За визначенням ЮНЕСКО, мінімальна кількість примірників періодичних друкованих видань на одного жителя країни має становити 100, в Україні цей показник не перевищує 60. Національна система зберігання інформації є застарілою. Бібліотеки та архіви часто знаходяться в непристосованих приміщеннях, що обмежує доступ громадян до інформації, спричиняє втрату значного масиву інформації, вони недостатньо використовують ІТ; можливості бібліотек в оновленні фондів є недостатніми. Серед першочергових заходів для утвердження України як повноправного суб'єкта європейського інформаційного простору необхідно здійснити наступні кроки:

- адаптувати чинне законодавство до законодавства ЄС;
- зняти перешкоди на шляху здійснення міжнародного книгообміну – джерела надходжень іноземної літератури до фондів бібліотек;
- розвивати співпрацю з Генеральним Директоратом Європейської Комісії "Інформаційне суспільство", Міждержавною координаційною радою з науково-технічної інформації;
- створити інформаційні центри при посольствах України із залученням спонсорських коштів; організувати систему професійної підготовки з ІТ для державних службовців; створити іномовні ІР про Україну;
- розповсюджувати державні видання за кордоном; поглиблювати співпрацю з українською діаспорою;
- залучати громадські організації, незалежних експертів до обговорення проблем інтеграції України в європейський інформаційний простір.

Впровадження вищезазначених пропозицій сприятиме задоволенню інформаційних потреб громадян, суспільства та держави, активнішому рухові України в європейський інформаційний простір. Водночас, Україна прагнучи стати повноправним членом європейської спільноти повинна забезпечити захист національних інтересів, зберегти власну культурну ідентичність [7, с. 23].

Сучасним реаліям властива глобальна трансформація від індустріального суспільства до науково-інформаційного суспільства, розвиток якого безпосередньо пов'язаний з інтенсифікацією інформаційних процесів, необхідністю збору, обробки та передачі інформації, перетворення інформації в товар. Поява всесвітнього Інтернету спричинило швидке зростання міжнародних відносин у різних сферах людського життя.

Процес інформатизації суспільства сьогодні охоплює більшість країн світу і набуває глобального характеру розвитку.

Інформаційне суспільство, або «суспільство знань» характеризується тим, що інформація, знання, інформаційні послуги та всі галузі, пов'язані з їх виробництвом, швидко зростають, переважаючи в економічному розвитку.

Сьогодні Україна є головним споживачем іноземних високотехнологічних розробок та продукції. Індустрія цифрових технологій, разом з високотехнологічною галуззю, має високий потенціал розвитку і є основою для інноваційних наукових відкриттів та досягнень.

Активізація українських наукових цифрових розробок, створення нових інформаційних технологій та систем може позитивно вплинути на економіку, внутрішній ринок, рівень та якість життя населення та формування інноваційної інфраструктури країни в цілому.

Інтеграція українського цифрового поля в європейський простір повинна забезпечити останні можливості для розвитку передових наукових напрямків, участь в міжнародних проектах. Однак розвиток цього напрямку повинен бути всебічним трирівневим: галузь (бізнес), наука, «цифровий» сектор. Пріоритетними напрямками в цій сфері мають стати:

- аналіз науково-технічного потенціалу та наявних розробок;
- формування «Центрів трансферу технологій»;
- участь у спільних наукових програмах ЄС;
- розроблення «технологічних дорожніх карт» відповідно до галузі науки;
- конкуренція за фінансування та впровадження пріоритетних досліджень;
- прозорий механізм залучення дослідників до проектів;
- державна підтримка участі кращих учених та дослідницьких центрів у національних та європейських цифрових інфраструктурах.

Участь українських вчених та ІКТ-компаній у проектах ЄС для довготривалих досліджень є стратегічно важливою, в майбутньому вони стануть джерелом інновацій та відкриттів. Впровадження інновацій значно підвищить ефективність різних галузей економіки та забезпечить їх високу конкурентоспроможність.

Цифровізація також важлива для віддалених регіонів України, адже завдяки доступу до цифрової інфраструктури українці зможуть працювати та навчатися із найвіддаленішого села, замовляти товари та послуги, торгувати не лише із сусідніми містами та селами, а й із сусідніми містами та цілим світом.

Досягнувши рівня розвитку, адекватного вимогам, національний науково-інформаційний простір здатний виступати потужним інструментом забезпечення розвитку науки, освіти, культури, підвищення інтелектуального, наукового, технічного та економічного потенціалу, захищаючи національні пріоритети та протидії зовнішній науково-технічній та економічній експансії.

Окрім очевидних економічних вигод, цифрові перетворення створюють нові можливості для людини, її розвитку, бізнесу, освіти та покращення життя. Цифровізація дозволить змінити підходи до навчання, звільнить час та простір для творчої реалізації, відкриє широкі можливості для особистого розвитку, покращить умови життя, навчання та відпочинку.

Список використаних джерел

1. Шемаєва Г. Електронні ресурси бібліотек України в інформаційному забезпеченні науки: стан та перспективи розвитку. *Бібліотечна планета*. 2006. № 4. С. 21–25.

2. Лобузін К. В. Створення інтегрованого бібліотечного простору: основні проблеми та шляхи вирішення. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2012. № 2. С. 34–40.
3. Попик В. І. Місце і роль бібліотечних установ у формуванні національного інформаційного простору. Матеріали міжнародної наукової конференції *Адаптація завдань і функцій наукової бібліотеки до вимог розвитку цифрових інформаційних ресурсів* (Київ, 8–10 жовтня 2013 р.). Київ. 2013. С. 3–4.
4. Попик В. І. Організаційні засади розвитку національного електронного науково-інформаційного простору. *Інформатизація і модернізація соціокультурної сфери суспільства: взаємодія і розвиток*. Київ. 2013. С. 24–49.
5. Попик В. І. Персональні матеріали українських дослідників в мережі Інтернет як чинник інтеграції вітчизняної науки, освіти і культури у світовий гуманітарний науково-інформаційний простір. *Українсько-македонський науковий збірник*. Київ. 2009. Вип. 4. С. 329–339.
6. Макаренко Є.А. Міжнародні інформаційні відносини. *Наша культура і наука*. Київ. 2003. 368 с.
7. Яворський В. Національний реєстр інформаційних ресурсів: черговий абсурд від влади [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.helsinki.org.ua>. 19.03.2010 р. Загол. з екрану.

А. В. Підгаєцька, аспірант

*Уманський державний педагогічний університет ім. Павла Тичини
(м. Умань, Україна)*

РОЗВИТОК СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ У КАНАДІ 40-ИХ – 50-ИХ РОКІВ

Передумовою до створення та активізації студентських асоціацій Канади було проведення у 1926 в університеті МакГілл конференції, у якій взяли участь 19 делегатів-представників з 12-ти студентських об'єднань різних університетів Канади, котрі погодилися підтримати ідею створення Національної Федерації Студентів Канадських Університетів (НФСКУ) (National Federation of Canadian University Students). Основними завданнями НФСКУ було сприяти порозумінню та співпраці студентів різних канадських ЗВО, реалізації національних інтересів, розвитку міжнародних відносин зі студентськими об'єднаннями інших країн. Після початку Другої Світової Війни НФСКУ (Національна Федерація Студентів Канадських Університетів) припинила своє функціонування, але по її завершенню у 1946 році відновила свою діяльність. Відновлена у 1947 році НФСКУ прийняла постанову, у якій просить федеральний і провінційний уряди виділити кошти на фінансування стипендій та грантів для студентів Канади.

У 1950 році, від імені НФСКУ студентські лідери університету Монреалю представили у письмовому вигляді вимоги Королівській Комісії з Національного Розвитку у Сфері Мистецтва, Письма і Точних Наук (The Royal Commission on National Development in the Arts, Letters and Sciences). Очільники НФСКУ розкритикували стан фінансування студентських стипендій і попросили провінційний і федеральний уряди створити єдину систему студентських грантів [3]. Комісія рекомендувала у свою чергу у своєму останньому звіті утворити «національну систему виплати стипендій, яка б ґрунтувалася на адекватній сумі федеральних виплат» [4].

У 1950 році члени НФСКУ вперше підняли питання про збільшення виплат державою студентських стипендій» [7]. До 1954 року, представники НФСКУ виступали зі щорічними презентаціями перед представниками провінційного і федерального уряду, переконуючи їх у користі виплат студентам стипендій [2]. У грудні 1954 НФСКУ звертається з проханням до федерального уряду виділити кошти на програму студентських виплат [5]. Проте ліберальний уряд не зацікавився цією пропозицією, посилаючись на суперечності у конституції, що означало для студентів та їхніх сімей самостійний пошук коштів на навчання [1].

У **50-их** роках Національна Федерація Студентів Канадських Університетів (НФСКУ) почала більш активно займатись політичною діяльністю, на це вплинуло завершення Другої Світової війни та рух за громадянські права у Південній Америці. Повоєнні лідери НФСК постійно зазначали, що суми студентських виплат були замалими для заохочення соціально незахищених верств населення навчатися в університеті. Саме це стало поштовхом для зuboжілих студентів починати відстоювати свої права. Основним зняряддям, яким користувалися лідери НФСКУ з метою ведення перемовин з членами адміністрації університетів, Радою Директорів університету, політиками та різноманітними комісіями було коротке звернення у письмовому вигляді (brief). Такі звернення завжди ґрунтувалися на політичних резолюціях, що приймалися на щорічних конгресах НФСКУ. Після ратифікації регіональними представниками виконавчих органів, короткі звернення розсилалися по усіх місцевих НФСКУ комітетах, членам адміністрації університетів та політикам. По можливості, очільники НФСКУ проводили зустрічі з ректорами університетів, членами кабінету міністрів та іншими політиками. Позиція ж лідерів НФСКУ полягала у тому, щоб держава виділяла не позики (які студентам потрібно буде повертати державі), а гранти на навчання. Пояснюючи це тим, що освідчена людина зароблятиме більше коштів, відповідно платитиме більші податки, тим самим відшкодовуючи витрачені державою кошти на її навчання.

Отже, головні події, що трапилися під час **прагматичного періоду (1946-1955)**:

Роки	Подія
1946 р.	Закінчення Другої Світової Війни;
1947 р.	Відновлення діяльності НФСКУ; НФСКУ прийняла постанову, у якій просить федеральний і провінційний уряди виділити кошти на фінансування стипендій та грантів для студентів Канади.
1950-ті – 60-ті	Рух за Громадянські Права у Південній Америці, що сприяв політичній діяльності студентських організацій у Канаді, котрі почали проводити кампанію за державне фінансування масових виплат студентських стипендій; Боротьба за доступність освіти на рівні провінції та національному рівні.
1950 р.	від імені НФСКУ студентські лідери університету Монреалю представили у письмовому вигляді вимоги (Королівській Комісії з Національного розвитку у сфері мистецтва, письма і точних наук) щодо фінансування виплат студентам державних стипендій та грантів на навчання.
1955 р.	Початок війни у В'єтнамі

У Канаді питаннями регулювання освітньої політики, зокрема її фінансування (встановлення оплати навчання та суми фінансових виплат студентам) більше займається уряд провінції, ніж державний уряд. Відповідно студентські організації різних університетів у межах однієї провінції почали об'єднуватися з метою збільшити свій вплив на уряд провінції щодо вирішення питань студентської спільноти. Історію становлення студентських організацій національного рівня ми розглянемо з точки зору їх ідеології та прийняття законодавчих актів, що регулювали діяльність та кількість їх членів.

Найбільше вплинули на створення студентських організацій та активізацію студентського самоврядування в Канаді зміни, що мали місце у повоєнний період після закінчення Другої світової війни: повернення додому солдатів – учасників війни, значно старших і меш терпимих до вимог і правил університету, котрих у великій кількості зараховували до вузів. Увагу студентських активістів Канади звернув Рух за Громадянські Права у Південній Америці (the Civil Rights Movement) за зрівняння чорношкірих і білошкірих громадян у правах у **1950-1960-х**, що дав поштовх до розвитку політичної діяльності студентів, зокрема у боротьбі з соціальною нерівністю, расовою дискримінацією та несправедливістю. Згідно з Даг Оврем [6] Рух за громадянські права у Південній Америці справив неабияке враження на студентську молодь Канади післявоєнного періоду, допоміг сформувати чіткі демократичні цінності, продемонстрував ефективність масових протестів державному уряду. Студентські активісти Канади засвоїли урок громадянської непокори.

В'єтнамська війна (the Vietnam War), яку часто ще називають Холодною Війною між комунізмом Північного В'єтнаму (підтримуваним СРСР та КНР) і демократією Південного В'єтнаму (підтримувану США, Австралією, Новою Зеландією, Південною Кореєю тощо), що суттєво вплинула на політизацію студентських активістів англomовних університетів Канади. Тисячі молодих американців служили у В'єтнамі, що й викликало хвилю протестів і заворушень проти війни, що тривали до середини 70-их років. Ці протести охопили не лише Америку, а й Британію, Францію, Німеччину, Канаду.

Не зважаючи на офіційну позицію американського уряду, що метою воєнних дій було побудувати демократію у В'єтнамі, студентські активісти Канади вважали, що жителі В'єтнаму повинні мати право приймати власні рішення без зовнішнього тиску чи то допомоги. Студентство Канади розглядало війну у В'єтнамі як національно-визвольний рух, що був придушений американським імперіалістичним урядом. Активісти канадських студентських містечок критикували державний уряд Канади за те, що вони підтримували позицію США у різноманітних комісіях, постачали зброю та боєприпаси виготовлені у Канаді американським військовим у В'єтнамі, отримували прибутки ціною смертей в'єтнамських громадян. Тому, молодіжні активісти вимагали від уряду Канади закликати США вивести свої війська та відкликати дозвіл канадських компаній на експорт військових матеріалів для використання у В'єтнамі.

Список використаних джерел

1. Axelrod, P. (1982). *Scholars and dollars: Politics, economics and the universities of Ontario 1945-1980*. Toronto, ON: University of Toronto Press.
2. Brewer, B. (1955). News Roundup 1954. *UWO Gazette*, January 14.
3. Neatby, N. (1993). *Student leaders at the University of Montreal from 1950 to 1958: Beyond the "Carabin Persona"*. Unpublished paper.
4. Martin, P., Hammond, T., & Arthurs, H. (1958). *A brief on government aid to higher education*. Ottawa, ON: NFCUS.
5. Moses, Nigel R. (2001). Student Organizations as Historical Actors: The Case of Mass Student Aid. *Canadian Journal of Higher Education*, 31(1), 75–120.
6. Owrarn, D. (1996). *Born at the Right Time: A History of the Baby Boom Generation*. Toronto: University of Toronto Press.
7. Smyth, B. (1955). Pros and Cons of NFCUS ideals and achievements. *The Varsity*, January 19, p. 2.

А. М. Ревко, к.е.н., доцент,
Чернігівський національний технологічний університет
(м. Чернігів, Україна)

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ МОДЕРНІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ РЕГІОНУ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗОВАНОГО УПРАВЛІННЯ

Процеси модернізації соціальної інфраструктури соціогуманітарного простору регіону набувають неабиякої актуальності в умовах переформатування владних повноважень і спрямовуються вони передусім на формування і функціонування соціогуманітарного простору, оскільки він є своєрідною соціальною «парасолькою» для територіальних громад.

Незважаючи на вагомість наукового доробку, недосконалість існуючої системи управління соціальною інфраструктурою породжує суперечливий процес поляризації регіонів України, зумовлює необхідність пошуку напрямків інституціонального впливу на це з боку місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та інститутів громадянського суспільства.

Концепт розвитку соціальної інфраструктури соціогуманітарного простору регіону обумовлюється як специфікою суспільних відносин щодо відтворення та вдосконалення продуктивних сил регіону, так і формування та функціонування відповідних інституцій.

Вихідним вектором модернізації соціальної інфраструктури соціогуманітарного простору регіону є освітньо-духовна сфера як джерело формування високорозвинутого людського потенціалу. Інтелектуалізація соціальної інфраструктури регіону обумовлює істотне зростання ролі науки, освіти, культури, а також інвестицій у всебічний розвиток людини. Це вимагає від унітарної держави створення передумов для самореалізації кожного громадянина України, виховання творчого покоління, здатного ефективно працювати та навчатися протягом життя, зберігати та примножувати культурні цінності [1, с. 5].

У концептуальному вимірі інституціоналізм відображає ідеї німецької і класичної економічних шкіл, французької соціології та інших течій. Засновниками класичної і сучасної інституційної теорій вважають Ф. Ліста (вивчення економічної ролі соціальних інститутів та насамперед держави), А. Сміта та К. Маркса (розгляд відновлення суспільних відносин у процесі виробництва як інтегральної частини відтворення загалом), М. Вебера (вчення про протестантську економічну етику), а також Е. Дюркгейма (вчення про соціально зумовлені та історично стійкі норми, звички й стереотипи поведінки економічних суб'єктів) [2, с. 11].

На думку професора М. П. Бутка, основними інституційними складовими процесу використання людського потенціалу є сукупність норм права, що регулюють цей процес, комплекс прийнятих у суспільстві норм поведінки та система людських потреб, а також організаційні структури державних владних органів та відповідні органи місцевого самоврядування [3, с. 34].

Варто зазначити, що забезпечення умов модернізації соціальної інфраструктури регіону відбувається в інституційному середовищі, яке визначають як формальні й неформальні правила поведінки та взаємодії суб'єктів економічного та суспільного процесів на регіональному, субрегіональному та локальному (місцевому) рівнях [4, с. 4], які спрямовані на створення умов для максимального і повного задоволення духовних потреб населення, розширення їх можливостей щодо тривалого і здорового способу життя, отримання належного рівня освіти. Іншими словами, – це фундаментальні політичні, соціальні та юридичні правила, в межах яких відбуваються процеси відтворення та реалізації людського потенціалу [5, с. 71].

На нашу думку, під інституціональними засадами розбудови соціальної інфраструктури соціогуманітарного простору слід розуміти систему норм, правил та напрямів, які продукує держава та громадянське суспільство задля реалізації прав та можливостей людини на відтворення власного потенціалу в межах існуючої соціальної інфраструктури.

Як зазначає С. А. Романюк, з огляду на інституціональну слабкість української держави в умовах євроінтеграційних процесів, здійснення швидкої кардинальної повномасштабної реформи децентралізації є надзвичайно складним завданням. На думку науковця, треба враховувати, що розвиток соціогуманітарного простору будь-якого таксономічного рівня (країни, регіону, громади) завжди є детермінованим у часі та просторі. Розвиток окремої країни, рівень розвиненості (політичної, економічної, культурної тощо) інших країн, що її оточують, також здійснює суттєвий вплив на розбудову нового соціогуманітарного простору. Саме варіативність детермінує умови та особливості, які постійно змінюються як між країнами, так і всередині країн. Вона визначає й характер, спосіб, напрями реформ та їх швидкість [6].

Повноваження структурних підрозділів сфер соціальної інфраструктури в складі місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування частково визначені Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні». Однак, соціогуманістична концепція реформування системи забезпечення

населення послугами соціальної інфраструктури потребує уточнення повноважень органів місцевого самоврядування та розробки просторової моделі організації соціальної інфраструктури України, детермінантою якої, на нашу думку, має бути чітке розмежування завдань, обов'язків та відповідальності між органами виконавчої влади та місцевого самоврядування.

Просторова модель організації соціальної інфраструктури в Україні на регіональному рівні має реалізовуватися через обласні органи виконавчої влади; на субрегіональному рівні - районні органи виконавчої влади, які мають виконувати завдання координатора, мотиватора та частково регулятора у функціонуванні соціальної інфраструктури; на локальному (місцевому) рівні - міські, селищні, сільські та об'єднані територіальні громади, які найбільше впливають на задоволення щоденних потреб жителів конкретної території у послугах соціальної інфраструктури (рис. 1).

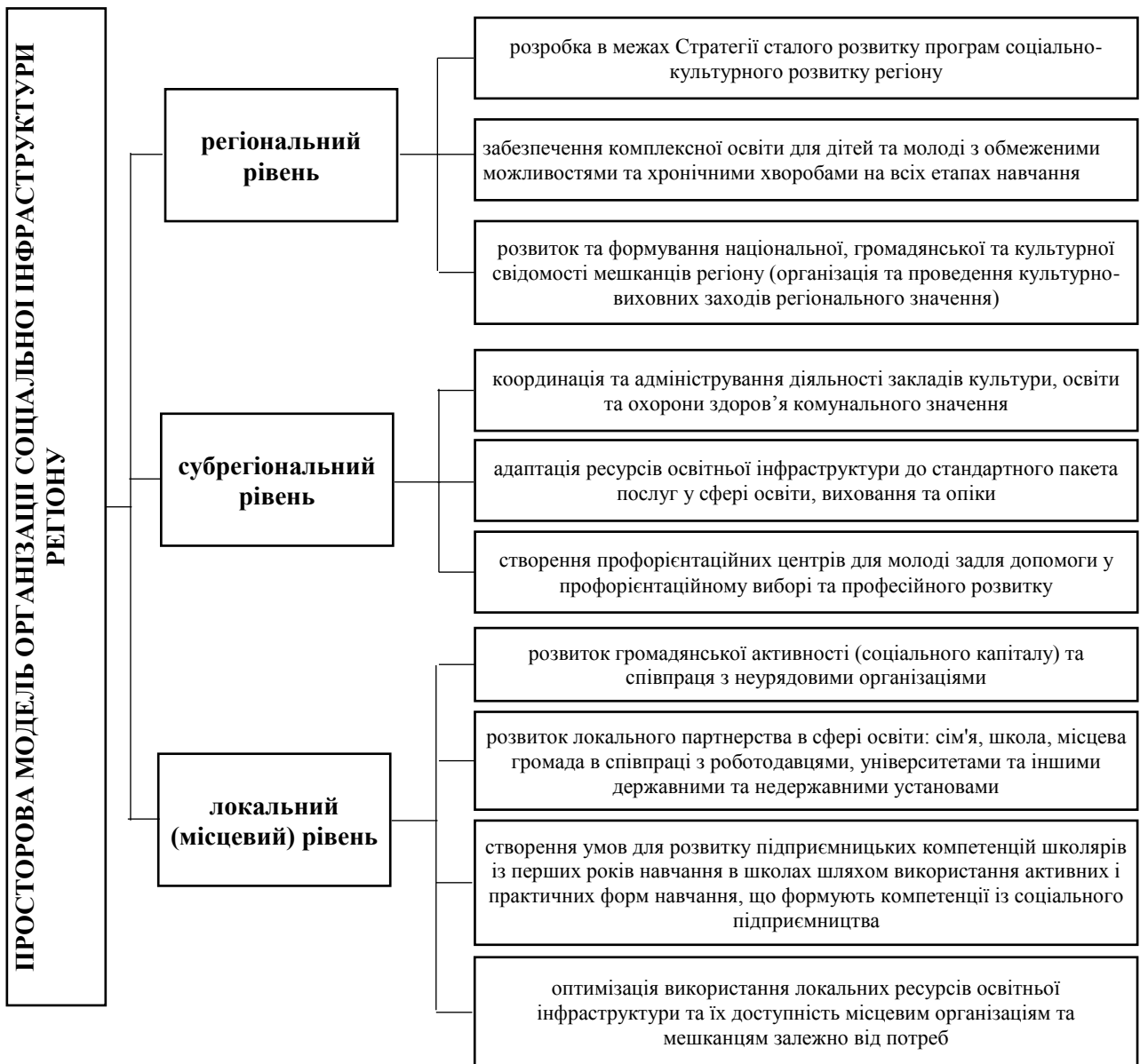

Рисунок 1. Просторова модель організації соціальної інфраструктури регіону

Саме така просторова модель, на нашу думку, комплексно охоплює вектори інституціалізації та структуризації просторової організації соціальної інфраструктури соціогуманітарного простору України, партисипації територіальних громад та громадського сектору. Соціогуманітарний концепт модернізації соціальної інфраструктури полягає у формуванні динамічного, гармонізованого середовища існування та розвитку суспільства з усіма притаманними йому ознаками (економічними, соціальними, духовними, культурними, ціннісними, етнічними тощо).

Список використаних джерел

1. Бандур С. І., Заяць Т. А., Куценко В. І. Соціальний розвиток України: сучасні трансформації та перспективи: монографія. Черкаси: Брама–Україна, 2006. 620 с.
2. Інституційні засади формування економічної системи України : теорія і практика. За ред. З. Ватаманюка. Львів : «Новий Світ-2000», 2005. 648 с.
3. Бутко М. П., Задорожна С. М. Інституційні складові використання людського потенціалу в трансформаційний період України. *Регіональна економіка*. 2007. № 2. С. 38–39.
4. Rao P. K. The Economics of Transaction Costs : Theory, Methods and Applications. Palgrave Macmillan, 2003. 197 p.
5. Пустовійт Р. Ф., Кочума Р. Ф. Пріоритетні напрями вдосконалення інституційного середовища розвитку людського потенціалу в Україні. *Фінансовий простір*. 2013. № 1. С. 70-81. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Fin_pr_2013_1_16.pdf (дата звернення: 20.06.2019)
6. Романюк С. А. Регіональний розвиток і децентралізація: теоретичні та практичні аспекти. *Регіональна економіка*. 2016. № 3 (81). С. 10-18.

Ю. М. Ридзель, аспірант

Науковий керівник: **Забаштанський М. М.**, д.е.н., професор
Чернігівський національний технологічний університет
(м. Чернігів, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ

Інтеграція України до Європейського Союзу вже багато років є офіційним курсом нашої держави. При цьому не підлягає сумніву, що головною складовою устремління являється економічне співробітництво, що має забезпечити можливості реалізації наявного потенціалу, побудову конкурентоспроможної економіки, зміцнення міжнародного статусу держави, а також сформулювати необхідне підґрунтя для інноваційного розвитку галузі охорони здоров'я.

Виділення економіки охорони здоров'я в область самостійних наукових знань відбулося лише у другій половині ХХ століття. Це сталося під впливом ряду причин.

По-перше, ХХ століття стало століттям небувалою раніше збільшення обсягу і соціальної значущості сфери послуг. І хоча медицина має прадавню історію, але ніколи раніше вона не формувалася в таку крупну галузь народного

господарства, що включає в свою діяльність мільйони людей. А раз об'єкт дослідження настільки швидко і значно виріс, то зріс, відповідно і науковий інтерес до нього.

По-друге, охорону здоров'я одночасно заявило про себе як про незвично ресурсномісткої галузі, здатної використовувати різні матеріальні, фінансові, трудові та інші ресурси.

І, нарешті, в ХХ столітті охорона здоров'я стала розглядатися як вигідна, економічно доцільна область додатка інвестиційних коштів [1].

Галузь охорони здоров'я впливає на розвиток економіки національної економіки шляхом збереження здоров'я населення (зниження смертності, особливо в працездатному віці, захворюваності населення, збільшення середньої тривалості життя).

Охорона здоров'я - це одна з провідних галузей національної економіки, яка в результаті виконання функції життєзабезпечення економіки потребує першочергового інноваційного оновлення та розвитку. Змістовно сфера послуг в цілому і охорону здоров'я в тому числі, відноситься до розряду споживчого виробництва: в рамках охорони здоров'я відбувається споживання матеріальних благ, створених в галузях відповідної сфери. Одночасно в охороні здоров'я відбувається створення фізичної та психологічної основи діяльності, трудового потенціалу, виробництво і підтримка життя суспільства.

Охорони здоров'я властива інформаційна асиметрія. Це означає, що існує невідповідність між інформацією постачальника медичних послуг (лікаря) і споживача (пацієнта) про стан здоров'я, необхідність лікування, його форми, як і ефективності. Відсутність професійних медичних знань, великий вибір варіантів лікування і хворобливий стан пацієнтів веде до того, що вони звертаються до лікаря за необхідною інформацією. Споживач не здатний кваліфіковано визначити кількість медичних послуг, в яких він потребує, зробити необхідний вибір між різними методами лікування, визначити якість медичної допомоги до моменту її надання, а часто і результат лікування.

При виникненні потреби в медичній допомозі, як перед початком її отримання, так і протягом усього процесу, пацієнт повинен покладатися на думку лікаря. К. Ерроу перерахував чотири особливості, що відрізняють поведінку лікаря від поведінки підприємця [2]. По-перше, це відсутність відкритої конкуренції між представниками медичної професії. По-друге, передбачається, що дії лікаря по відношенню до пацієнта повністю звільнені від власних інтересів і враховують тільки інтереси пацієнта. По-третє, потреба в лікуванні диктується тільки об'єктивною необхідністю, а не фінансовими міркуваннями. І, нарешті, на лікаря розраховують як на експерта при визначенні наявності захворювання. Очікується, що його турбота про повідомленні точної інформації в разі необхідності переважає прагнення задовольнити бажання пацієнта.

Інформаційна асиметрія є причиною монопольної влади виробника медичних послуг. Між споживачем і виробником (пацієнтом і лікарем) виникають відносини «замовника - агента» Це означає, що «замовник» - споживач покладає на «агента» право збирати необхідну для пацієнта інформацію і здійснювати вибір при споживанні медичних послуг.

Одна з головних особливостей охорони здоров'я - це нерегулярність і непередбачуваність виникнення попиту на медичні послуги. Люди не знають того, коли в майбутньому їм знадобиться лікарська допомога, вони не можуть передбачити стан свого здоров'я, тяжкість майбутніх захворювань, вид медичної допомоги і, отже, вартість лікування. Крім того, що хвороба несе в собі ймовірність втрати працездатності і навіть смерті, вона пов'язана з ризиком значних фінансових витрат. Така непередбачуваність виникнення витрат на лікування та несхильність більшості людей до ризику служать причиною виникнення попиту на страхування і тим самим появи інституту страхування. Вище зазначені фактори дозволяють виділити найбільш важливі напрями державного регулювання галузі охорони здоров'я:

- визначення видів, обсягів і якості медичних послуг з організаційно-правовим забезпеченням;

- запровадження економічної оцінки ефективності використання наявних фінансових та матеріальних ресурсів охорони здоров'я;

- формування необхідного обсягу фінансового забезпечення діяльності лікувально-профілактичних установ;

- забезпечення безперебійного оновлення основних засобів та медичного устаткування галузевих суб'єктів господарювання з урахуванням передових інноваційних технологій;

- здійснення економічної оцінки професійної діяльності працівників охорони здоров'я та забезпечення необхідних умов підвищення кваліфікації;

- відпрацювання економічних методів господарювання з урахуванням особливостей галузі охорони здоров'я.

Поєднання достатніх обсягів фінансового забезпечення, ефективне державне регулювання розвитку галузі, забезпечення високої якості підготовки відповідних фахівців дозволить сформуванню потужнішу наукову базу фахівців в галузі охорони здоров'я, налагодить безперебійне забезпечення інноваційним медичним обладнанням, ліками та витратними матеріалами суб'єктів господарювання галузі, що матиме безперечно позитивний вплив на розвиток національної економіки та життєдіяльність її громадян.

Список використаних джерел

1. Экономика и управление здравоохранением: Учебник Л.Ю. Трушкина и др. - изд. 4-е Ростов н/Д: Феникс, 2005. – 384 с.

2. Скляр Т.М. Экономика и управление здравоохранением: Учебное пособие. - СПб.: Издательский Дом С-Петербур. Гос. Ун-та. 2004. – 184 с.

О. В. Ставицький, к.е.н., доцент,
Київський інститут бізнесу та технологій
(м. Київ, Україна)

МОДЕЛІ КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ РЕЗУЛЬТАТІВ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Формування сучасної економіки на базі інновацій та економіки знань, в багатьох країнах світу вважається за стратегічну мету, на даному етапі розвитку суспільства. В цьому процесі відіграють першочергову роль – наукові розробки та джерела знань, як запорука економічного зростання країни та підвищення її конкурентоспроможності на зовнішніх світових ринках. Вищі навчальні заклади є основними місцями для створення та впровадження нових знань, методик та наукових розробок для використання в сучасній сфері суспільства.

В Україні, при проведенні реформ в вищій освіті а також реалізації Болонської системи враховується також наукова компонента діяльності ВНЗ, але на фінансування всіх наукових напрямів в освіті виникає брак коштів з державного бюджету, тому дуже гостро виникає необхідність в залученні додаткових джерел для фінансування діяльності ВНЗ.

Фінансування вищої освіти в Україні здійснюється за рахунок різноманітних джерел, які поділяють на державні та недержавні.

Державне фінансування вищої освіти:

– асигнування центрального уряду (державного бюджету), місцевого уряду (місцеві бюджети) виділені на основі бюджетних запитів, кошторисів та нормативів;

– додаткові асигнування на специфічні програми, заходи (наприклад, програма підтримки кращих студентів, кредитування навчання);

– фінансування центральними органами виконавчої влади.

Недержавне фінансування вищої освіти:

– кошти отримані за підготовку відповідно до освітньо-кваліфікаційних рівнів, підвищення кваліфікації згідно підписаних договорів;

– підготовку до вступу у ВНЗ та ЗНО, прийом кандидатських іспитів, видавництво та реалізація навчальної літератури, надання послуг організаційного характеру тощо;

– проведення науково-дослідних та проектно-пошукових робіт, різних видів експертиз, робіт з діагностики, стандартизації та сертифікації технологічних процесів, обладнання, розроблення науково-технічної документації тощо;

– надання послуг у сфері охорони здоров'я, відпочинку, дозвілля, оздоровлення, туризму, фізичної культури і спорту; побутових на житлово-комунальних послуг;

– кредити і позички банків, дивіденди від ЦП та доходи від розміщення тимчасово вільних коштів;

– добровільні грошові внески та матеріальні цінності від установ, організацій, підприємств і громадян [1,3].

Науково-дослідницька діяльність, на сьогоднішній день є невід'ємним елементом в житті ВНЗ. Під науково-дослідними роботами (НДР) у ВНЗ мається на увазі як діяльність професорського складу, так і студентів. Якщо НДР студентів має своїм головним завданням розвиток професійних навичок та творчого потенціалу майбутніх фахівців, то у випадку з науковими керівниками мова йде, як правило, про статус самої установи. Науково-дослідницька діяльність викладачів ВНЗ все більше стає необхідною умовою. Часто дослідницьку діяльність професорів у ВНЗ розглядають, як внесок в людський і соціальний капітал.

Однак, останнім часом розвиток отримує проблема комерціалізації НДР. ВНЗ мають в своєму розпорядженні умови, необхідні для проведення досліджень в науково-технічній сфері, а також для розробки інновацій. Досвідчені фахівці-викладачі, технічна матеріальна база, середовище та обладнання, створюють необхідні умови для розробки і розвитку досягнень в науково-технічній сфері. З такої точки зору НДР являє собою практичну цінність для господарювання. В окрему таблицю можливо виділити всіх учасників інноваційного проекту (Таблиця 1).

Таблиця 1

Учасники інноваційного проекту

№	Учасники	Функції
1	Вуз	-Постановка проблеми; -Генерація ідей; -Ініціація проекту; -Визначення необхідних виробничих і фінансових ресурсів; -Ведення документообігу по проекту; - Попередня експертиза проекту; -Створення бізнес-плану інноваційного проекту; -Здійснення контролю по проекту.
2	Підприємство-замовник	-Виявлення існуючих проблем - визначення проблеми; -Розробка ТЗ; -Підвищення кваліфікації персоналу; -Створення дослідного зразка; -Виробничий і технологічний контроль робіт за проектом; -Реалізація продукції.
3	Інвестор	-Фінансування проекту; -Здійснення контролю.
4	Відділ з просування продукції на ринок	-Розробка стратегії реалізації; -Проведення рекламних заходів.

Наразі в Україні так і не було відновлено дієві ланцюги, які б забезпечили зв'язок науки, технологій та виробництва, підживлюючи впровадження інновацій [2].

Разом з тим, співпраця з ВУЗаами в інноваційній сфері дозволить, по-перше, дати поштовх для розвитку наукомістких галузей виробництва, по-друге, капіталізувати кошти в наукове середовище країни.

Організація економічного аспекту науково-дослідницької діяльності ВНЗ важливе завдання, що стоїть перед українською економікою. ВНЗ, як освітній заклад прагне створити необхідне середовище для розвитку майбутніх фахівців, в якому повною мірою могли б розкритися їх творчий і науковий потенціали.

В залежності від охоплення дослідження, від складності методологічної та експериментальної частин можуть створюватися такі формування як:

- Підрозділ науково-технічної частини;
- Науково дослідний центр;
- Проблемна лабораторія;
- Науково-дослідний інститут.

Подібні підрозділи мають на увазі розподіл практичних і допоміжних ролей в проведенні наукових досліджень.

Ще заслуговують уваги дві структури які можливо створити на базі ВНЗ – це технопарк та бізнес інкубатор.

Технопарк – це структура що створюється з ціллю підтримки та розвитку інноваційного підприємництва шляхом розвитку та утворення матеріальної, фінансової, соціальної та інших матеріальних баз для розвитку та підтримки, підготовки та перепідготовки до діяльності підприємств різних типів в інноваційній сфері діяльності, та впровадженні нових наукових підходів та знань.

Цілі для створення технопарків наступні:

1. Сприянні створенню нових підприємств які реалізують результати наукових досліджень;
2. Створення сучасних інфраструктур підприємств;
3. Виступати в якості механізму для перебудови підприємств на нові технології;
4. Виступати в якості центру з об'єднання ВНЗ та підприємствами;

«Інкубатор бізнесу» - роль інкубаторів бізнесу слід розглядати в контексті розвитку інноваційних підприємств:

1. Аналітична стадія, на якій майбутній підприємець формулює свою ідею як з точки зору техніки, так і з позиції бізнесу;
2. Організаційна стадія, на якій підприємець починає практично реалізовувати ідеї, викладені в бізнес-плані;
3. Стартова стадія, на якій організаційно оформилася фірма та приступає до практичної роботи;
4. Стадія зрілості, на якій фірма ритмічно виробляє продукцію і успішно нарощує її збут.

Таким чином, для реалізації моделі комерціалізації інновацій необхідно виконання чотирьох етапів:

- 1 етап аналізу фундаментальних досліджень проекту;
- 2 етап аналізу прикладних досліджень з обраної проблематики;
- 3 етап аналізу маркетингових досліджень для реалізації проекту;
- 4 етап аналізу результатів впровадження інновації на ринок та корегування вихідних даних результатів дослідження.

Також необхідно зазначити, що процес з комерціалізації інновацій повинен починатися ще на етапі фундаментальних досліджень, такий крок дасть змогу ще на початку роботи над проектом визначити перспективні напрями інновацій.

Як висновок можна сказати, що проблема комерціалізації наукових досліджень в ВНЗ, пов'язана із створенням на базі ВНЗ нових господарських ділянок та виконанням не притаманним раніше функціям пов'язаних з економічною свободою певних факультетів або комерційною підтримкою наукових досліджень та подальшої їх реалізації. Таким чином складається ситуація в якій, науковці повинні володіти додатковими знаннями з економіки, менеджменту. Такий набір нових навичок для них є дуже незвичним і зрозумілим.

Список використаних джерел

1. Бюджетний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
2. Жаліло Я.А. Теорія та практика формування ефективної економічної стратегії держави : монографія / Я.А. Жаліло. – К. : НІСД, 2009. – 336 с., іл.
3. Про вищу освіту: Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/page5>.

Н. І. Холявко, к.е.н., доцент
Чернігівський національний технологічний університет
(м. Чернігів, Україна)

ІКТ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ АДАПТИВНОСТІ ЗВО ДО УМОВ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ

В епоху інформатизації економіки вища освіта, як сфера продукування кадрів і генерації знань, також цифро візується. Основу цього становлять: швидкісний Інтернет, HyperNet, 4G, LTE, датчики збору даних IoT, системи зберігання Big Data, автоматизовані аналітичні системи та ін. Актуалізується необхідність пошуку принципово нових підходів до надання освітніх послуг, впровадження новітніх навчальних технологій (advanced-learning-technologies, smart-technologies), орієнтованих на проектування індивідуальних освітніх маршрутів, аналіз Big Data, хмарні обчислення, віртуалізацію, гейміфікацію та використання технологій доповненої реальності. Традиційні технології з мультимедійними форматами представлення та аналізу інформації відійшли в минуле, оскільки не дозволяють підготувати конкурентоспроможного на ринку праці фахівця. Їм на зміну прийшли мережі і технології з цифровими системами зв'язку – на основі технології ISDN і xDSL [1].

Більше того, на сьогодні дослідники та практики говорять уже не лише про впровадження про впровадження хмароорієнтованих, грид-технологій, а про вивчення потенціалу технологій штучного інтелекту, а також формування єдиного інформаційного науково-освітнього простору [3]. Створення такого простору, програмно-апаратна інтеграція комп'ютерного обладнання, його

супровід та розбудова адекватної йому інфраструктури потребують значних фінансових інвестицій. Це пояснюється необхідністю придбання й інсталяції ноутбуків, планшетів, мобільних пристроїв, забезпечення безперебійного доступу до мережі Інтернет, купівлі роутерів, серверів та спеціальних програмних продуктів (AIDE, Cppdroid, Iassembly, Pascal N-IDE, Android Web Developer чи ін.); інтерактивних дошок, проекторів, принтерів, скануючих пристроїв тощо.

Для розвитку комунікації між учасниками освітнього процесу та іншими стейкхолдерами найчастіше послуговуються програмою для відеоконференцій (Skype), месенджерами соціальних мереж (Facebook, Telegram, Viber), поштовими сервісами (meta.ua; ukr.net; gmail.com) та ін. Масові наукові заходи можуть проводитись за допомогою онлайн сервісу Pruffme, платформи BigBlueButton. Стосовно інформаційно-комунікаційних технологій в освітній діяльності можемо відмітити найбільше поширення систем дистанційного навчання LMS Moodle, eFront; програм тестування Google Forms, MyTestX, Kahoot; спеціалізованих веб-сервісів Prezi, PowToone, Microsoft Sway (для створення презентацій). Активно популяризуються в Україні продукти програмного пакету Microsoft Office 365 (Microsoft Exchange Online, Microsoft SharePoint Online, Microsoft Lync Online, Office Web Apps, диск Drive). Серед персоніфікованих навчальних платформ, застосованих для підготовки висококваліфікованих фахівців в університетах, можна назвати такі: Cortex (розробка Innovate EDU), Buzz (Agilix), Personalized Learning Platform (Summit Learning) [2]. Уваги потребують також масові відкриті онлайн курси (MOOC) – на платформах Prometheus, Coursera і т.п.

Систематизуємо очікувані синергетичні ефекти від ефективної реалізації інформаційно-технологічного напрямку Стратегії забезпечення адаптивності системи вищої освіти до умов інформаційної економіки:

1) освітня діяльність:

– підвищення якості освітніх послуг і, як результат, конкурентоспроможності національної системи вищої освіти та випускників університетів на ринках праці – за рахунок вищої вмотивованості молоді до освоєння навчального матеріалу при використанні сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, формування у них e-skills (інформаційних навичок);

– вирішення контекстуальних системних проблем розвитку вищої освіти в умовах інформаційної економіки;

– підвищення інформаційної та медіаграмотності населення; рівня володіння та швидкості опанування студентами інноваційних технологій, що обумовлює скорочення витрат підприємств на додаткове навчання випускників при наданні їм першого робочого місця;

– модернізація освітнього процесу, розвиток навчання протягом життя, форм змішаного навчання;

– полегшення комунікації «студент-викладач» (наприклад, завдяки запуску віртуального кабінету викладача);

– розширення доступу до якісних освітніх послуг, залучення іноземних студентів за рахунок розвитку дистанційної освіти, онлайн курсів; розбудова інклюзивного середовища українських закладів вищої освіти;

2) дослідницька діяльність:

– актуалізація наукових досліджень вітчизняних науковців за рахунок розширення і спрощення доступу до світових інформаційних систем, репозитаріїв, науково-метричних та інших дослідницьких баз;

– прискорення комунікації між виконавцями міжнародних дослідницьких проектів;

– прискорення трансферу знань та інформації;

– підвищення ефективності наукових досліджень завдяки оновленню матеріально-технічної бази лабораторій та елементів інноваційної інфраструктури при університетах;

3) управлінська діяльність:

– оптимізація процесів паперового документообігу (е-документообіг);

– мінімізація інституціональної пастки корупційності завдяки забезпеченню прозорості документообігу на основі технології blockchain;

– оперативність руху інформації за рахунок формування інформаційних платформ і мереж комунікації фахівців (по типу «Деканат», «Кафедра», «Е-університет» і т.п.);

– вивільнення часу фахівців на реалізацію своїх професійних обов'язків завдяки впровадженню сучасних телекомунікаційних технологій, автоматизації окремих операцій;

4) маркетингова діяльність:

– моніторинг запитів молоді (у т.ч., у соціальних мережах) і підготовка на цій основі персональних маркетингових матеріалів;

– просування бренду українських закладів вищої освіти на міжнародному рівні за рахунок ефективного просуванню в мережі Інтернет;

– підвищення конкурентних позицій університетів завдяки кваліфікованій промоції їх в Інтернеті, регулярному моніторингу змін щодо їх іміджу;

– налагодження дієвих комунікаційних каналів між університетами та абітурієнтами;

– популяризація заходів університетів серед членів громади, демонстрація їх ролі в розвитку громади, міста, регіону.

Поряд із зазначеними вище позитивними синергетичними ефектами, необхідно відзначити, що реалізація інформаційно-технологічного напрямку Стратегії повинна враховувати негативні впливи інформаційних загроз. Зокрема, мова йде про використання неліцензійного програмного забезпечення співробітниками і студентами закладів вищої освіти (порушення прав власності; вразливість до кібератак, мережових чи вірусних загроз); недотримання правил розповсюдження ліцензійного контенту, авторських прав (академічний плагіат; несанкціоноване копіювання технологій; зниження рівня довіри між стейкхолдерами). Такого роду загрози можуть супроводжуватись ризиками стороннього втручання в системи тестування рівня знань, оцінювання студентів,

баз збереження документів про освіту тощо. Неврахування окреслених загроз у Стратегії та механізмі її реалізації спроможна призвести до збитків партнерських організацій, зниження ймовірності реалізації унікальних стартап-ідей (через плагіат і незахищеність авторських прав) та зменшення цінності дипломів про вищу освіту. Значна кількість цих проблем може бути нівельована шляхом впровадження в системі вищої освіти blockchain-технології, під якою розуміють особливий цифровий реєстр з сукупністю упорядкованих цифрових запитів у базі даних. Перевагами впровадження такої технології є:

- безпечна мережа (завдяки неможливості підробити чи знищити записи в базі);
- легітимність (завдяки завіренню блоків транзакцій електронними підписами);
- можливість підключення великої кількості учасників (відповідно – формування широко доступного запису транзакцій в базу);
- фіксація моменту реєстрації кожної транзакції; послідовна взаємопов’язаність блоків транзакцій у ланцюжку;
- можливість надійного і порівняно недорогого збереження даних у цифровому форматі.

Запровадження blockchain-технології в менеджмент університетів дозволить оптимізувати процеси управління інформаційними потоками, перевести документообіг в електронний формат, у т.ч. з Міністерством освіти і науки та його департаментами. В освітній діяльності згадана технологія дасть змогу надійно фіксувати документи про освіту (дипломи, атестати, сертифікати), результати тестування рівня знань студентів з окремих навчальних дисциплін, забезпечуючи їх безпеку і гарантуючи легітимність. Те ж саме стосується всіх договірних відносин між закладом вищої освіти та стейкхолдерами: студентами, постачальниками, замовниками, підприємствами, державними структурами. У цьому контексті варто наголосити на перспективності використання blockchain-технології при реалізації процесів комерціалізації результатів наукових досліджень учених університетів – це дозволить легко відстежувати, аналізувати та забезпечувати повну законність їх реалізації (прозорість з точки зору обсягу та своєчасності надходжень, їх розподілу, сплати податків та ін.).

У цілому, на нашу думку, розбудова єдиного інформаційного науково-освітнього простору має реалізовуватись саме на основі імплементації blockchain-технології у вищу освіту. Сукупно охарактеризоване забезпечить вищу адаптивність національної освітньої системи до викликів інформаційної економіки. IT-бізнес, розуміючи такі виклики, пропонує на ринку нові програмні продукти. Наприклад, компанією Sony розроблено спеціальну систему на базі IBM blockchain із доступом через IBM Cloud, яка інтегрує дані систем: IMS (інформаційно-управлінська система) – забезпечує контроль відвідування занять, роботи викладачів; LMS (навчальна система) – містить навчальні матеріали, теми, завдання, результати оцінки успішності здобувачів вищої освіти. Беручи на себе технічну сторону роботи системи, компанія Sony

надає університетам зручний користувацький інтерфейс [4]. Функціонування такої системи передбачає використання програмного забезпечення з відкритим вихідним кодом, саморегульованих рішень для управління даними та відкритих стандартів, призначених для зберігання інформації.

На нашу думку, адаптація системи вищої освіти до умов інформаційної економіки має забезпечуватись за такими векторами: розвиток правової бази цифровізації вищої освіти; підготовка висококваліфікованих фахівців для національної економіки, які володіють навичками роботи з інформаційними технологіями, мають розвинуті інформаційні компетентності, готові до роботи в умовах високої невизначеності економічного середовища; підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників в частині опанування інноваційних інформаційно-комунікаційних технологій; гарантування інформаційної безпеки громадян і захисту прав інтелектуальної власності; створення хмароорієнтованого освітнього і дослідницького середовища у закладах вищої освіти, що має базуватись на принципах персоніфікованості, інтерактивності, гнучкості, надійності та уніфікованості інфраструктури (до прикладу – хмарний сервіс Nextcloud дозволяє проводити синхронізацію файлів, дає можливість спільного користування контентом, забезпечує конфіденційність серверу користувачів).

Список використаних джерел

1. Інформаційно-цифровий освітній простір України: трансформаційні процеси і перспективи розвитку. Матеріали методологічного семінару НАПН України. 4 квітня 2019 р. / За ред. В.Г. Кременя, О.І. Ляшенка; укл. А.В. Яцишин, О.М. Соколюк. – К, 2019. – 361 с.
2. Трудности и перспективы цифровой трансформации образования [Текст] / А. Ю. Уваров, Э. Гейбл, И. В. Дворецкая и др. ; под ред. А.Ю.Уварова, И. Д. Фрумина; Нац. исслед. ун-т «Высшая школа экономики», Ин-т образования. — М.: Изд. дом Высшей школы экономики, 2019. — 343, [1] с.
3. Levina et al. (2016) The Concepts of Informational Approach to the Management of Higher Education's Development. International Journal of Environmental & Science Education. Vol. 11. No. 4. P. 9913-9922.
4. Sony Develops System for Authentication, Sharing, and Rights Management Using Blockchain Technology. 2017. URK: <https://www.sonyged.com/2017/08/10/news/press-blockchain/> (дата звернення: 5.03.2018)

С. В. Цирулик, аспірант,
Сумський державний університет
(м. Суми, Україна)

ВИЩА ОСВІТА ЯК ЧИННИК СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Людський капітал є важливим чинником для поліпшення матеріального добробуту громадян і стимулювання загального економічного зростання. Як один із основних елементів соціальної інфраструктури та джерел людського капіталу, вища освіта підвищує загальну продуктивність та інтелектуальну

гнучкість робочої сили, покращує загальний добробут населення, що забезпечує конкурентоспроможність країни на світових ринках та сприяє її економічному зростанню.

В умовах глобалізації та цифровізації економіки, значні інституційні зміни, реформи та злиття університетів представляють собою значні випробування для вищої освіти. Дані зміни йдуть поруч з економічним ростом та розвитком, оскільки удосконалення вищої освіти в значній мірі впливає на економічні показники регіонів і країн.

За допомогою інструментарію економіко-математичного моделювання було визначено, що на макrorівні вища освіта позитивно впливає на економіку України, причому збільшення на 1% державних інвестицій на вищу освіту призводить до збільшення ВВП України на 0,875%, а збільшення кількості випускників вищої освіти на 0,0129%.

Також, емпіричними результатами (рис.1) визначено, що не зважаючи на рівень державного фінансування вищої освіти аналогічному є провідним країнам ЄС, рівень соціально-економічної віддачі від вищої освіти для населення є нижчим ніж у порівнюваних країнах. Згідно отриманих результатів виходить, що серед досліджуваних країн саме громадяни України, володіючи вищою освітою, мають найбільші шанси отримати дохід нижче середнього рівня (28,39%). Далі йде Польща – 27,16%, Франція – 19,93% та Німеччина – 15,96%. За ймовірністю отримати громадянину країни середній дохід і вище результати є аналогічними, для громадян України така ймовірність сягає 71,61%, Польщі – 72,84%, Франції – 80,07% та Німеччини – 84,05% [1]. Основною причиною цього є орієнтація ринку праці на збереження дешевої робочої сили з метою залучення іноземних інвестицій замість здійснення інвестицій в модернізацію економіки та науково-технічний розвиток, що у свою чергу призводить до зменшення зростання кількості висококваліфікованих робочих місць. Дана тенденція на тлі зменшення кількості випускників через демографічний спад та активізації процесу робочої міграції не тільки ще більше посилить процес трудової міграції, а й значно вплине на мотиваційну складову студентів вищих навчальних закладів, що у свою чергу зменшить їх рівень кваліфікації [2]. При зберіганні вище зазначених тенденцій (зменшення ролі вищої освіти як чиннику добробуту населення) це неодмінно приведе до зменшення позитивно впливу вищої на макrorівні.

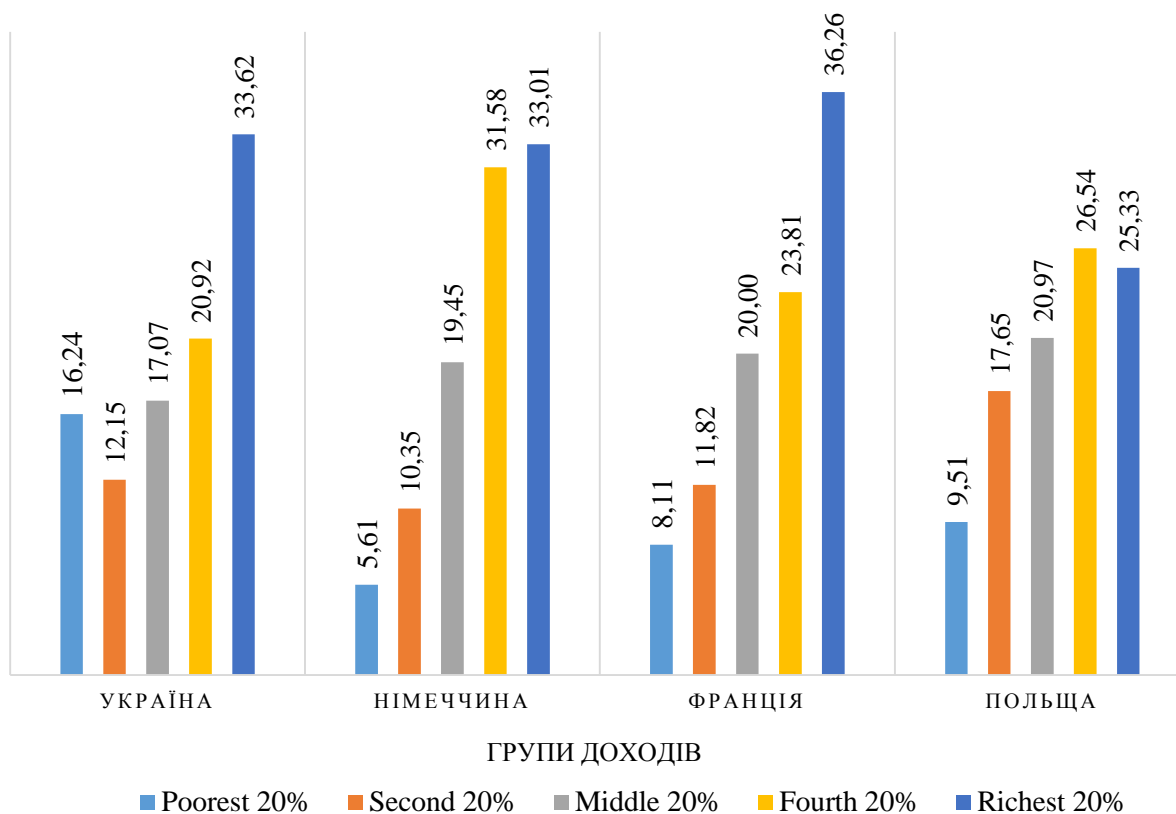

Рисунок 1. Фактична ймовірність потрапити у відповідну групу доходу маючи вищу освіту, % (авторські розрахунки)

Тому з огляду на даний результат, для найбільш ефективного використання існуючої системи освіти та її розвитку в Україні, необхідним є проведення певних суттєвих змін. На нашу думку, ці зміни повинні враховувати найкращі практики вищих навчальних закладів та реформаційних політик провідних країн світу. Очевидно, існують різні фактори, які заважають досягненню ефективності та якості вищої якості освіти у ВНЗ. Тому для університету необхідно забезпечити низьке значення показника співвідношення учнів до викладачів, що є найкращою практикою. Більш того, вищі навчальні заклади повинні адаптувати та впроваджувати практику провідних установ – лідерів глобального рейтингу. Крім того, для досягнення більшої якості та ефективності діяльності вищих навчальних закладів, керівництво, а також уряд та інші ключові стейкхолдери, повинні забезпечити виділення фінансових коштів, необхідних для забезпечення розвитку оперативної діяльності університетів у відповідності до галузевих та світових стандартів.

Список використаних джерел

1. The Global Findex database 2017 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://globalfindex.worldbank.org>.
2. Освіта в Україні: базові індикатори [Електронний ресурс] // ДНУ «Інститут освітньої аналітики». – 2018. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/nova-ukrainska-shkola/1serpkonf-informatsiyeni-byuletten.pdf>.

Н. В. Шакун, к.філос.н., доцент
Чернігівський національний технологічний університет
(м. Чернігів, Україна)

КРЕАТИВНІ ІНДУСТРІЇ ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ

В умовах динамічних змін у комунікаційній сфері, появи глобальних інформаційних мереж, поширенні технологій віртуальної реальності докорінним чином змінюється буття людини у суспільстві. Глобалізація, інформатизація та технологізація суспільства і суспільних відносин не лише відкривають нові можливості у напрямку світової співпраці, а й руйнують соціальний порядок. Відтак, суспільна трансформація в Україні є складним багаторівневим процесом, який включає в себе формування нового типу економічних, політичних, соціальних, культурних відносин. В самому цьому процесі криється чимало суперечностей, які негативно позначаються на утвердженні конкурентоспроможності нашої країни в умовах формування інформаційної моделі економіки.

Надшвидкісні темпи розвитку засобів масової комунікації, створення Інтернет мережі, поява інноваційних технологій комунікації викликали потребу економічної модернізації. На думку таких дослідників, як Дж. О'Коннор, П. Лінднер, І. Мацевіч, Д. Тросбі, Дж. Хартлі, нова економіка дедалі більше орієнтуватиметься на креативність, потребуватиме генерації нових ідей та знань, переважання інтелектуальних ресурсів над матеріальними. При цьому ключове місце в системі інформаційної економіки займає людський капітал, який сучасні вітчизняні науковці розглядають комплексно :

1) як знання та навички, які людина здобула шляхом освіти, професійної підготовки, практичного досвіду і завдяки яким вона може надавати цінні виробничі послуги іншим людям;

2) як сукупну кваліфікацію та професійні здібності всіх працівників підприємства, а також здобутки підприємства у справі ефективної організації праці і розвитку персоналу;

3) як накопичені вкладення у такі галузі діяльності, як освіта, професійна підготовка і перепідготовка, служба профорієнтації та працевлаштування, оздоровлення що, є суттєвою частиною національного багатства країни [1].

Фундатори концепції «креативної економіки» Дж. Хокінс, П. Луїджі Сакко та ін. акцентували увагу на креативних індустріях як секторі економіки, що створює додаткову вартість і робочі місця шляхом виробництва і експлуатації інтелектуальної власності. На наш погляд, креативні індустрії мають не лише значний економічний потенціал, що переконливо обґрунтували у своїх дослідженнях сучасні вітчизняні науковці С. Киризюк, Х. Лошковська, М. Проскуріна, А. Холодницька О. Чуль та ін., але й стають вагомим фактором формування людського капіталу.

Британський Департамент Культури, ЗМІ та Спорту (DCMS) визначає креативні індустрії як діяльність, що спирається на особисту креативність, майстерність і талант, та мають потенціал до створення багатства і робочих місць шляхом продукування та використання інтелектуальної власності [2]. В Законі України «Про культуру» креативні індустрії визначено як «перелік видів економічної діяльності, що мають потенціал до створення доданої вартості та робочих місць через культурне (мистецьке) та/або креативне вираження, а їх продукти та послуги є наслідком індивідуальної творчості, навичок і таланту» [3]. Український центр культурних досліджень також акцентує вагому роль інтелектуальної власності в структурі сучасної інноваційної економіки і визначає креативні індустрії, як «діяльність, що спирається на особисту креативність, майстерність і талант, та має потенціал до створення багатства і робочих місць шляхом продукування та використання інтелектуальної власності» [4].

До креативних індустрій відносять види діяльності, орієнтовані на надання додаткових функцій сфері послуг, яка не просто займає частину позаробочого часу, але й забезпечує задоволення культурних, комунікативних і естетичних потреб людини, породжує соціальні значення (сенси, коди поведінки, стилі життя і т.п.). Креативні індустрії створюють додаткову вартість і робочі місця шляхом виробництва і експлуатації інтелектуальної власності. Йдеться про театр, образотворче мистецтво, кінематограф, телебачення, радіо, музику, видавничу справу, комп'ютерні ігри та інші індустрії, які походять з індивідуальної креативності, таланту мають суттєвий потенціал для розвитку економіки і суспільства в цілому.

Креативні індустрії базуються на інтелектуальній діяльності індивіда, їм властивий високий рівень невизначеності і непрогнозованості, а їх розвиток неможливий без генерації нових ідей. Відповідно до моделі, розробленої UNCTAD, виділяють чотири групи та дев'ять підгруп креативних індустрій:

1. Культурна спадщина: традиційна культура (ремесла, фестивалі тощо); культурні пам'ятки (музеї, бібліотеки, місця розкопок тощо).

2. Мистецтво: образотворче мистецтво (скульптура, фотографія тощо); виконавче мистецтво (вокал, драматичне мистецтво тощо).

3. Медіа: публікації та видавництво; аудіовізуальні твори (фільми, телебачення, радіомовлення); нові медіа (цифровий контент, відеоігри тощо).

4. Функціональний креатив: дизайн (архітектура, іграшки, ювелірні вироби); креативні послуги (реклама, цифрові й культурні послуги) [5].

В умовах інформаційної економіки відбувається піднесення ролі інформації як ключового фактора виробництва та основного ресурсу конкурентоспроможності людини, підприємства, країни. В працях Д. Белла, А. Фішера, К. Кларка, У. Росту та ін. вчених переконливо обґрунтовано, що вирішальну роль на етапі становлення інформаційної економіки відіграє реалізація здібностей людини та інвестиції у знання та інтелектуальний капітал, а відтак, першочергової ваги набувають креативність, інновації, впровадження нових технологій. Це означає, що креативність стає не лише характеристикою особистості, а й соціальним процесом в результаті якого група людей створює щось нове, що слугує рушійною силою розвитку суспільства.

Таким чином, креативні індустрії, як інноваційні соціальні практики постіндустріальної доби, що поєднують в собі творчу, культурну та економічну компоненту, стають полем пошуку нових соціальних та культурних смислів, інструментом особистісної і професійної самореалізації, фактором формування людського капіталу. Посилення співпраці між різними секторами культурної сфери, розвиток творчих мереж сприятиме поширенню інноваційного досвіду розвитку креативного сектору, створенню можливостей доступу до культурного продукту та формуванню компетенцій у сфері креативного менеджменту та підприємництва.

Список використаних джерел

1. Васильченко, В.С., Гриненко, А.М. Грішнова, Керб. Л.П. Управління трудовим потенціалом: навч. посіб. / Васильченко В.С., Гриненко А.М., Грішнова О.А., Керб Л.П. — К.: КНЕУ, 2005. — 403 с. Режим доступу: URL: <http://buklib.net/books/31304/>
2. Flew T., 2012 b. Origins of creative industries policy. In: Flew T. (ed.), *The creative industries: Culture and policy*. SAGE Publications Ltd, Los Angeles: 9–32)
3. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про культуру» щодо визначення поняття «креативні індустрії» // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2458-viii>.
4. Глосарій креативних індустрій. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uccs.org.ua/hlosarij-kreatyvnykh-industrij>
5. Турський І.В. Глобальні та регіональні тренди креативних індустрій та перспективи їх розвитку в Україні // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://elartu.tntu.edu.ua/>

I. V. Lysenko, PhD in Economics, Associate Professor

N. V. Lysenko, Postgraduate student,
Chernihiv National University of Technology
(Chernihiv, Ukraine)

INTERACTION OF INNOVATIVE CLUSTERS AND HIGHER EDUCATION

In recent years, Ukraine has undergone fundamental changes in the search for a new, effective format for relations between science, higher education and knowledge-intensive business. Modern educational practices introduce innovative models of interaction according to the scheme of the so-called "triangle of knowledge": science - education - innovation.

Higher education institutions play a leading role in the scientific field, whose activities are aimed at studying the problematic issues that are included in the priority areas of development of education, science and technology. In order to improve coordination and improve the quality of research, specialized research institutes and laboratories, modern research centers and innovation clusters are being created.

An important role in the activities of higher education institutions is their interaction with innovative clusters. It should be noted that the issue of the interaction between innovation clusters and the higher education system is very relevant and needs detailed research.

At the same time, the processes that take place within the framework of industry modernization require the involvement of effective mechanisms for interaction of innovation clusters with the higher education system.

Among the measures that can help to improve the quality of higher education, a significant role is given to harnessing the potential of innovative cluster structures that stimulate the development of the internal market, strengthen the economic and social component of the region, and increase its competitiveness.

The basic principle of formation of an innovation cluster is the choice of priority directions of scientific, technical and technological development of the economy of the territory. Considering the scientific and innovative potential of the objects involved in solving the set tasks. The members of the innovation cluster, thanks to effective teamwork, have up-to-date information on the activity of enterprises, markets and labor resources. This ensures high-quality strategic planning, both at the level of government and at the level of enterprises.

Cluster members pool their resources and those of financial institutions to create new products, achieve synergies, and gain access to new knowledge, technologies, and markets [2].

According to the European Cluster Observatory and the European Cluster Collaboration Platform [5-7], more than 100 innovation clusters operate in the European Union (Tallinn, London, Oxford, Amsterdam, Warsaw, Paris, etc.). What are the different levels of innovative development, wages and exports of educational services. An example of such a cluster, created from scratch, is the International Academic City in the United Arab Emirates (Dubai). It has more than 30 educational establishments from different regions and more than 450 companies (vocational training centers, language schools, private and public schools, day schools, training centers, retraining centers, staff evaluation centers, research institutes, sports and cultural centers, etc.). In addition, technopoles, which are part of the intellectual infrastructure of the regions, are successfully operating in Japan, science and research parks in the United States (California). And colleges and campuses with regional specialization and groups of research units of their universities contribute to the development of the local economy [1-4].

The experience of many countries shows that close cooperation with innovative cluster structures is an important condition for the effective development of higher education. Examples of successful work of such clusters are: ArchEnerg International Innovative Cluster for Renewable Energy and Building Trade (Hungary), Eastern Cluster ICT (Poland), Cluster of Innovative Manufacturing Technologies Association CINNOMATECH, Polish Innovative Medical Cluster PIKMED, Cluster Innowacyjna Medycyna / Innovative Medicine Cluster, Innovative Food Cluster FOOD4GOOD (Poland), AEI Conocimiento Asturias / Innovative Knowledge Business Association of Asturias (Spain), Strategic Innovative Cluster for Mechatronics Smart Specialization Domain, GREEN ENERGY Romanian Innovative Biomass Cluster, North-East Innovative Regional Cluster for Structural and Molecular Imaging (IMAGO-MOL) (Romania), Pharmapolis Debrecen Innovative Pharmaceutical Cluster (Hungary), Smart IT Cluster Lithuania, Innovative and Industrial Cluster in the Field of Biotechnologies and Green Economy (Belarus), Green Economy Cluster, Wind Technology Cluster (Estonia), etc. [5-7].

In Ukraine 23 are successfully operating and developing innovative clusters, including: Publishing and Printing Cluster (Lviv), Ternopil IT Cluster (Ternopil), Carpathian International Agro-Industrial Cluster of Kherson Region "Oriental Food Technologies Plus" Ukraine (Kakhovka), Ukrainian Organic Cluster Khmilnyk, energy cluster "Innovative energy" (Lutsk), committee of suppliers of green services of Volyn Chamber of Commerce (Lutsk), IT cluster Vinnitsa (Vinnitsa), Kiev IT cluster, Dnipro space cl Aster, Ukrainian Aerospace Cluster (Dnipro), Chernihiv IT Cluster (Chernihiv), and others [5-7]. All the above-mentioned clusters work effectively with higher education institutions.

As for the Chernihiv region, an example of such successful activity is the cooperation of the Chernihiv National University of Technology with the innovation cluster of the Chernihiv IT cluster. Such interaction creates favorable conditions for development of innovative projects, including educational and practical centers of branch direction, experimental production facilities. Effective combination of intra-cluster cooperation with internal competition within the cluster is the basis of the mechanism of interaction between innovative clusters and the higher education system. This, in turn, will reduce the overall costs of research and development of innovations with their further commercialization due to the high efficiency of the cluster's production and technological structure.

To sum up, the interaction of innovation clusters with the higher education system helps to increase the level of professional training of future specialists, the qualification of teaching staff and provides additional opportunities for the introduction of innovative teaching methods.

References

1. Ilchuk V.P. Modernization of productive forces of problematic regions on the basis of clusters: monograph / V.P. Ilchuk, I.V. Lysenko. - Nizhin: FOP Lukyanenko V.V. TPC "Orchid", 2015 - 248 p.
2. Lysenko I.V. Prospects for creation of innovative cluster in Chernihiv region. / I.V. Lysenko // Bulletin of the Chernihiv State Technological University: Coll. Sciences. Ave. - Chernihiv: CSTU, 2012. - № 2 (58). p. 157-170.
3. Lysenko I.V. Interaction mechanism of regional innovative clusters and higher education / I.V. Lysenko // Problems and prospects of economy and management: scientific journal / Chernihiv. nat. technol. Univ. - Chernihiv: National Technical University, 2019. - № 1 (17). - 286 p. - p. 143-154.
4. Shkarlet S.M. Modernization of productive forces as a determinant of sustainable development of problem regions / S.M. Scarlett, V.P. Ilchuk, I.V. Lysenko // Ukrainian Journal of Economist № 6 (2013). p. 4-6.
5. Estonian Clusters URL: <https://www.estonianclusters.ee/language/en/>
6. European Cluster Collaboration Platform. URL: <https://www.clustercollaboration.eu/cluster-organisations/>
7. European Cluster Observatory. URL: <https://www.clusterobservatory.eu/>

СЕКЦІЯ 2

ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ВИКЛИКИ

К. С. Аверіна, к.пед.н., доцент,
*Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького
(м. Мелітополь, Україна)*

СУЧАСНИЙ СТАН ІНСТИТУАЛІЗАЦІЇ МІЖНАРОДНОЇ АКАДЕМІЧНОЇ МОБІЛЬНОСТІ

З початку нового століття інтернаціоналізація освітнього середовища виступає одним із базових критеріїв якості вищої освіти в Україні. Визнання нових вимог інтернаціоналізації об'єктивно викликало глибокі структурні та інфраструктурні зміни в сфері вищої школи. Як наслідок, відбуваються і зміни в процесі інституціоналізації вищої школи, які закономірно призвели до переконструювання позицій провідних суб'єктів вищої освіти в контексті світового науково-освітнього простору. Відображенням нових тенденцій відтепер стає послідовний курс на розширення кордонів міжнародної академічної мобільності. Умовами для її розвитку в епоху глобалізаційних змін виступають, з одного боку, світовий ринок освітніх послуг, з іншого – інститут мережових взаємодій, які отримують домінуючий вплив в міжнародному науково-освітньому просторі. При цьому при виявленні місця і ролі України в процесах експорту та імпорту освітніх послуг надзвичайно важливі об'єктивний аналіз і оцінка загальносвітової, європейської та загальноукраїнської ситуації в сфері вищої школи.

Формування умов для ефективної інтеграції освіти, науки і виробництва, створення інноваційної інфраструктури у вищій й регіоні, впровадження прогресивних освітніх технологій, розвиток нових форм транскордонного навчання, гармонізація освітніх систем та їх інтеграція у світовий науково-освітній простір - далеко не повний перелік вимог, які пред'являються до сучасних процесів розвитку вищої школи в Україні. Інтернаціоналізація системи вищої освіти в Україні в кінці ХХ - початку ХХІ ст. об'єктивно сприяла формуванню нових інституційних засад і основ становлення і розвитку міжнародної академічної мобільності. Глибокі трансформаційні зміни в сучасному суспільстві посилили прояв чотирьох тенденцій в розвитку вітчизняної вищої школи: 1) тенденції до розробки стратегічних інструментів активізації міжнародної академічної мобільності в контексті світових інтеграційних процесів, в тому числі в світовому науково-освітньому просторі; 2) тенденції до розширення академічних кордонів всередині світового простору з мережевого типу взаємодії за допомогою впровадження технологій

міжкультурних комунікацій; 3) тенденції до поглиблення взаємозв'язків вищої школи з ресурсним потенціалом регіону; 4) тенденції до визнання необхідності впровадження мережевого територіально-диференційованого підходу в комплексній оцінці ефективності основних видів діяльності українських вишів. Окреслені тенденції вимагають переосмислення існуючих моделей розвитку вищої освіти і вироблення нової стратегії входження України у світовий науково-освітній простір, що відповідає сучасним міжнародним, соціально-економічним, соціально-політичним й соціокультурним викликам.

З огляду на базові умови і провідні чинники формування світового науково-освітнього простору, соціальні практики вибудовування стратегій активізації міжнародної академічної мобільності, є важливим проведення комплексного дослідження особливостей і тенденцій інституціоналізації міжнародної академічної мобільності в українських вишах в аспекті реальних потреб соціально-економічного розвитку країни та їх глибокий аналіз.

Пошукові нових шляхів удосконалення професійної підготовки фахівців у вищій школі в контексті вимог Болонського процесу присвятили свої праці українські вчені (І. Бех, О. Білик, С. Гончаренко, І. Зязюн, В. Кремень, В. Луговий, Ж. Таланова, Н. Ничкало, С. Сисоєва, та ін.). Різним аспектам академічної мобільності присвячені дослідження В. Астахової, С. Бринєва, С. Вербицької, Л. Гурч, Н. Дмитрієвої, О. Дядченко, Л. Зновенко, Д. Єрової, О. Ісака, О. Кучая, Р. Пріми, Л. Сушенцевої та ін. З точки зору умов інтернаціоналізації вищої школи міжнародну академічну мобільність вивчали в наукових працях А. Бьома (A. Böhm), М. Фоларі (M. Follari), А. Гевета (A. Hewett), С. Джонса (S. Jones), Н. Кемпа (N. Kemp), Д. Мірєса (D. Meares), Д. Пієрса (D. Pearce), К. Ван Кутера (K. Van Cauter), М. Стола (M. Stohl), Х. Де Йонга (H. de Jong), Яна Р. Добсона (Jan R. Dobson), Дірка Ван Дама (Dirk Van Damme) та ін.

Вивчення особливостей розвитку міжнародної академічної мобільності дозволило відзначити багатозначність трактувань розглянутого соціального феномена, що належить різним областям гуманітарного знання - соціології, економіці, соціальній філософії, педагогіці, культурології та ін. Проведений історико-порівняльний аналіз показав, що вихідні інституційні передумови у формуванні міжнародної академічної мобільності як соціокультурного явища виникли ще за часів епохи Відродження, що багато в чому було обумовлено появою і розвитком перших університетів і організацією поїздок з метою отримання нових знань в інших системах освіти за межами своєї держави.

Підписання Україною Болонської декларації передбачало суттєві зміни у системі вищої освіти, які мали б забезпечити мобільність українських громадян, академічне та професійне визнання їх освіти у європейському просторі. За роки впровадження принципів Болонського процесу частину новацій було впроваджено реально, деякі введено лише формально, а частини необхідних змін ще взагалі не відбулося. Реалізація будь-якої реформи буде успішною лише тоді, коли стане справою не лише керівних міністерств і відомств, а насамперед тих безпосередніх учасників, що їх стосується реформа. Неможливо впровадити навіть найпрогресивніші освітні новації, якщо вони не будуть підтримані викладацькою та студентською громадою.

Прогресивна роль Болонського процесу у розвитку вищої школи в Україні реалізуються можливостями й інтелектуальним ресурсним потенціалом дискурсивних наукових майданчиків, які сприяють не тільки інтегрування різних платформ по входженню в європейський науково-освітній простір, а й становленню власних національно-територіальних майданчиків.

На сучасному етапі інтернаціоналізації вищої школи і затвердження нових стратегій вищої освіти в Україні поступальний розвиток інституціоналізації міжнародної академічної мобільності у закладах вищої освіти виступає базовою умовою підвищення їх конкурентоспроможності на світовому ринку освітніх послуг. При вирішенні ключових проблем вищої школи набуває особливої важливості розвиток інституційних мережових взаємозв'язків, взаємозалежностей і взаємодій на рівні світових та національних освітніх систем. Критичне сприйняття й критична переоцінка існуючих моделей знання про вектори розвитку вищої школи, науково-освітньої, професійно-освітньої мобільності є проявом процесу становлення і домінування багатовимірних ментальних моделей міжнародної академічної мобільності (інтегративна європейська модель, євразійська модель та ін.) в умовах глобалізації життєдіяльності сучасного закладу вищої освіти.

Література:

1. Андреева, К. С. (2012). Международная академическая мобильность как фактор развития внутренней академической мобильности. Вопросы современной науки и практики. Университет им. В. И. Вернадского, 85–88.
2. Артёмов, І.В. Концептуальні і правові основи формування Європейського освітнього простору [Текст]: навчальний посібник /за ред. Ф.Г.Вашука, В.І.Лугового. – Ужгород: ЗакДУ, 2011. – 568 с. – (Серія: «Євроінтеграція: український вимір»; Вип. 17).
3. Белова, Н. І. (2010). Академическая мобильность преподавателей и студентов: состояние и перспективы развития. Академическая мобильность – важный фактор образовательной евроинтеграции Украины. Харьков: Изд-во НУА.
4. Бех, І. Д. (2012). *Компетентнісний підхід у сучасній освіті*. Режим доступу: <http://ipv.org.ua/component/content/article/8-beh/56-2012-09-04-22-32-01.html>.
5. Кременя, В. Г. (Ред.). (2003). *Неперервна професійна освіта: філософія, педагогічні парадигми, прогноз*. Київ: Наукова думка.

К. В. Вовнянко, студентка 2-го курсу магістратури, гр. ЗМСРп-181
Чернігівський національний технологічний університет
(м. Чернігів, Україна)

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД СОЦІАЛЬНОГО ІНВЕСТУВАННЯ

Надання благодійної допомоги в Україні має давні традиції. Останніми роками розвиток добродійності в українському суспільстві стає одним з найважливіших пріоритетів соціальної політики. За останнє десятиліття в українському суспільстві розширилася соціальна база осіб, що потребують

підтримки, - інваліди, багато літніх людей, біженці, переселенці, бездомні і так далі. Міграція, безробіття, злочинність, руйнування сім'ї, зростання соціальних девіацій - це той громадський фон, який визначив масштаб і гостроту проблеми розвитку благодійного руху в країні.

Розглянемо основні види благодійності [1]:

Приватна благодійність. Є найпоширенішою формою. Має на увазі під собою добровільне жертвування речей і засобів, медикаментів та інших ресурсів на потреби людей або окремих осіб.

Корпоративна благодійність. Вона характеризується підтримкою нужденних або соціальних проектів. У сферу комерційної благодійності входить діяльність фондів.

Філантропія. Ця діяльність спрямована на поліпшення і збереження умов життя всіх видів на Землі – твердження наукових грантів, поліпшення екології, розробка ліків, допомога тваринами так далі.

Меценатство. Ця благодійність спрямована на підтримку мистецтва, культури і науки. Це не допомога конкретній людині, а підтримка ролі і спадщини, яку ця людина залишить після себе.

Соціальна відповідальність. Має на увазі під собою добровільну місію компанії, що виходить за рамки законодавчого мінімуму. Вона спрямована на успішний розвиток суспільства і включає в себе відповідальність партнера по бізнесу, роботодавця, громадянина, учасника соціальних відносин. Тобто ключове слово даної благодійності саме «відповідальність». Наприклад, вона відповідає за розвиток шкіл, де навчаються діти, за захист навколишнього середовища, яке ми забруднюємо, за захист співробітників, які отримали травму на виробництві і так далі.

Спонсорство. Воно лише частково належить до благодійності. Справа в тому, що благодійність - це безоплатна допомога, а спонсорство проводить такі заходи для популяризації себе як особистості або свого бренду.

Одним із ключових напрямів розробки та впровадження ефективних механізмів діяльності в сфері соціальної відповідальності та, зокрема, благодійництва є на цей час концепція соціального інвестування. Розробка та впровадження таких механізмів потребує урахування, з одного боку, стану та динаміки змін у сфері соціальної відповідальності, які існують на цей час в Україні, а з іншого — сучасного світового досвіду створення механізмів, що забезпечують соціально відповідальну поведінку ключових суб'єктів розвитку суспільства [1].

В Україні наразі існує низка проблем, що перешкоджають втіленню принципів соціальної відповідальності у реальну практику соціально-економічної діяльності суспільства. До переліку найгостріших проблем відносяться відсутність реальної підтримки з боку держави та бізнесу, недостатня розробленість питань нормативно-правового забезпечення соціально відповідальної діяльності, невирішеними також залишається велика кількість питань її науково-методичного забезпечення [2].

Зокрема, недостатньо дослідженою в контексті соціальної відповідальності залишається сфера благодійної діяльності, яка за своєю суттю може розглядатись як специфічний і вельми яскравий прояв соціально відповідальної поведінки. У цьому контексті перспективним може стати дослідження умов і можливостей поєднання наявного у суспільстві потенціалу благодійної діяльності із новітніми методами та технологіями забезпечення соціальної відповідальності бізнесу, зокрема — з механізмами соціального інвестування [3].

Основними напрямками такого благодійного соціального інвестування є:

- створення інфраструктури благодійної діяльності, розвиток її організаційно-методичної та кадрової підтримки через забезпечення діяльності відповідних ресурсних центрів;

- пошук найбільш плідних і перспективних ідей, спрямованих на вирішення духовноморальних і соціальних проблем і створення необхідних умов для їх реалізації;

- залучення до благодійної діяльності все більшого числа суб'єктів, у першу чергу органів влади, громадських організацій і добровольчих рухів, підтримка їх соціально корисної діяльності;

- розвиток інтернет-простору благодійної діяльності — форумів, банків ідей методичних розробок;

- підтримка самоорганізованої суспільно-корисної та благодійної діяльності та ініціатив на національному, регіональному та місцеву рівнях [3].

Основними та найпопулярнішими сферами благодійного соціального інвестування є:

- соціальна сфера — через створення та підтримку відповідної інфраструктури задля допомоги соціально незахищеним категоріям громадян: дітям, матерям, літнім людям, інвалідам, ветеранам, малозабезпеченим і об'єднують їх організаціям;

- культура і мистецтво — разова або постійна підтримка закладів культури, бібліотек, а також діячів мистецтва, літератури, кіно;

- освіта — надання стипендій і грантів для викладачів і студентів, оплата стажувань за кордоном, допомога в створенні матеріально-технічної бази освітнього процесу;

- наука — допомога фундаментальній і прикладній науці в розробці інноваційних технологій (у тому числі соціальних технологій), організаційна та фінансова підтримка досліджень, які не мають безпосередньої комерційної віддачі, але створюють значну «соціальну вартість» — через пошук і реалізацію шляхів вирішення соціальних проблем суспільства;

- охорона здоров'я — допомога медичним установам (фінансування покупки обладнання, медикаментів, оплата навчання та перепідготовки співробітників);

- охорона природи і навколишнього середовища — фінансування екологічних програм, захист навколишнього середовища, вирішення екологічних проблем місцевих спільнот;

- підтримка засобів масової інформації — виділення грантів, створення матеріально технічної бази [4].

Реалізація благодійних соціальних інвестицій у цих сферах дозволяє значно збільшити ресурсну базу благодійної діяльності (у першу чергу — через створення відповідної інфраструктури та залучення з її допомогою людських ресурсів) і значно підвищити ефективність її використання та загальну результативність благодійної та соціальної діяльності [5].

Обсяги благодійних пожертвувань в Україні суттєво поступаються відповідним показникам розвинених країн, причому як в абсолютному, так і у відносному вимірі. Крім того, частка індивідуальних пожертв у загальній структурі витрат на благодійність украї мала, що говорить про неготовність людей жертвувати гроші на благодійність (у першу чергу — через низький рівень життя переважної більшості населення). У той же час, незважаючи на неготовність людей жертвувати гроші, ті ж самі дослідження показали досить високий рівень готовності людей брати безпосередню участь у діяльності з надання благодійної допомоги (цей рівень фактично відповідає рівню, який характерний для розвинених країн).

Таким чином, існує певний потенціал розвитку благодійності, який за певних умов може бути залучений до процесів розвитку соціальної відповідальності в суспільстві. На даному етапі доцільно зосередитися на організації та підтримці саме добровольчої благодійної діяльності, тобто залучення в першу чергу людських ресурсів (у першу чергу шляхом створення за допомогою соціального інвестування відповідної інфраструктури розвитку добродійної та волонтерської діяльності) [6].

Варто відзначити загальносвітову тенденцію поступового переходу від простої допомоги (у першу чергу фінансової) тим, хто її потребує — до соціального інвестування, спрямованого на максимізацію соціально корисного результату і системне вирішення проблем через роботу з причинами, а не наслідками. Залучення потенціалу благодійництва до формування соціальної відповідальності доцільно проводити за допомогою механізмів благодійного соціального інвестування, у першу чергу шляхом вирішення інфраструктурних завдань, посилення дослідницької та аналітичної складових діяльності, залучення та консолідації у рамках цих інвестиційних проектів усіх ресурсів, необхідних для вирішення соціальних проблем.

Література:

1. Баюра Д.О. Соціальне інвестування як вищий рівень корпоративної соціальної відповідальності /Д.О. Баюра // Теоретичні та прикладні питання економіки. Збірник наукових праць. Випуск 24. — К.:КНУ імені Тараса Шевченка, 2011. — С. 212—218.
2. Грішнова О.А. Розробка інвестиційних проектів у форматі соціальної відповідальності бізнесу /Грішнова О.А., Надточій К.М. // Соціально-трудова відносина: теорія та практика. Збір. наук. праць. №2(4), 2012. — К.: КНЕУ ім. В. Гетьмана. — С. 15—23.
3. Зелена книга української благодійності — 2013 / Асоціація благодійників України, ІАЦ«Громадський простір». — К., 2014. — 42 с. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу:<http://ru.scribd.com/doc/230445318>.
4. Левченко Г.М. Соціальна відповідальність у контексті тенденцій етичного інвестування [Текст] /Г.М. Левченко, О.М. Вовк // Механізм регулювання економіки. — 2011. — № 2. — С. 183—190.

5. Римар І.А. Соціальні інвестиції як форма соціальної відповідальності підприємства [Текст] / І.А.Римар // Актуальні проблеми економіки. — 2012. — № 9. — С. 165—168.

6. Стрельникова О.О. Мотиваційні аспекти добродійної діяльності у сучасному суспільстві / О.Стрельникова // «Соціологія у (пост)сучасності», міжнар. наук. конф. студентів та аспірантів 14—16квітня 2011 р. Збірник тез доповідей. — Харків : Харківський нац. ун-т ім. В.Н. Каразіна, 2011. — С.184—185.

7. Черних О.В. Сутність та значення політики соціальних інвестицій в діяльності підприємств / О.В.Черних // Економічний вісник НГУ. — 2008. — №1—2. — С. 80—86.

Л. И. Гулиева, докторант

*Институт рукописей имени Мухаммеда Физули НАН Азербайджана
(г. Баку, Азербайджан)*

ИЗУЧЕНИЕ ЛИЧНОСТИ АЗЕРБАЙДЖАНСКОГО ПОЭТА НИЗАМИ В ЛИТЕРАТУРОВЕДЕНИИ

После ознакомления с творческим наследием великого азербайджанского поэта Низами Гянджеви на Западе, особенно в английском востоковедении и литературоведении, существует четыре позиции о происхождении, этнической принадлежности и жизни поэта:

В первом случае считается, что Низами Гянджеви – поэт тюркского происхождения и родился в древнем городе Азербайджана Гянджа, он также исследуется как азербайджанский поэт.

Во втором варианте – Низами родился в Гяндже и провел всю свою жизнь в этом городе, но, несмотря на это, он был представлен как персидский поэт.

Третья часть исследователей предпочитают полемику о месте рождения Низами Гянджеви. Они утверждают, что он родился в Куме или его отец из Кума, а затем переехал в Гянджу и жил здесь всю свою жизнь. На самом деле, хотя этот вопрос уже давно прояснен, в последнее время некоторые английские ученые возвращаются к этой теме.

Четвертая группа считает Низами персидским поэтом с лингвистической, азербайджанским – с национально-географической точек зрения (4).

Как видно, единственная общая позиция каждой из четырех идей заключается в том, что родина Низами связана с Гянджей. Почти все исследователи сходятся во мнении, что Низами жил в этом древнем городе Азербайджана и создал здесь бессмертные произведения. И в то же время они ссылаются на собственные произведения поэта.

گنجہ گرہ کردہ گریبان من
بی گرهی گنج عراق آن من
بانگ برآورد جهان کای غلام
گنجہ کدامست و نظامی کدام
پیشتر از عمر به پایان رسید
شکر که این نامہ به عنوان رسید

(Гянджа взяла меня к себе,
Без этого сокровище Ирака принадлежало бы мне.
Вселенная сказала: «Дорогой мой,
Что такое Гянджа, где Низами?»
К счастью, до конца жизни
Это письмо дошло до адресата)

Однако следует отметить, что с 1990-х годов некоторые ученые пытаются вновь поднять вопрос об этнической принадлежности Низами, игнорируя уже давно доказанные исторические и научные факты. Поскольку не было выдвинуто никакой новой научной основы для этих утверждений, ее можно рассматривать только как неотъемлемую часть политико-идеологического взгляда, который составляет основу социально-политических трансформаций, начавшихся в конце 80-х годов прошлого столетия. Надо признать, что пересмотр ценностей, сформировавшихся на постсоветском пространстве, в основном зиждется на двух опорах:

1. На почве новых национальных отношений;
2. На идеологической плоскости;

По нашему мнению, оба фактора имеют место в актуализации вопроса о национально-этнической идентичности Низами. Конечно, исследования, проводимые на советском и постсоветском пространстве о жизни и творчестве Низами Гянджеви, всегда были в центре внимания английского востоковедения и литературоведения. Следует отметить, что именно влияние идей и мнений на постсоветском пространстве привело к определенным изменениям в различных позициях многих английских ученых об этнической идентичности великого азербайджанского мыслителя в современную эпоху.

Как мы уже отмечали, некоторые из них произошли в национальном контексте, а некоторые – в чисто идеологическом. Мы видим этот подход в статье Эдмунда Герцига [3], декана факультета востоковедения Оксфордского университета, от 15 апреля 2017 года в Калифорнийском государственном университете: «Как Низами Гянджеви превратился в национального поэта Азербайджана?» (*How Nizami Ganjavi became an Azerbaijani National Poet*). Он говорил об «азербайджанизировании персидского поэта», как результат политики советского государства, без каких-либо новых фактов о жизни Низами Гянджеви. Не только Герциг, но и Джулия Скотт Мейсами [4], автор многих статей о Низами, также считает, что он является персидским поэтом. Герциг пытается связать представление Низами как азербайджанского поэта с идеологическими целями советского государства, в частности Сталина. Скорее всего, Герциг знаком с работами, написанными о Низами, и которые искажают факты на постсоветском пространстве с 1990-х годов. Например, в статье, написанной о Низами в последние годы, армянский автор был настолько заинтересован в отрицании азербайджанского происхождения поэта, что представил людей, живущих в Северном и Южном Азербайджане, как отдельные народы, чтобы подтвердить свою точку зрения. Он заявил, что именно начиная с 1918 года «Север» называют Азербайджаном, а проживающее здесь население – азербайджанцы. Конечно, цель этой статьи –

отрицать тюркско-азербайджанское происхождение Низами. Тем не менее, до Низами, Фирдовси, который пропагандировал персидскую культуру как высшую культуру в мире, упоминал Азербайджан в «Шахнаме» и, говоря о маршруте движения Искендера, он использовал следующие примеры:

چو شد ساخته کار آتشکده
همان جای نوروز و جشن سده
بیامد سوی آذربایجان
خود و نامداران و آزادگان [].

(После окончания работы Атешкеде,
Которая относится к празднику Новруз и Саде,
Он сам со знаменитыми людьми
Приехал в Азербайджан)

И сам Фирдовси не пишет как арабские авторы Адербадеган, или же Атрапатена. С другой стороны, если Искандар (Александр Македонский) путешествует по вопросу «atəşkəde», не сможет пройти мимо Северных земель магов и здесь мы видим, что когда Фирдовси говорит Север и Юг, он имеет в виду единый Азербайджан.

В большинстве статей, написанных в последние годы, мы находим, что Н.Гянджеви является поэтом Азербайджана в результате сталинской политики. Но до сих пор историк Нураддин Мухаммед Оуфи в «Любабуль-альбаб», Наджимаддин Абубаقر Мухаммед Али Раванди в «Рахат-юс-судур и аят-юс-сурур», Насреддин Яхья бен Маджидеддин Махаммад в «Сельджукнаме», Довлатшах Самарканд в «Газкиратшу-шуара», Аббасгулу ага Бакыханов в «Гулистане-Ирам», Фирудин бей Кочарли в «Литературе азербайджанских татар» и др. затронули этническую самобытность Низами.

Возвращаясь к нашему мнению выше, мы должны с большим сожалением отметить, что превращение этнической идентичности Низами в субъект национальных отношений вне ее национального контекста может рассматриваться как способ атаки на советскую идеологию и Сталина. Потому что сегодня авторы, утверждающие, что Низами не является азербайджанцем, не ставят никаких фактов, кроме старого лингвистического подхода. Например, проармянский писатель, археолог В.А.Шнирельман в работе «Войны памяти. Миф, идентичность и политика в Закавказье» пишет, что в связи с 800-летием Низами в 1938 году он был объявлен азербайджанским поэтом, фактически он был персидским поэтом, что неудивительно, что в те годы население города (имеется в виду Гянджа – Г. Л) составляли персы» [2]. Когда Шнирельман озвучивал это мнение, он якобы ссылался на некоторые из воспоминаний Игоря Михайловича Дьяконова [5]. И, по-видимому, Шнирельман впоследствии полностью удалил статью из Интернета из-за несерьезности и антинаучности источника.

Таким образом, мы видим, что в советский период и период независимости предпринимались шаги по превращению Низами в персидского поэта, понимаем, что это не научный аспект, а скорее политический. Это требует от азербайджанских ученых более серьезных исследований по творческому наследию Низами.

Список использованных источников

1. Е.Бертельс. Великий азербайджанский поэт Низами. Эпоха, Жизнь, Творчество. Баку: АзФан, 1940. с. 17, 26.
2. Шнирельман В.А. Войны памяти: мифы, идентичность и политика в Закавказье. М.: Академкнига, 2003.
3. Culiye Skott, "The haft paykar: a medieval Persian romance" (Oxford University Press, 1995.
4. Herzig, Edmund. Iran and the Former Soviet South (The Former Soviet South Project). Chatham House. 1995.
5. Diakonoff M. Igor, The Paths of History. UK: Cambridge University Press, 1999. с. 110. 368 с.

Л. О. Загоруйко, к.п.н., доцент

*Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
(м. Умань, Україна)*

Є. О. Плотніков, к.п.н., доцент

*Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя
(м. Ніжин, Україна)*

МОБІЛЬНЕ НАВЧАННЯ МІГРАНТІВ: ПРОЕКТИ ПІДТРИМКИ

На сьогодні проблема навчання мігрантів ще й досі є не вирішеною та потребує значної уваги вчителів, викладачів, методистів тощо.

Однією з інновацій у навчанні мігрантів є мобільне навчання. Мобільне навчання визначається як підхід до навчання, при якому за допомогою мобільних електронних пристроїв створюється мобільне освітнє середовище, де студенти можуть використовувати їх у якості засобу доступу до матеріалів, що містяться в Інтернеті, будь-де та будь-коли [5, 92].

Мобільне навчання з одного боку є дистанційним, а з другого – електронним. Воно надає учню більше свободи руху, можливостей пізнання, інтерактивності. Так, до особливостей мобільного навчання можна віднести спільну роботу он-лайн над проектами, персоналізоване навчання, роботу в групах, онлайніві дослідження, рівний доступ до навчання [2, 227].

Існує кілька напрямів реалізації мобільного навчання.

Технологічно орієнтоване мобільне навчання – окремі конкретні технологічні інновації, впроваджені у навчальний процес для демонстрації технічних переваг та педагогічних можливостей.

Мініелектронне навчання – мобільні, бездротові та портативні технології, які використовуються для повторного впровадження рішень і підходів, що вже використовуються в «звичайних» електронних засобах навчання.

Поєднання мобільного навчання та навчання у класі – ті ж самі технології використовуються для спільного навчання в класі в поєднанні з іншими технологіями.

Неформальне, персоналізоване, ситуативне мобільне навчання – ті ж технології з додатковою функціональністю.

Мобільні тренінги – технології, що використовуються для підвищення продуктивності та ефективності мобільних працівників шляхом надання матеріалів і в контексті їхніх першочергових пріоритетів.

Віддалене розвиваюче мобільне навчання – технології використовуються для вирішення екологічних та інфраструктурних проблем та підтримки освіти там, де «звичайні» електронні технології навчання не працюють [4].

В усьому світі зростаюча кількість мігрантів опиняється в ситуаціях, коли здатність визначати власні цілі навчання, ймовірно, допоможе їм скористатися мобільними ресурсами для здобуття освіти поза класом. Розглянемо деякі проекти, спрямовані на допомогу мігрантам у мобільному навчанні.

Проект MASELTOV орієнтувався на мігрантів, коли команда розробила прототип набору послуг та інструментів для смартфонів. Доступ через один додаток, послуги та інструменти були розроблені, щоб забезпечити підтримку такої діяльності, як отримання конкретної інформації (наприклад, що стосується здоров'я), уроки мови, перекладу, вивчення культури, навігація по місту, соціальна взаємодія в форумі або з волонтерами. Інститут освітніх технологій Відкритого університету, партнер цього проекту, очолив роботу щодо пакету «навчальних послуг», який мав на меті заохотити користувачів до взаємодії з наданими інструментами таким чином, щоб дати їм відчуття прогресу. Розвиток таких інноваційних інструментів корисно для широкого розуміння того, що означає вчитися в неформальних умовах, під час подорожей, прогулянок, відвідування медичного центру тощо. Повсякденне середовище розширюється, а разом з ним і формальне навчання студентів-мігрантів, наприклад, коли вони зустрічаються у кафе та використовують свої ноутбуки, планшети чи мобільні телефони для спільного виконання завдання [1].

Ще одним проектом, що допомагає впроваджувати мобільне навчання мігрантів є SALSA. Він спрямовує увагу на навчання мігрантів мові країни, до якої вони мігрували. Так, проект показує, як використання мобільних телефонів можна поєднувати з Bluetooth-маяками, розміщеними в різних місцях міста. Близькість до маяка дає можливість проходити контекстні уроки мови на телефоні користувача. Наприклад, очікуючи на автобусній зупинці, мобільним користувачам будуть запропоновані уроки мови, пов'язані з подорожами. Цей підхід є дуже перспективним, проте недоліком є те, що незвичне використання смартфонів як навчальних посібників (наприклад, прослуховування аудіо-діалогів у громадських місцях без навушників) може змусити учнів-мігрантів виділитися як «сторонніх людей». Таким чином, соціальні та культурні впливи можуть спонукати до зміни місця та типу навчання, що здійснюється за допомогою такої системи [3].

Останні кілька років спостерігається вибух інтернет-платформ та мобільних додатків для навчання, які відкриті для всіх, хто має доступ до комп'ютера, смартфона чи планшета. Деякі з них призначені для індивідуального навчання, але все частіше вони мають соціальну складову, коли взаємне навчання мові, взаємне заохочення та елементи гри та змагань стають популярними. Програми, створені спеціально для мігрантів, надають

доступ до навчання та консультацій. Надання доступу до освіти через мобільні технології навчання є на сьогодні важливим та необхідним, але недостатнім. Завжди потрібно мати на увазі соціальні та культурні аспекти того, як такі мобільні технології будуть використовуватися, а у випадку з мігрантами, можливо, також слід звертати увагу на політичні та етичні проблеми. Але, на нашу думку, використання мобільних технологій навчання мігрантами призведе до їх швидшої адаптації до нового освітнього середовища.

Список використаних джерел:

1. MASELTOV Project. Retrieved from: <https://iet.open.ac.uk/projects/maseltov>.
2. Sharples, M., Taylor, J., Vavoula, G. (2006) *A Theory of Learning for the Mobile Age*. R. Andrews and C. Haythornthwaite. The Sage Handbook of Elearning Research, Sage publications, pp.221-247.
3. SALSA: Smart Cities and Language Learning. Retrieved from: <http://www.open.ac.uk/blogs/salsa>.
4. Traxler, J. (2007). Defining, Discussing and Evaluating Mobile Learning: The moving finger writes and having writ *The International Review of Research in Open and Distributed Learning*, 8(2). <https://doi.org/10.19173/irrodl.v8i2.346>.
5. Семеріков С.О. (2009) Фундаменталізація навчання інформатичних дисциплін у вищій школі: Монографія / Науковий редактор академік АПН України, д.пед.н., проф. М. І. Жалдак. – Кривий Ріг: Мінерал; К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, С. 92.

Н. А. Зінчук, канд. пед. наук, доцент,
ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України
(м. Київ, Україна)

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ НА ВІТЧИЗНЯНОМУ ТА ЗАРУБІЖНИХ РИНКАХ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ

В умовах політичної та соціальної нестабільності в Україні, жорсткого обмеження державою фінансово-економічних чинників розвитку системи освіти актуальним постає питання визначення, оцінки та раціонального управління конкурентними перевагами закладів вищої освіти на вітчизняному та зарубіжних ринках освітніх послуг (*далі – РОП*). Зазначена проблема в українських наукових джерелах з'явилася нещодавно, а активне обговорення цих питань спостерігається тільки останні десять років.

У вітчизняних джерелах зазначена проблема піднімається у працях В.М. Жмайлова, К.В. Кравченко, Т.О. Ольшанцевої, А.Б. Почтовюка, З.В. Рябової, К.І. Скрипки, Є.М. Хрикова; серед російських вчених ці питання вивчалися – В.Н. Єрьомінін, І.В. Захаровою, Є.І. Мазілковою, Г.Г. Панічкіною, А.П. Панкрухінін, М.Г. Подопрігорою, Р.А. Фатхутдіновим; управління конкурентними перевагами закладів освіти стало предметом досліджень Ф. Арует, Д. Леланда, Д. Мура, М. Портера.

Поняття конкурентоспроможності закладів вищої освіти логічно пов'язане із категоріями конкурентних переваг та конкуренції. На РОП конкуренція може визначатися:

- як суперництво між провайдерами освітніх послуг за найвигідніші умови освітньої діяльності, а також вибір та задоволення споживачів послуг;
- процес ринкової взаємодії закладів освіти, що використовують свої конкурентні переваги у процесі надання ними освітніх послуг;
- процес управління закладом своїми конкурентними перевагами на конкретному ринку для досягнення певних цілей та задоволення потреб як безпосередньо споживачів освітніх послуг, так і суспільства в цілому.

Отже, при визначенні конкуренції на РОП ключовим поняттям є конкурентні переваги. Як зазначає Р.А. Фатхутдінов, конкурентною перевагою є «будь-яка ексклюзивна цінність, якою володіє система і наділяє її переважаючим впливом над конкурентами» [1: 197]. Мазілка Є.І. та Панічка Г.Г. доповнюють це визначення «перевагою над конкурентами в економічній, технічній та організаційній сфері діяльності, тобто із можливістю більш ефективно розпоряджатися наявними ресурсами» [2: 12]. Стосовно вищої освіти, В.М. Жмайловим наголошується, що «в основі конкурентних переваг лежить специфічний досвід роботи і навички, професіоналізм персоналу вишу, якими не володіють конкуренти і якими не можна оволодіти за короткий проміжок часу» [3: 12].

Ми погоджуємось, що конкурентними перевагами у системі закладів вищої освіти є особлива, переважаюча над конкурентами система цінностей та можливостей, що у кінцевому підсумку може оцінюватися як за приростом професійних та морально-етичних якостей споживачів освітніх послуг, так і за ефективним функціонуванням закладу вищої освіти на РОП. Нижче наводимо критерії та показники, за якими можна оцінити рівень конкурентоспроможності закладів вищої освіти за відповідними групами конкурентних переваг, що належать до внутрішнього та зовнішнього середовища освітньої організації (табл. 1).

Таблиця 1

Критерії оцінювання конкурентоспроможності закладів вищої освіти

Освітнє середовище	Група конкурентної переваги	Показник конкурентоспроможності закладу вищої освіти
1	2	3
Зовнішнє середовище закладу освіти	Зовнішні конкурентні переваги	Стабільність політичної ситуації в регіоні та країні Ефективна система державного регулювання економіки Стабільність бюджетних наповнень та відрахувань держави на освіту Наявність державної стратегії інтелектуального розвитку громадян Розвинута інфраструктура регіону, у якому розташований заклад освіти Вигідне географічне розташування закладу освіти Задоволення роботодавців якістю навчання випускників

Закінчення табл. 1

1	2	3	
Внутрішнє середовище закладу освіти	Основна діяльність закладу	Різноманітний спектр освітніх програм підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації, наукового розвитку Ексклюзивність освітніх послуг, диверсифікація напрямів підготовки Доступність, прозорість вступу, справедливність прийому абітурієнтів Забезпечення належної якості підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації, наукової підтримки Відсутність корупції та упередженого ставлення до споживачів освітніх послуг Прогресивність освітніх технологій, постійне оновлення змісту та методики проведення навчальних занять; посилена увага до практичної підготовки Ефективна система моніторингу освітніх та інших потреб студентів, слухачів, аспірантів та ін. Задоволення студентів, слухачів, випускників, відсутність претензій	
	Ресурсне забезпечення	Фінансові конкурентні переваги	Стабільність та відносна достатність джерел бюджетного фінансування закладу Наявність достатнього обсягу інвестицій у наукові дослідження та розробки Диверсифікація джерел доходу закладу за рахунок небюджетних надходжень Фінансова стійкість діяльності закладу освіти Забезпечення високого рівня фінансової автономії закладу при прийнятті рішень
		Матеріально-технічні конкурентні переваги	Належні технічні можливості організації освітнього процесу Новітні навчальні приміщення та освітнє обладнання, своєчасне оновлення матеріально-технічної бази Раціональність використання матеріально-технічних ресурсів
		Кадрові конкурентні переваги	Високий рівень професійної компетентності професорсько-викладацького складу, педагогічна майстерність, практичний досвід Володіння та застосування інновацій в освітній діяльності, схильність до дослідницької діяльності Гордість колективу за приналежність до певного закладу вищої освіти
	Менеджмент та маркетинг	Висока якість та професіоналізм управління Оптимальна організаційна структура закладу, ефективний розподіл обов'язків Висока організаційна культура закладу вищої освіти Ефективні інформаційні комунікації, достатня інформаційна база Спільна робота із закордонними закладами Позитивний імідж закладу Ефективна рекламна діяльність, стимулювання просування освітніх послуг на ринок Наявність ефективних стратегій маркетингової діяльності Спроможність та швидкість переорієнтації діяльності із врахуванням потреб ринку праці Гнучка політика ціноутворення та інших ринкових механізмів	

Отже, конкуренція закладів вищої освіти на внутрішньому та зовнішньому ринках освітніх послуг відбувається не тільки за абітурієнтів; конкурентна боротьба розгортається також за фінансове та інше ресурсне забезпечення освітніх установ, питання про яке наразі гостро стоїть перед вітчизняною системою освіти; підвищення якості освітньої діяльності посилює конкурентну боротьбу також за кваліфікованих викладачів та забезпечення ефективної системи менеджменту закладу вищої освіти.

Проведене дослідження акцентує увагу на переорієнтації вищих закладів освіти на маркетингову політику діяльності, де ключовими поняттями є визначення ринкової позиції освітньої установи та врахування і посилення конкурентних переваг на РОП. Тому сьогодні виникає необхідність засвоєння керівництвом закладів вищої освіти маркетингової концепції управління освітою, що дозволить у майбутньому підвищити конкурентоспроможність як окремих закладів, так і системи освіти в цілому.

Список використаних джерел:

1. Фатхутдинов Р.А. Управление конкурентоспособностью организации: учебник, 2-е изд., испр. и доп. / Р.А. Фатхутдинов. – М.: Изд-во Эксмо, 2005. – 544 с.
2. Мазилкина Е.И. Управление конкурентоспособностью: учеб. пособие / Е.И. Мазилкина, Г.Г. Паничкина. – М.: Омега-Л, 2009. – 328 с.
3. Жмайлов В.М. Визначення конкурентних переваг вищих навчальних закладів – один із можливих напрямів модернізації освіти / В.М. Жмайлов / Вісник СНАУ. Серія «Економіка та менеджмент», Вип. 6/1, 2010. – с.11-13.

Б. А. Карпінський, д.е.н., професор,
Львівський національний університет імені Івана Франка
(м. Львів, Україна)

АСОЦІАТИВНІ КОМПЛЕКСИ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК УПРАВЛІНСЬКИЙ МЕТОД ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ЗА ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЙНИХ ТЕНДЕНЦІЙ

Конкурентоспроможність навчального закладу за сучасних інтернаціоналізаційних тенденцій та викликів визначається як рівнем надання освітніх послуг, так і його рейтингом у глобалізованому науковому середовищі. Властиво конкурентоспроможність відчутно впливає на подальші можливості розвитку таких закладів (навіть не зважаючи на попередні вагомі традиції). Об'єктивно, що кожен навчальний заклад має не зупинятись на досягнутих освітньо-наукових результатах, а прагнути формувати і розвивати нові методи, які мотиваційно можливо використати в своїх інтересах, щоб не позбутись традиційної ніші при тенденціях на інтернаціоналізацію в освітньому

середовищі. У цьому контексті досить вигідні позиції в світовому просторі займають асоціативні комплекси вищої освіти, які викристалізуються із загальної сукупності, а на них концентрується й базове фінансування [1].

Зокрема, матеріальна практика виділення базових навчальних закладів за конкурентоспроможністю розпочалась у Китаї ще у 1990 році, коли з понад тисячі університетів за програмою «Проект 211» мали обрати сотню, які мали вийти на світову освітньо-наукову арену. Загалом було обрано 116 закладів та на які виділили 70 % фінансових ресурсів, що скеровувались на дослідження. Важливим став мотиваційний чинник: якщо за одну публікацію до початку цієї програми автору виділялось у середньому 25 доларів, то вже у середині 90-х років минулого століття ця сума зросла до 120 доларів США. Зазначимо, що у цих роках в Україні редакція журналу «Економіка України» сплачувала автору статті гонорар у розмірі до 60 гривень, тобто сума явно не на користь вітчизняного науковця.

Вже в 1998 році в Китаї розпочалась нова програма: «Проект 985» (за аналогією американської Ліги плюща). За нею із «Проекту 211» було обрано 39 вузів де фінансування було ще вищим, тобто була сформована трьохрівнева університетська система у системі їхнього фінансового забезпечення. Така концентрація фінансів призвела до появи опублікованих досліджень у провідних наукових журналах групи Science і Nature, зокрема, найбільше було виплачено за одну статтю 165 тис. дол. США при середній зарплаті університетського професора у 6800 доларів. Об'єктивно, що публікації в низькорейтингових виданнях чиновниками оцінюються значно нижче.

У Росії також заплановано (згідно урядових рішень від 2012 р.), що не менше п'яти російських навчальних закладів мають входити до 2020 року в топ-100 світових рейтингів. Для цього Міністерством освіти і науки Російської Федерації була запущена спеціальна програма підвищення міжнародної конкурентоспроможності «5–100», а на її реалізацію за перші п'ять років із державного бюджету було виділено понад 50 млрд рублів. В останньому періоді, означена сума була збільшена ще на 29,2 млрд руб. (практично виділяється на дану програму 10 млрд руб. щорічно, або 170 млн дол. США). Хоча, навіть не зважаючи на такі відчутні фінансові вливання, лише Московський державний університет імені М.В. Ломоносова на 2017 рік розмістився на 194 місці (за експертними даними Times Higher Education) і за трьома із п'яти основних параметрів входить в сотню кращих університетів світу (зокрема, за освітньою діяльністю (Teaching) – 26-е місце; дохід від індустрії (Industry Income) – 58 місце; наукові дослідження (Research), які провадяться в університеті – 71 місце).

Підкреслимо також, що американська Ліга плюща (*Ivy League*) – асоціація восьми найстаріших університетів розташованих у семи штатах на північному сході США (рис. 1, табл. 1) має загально визнанні результати в управлінні науковою активністю вчених.

Рисунок 1. Розташування американських університетів у Лізі плюща
 Джерело: за даними Вікіпедії.

Таблиця 1

Характеристика американських університетів Ліги плюща

Заклад, рік заснування	Розташування	Кількість студентів, тис.	Академічний персонал, тис.	Бюджет, млрд дол.	Рейтинг
Браунський університет, 1764	Провіденс, штат Род-Айленд	8,7	0,7	3,2	50
Гарвардський університет, 1636	Кембридж, штат Массачусетс	21,2	4,7	36,4	6
Дартмутський коледж, 1769	ГанOVER, штат Нью-Гемпшир	6,1	0,6	4,5	89
Єльський університет, 1701	Нью-Гейвен, штат Коннектикут	11,7	4,1	23,9	12
Колумбійський університет, 1754	Нью-Йорк, штат Нью-Йорк	22,9	3,8	9,2	14
Корнельський університет, 1865	Ітака, штат Нью-Йорк	20,6	2,9	6,2	19
Пенсильванський університет, 1740	Філадельфія, штат Пенсильванія	20,6	4,5	9,6	10
Принстонський університет, 1746	Принстон, штат Нью-Джерсі	7,6	1,2	21,0	7

Джерело: сформовано автором за даними Вікіпедії та Times Higher Education (THE)
<http://gtmarket.ru/ratings/the-world-university-rankings/info>.

Так, асоціативні члени Ліги плюща входять в число 15 найкращих коледжів і університетів США за рівнем надання освітніх послуг та проведення наукових досліджень. Окрім того, вони ж входять у топ-100 кращих університетів світу за глобальним рейтингом Times Higher Education World University Rankings (табл. 1), а загалом у першу сотню кращих входить 40 університетів США. Даний рейтинг проводиться на основі аналізу діяльності навчального закладу

(загалом, станом на 2017 р. він розглядався для 1102 провідних університетів 77 країн світу) та складається із 13 показників, які згруповані у 5 категорій. До базових оцінювальних критеріїв віднесено: освітня і наукова репутації, міжнародна студентська та викладацька мобільність, кількість міжнародних стипендіальних програм, рівень наукових досліджень, внесок в інновації, цитованість наукових статей, рівень освітніх послуг, обсяг фінансування. Всі оцінки нормовані по максимуму та приведені до 100-бальної шкали, що дозволяє провадити коректні розрахункові процедури. Серед українських навчальних закладів (згідно цього рейтингу) у 800-1000 входить Київський національний університет імені Тараса Шевченка, а трохи вище (1001+): Львівський національний університет імені Івана Франка, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського» та Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна.

Університети Ліги плюща відносяться також до найбільш багатих у світі за фінансовим забезпеченням (зокрема, сумарний бюджет двох університетів Ліги – Гарвардського та Єльського перевищує 60 млрд дол. США) та займають лідируючі світові позиції за кількістю отриманих Нобелівських премій (зокрема, на даний час понад двісті дослідників з Гарвардського та Єльського університетів стали нобелівськими лауреатами). Для порівняння, згідно Додатку із змінами до Закону України «Про державний бюджет України на 2019 рік» від 28 лютого 2019 р. № 2696-VIII загальнодержавні витрати на все Міністерство освіти і науки України становлять 73,04 млрд грн, або 2,89 млрд дол. США (за курсом НБУ на вересень 2019 р.).

Зазначимо, що асоціативні комплекси, подібно до американських університетів Ліги плюща, наявні і в інших державах, зокрема:

- Група восьми – об'єднання восьми провідних університетів Австралії.
- Оксбридж – Оксфорд і Кембридж у Великій Британії (1 та 2 місця у рейтингу Times Higher Education: THE World University Rankings 2017–2018).
- Пісковикові університети (Австралія) – об'єднання найстаріших університетів Австралії.
- Сім сестер – асоціація семи найстаріших і найпрестижніших жіночих коледжів США.

Ґрунтуючись на ефективному досвіді функціонування та управлінської переваги розглядуваних організаційних структур, на думку автора, з позиції стратегіології розвитку й інтернаціоналізаційних тенденцій в системі вищої освіти доцільно управлінський метод у формі асоціативного комплексу реалізувати (створити) і в Україні, де були б сконцентровані найвідоміші класичні університети (можливо з не менше як столітньою історією, тобто засновані до початку ХХ століття) з відповідним фінансовим забезпеченням та врахуванням специфіки розміщення і віддачі регіональних наукових центрів НАН і МОН України. Певні кроки за даною проблематикою вже робляться через формування Комісії з питань проведення державної атестації закладів вищої освіти в частині провадження ними наукової (науково-технічної) діяльності та відповідних експертних груп (наказ МОН України № 1097 від 10.08.2019 р.).

Зазначимо, що на рівні менш багатих держав доцільно не гнатись за характерними примарами заможних ВНЗ (табл. 1), а зосереджуватись на стратегіології власного розвитку тобто, яких цілей державі необхідно досягнути на ближчу перспективу та вкладанням ресурсів відповідно до бюджетних можливостей. У цьому контексті більш органічно привабливою є інтернаціоналізаційна участь закладів освіти у міждержавній науковій кооперації, хоча вона дещо звужує і нейтралізує власні інтереси та не завжди формує дієві умови для принципового виходу із групи відстаючих держав у технологічному розвитку.

Список використаних джерел

Карпінський Б. А. Державотворчий патріотизм нації: податкова домінанта. Монографія. Львів : Колір ПРО, 2016. 534 с. (Серія «Держава і стратегіологія»).

І. О. Молибога, студентка 2-го курсу магістратури, гр. ЗМСРп-181
Науковий керівник – **Вербицька А. В.**, к.н. держ. упр.
Чернігівський національний технологічний університет
(м. Чернігів, Україна)

СТАНОВЛЕННЯ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Існування та розвиток будь-якої сучасної демократичної держави залежить насамперед від молоді, яка у майбутньому визначатиме не лише вектори політичного, соціального, економічного розвитку країни, а й становище держави на міжнародній арені. Тож державна молодіжна політика є одним із найпріоритетніших та найважливіших напрямів роботи сучасних державних інституцій.

Станом на 2018 р. в Україні мешкало понад 12 млн. молодих людей у віці від 14 до 35 років. Це становило приблизно 30% від загальної кількості населення країни [1, с. 205]. Молодь є однією з найуразливіших категорій в Україні, оскільки не має власних заощаджень, власного житла і тільки розпочинає свою трудову та професійну діяльність.

Державна молодіжна політика в Україні перебуває у стадії свого становлення. Зокрема, велике значення молоді у суспільно-політичному житті та подальшому розвитку суверенної держави не до кінця усвідомлюється представниками сучасної української політичної еліти. У зв'язку з цим постає проблема аналізу формування та розвитку державної молодіжної політики в Україні, що зумовлюється необхідністю дослідження її механізмів та визначення перспектив подальшого розвитку, зокрема в контексті євроінтеграційних прагнень нашої держави [2, с. 62].

Відзначимо, що на думку більшості дослідників, змістовна сутність поняття «молодіжна політика» органічно поєднує в собі всі сфери життєдіяльності молоді, а також вміщує у своє предметне поле виховання молоді, процеси її соціалізації та соціальної адаптації, її самореалізацію та самоактуалізацію [3; 5; 6]

Є. Бородін зазначає, що «молодіжна політика є цілісним і специфічним напрямком у державній політиці, комплексним явищем, що є наслідком науково-теоретичної, ідеологічної, популістської та іншої діяльності спеціально створених соціальних інституцій відносно до молоді; практичної діяльності суб'єктів молодіжної політики спрямованої на реалізацію засадничих принципів, стратегічних завдань з метою формування та поступу молодого покоління» [3, с. 23].

Аналогічних поглядів дотримується і М. Головатий, на думку якого, молодіжна політика – це насамперед система ідей, теоретичних положень про місце і роль молодого покоління у суспільстві та практична діяльність суб'єктів та інституцій цієї політики; частина політики держави направлена на соціалізацію молодих громадян і відтворення їх трудових ресурсів [4, с. 35].

Т. Коломоєць, Д. Андрєєва наголошують, що молодіжна політика здійснюється у суспільстві в усіх сферах життєдіяльності молоді і спрямовується на захист її інтересів, вирішення її соціальних проблем і реалізується в інтересах всіх суб'єктів молодіжної політики [5, с. 21].

М. Перепелиця розглядає молодіжну політику як комплексну функцію діяльності як держави, так і партій, громадських та релігійних організацій. Тобто молодіжна політика, на думку науковця, є певною системою ідей, визначених принципових положень щодо місця, ролі та перспектив молоді в суспільстві, які відображені у законодавчих, нормативно-правових актах, а також практична діяльність суб'єктів молодіжної політики спрямована на втілення цих теоретичних положень у реальну суспільну практику [6, с. 20].

У сучасних наукових студіях не має чіткого розмежування понять «молодіжна політика» та «державна молодіжна політика». Науковці розглядають молодіжну політику в її цілісності, не виокремлюючи недержавну та державну молодіжну політику, або ж розширюючи сферу державної молодіжної політики і зводячи її фактично до всіх сфер життєдіяльності молоді, включаючи в неї всі питання, пов'язані з формуванням і вихованням, соціалізацією і реалізацією молоді.

Не розмежовує зазначені поняття і М. Гуцалова, яка державну молодіжну політику визначає як «визначену систему ідей, принципів, теоретичних положень щодо місця та ролі молоді у розвитку суспільства, які закріплені у законодавстві та у програмних документах політичних партій, заявах громадських організацій та суспільних лідерів, а також діяльність органів державної влади щодо імплементації цих ідей та положень у реальну практику громадського життя в інтересах молоді та громадянського суспільства в цілому» [7, с. 87].

Поширений і такий підхід, в контексті якого «державна молодіжна політика» – розглядається як «ядро» державної молодіжної політики. На нашу думку, саме цей підхід є найбільш продуктивним, оскільки протиставлення поняття державної та недержавної політики не коректне, а саме поняття «державна молодіжна політика» є одним із складових більш широкого поняття «молодіжна політика».

Становлення молодіжної політики в Україні розпочалося одразу ж після проголошення незалежності нашої держави. Так, дослідники виділяють такі етапи розвитку молодіжної політики в Україні: перший етап – етап формування та репрезентації політичних інтересів груп інститутам, що приймають управлінські рішення (створення перших дорадчих комітетів з молодіжної політики, молодіжних політичних партій та організацій); другий етап – період виваженого прийняття рішень і формулювання політичної волі, політичного контексту проблем, розгляд різних можливих альтернатив (наприклад, діяльність Молодіжної громадської колегії при Голові Верховної Ради України); третій етап – маніфестація та реалізація політичної волі (прийняття політичних рішень, програм, законів і нормативних актів). На сьогодні ж, в контексті третього етапу становлення молодіжної політики в Україні, відбувається процес її реформування та «європеїзації», переорієнтації на європейські цінності та стандарти життя, активно відбувається законотворча робота у напрямку імплементації кращого закордонного досвіду роботи з молоддю [3, с. 45].

Законодавча практика останніх років свідчить, що останнім часом в Україні починає домінувати європейська модель молодіжної політики, яка передбачає відповідальність держави за розв'язання майже всіх проблем молоді (реалізується переважно у трьох напрямках: соціально-економічному, культурно-духовному та щодо питань молодіжного руху і передбачає відповідні державні й регіональні програми, спрямовані на створення певних гарантій і умов розвитку й самореалізації молоді) [8, с. 134]

На думку фахівців, в подальшому доцільно і більш «наблизити» українське молодіжне законодавство до практики ЄС, зокрема в процесі такої адаптації звернути особливу увагу на європейську тріступеневу структуру реалізації молодіжної політики. Так, нормативно-правова база та загальні стратегічні напрями її реалізації формуються та опрацьовуються на рівні уряду (перший рівень), можливості впровадження цієї політики делегуються регіональним і муніципальним адміністраціям (другий рівень), а основним засобом участі молоді в реалізації зазначеної політики виступають молодіжні громадські організації (третій рівень) [9, с. 176].

Таким чином, на сьогодні відбувається оптимізація системи державного управління державною молодіжною політикою, її переорієнтація та гармонізація з європейськими стандартами.

Список використаних джерел

1. Статистичний збірник «Регіони України» 2018. К. : Державний комітет статистики. 2019. 345 с.
2. Васильєв, А.О. Аналіз державної молодіжної політики в Україні проблеми та перспективи. URL: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/putp/2011-3/doc/1/08.pdf>.
3. Бородін, Є. І. Історія формування державної молодіжної політики в Україні (1991-2004 рр.). Донецьк : Герда. 2006. 387 с.
4. Головатий, М.Ф. Молодіжна політика в Україні: проблеми оновлення. К.: Наук. думка, 1993. 236 с.
5. Коломієць, Т.О. Адміністративно-правове регулювання в галузі молодіжної політики в Україні: організаційно-правові аспекти. Запоріжжя, 2009. 192 с.
6. Перепелиця, М.П. Державна молодіжна політика в Україні: (регіональний аспект). – К. : Укр. ін-т соц. дослідж. 2001. 242 с.
7. Гуцалова, М.В. Державна молодіжна політика як фактор залучення молоді до участі у державотворчих процесах. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?_2009_110_97_18.
8. Панасюк, В.М. Конституційні засади реалізації державної молодіжної політики в Україні : дис. канд. юрид. наук: спец. 12.00.02 «Конституційне право, муніципальне право». Одеса. 2017. 228 с.
9. Кожушко, Н.І. Механізм реалізації державної молодіжної політики у сфері міжнародного співробітництва : дис. канд. наук з держ. управління : спец. 25.00.01 «Теорія та історія державного управління». К. 2015. 220 с.

Ю. Непоп, студентка, гр. МСРп-181

Науковий керівник – **Вербицька А. В.**, к.н. держ. упр.
Чернігівський національний технологічний університет
(м. Чернігів, Україна)

“BRAIN DRAIN” ЯК ВИКЛИК ДЛЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОЇ МОЛОДІ

В останні роки в нашій державі відмічається надзвичайно негативна тенденція, коли молодь масово виїжджає за кордон в пошуках кращого життя, влаштовуючись на роботу в Польщі, Чехії, Німеччині, Італії тощо. Відтік талановитої молоді не може задовольняти сучасне суспільство. Така ситуація у більшості випадків зумовлена невеликою кількістю робочих місць та відповідно конкуренцією в пошуку роботи. У зв'язку з вищезазначеним особливо актуальним постає дослідження викликів і механізму удосконалення конкурентоспроможності молоді на ринку праці.

Варто зазначити, що наявність конкуренції виступає необхідним фактором формування та розвитку ринку праці в Україні. Зокрема, вона існує як з боку попиту на працю, так і з боку пропозиції. У свою чергу, зі сторони попиту конкуренція виникає між роботодавцями за висококваліфікованих працівників, а зі сторони пропозиції праці виникає як між самими безробітними за одержання безпосередньо місця роботи, так і між кваліфікованими

працівниками за високооплачувані, перспективні, престижні робочі місця [3, с. 75]. Таким чином, можемо констатувати, що результатом конкуренції на ринку праці є конкурентоспроможність.

Слід відзначити, що в умовах дефіциту робочих місць, а також підвищених вимог роботодавців до якості працівників, далеко не всі молоді люди готові, бажають і здатні посилювати конкурентні переваги на ринку праці та свідомо підтримувати їх розвиток. Зокрема, слід відмітити, що значно кращі можливості в пошуках роботи, закріпленні за постійним робочим місцем мають ті молоді особи, що отримали відповідне виховання, хорошу сучасну освіту, обрали здоровий спосіб життя, яким притаманні відповідні ціннісні орієнтири у сфері праці – активність, цілеспрямованість, наполегливість, працездатність, мобільність, прагнення нарощувати свої знання молоді тощо [4, с. 29].

Сучасні реалії свідчать, що молоді досить складно конкурувати за робочі місця, оскільки попит на робочі місця суттєво перевищує їх пропозицію. Варто відмітити, що одним із ключових перспективних напрямків залучення молоді в суспільні процеси держави виступає забезпечення молоді робочими місцями. В умовах ринкової економіки, коли право на працю реалізується не через соціальні гарантії, а через особисту ініціативу, проблема зайнятості молоді набуває особливої гостроти. У зв'язку з цим, на думку вчених ефективним шляхом її вирішення є одержання професії, яка б постійно мала попит на ринку праці. Проте, як її обрати, мало хто знає з молоді. У свою чергу, прийняттям виваженого рішення треба дати відповідь на виклики, які ставить перед особою жорстоко конкурентний національний ринок праці, що, до того ж, прискорено інтегрується загальносвітовий. Саме тому при виборі професії потрібно зважати на закони ринку, привертати увагу до проблеми суспільно-трудової спеціалізації за допомогою активного пізнання світу професій і самооцінки можливостей щодо участі в тому чи іншому виді професійної діяльності [5, с. 89].

Таким чином, основною проблемою яка впливає на конкурентоспроможність молоді на ринку праці є недостатня кількість робочих місць та низький рівень заробітної плати. У зв'язку з цим для того, щоб молодь не шукала роботу за кордоном необхідно створювати робочі місця та пропонувати конкурентні умови.

Список використаних джерел

1. Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні : Закон України від 05.02.1993 № 2998-ХІІ. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1993, № 16, ст.167.
2. Богданова Н. М. Молодь на ринку праці: практики взаємодії суб'єктів працевлаштування молоді. Вісник Вінницького політехнічного інституту. 2014. № 2. С. 115-119.
3. Глевацька Н.М. Конкурентоспроможність робочої сили як виробничий фактор. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Львів. 2001. № 417. С. 73-77.
4. Семикіна М. В. Конкурентоспроможність молоді на ринку праці в умовах системної кризи. Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. 2015. Вип. 27. С. 28-35.
5. Борисова Ю. В. Молодь в освітньо-професійному просторі: історико-соціологічний аналіз. Грані. 2004. № 2. С. 88-92.

К. С. Рубан, студентка, гр. МСРп-181
Науковий керівник – **Вербицька А.В.**, к.н. держ. упр.
Чернігівський національний технологічний університет
(м. Чернігів, Україна)

ПЕРЕМІЩЕНІ ОСОБИ У ФОКУСІ МІЖНАРОДНОЇ ТА ВІТЧИЗНЯНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ: ДОСВІД УКРАЇНИ ТА ШВЕЙЦАРІЇ

Міграція є глобальним процесом, який стосується всіх країн. Обсяги міграційних процесів на сьогодні набувають значних розмірів, маючи при цьому певні особливості. Унаслідок міграційних процесів виникають нові категорії населення, такі як біженці та вимушено переселені особи.

Унаслідок ситуації, що виникла в Україні в 2014 році, з'явилася велика кількість внутрішньо переселених осіб. Разом з тим, з'явилась потреба у допомозі вирішення проблем таких осіб. Станом на 1 квітня 2019 року, за даними Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб (ВПО), взято на облік 1 369 787 переселенців з тимчасово окупованих територій Донецької та Луганської областей та АР Крим [1]. Держава намагається створювати необхідні умови для комфортного існування ВПО у різних регіонах.

Сам факт переселення виступає для внутрішньо переміщених осіб дестабілізуючим чинником і тягне за собою певні незручності. На новому місці проживання мігрантові (внутрішньо переміщеній особі) необхідно орієнтуватися в навколишньому просторі, встановлювати соціальні зв'язки (дружні, ділові, стосунки з сусідами і т.д.), пізнавати норми місця перебування (особливості взаємин у новому співтоваристві, права, пільги та обов'язки людини і громадянина в даній місцевості та т.д.), одержувати (відновлювати) соціальний статус (робота, житло, реалізація права на навчання і виховання дітей, засоби для існування і т.д.). Безумовно, у людини, яка свідомо приймає рішення про переїзд, частина проблем вирішується самостійно. Процес адаптації людини на новому місці, а тим більше у випадку вимушеного переселення, не завжди буде благополучним. Допомогти у вирішенні проблем соціальної адаптації може фахівець із соціальної роботи [2].

Соціальна робота з внутрішньо переміщеними особами є складовою професійної соціальної роботи, спрямованої на вирішення основних проблем, які виникають у зв'язку зі зміною соціального та культурного середовища, а також труднощами соціального, психологічного, економічного, освітнього характеру, які потребують негайного вирішення. Соціальна робота з внутрішньо переміщеними особами повинна здійснюватися за різними напрямками відповідно до проблем, які виникають у ВПО внаслідок зміни соціального та культурного середовища [3].

Основними напрямками практичної роботи з ВПО є такі: соціальний, соціально-психологічний, соціально-педагогічний, соціально-правовий, медико-соціальний, соціально-економічний, матеріальний, соціально-інформаційний та соціально-трудоий.

Важливо проаналізувати соціальний напрям, який включає такі форми роботи:

- проведення соціальних консультацій;
- проведення заходів з соціальної реабілітації в стаціонарних та нестаціонарних умовах;
- виявлення осіб, які особливо потребують соціальної допомоги;
- соціальна діагностика;
- допомога в отриманні пенсій та допомог;
- сприяння організації груп самопомоги і взаємодопомоги;
- виявлення осіб з девіантною поведінкою та асоціальних сімей з числа ВПО;
- організація культурно-дозвільної роботи з людьми похилого віку та інвалідами з числа ВПО;
- профілактика безпритульності (включаючи сприяння в отриманні гуртожитку, тимчасового житла чи придбанні власного житла);
- профілактика дитячої безпритульності;
- сприяння поверненню майна ВПО та отримання ними компенсацій;
- взаємодія з різними державними установами та громадськими організаціями з питань допомоги внутрішньо переміщеним особам.

У даний час органами соціального захисту населення ведеться різнобічна робота з ВПО. Соціальні працівники та волонтери допомагають кожній людині, що звернулася, у вирішенні особистих соціальних, економічних, правових та інших проблем, сприяють у встановленні або відновленні необхідних соціальних відносин.

З метою удосконалення вітчизняної системи надання соц послуг ВПО важливо звернутися до закордонного досвіду.

Швейцарія вважається однією з найрозвиненіших країн Європи, однак постійно зростаюча міграція стала для країни викликом. Швейцарія вважається однією із країн з найвищими показниками мігрантів та біженців[4].

Для допомоги мігрантам в Швейцарії діє мережа переважно приватних установ різних профілів. Розглянемо як приклад заклади для допомоги мігрантам у місті Санкт Галлен(Швейцарія).Ці установи не є державними соціальними закладами, вони приватні, однак держава виділяє кошти на їх підтримку. Один із таких закладів - Будинок Солідарності (Solidaritätshaus St.Gallen). Це місце для зустрічей та відкритий будинок для біженців, мігрантів та громадян країни, одночасно це контактний пункт для людей, що потребують допомоги. Це простір для інтеграції, зустрічей, заходів та курсів. Біженці можуть отримати тут тимчасове житло, їжу, соціальну підтримку, мають змогу навчатися та розвиватися [5].

Цікавим є досвід організації закладу для підтримки мігрантів Gravita SRK. Це заклад, який в умовах стаціонару допомагає біженцям та шукачам притулку, які страждають від травматичних розладів[6]. Установа надає послуги людям, що зазнавали певних травматичних переживань у дитинстві та підлітковому віці і часто зазнавали травм через війну, переслідування, ув'язнення, катування та втечі.Заклад функціонує за кошти держави та благодійних пожертвувань.

Отже, досвід закладів соціальної роботи з мігрантами у Швейцарії може враховуватися в Україні контексті удосконалення системи підтримки внутрішньо-переміщених осіб. У ситуації обмежених ресурсів держави громадськи та приватний сектор може взяти на себе функцію підтримки та розвитку вразливих категорій громадян. Це дасть змогу покращити існуючі напрями соціальної роботи на основі міжнародного досвіду.

Список використаних джерел

1. Офіційний веб-портал Міністерства соціальної політики України. Режим доступу: <https://www.msp.gov.ua/news/16914.html>.
2. Український вибір: виклики та перспективи (2017). Прес – дайджест. Спецвипуск: Вимушені переселенці: адаптація до мирного життя. Режим доступу: <https://zounb.zp.ua/node/5346>.
3. Закон України "Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб" (2015). Редакція від 27.03.2018. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18>.
4. The World Factbook. Режим доступу: <https://www.cia.gov/library/publications>.
5. Офіційна веб-сторінка Будинку Солідарності у Санкт Галлені. Режим доступу <https://www.solidaritaetshaus.ch>.
6. Офіційна веб-сторінка Gravita SRK. Режим доступу: <http://www.srk-sg.ch/gravita>.

Д. Д. Плинокос, к.е.н., доцент, докторант
Центральноукраїнський національний технічний університет
(м. Кропивницький, Україна)

ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ ТА ЕКСПОРТ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ

Інтернаціоналізація вищої освіти нерозривно пов'язана з питанням надання освітніх послуг іноземним споживачам, та комерціалізацією наукових розробок закладами вищої освіти. Так, зокрема І.Сікорська надає таке визначення: «Інтернаціоналізації освіти є поняття багатогранне. Її основною характерною рисою є, з одного боку, спрямованість на інтеграцію міжнародної складової в національні наукові дослідження, громадську діяльність, освітні послуги вищої школи, а з іншого – це спрямованість на експорт освітніх послуг та досягнень національної науки» [1].

Питанням комерціалізації освітніх послуг, розвитку ринку освітніх послуг приділяли увагу такі науковці, як: І.Каленюк, О. Левченко, Н. Холявко та ін. Економічну природу освітніх послуг досліджували Ю. Гава [2], Н. Стеблюк [3] та ін. На нашу думку необхідно більш детально розглянути аспект експорту освітніх послуг, як основної складової міжнародної діяльності ЗВО в умовах інтернаціоналізації освіти.

Слід сказати, що підходи до визначення сутності освітніх послуг є відображенням багатогранності та багатofункціональності освітніх послуг в сучасному світі. Освітні послуги виявляються як форма реалізації суспільного

надбання та сформованого масиву знань, а також як економічна та соціальна потреба, і, врешті-решт, як продукт виробництва спеціалізованих установ – закладів вищої освіти. В законодавстві України визначено поняття освітньої послуги, зокрема в Законі «Про освіту» освітня послуга – це комплекс визначених законодавством, освітньою програмою та/або договором дій суб'єкта освітньої діяльності, що мають визначену вартість та спрямовані на досягнення здобувачем освіти очікуваних результатів навчання [4].

Для більш повного відображення економічної суті освітньої послуги пропонуємо таке узагальнене визначення «освітніх послуг» як: комплекс заходів освітнього характеру, в процесі здійснення якого відбувається передача певного масиву знань, інформації, вмінь, навичок, від власника (виробника знань) до отримувача (споживача знань), що мають визначену вартість та здійснюється за рахунок зацікавленої сторони в отриманні знань.

Виходячи з даного визначення, ми можемо визначити, що споживачу надаються освітні послуги у вигляді результатів діяльності спрямованих на отримання знань, продукування нових знань, систематизацію інформації, узагальнення які і представляють собою масив знань, який оформлений у вигляді документів, електронних носіїв, підручників, методичних розробок, і може бути реалізований шляхом комплексних заходів передачі цього масиву інформації з відповідними поясненнями особі – здобувачу освіти.

Передача цих знань повинна відбуватися на компенсаційній основі як плата за труд та наукові досягнення цієї людини чи колективу – власника знань. Оплата послуг повинна відбуватися за рахунок зацікавленої сторони, а саме – безпосередньо отримувача знань, домогосподарств, організацій, компаній, держави, міжнародних організацій.

Особливістю освітніх послуг для іноземних громадян в умовах інтернаціоналізації освіти є те, що зазначені послуги надаються лише за умови проведення ряду організаційно-економічних процедур, пов'язаних з міжнародною діяльністю суб'єктів господарювання України. Комплекс заходів пов'язаний з забезпеченням переміщення здобувача знань, іноземного студента на територію України, або переміщенням (трансфером) знань в країну студента, відповідно ми можемо говорити про наявність експортної операції, та участі ЗВО у міжнародній економічній діяльності.

Тому ми пропонуємо таке визначення експорту освітніх послуг: Експорт освітніх послуг - комплекс організаційно-економічних заходів суб'єктів національної системи освіти з реалізації на комерційній основі освітніх послуг споживачу-нерезиденту як на території країни, так і за її межами, з метою задоволення потреб іноземного споживача – замовника послуги.

Необхідно відзначити, що особливого значення набуває державне регулювання експорту освітніх послуг іноземним громадянам в умовах інтернаціоналізації та глобалізації.

Процеси глобалізації значно ускладнюють державне регулювання процесів в економіці країни, особливо в тих сферах, що тісно пов'язані зі світовими ринками. Більш розвинуті країни, завдяки посиленому впливу на світову

економіку, мають більше конкурентних переваг на світовому ринку, ніж країни, що розвиваються, тому глобальна економіка рухається в тому напрямі, в якому зацікавлені більш розвинені країни. Саме розвинені країни впливають на законодавче закріплення на міжнародному рівні своїх інтересів та використовують за потреби методи прямого впливу на процеси, що відбуваються в економіці. Україна при регулюванні процесів, пов'язаних з глобальними ринками, повинна перш за все орієнтуватися на використання комплексу методів переважно економічного характеру, що мають цілеспрямовано впливати на поточну ситуацію. Використання ж адміністративних методів, по-перше, ускладнено необхідністю узгодження з іншими державами світу в межах тих інтеграційних або міждержавних об'єднань, куди входить Україна, по-друге, може не мати позитивного впливу на ситуацію, а, навпаки, матиме негативні наслідки. Крім того країна повинна постійно орієнтуватись в своїй політиці на зовнішньоекономічні орієнтири.

При розвиненому глобалізованому ринку та посиленій вільній конкуренції в світовому масштабі, застосування будь-яких односторонніх обмежень відносно вільного руху товарів та послуг може спричинити втрату потенційних споживачів, втрату конкурентоспроможності національних суб'єктів, занепад сегменту міжнародного ринку в країні, економічну ізоляцію. Тому бажано та необхідно використовувати фінансово-бюджетні, грошово-кредитні, структурно-інвестиційні та інноваційні інструменти на рівні держави. Для ефективного застосування цих інструментів Україна повинна мати стратегію та програми розвитку напрямів, в яких вона зацікавлена; особливо це стосується сфер, пов'язаних з глобальною економікою. Тому актуальним постає питання адаптації державно-регуляторних функцій до рівня розвитку та глобалізації певного ринку. Слід зазначити, що загострена конкуренція на ринку освітніх послуг для іноземних громадян в глобальному середовищі та велика ступінь глобалізації ринку освітніх послуг зумовлюють вразливість від впливу дій державних органів системи освіти країни. Слід чітко усвідомлювати, що обмеження на ринку освітніх послуг для іноземних громадян безумовно впливають на діяльність ринку всередині країни, на ЗВО та іноземних студентів, але в жодному разі не впливають на світовий ринок освітніх послуг. Глобалізаційні процеси спростили переміщення студентів між країнами.

Жорсткі правила перебування в країні, наявність великої кількості адміністративних обмежень і так далі, в цілому може привести до скорочення контингенту іноземних студентів в Україні. Так, наприклад, на ринку освітніх послуг для іноземних громадян вже зараз є достатньо суб'єктів, які можуть забезпечити перерозподіл частки ринку в разі нагальної потреби. Так, за умови виходу з ринку або суттєвого обмеження кількості іноземних студентів в країні традиційними учасниками, є суб'єкти ринку, що готові прийняти та забезпечити надання послуг навіть у надвеликих обсягах, так зокрема Китай з постачальника іноземних студентів, перетворився на країну експортера освітніх послуг, при цьому збільшивши кількість іноземних студентів з 50 тис у 2000 рр., до 500 тис. у 2018 році [5].

Слід чітко розуміти роль держави та державного регулювання надання освітніх послуг іноземним громадянам за умов глобалізації та інтернаціоналізації вищої освіти. Держава з одноосібного управителя та регулятора економічних процесів в країні перетворюється на суб'єкта ринкових глобальних відносин з широкими повноваженнями та можливостями. Країни за умов глобалізації набувають ролі конфігураторів глобального ринку, нарівні з великими ТНК, транснаціональними банками, міжнародними організаціями та інтеграційними угрупованнями. Але вплив держави є помітно обмеженим в глобальному середовищі, розвиток ринку залежить більше від ринкових відносин та ринкових законів, ціни і конкуренції, ніж від адміністративних або економічних інструментів, які може застосувати держава.

Таким чином державне регулювання експорту освітніх послуг закладами за сучасних умов глобалізації, з урахуванням перспектив розвитку завдяки інтернаціоналізації вищої освіти, дозволить ефективно розвивати зазначену діяльність з урахуванням інтересів держави в світовому просторі та використовувати наявні матеріальні та людські ресурси закладів вищої освіти.

Список використаних джерел

1. Культурно-гуманітарні стратегії розвитку університетської освіти в умовах динамічних суспільних трансформацій: Монографія / Л.С. Горбунова, М.А. Дебич, В.В. Зінченко, І.М. Сікорська, І.В. Степаненко, О.М. Шипко / За ред. І.В. Степаненко. – К.: ІВО НАПН України, 2018. – С.223
2. Гава Ю. В. Освітні послуги в Україні / Ю. В. Гава // Економіка: теорія та практика. - 2013. - № 1. - С. 86-93. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econom_2013_1_133.
3. Стеблюк Н. Ф. Економічна природа освітніх послуг в системі вищої освіти України [Текст] / Н. Ф. Стеблюк // Вісник Хмельницького національного університету. — 2009. — № 6(2). — С. 196–199.
4. Закон України «Про освіту» від від 05.09.2017 № 2145-VIII зі змінами [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
5. Almost 500,000 international students in China in 2018/ ChinaDaily.com[Електронний ресурс]/ – Режим доступу до ресурсу : <http://global.chinadaily.com.cn/a/201904/12/WS5cb05c3ea3104842260b5eed.html>

Д. А. Токман, студентка гр. ФБС-17
Донецький національний технічний університет
(м.Покровськ, Україна)

СМАРТ-РІШЕННЯ В МОЛОДІЖНІЙ РОБОТІ, СПРЯМОВАНІ НА МОЛОДИХ ЛЮДЕЙ

При розробці нових смарт-рішень необхідно враховувати реальні потреби молоді. Наприклад, молоді люди повинні мати можливість отримувати інформацію та брати участь в молодіжній роботі, щоб вони могли приймати більш ефективні рішення, що стосуються їхнього життя, незалежно від місця

розташування, беручи до уваги, крім іншого, відмінності і підтримуючи управління інформацією, навички спілкування в цифровому середовищі, безпеку контенту і навички вирішення проблем.

Пов'язані з цим потреби і проблеми:

- цифрові засоби і спілкування є невід'ємною частиною життя молодих людей, проте знання і навички молодих людей в цій області часто недостатні для усвідомлення пов'язаних з цим небезпек або для різнобічного використання можливостей ІКТ з метою власного розвитку;

- молоді люди хочуть експериментувати з новими видами діяльності та можливостями для виявлення своїх здібностей і потенціалу. На жаль, немає сучасного (електронного) середовища, яке відповідає їх очікуванням і діє на принципах смарт-концепції молодіжної роботи, в якій можна було б перевірити себе і протестувати різні рішення;

- доступність, зміст і формати молодіжної інформації, в тому числі в цифровій формі, не відповідають потребам молоді та звичкам сприйняття інформації, а системні рішення, які мали місце досі, не враховують зміни, що відбуваються;

- очікування молодих людей і робота над обговореннями і процесами прийняття рішень постійно змінюються, однак нові привабливі методи взаємодії, форми участі та функціональні можливості на різних рівнях прийняття рішень для молодих людей не розроблені, не представлені або не усвідомлені необхідною мірою;

- різні можливості для навчання та отримання досвіду в молодіжній роботі (включаючи волонтерську діяльність, участь в проекті) не охоплюють всіх молодих людей, тому існує необхідність у створенні нових і додаткових рішень для набуття досвіду;

- молоді люди не знають, як аналізувати і описувати свої компетенції, незважаючи на те, що створені різні системи і середовища;

- заходи у сфері молодіжної роботи та пропоновані послуги у різних економічних, соціальних, регіональних або інших причин доступні не скрізь і не для всіх молодих людей, в тому числі для молоді з особливими потребами.

Список використаних джерел:

1. "Infotehnoloogiliste võimaluste rakendamise noorsootoos" (рус. «Внедрение инфотехнологических возможностей в работе с молодежью»), Институт балтийский исследований, E-riigi Akadeemia, 2016;
2. <http://pjp-eu.coe.int/en/web/youth-partnership/digitalised-world>;
3. <http://www.youth.ie/screenagers>;
4. Смарт-концепция молодежной работы, издатель: Эстонский Центр Молодежной Работы.

N. Rzhevskaya, PhD of Pedagogic Sciences

*State Higher Educational Institution «Pereiaslav-Khmelnytskyi Hryhorii Skovoroda
State Pedagogical University»
(Pereiaslav-Khmelnytskyi, Ukraine)*

INTERNATIONALIZATION FOR PROFESSIONAL EFFICIENCY OF FUTURE SPECIALISTS

Internationalization can be viewed as the creation of consortia of universities for thematic research, exchange of experience, with the involvement of stakeholders to form professional practical skills that will be relevant in the European space.

The international dimension of higher education is becoming increasingly important, complex, and confusing [1]. Internationalization includes the policies and practices undertaken by academic systems and institutions and even individuals to cope with the global academic environment. The motivations for internationalization include commercial advantage, knowledge and language acquisition, enhancing the curriculum with international content, and many others [2, p.291].

Studying the experience of European countries regarding the use of internationalization as an instrument of internal and external quality assurance in higher education will contribute to the development of the domestic strategy and the main directions of its implementation into the educational space, to develop a model for managing this phenomenon, to develop procedures for evaluating and monitoring the quality of educational activities, formulating the basic principles of effective change in order to provide academic, scientific, socio-economic and cultural progress, enhance competitiveness, development of international standards, strategic alliances, the formation of institutional profit and international branding. A new typology of “inward- and outward-oriented” higher education internationalization based on the spread of innovations that involve knowledge, culture, HE models, and norms [3, p.270].

Internationalization at the national, sector, and institutional levels is defined as the process of integrating an international, intercultural, or global dimension into the purpose, functions or delivery of postsecondary education [4]. Internationalization serves as one of the qualitative tools for creating a culture of internal and external quality assurance, contributing to the development of human resources, social and cultural progress, the development of international standards, the creation of strategic alliances, the formation of institutional profits, international branding, the improvement of students and teachers through the acquisition of intercultural competences, the progress of science.

Internationalization affects the quality of education, as it promotes the creation of a common educational field, stimulates the qualitative development of educational institutions and curricula in particular, and at the same time enables each individual region to independently determine the most appropriate practices and procedures. At the educational level, internationalization contributes to the creation of transnational programs that involve online learning, twinning programs, and the establishment of university associations.

It is important that higher education leadership creates institutional cultures that are responsive to global forces and provides the diverse learning experiences needed for today's workforce and civic life [5, p.55]. The model of European universities, in which internationalization is integrated into curricula through the introduction of foreign-language courses based on the principle of professionalism, and the provision of an adequate level of consistent and practical teaching of the foreign languages themselves, is more productive for the national education system.

Internationalization is certainly very important when it comes to globalization processes, because employers also have an active international dialogue and graduates must have an idea about the professional environment not only of their region.

It is important to actively cooperate in a particular professional environment with the involvement of employers. This aspect of internationalization is rather difficult to build, however it is a good way to: motivate the formation of professional skills; learning foreign languages; formation of interest in the profession; the acquisition of professional dating; expansion of professional worldview, etc.

References:

1. Knight, J. (2004). Internationalization remodeled: Definition, approaches, and rationales. *Journal of studies in international education*, 8(1), 5-31.
2. Knight, J. (2003). Updated definition of internationalization. *International higher education*, (33).
3. Wu, H., & Zha, Q. (2018). A new typology for analyzing the direction of movement in higher education internationalization. *Journal of Studies in International Education*
4. Altbach, P. G., & Knight, J. (2007). The internationalization of higher education: Motivations and realities. *Journal of studies in international education*, 11(3-4), 290-305.
5. Kahn, H. E., & Agnew, M. (2017). Global learning through difference: Considerations for teaching, learning, and the internationalization of higher education. *Journal of Studies in International Education*, 21(1), 52-64.

С. П. Тихонов, студент гр. МСРП-181
Науковий керівник – Вербицька А.В., к.н. держ. упр.
Чернігівський національний технологічний університет
(м. Чернігів, Україна)

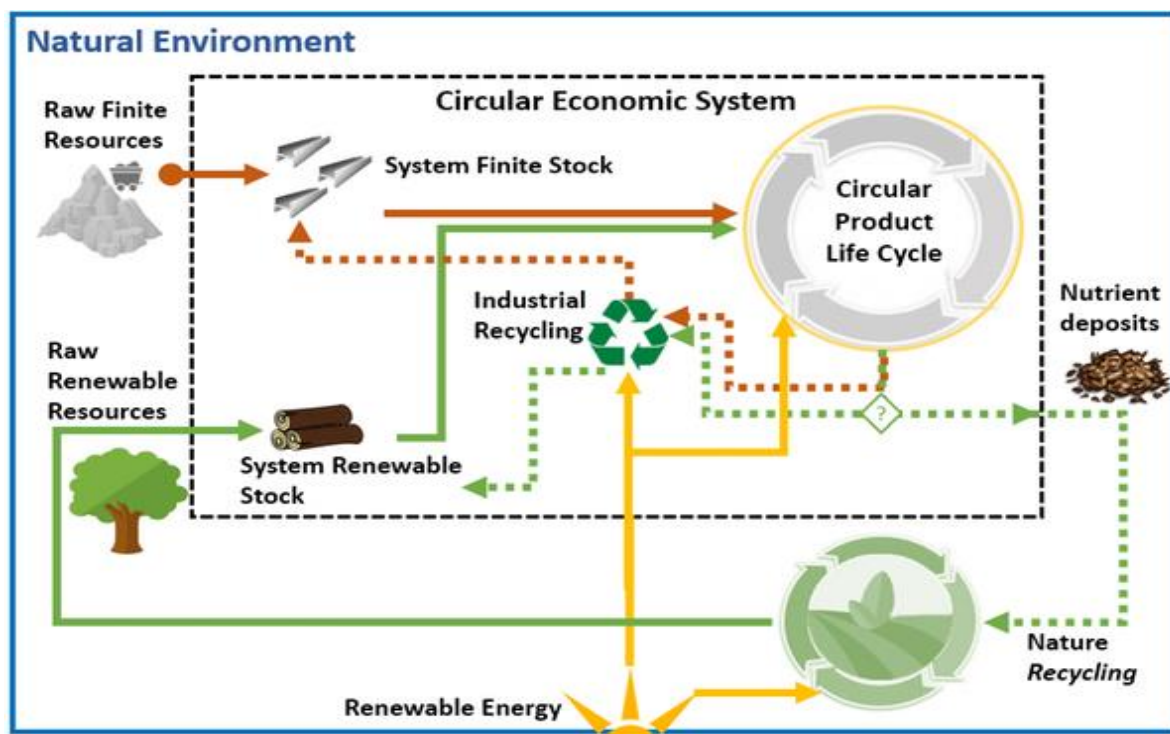
SOCIAL WORKER'S ROLE AS AN AGENT OF CIRCULAR ECONOMY CHANGE IN COMMUNITIES

The circular economy (further – CE) is becoming more important for the society, gaining momentum in the development of the concept and reaching the mainstream discourses, in particular through new policy initiatives.

European Commission strategies to revise their production policies and dispose of a large amount of waste are biased towards circular production approaches that minimize waste of resources and the adverse impact on the environment - the so-called EU circular economy package that is designed to elicit resonance and wide variety of strategies on this issue among EU Member States [1].

Some of the proposed strategies are more proactive than others as they promote the CE as the most important modern principle of national / local innovation policy. (Luxembourg with its Third Industrial Revolution and the CE Strategy, or the Glasgow Circular Program) [2].

An electronics recycling strategy challenges the large amount of waste, maximizing product life, extending valuable equipment life through repair, reuse, refurbishment, which saves less waste and saves products longer [3].

Pic. Circular Economic System

Source: [3].

The dynamics of CE have begun to resonate in the scientific literature, including both engineering and natural sciences and social sciences. About CE in scientific literature K. Hobson noted that this part of the scientific focus concentrate on the technical, fiscal and managerial aspects [4].

K. Hobson noted that "within prevailing CE debates, little has been said about the socio-political implications and possibilities for shifting current production-consumption-use-waste practices". This means that the importance can be seen in "the implications of a CE for quotidian spaces and practices, as the patterns and rhythms of everyday socio-materiality are potentially reconfigured" [4].

Other side the city governments have a key role to play in building thriving, livable, resilient cities that are regenerative by design. Their proximity to the everyday concerns and needs of urban citizens and businesses, and the policy levers they have at their disposal gives them this key role. City governments see, experience, and often manage the negative consequences of the current 'take-make-waste' linear economy, be it through the public funds spent on solid waste management, the costs incurred from structural waste such as the cost of

underutilised buildings, economic costs due to congestion, or health costs due to air and noise pollution. Cities can catalyse wider system transformation. In recent years, city governments have become bolder in leading such change [5].

Social worker faces social development side of the circular economy concept by self-direction development strategy and the promotion of eco-direction in the community. In this matter, social worker acts as an promoter and agent of positive social change. The activities that he/she can undertake through socially significant projects, involving all the residents of the community in cooperation, should be aimed at sustainable development of the community and individual development of the personality of its residents. Personal development is the most important factor for positive change. Social worker cannot capture a very wide range of people, he/she can create agents of change in a particular community that will plant the ideas of circular economy and waste processing. So the social worker`s mission is to create the necessary conditions for personal development and uplifting economic growth through the re-use of products and resources coming to communities.

References

1. Schulz, C. (2016). Practising circles: Studying institutional change and circular economy practices. *Journal of Cleaner Production*. Vol. 10.
2. Circular Glasgow (2019). Retrieved from: https://circularglasgow.com/case_study/revive-eco/.
3. The circular economy: building an economy on the template of nature (2019). Retrieved from: <http://theconversation.com/the-circular-economy-building-an-economy-on-the-template-of-nature-115663>.
4. Hobson, K. (2015). Closing the loop or squaring the circle? Locating generative spaces for the circular economy. Retrieved from: <https://doi.org/10.1177/0309132514566342>.
5. City governments and their role in enabling a circular economy transition (2019). Retrieved from: https://www.ellenmacarthurfoundation.org/assets/downloads/CE-in-Cities_Policy-Levers_Mar19.pdf.

A. Verbytska, PhD in Public Administration,
Head of the Department of Marketing, PR-Technologies and Logistics
Chernihiv National University of Technology
(Chernihiv, Ukraine)

STRATEGIC MARKETING OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS IN THE CONTEXT OF INTERNATIONALIZATION

Development of higher education is a priority for globalized information society as the level and conditions of the market of educational services affect the social stability of the country, its national security, economic growth, competitor capability and investment attractiveness. Strategic national goal is not just provide the right and access to education, but the assurance of higher education quality. There is a need to develop individual strategies for each university, taking into account specific activities.

The role of strategic marketing in higher education is to direct higher education activities to use attractive economic and social opportunities, adapted to its scientific and pedagogical potential. The strategic marketing process has medium to long-term levels. Its tasks are to clarify the mission of the enterprise, to define goals, to develop strategy and to provide balanced supply of educational services.

The upstream phase of marketing strategic planning is the rationale for the choice of the mission, which determines the peculiarities of the university. The mission of the university determines the main benchmarks in competitive educational environment, summarizes its main purpose. An understandable university's mission can help create a positive image of the university among consumers of educational services, employers, sponsors and other stakeholders.

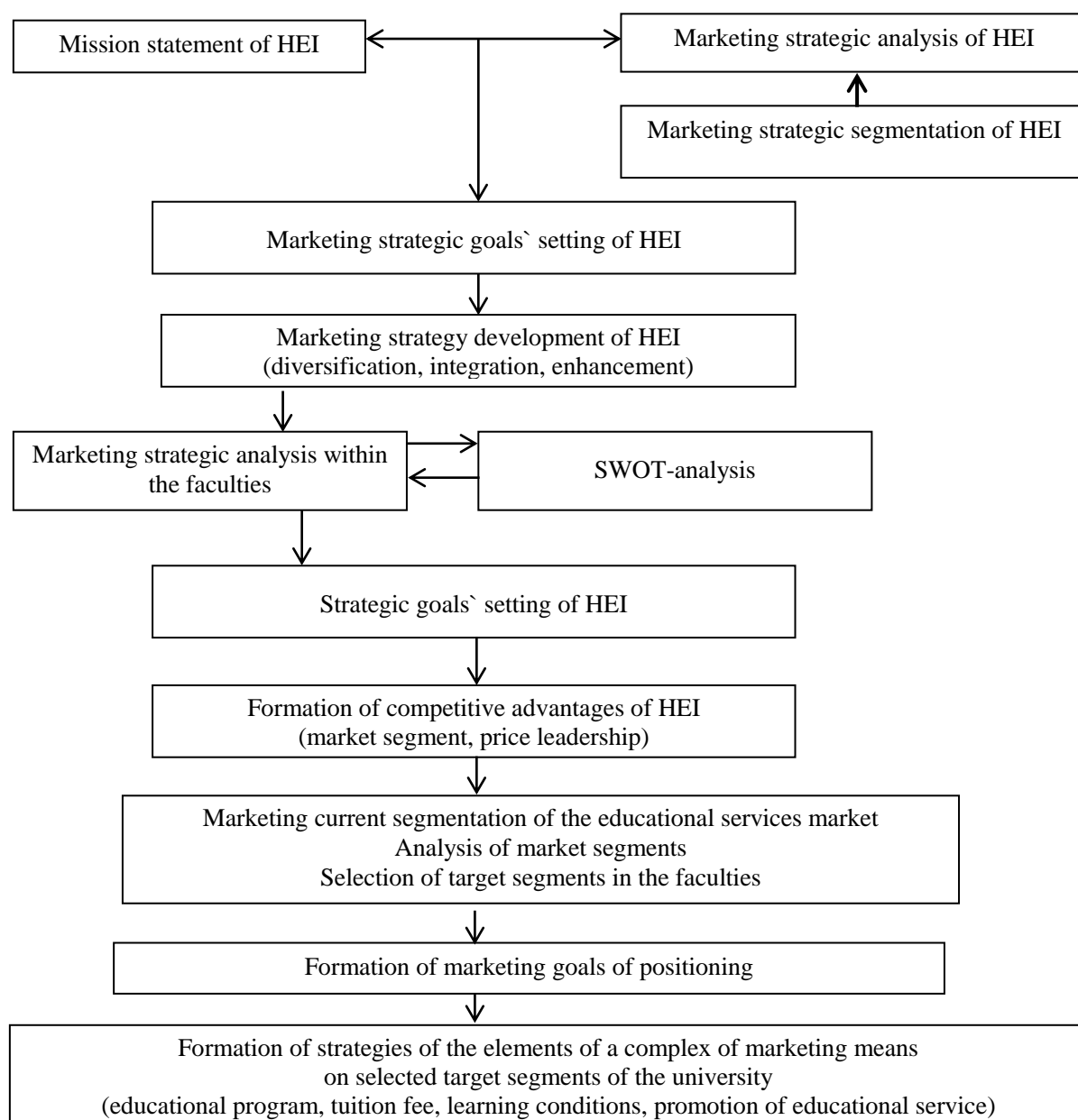
According to F. Kotler and K. Fox the good example of the mission of the institution should be student-oriented. The campus policies towards students should be based on the principles of equality and attitude to students not as for customers, but as partners [1].

University's marketing strategy should indicate a continuous improving the quality of educational services as the main purpose of higher education. The priorities should be determined in the focus of the society's needs.

The marketing environment constantly influences the functioning of the university, which requires operational making of various management decisions. However, this reality does not preclude the need to plan its existence, because it allows to clearly form the ultimate goals and objectives of the university; optimally distribute present resources and take into account the needs of the target groups of consumers of educational services; evaluate the strengths and weaknesses of higher education institutions; carefully develop measures to achieve what is planned. Marketing strategic analysis is the initial stage of marketing strategic planning (pic).

With regard to the formation of competitive marketing strategies, the position of the Polish researcher A. Fabian on the strategy of competition with competitors in the educational field market is valuable. An important role, in particular for small universities, is played by a strategy that reduced to competition, called a strategy of concentration or market niches. It is to serve the market gaps, and therefore those selected segments of development that do not have strong competitors. This strategy is appropriate for the universities in the phase of creation. If such an institution starts to compete with large and recognized entities, it has little chances of survival in the market. If instead, it will specialize in serving niches that are neglected by competitors, it will succeed [2].

L. Białoń emphasizes the importance of monitoring in the implementation of marketing strategy as every university has own peculiarities and the changes in the environment (e.g. new regulations concerning education) will require updating of the marketing strategy [2, p. 146].

Pic. Marketing strategic planning process for higher education institutions (HEIs)

Today, the main goal of higher education is to guarantee the quality of educational services. As domestic and foreign experience confirms that this could be achieved on the basis of optimization of management and implementation of marketing strategic management. The main marketing options of HEI`s strategies are general marketing strategies (growth); marketing competition strategies; segmentation and positioning elements of the marketing complex.

References

1. Kotler, P., & Fox, K. (1995). *Strategic Marketing for Educational Institutions* (2nd ed.), Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall.
2. Pabian, A. (2005). *Marketing szkoły wyższej*, Centrum badań polityki naukowej i szkolnictwa wyższego uniwersytet warszawski. Warszawa: oficyna wydawnicza ASPRA-JR.
3. Białoń, L. (2015). *Creating marketing strategies for higher education institutions*. *Marketing of scientific and research organizations*, Vol. 18, Issue 4, p. 129–146.

СЕКЦІЯ 3

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

О. А. Алексєєнко, викладач фінансово-економічних дисциплін
Вінницький технічний коледж
(м.Вінниця, Україна)

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЧЕРЕЗ ПРОЕКТНУ ДІЯЛЬНІСТЬ

Найважливішим складником національного процвітання, рушійною силою прогресу є фахівець належної кваліфікації, до якого сьогодні висуваються підвищені вимоги. Сучасний спеціаліст повинен швидко орієнтуватися в бурхливому потоці інформації, визначати проблеми, вчасно знаходити шляхи їх розв'язання, а відтак бути проінформованим, компетентним, конкурентоспроможним, здатним до самоосвіти та саморозвитку. Досягнення таких якостей не може бути достатньо ефективним, якщо процес навчання буде зорієнтований лише на засвоєння готової інформації та подальше її відтворення. Отже, освіта потребує свого вдосконалення в напрямку розвитку й реалізації самостійної дослідницької діяльності студентів, на що вказують нормативно-правові документи, які регламентують діяльність вищої школи.

Проблема якісної професійної підготовки спеціаліста давно привертає до себе увагу. Питання застосування проектної діяльності відображено в працях сучасних українських вчених (М. Елькін, І. Єрмаков, О. Коберник, В. Логвін, А. Цимбалару, С. Ящук та ін.), дослідників близького зарубіжжя (Т. Гречухіна, Г. Гузеєв, М. Епштейн, І. Зимня, П. Лернер, Н. Пахомова, Є. Полат та ін.) і зарубіжних науковців (Дж. Джонсон, Дж. Пітт, А. Флітнер, П. Фрейре, Д. Хопкінз та ін.).

Перед вищою школою постає завдання сформувати високоосвічену особистість європейської формації. Як один зі шляхів розв'язання означеної проблеми може бути дослідницьке спрямування в навчанні. Відповідно, усе зазначене змушує педагогічні колективи коледжів звертатися до таких методів, принципів, форм і засобів навчання, які сприяли б активному розвитку дослідницької діяльності та становленню креативного, самостійного мислення студентів.

У сучасній педагогіці існує багато різноманітних форм та методів інноваційного навчання, спрямованих на якісне засвоєння знань студентами, розвиток їх розумової діяльності, виявлення умінь та навичок критичного осмислення проблем, набуття досвіду самостійного опрацювання навчального матеріалу, пошукової роботи, набуття якостей, які стануть у нагоді в подальшому розвитку самоосвіти і самореалізації [3].

Інноваційні процеси, які відбуваються в освіті, стали ознакою кожного навчального закладу, що працює в режимі розвитку, тим самим підвищуючи її ефективність. Один із шляхів вирішення цього завдання є впровадження в зміст діяльності педагогічних технологій, спрямованих на його вдосконалення, розвиток мотивації студентів до навчання, підвищення пізнавальної активності та самостійності. Розвиток якостей, які сприяють активному залученню студентів до творчої діяльності є передумовою оптимізації цього професійно-педагогічної та професійно-технологічної підготовки.

Одним із ефективних, проте мало використовуваних у сучасному інноваційному освітньому середовищі, є метод проектів. Передумову впровадження методу проекту в практику освітньої діяльності коледжів становлять два основні мотиви: пошук методів, які давали б змогу представити освітній процес як організацію переважно самостійної роботи студентів та прагнення розглядати освіту більш широко, ніж просто передачу певного обсягу знань.

Активні методи навчання, методи шукань, дослідні методи – так характеризував видатний український педагог Григорій Ващенко групу методів, які сприяють посиленню активності студента в процесі навчання [1, с.57].

Метод проектів не є принципово новим у світовій педагогіці. Він виник у 20-і роки ХХ століття у США. Спочатку його називали „методом проблем” і розвивався він у межах гуманістичного напрямку у філософії та освіті, в педагогічних поглядах та експериментальній роботі Дж.Дьюї [1, с.53].

Метод проектів сьогодні визнається фахівцями одним із найефективніших, він формує професійну компетентність, сприяє особистісному і творчому розвитку майбутніх фахівців.

Термін «проект» з латинської «proectus» означає «кинутий уперед». У сучасному розумінні проект - це намір, який буде здійснено в майбутньому [2].

Отже, метод проектів може бути фундаментом навчання, оскільки завжди має на меті визначення та розв'язання конкретної проблеми внаслідок самостійних дій, що, у свою чергу, вимагає використання сукупності дослідних, пошукових, проблемних методів та засобів навчання, а також необхідність інтегрування знань, умінь з різних галузей науки та творчості. Він дозволяє відтворити повну структуру циклу дослідження, починаючи з виникнення питання та формулювання проблеми й закінчуючи захистом результатів. На відміну від традиційного навчання, зорієнтованого на підготовку спеціалістів до конкретної професійної діяльності, проектування спрямоване на формування готовності до засвоєння нових знань, набування багатофункціональних умінь, розвитку розумових прийомів, здатності інтегрувати засвоєні знання та уміння на розв'язання нових завдань.

Моделювання освітньої діяльності студентів коледжів і технікумів передбачає таку структуру, відповідно до якої здійснюється науковопроблемний підхід під час освоєння студентами змісту навчальних дисциплін, який зорієнтований на інтеграцію різних розділів конкретної освітньої навчальної програми [4].

Останнім часом, у зв'язку зі становленням особистісно орієнтованої освіти, метод проектів переживає друге народження, як ефективне доповнення до інших педагогічних технологій, що сприяють становленню дитячої особистості як суб'єкта діяльності та соціальних стосунків. На це є декілька причин:

- необхідність не стільки передавати студентам суму тих чи інших знань, скільки навчити здобувати ці знання самостійно, вміти користуватися набутою інформацією для вирішення нових пізнавальних та практичних завдань;

- актуальність набуття комунікативних навичок і вмінь, тобто вміння працювати в різних групах, виконуючи різні соціальні ролі (лідера, виконавця, посередника тощо);

- значущість для розвитку людини вміння користуватися дослідницькими методами: збирати необхідну інформацію, вміти її аналізувати з різних точок зору, висувати гіпотези, робити висновки.

Якщо випускник навчального закладу буде володіти такими навичками та вміннями, він буде більш пристосованим до життя, зуміє адаптуватися до змін, працювати у різноманітних колективах.

На сьогоднішній день метод проектів – це спосіб досягнення дидактичної мети через детальну розробку проблеми (технологією), яка має завершитись реальним практично відчутним результатом [3].

Важливого значення має думка, що цінність проектної технології полягає не так у результатах, як у самому процесі отримання цих результатів.

Основна цінність проектної технології навчання полягає в тому, що вона орієнтує студентів на створення певного матеріального або інтелектуального продукту, а не на просте вивчення певної теми.

Навчальний проект - це форма організації занять, яка передбачає комплексний характер діяльності всіх його учасників, спрямовану на отримання освітньої продукції за певний період - від одного заняття до декількох місяців.

Мета навчального проектування - створення викладачем під час навчального процесу таких умов, за яких результатом є індивідуальний досвід проектної діяльності студентів. Основні завдання:

- навчити студентів самостійно здобувати знання, застосовувати їх для розв'язання нових пізнавальних і практичних завдань;

- сприяти розвитку комунікативних навичок, здатності працювати у різноманітних групах, виконуючи різні соціальні ролі (лідера, виконавця, посередника тощо);

- формувати уміння користуватися дослідницькими прийомами: збирати необхідну інформацію, вміти її аналізувати з різних точок зору, висувати різні гіпотези, уміти робити висновки.

Під час організації навчального проектування викладач виконує такі функції: допомагає студентам у пошуку джерел, необхідних їм у роботі над проектом; сам є джерелом інформації, координує весь процес роботи над проектом; підтримує і заохочує студентів, підтримує постійну роботу студентів

над проектом. Результати виконання проектів повинні бути "відчутні": якщо це теоретична проблема, то конкретне її рішення, якщо практична - конкретний результат, готовий до впровадження [5, с.57].

Таким чином, суть проектної технології - стимулювати інтерес студентів до певних проблем, що передбачають володіння визначеною сумою знань, та через проектну діяльність, яка передбачає розв'язання однієї або цілої низки проблем, показати практичне застосування надбаних знань. Від теорії до практики, гармонійно поєднуючи академічні знання з прагматичними, дотримуючи відповідний їх баланс на кожному етапі навчання.

Список використаних джерел

- 1.Вірста С. Є. Інноваційне навчання: метод проектів. К.: Вип. 50, 2007. С. 52–58.
- 2.Метод проектов: история и теория вопроса. URL: <https://studfiles.net/preview/6306194/>
- 3.Метод проектів як засіб активізації пізнавальної діяльності студентів. URL: <https://www.google.com.ua/url>
- 4.Особистісно зорієнтовані технології: метод проектів. URL: <http://ru.osvita.ua/school/method/technol/1413>.
- 5.Федорчук Е.І. Сучасні педагогічні технології. Кам'янець-Подільський.: АБЕТКА, 2006. С. 57.

О. К. Алхасов, к.п.н., доцент

*Азербайджанский государственный педагогический университет
(г. Баку, Азербайджан)*

ДИДАКТИЧЕСКИЕ ФУНКЦИИ УЧЕБНИКОВ ПО ГЕОГРАФИИ ДЛЯ СРЕДНЕЙ ШКОЛЫ

На основе действующей новой модели обучения в Азербайджанской Республике – куррикулума по географии для общеобразовательных школ подготовлен принципиально новый учебный комплект (УМК) по географии. Учебники как основной компонент УМК соответствуют требованиям предметного куррикулума по географии, принципам организации учебного процесса, а также концепции оценивания.

При разработке УМК по географии были учтены следующие функции учебников и принципы представления дидактического материала:

Обучающая/развивающая функция – заключается в развитии логического, критического, творческого мышления учащихся, формировании навыков работы с информационно-коммуникационными технологиями. Учебник содержит изложение основ географии как науки и одновременно организует самостоятельную деятельность школьников по усвоению учебного материала – учит -учиться. Работа с ним развивает необходимые для самообразования умения и навыки: самоконтроля, поиска и систематизации информации, конспектирования, обобщения, выделения главного. Он предоставляет возможность проверки самими учащимися правильности сложившихся у них

понятий, представлений, образов, точности усвоенных правил, законов, выводов. Учебник развивает познавательный и практический интерес – потребность в знаниях и практической деятельности, побуждает к творчеству, способствует формированию навыков исследования, прогнозирования, обобщения и представления, идей, анализа и оценивания, происходящих в природе и обществе явлений и событий.

Воспитательная функция состоит в духовно-ценностном влиянии содержания учебника на детей, формировании в процессе работы над ним таких качеств, как толерантность, гражданское самосознание, трудолюбие, осознание необходимости соблюдения в жизни принципов концепции стабильного развития. Это достигается путем гуманизации, социологизации (повышения внимания к общечеловеческим ценностям, социальным аспектам развития) и экологизации (рассмотрения человека в неразрывной связи со средой его обитания, условиями воспроизводства жизни) содержания учебника. Вместе с тем выполнение многих предложенных заданий предусматривает групповое (парное) их выполнение и, следовательно, развитие таких навыков, как коммуникабельность, способность принятия совместных решений.

Информационная функция состоит в обеспечении учащихся необходимой, современной, точной и достаточной информацией, формирует мировоззрение детей.

Трансформационный принцип: материал в учебнике преобразован с учётом возрастных особенностей учащихся и дидактических требований, доступен, не исключая проблемности, возможности его творческого усвоения. Текст учебника, формулировки основных методических положений, выводов отличаются предельной ясностью и четкостью.

Систематизирующий принцип: материал в учебнике изложен системно, с учетом логической и хронологической последовательности.

Интегрирующий принцип: интеграция физической, экономической и социальной географии, картографии позволяет учащимся более глубоко осмыслить природные, социально-экономические процессы и события, происходящие в мире, взаимосвязи природы и общества, оценить условия географической среды для многообразной деятельности и расселения человека.

Один из принципов построения курса географии – учёт межпредметных связей и подстандартов других предметов школьного курса. Он позволяет не включать в содержание ряд сведений, известных из других дисциплин, а опираться на них. Был учтён и краеведческий принцип [1; 2].

Принцип наглядности: способствует привлечению в процессе работы над материалом разнообразных средств обучения (карты, слайды). Он снабжен необходимыми иллюстрациями в форме картин, карт, схем, диаграмм, фотографий.

Методологические этапы учебного процесса, отраженные в учебнике

При изложении материала были учтены этапы активного урока.

А-материалы этого блока (карты, схемы, вопросы, задания и т.д.) предусмотрены для создания мотивации на уроке. Они не только помогут заинтересовать учащихся, активизировать их познавательную деятельность но и позволяет определить базовый уровень их знаний и умений;

В- материалы этого блока – текст, объясняющий тему;

С- изображения, схемы, таблицы, графики, диаграммы. Учитель может использовать для организации исследовательской деятельности учащихся;

Д- материалы этого блока предназначены для проведения оценивания достижений учащихся в конце каждого параграфа;

Е-задания в этом блоке предназначены для творческого применения, они предусмотрены для выполнения учащимися во внешкольное время, предполагают поиск, обобщение и представление дополнительной информации.

В результате усвоения содержания основного общего образования учащийся должен получать возможность совершенствовать и расширять круг своих умений, навыков и способ деятельности. Это является необходимым условием развития и социализации обучаемых [3; 4].

Представляется, что такой ракурс разработки учебников по географии соответствует современным требованиям куррикулярной модели обучения предметам школьного курса.

Список использованных источников

1. Иванов Ю.А. Методика преподавания географии: учебно-методический комплекс для студентов географического факультета. Брест: БрГУ, 2013. – 290 с.

2. Непрерывное географическое образование: новые технологии в системе высшей и средней школы: материалы IV Международной научно-практической конференции (Гомель, 25—26 апреля 2013 г.). – Гомель: ГГУ, 2013. – 383 с.

3. Alxasov O.K. Coğrafiyanın tədrisi metodikası. Dərslik. Bakı 2013, 268 s

4. Əlizadə E.K., Alxasov O.K. və b. Coğrafiya: Ümumtəhsil məktəblərinin 10-cu sinfi üçün coğrafiya fənni üzrə dərslik. Bakı, 2017, 208 s.

Я. К. Алхасов, к.п.н, доцент,
Бакинский славянский университет
(г. Баку, Азербайджан)

ГРАММАТИЧЕСКИЙ МАТЕРИАЛ КАК ОСНОВНОЙ КОМПОНЕНТ СОДЕРЖАНИЯ ИНОЯЗЫЧНОЙ РЕЧЕВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Главной целью обучения иностранным языкам в Азербайджане является формирование иноязычной коммуникативной компетенции, т.е. способность и готовность осуществлять иноязычное межличностное и межкультурное общение с носителями конкретного языка, реальное овладение иностранным языком, что призвано способствовать развитию личности учащихся, формированию научной картины мира, критического мышления. В решении этой важной социально-педагогической проблемы важную роль играют отбор и презентация языкового

материала, в частности грамматического материала. При использовании грамматики в обучении иностранным языкам главную трудность составляет соотнесение содержания обучения с его конечной целевой установкой, т.е. выявление соотношения между обобщённым, абстрагированным и систематизированным языковым материалом, который представляет собой грамматика, и умениями и навыками в различных видах речевой деятельности, овладение которыми является практической целью обучения иноязычной речи. Коммуникативно-деятельностный подход, положенный в основу такого обучения в Азербайджане, указывает пути установления подобного соотношения, намечает более приближённые к задачам овладения русским языком аспекты характеристики учебного грамматического материала, уточняет приемы и способы работы с ним. В курсе русского языка как иностранного грамматика выполняет служебную роль. Цель обучения – речевая деятельность на изучаемом языке, выражение и понимание мысли, оформленной средствами этого языка, т.е. процессы порождения и восприятия-понимания устных и письменных высказываний на русском языке. Объектом усвоения выступают единицы изучаемого языка и действия, которые производят с этими единицами участники речевого общения. Задачи методики обучения иностранному языку заключаются, таким образом, в том, чтобы найти наиболее рациональные пути овладения грамматическими действиями, составляющими автоматизированные компоненты речевой деятельности, а также пути усвоения того грамматического материала, с которым производятся эти действия.

Известно, что грамматика состоит из морфологии и синтаксиса. Овладение грамматическим материалом, относящимся к морфологии, предполагает умение образовывать формы слов; владеть той или иной синтаксической конструкцией означает уметь определенным образом строить предложение, расставлять слова в нем. Выполняя действия по изменению форм слов и сочетанию слов в предложениях, мы оперируем словами и элементами слов: префиксами, суффиксами, окончаниями. Действия эти совершаются для выражения и понимания мысли в речи. Например, при построении предложения *Мурад и Эльмир читали книгу* производится ряд грамматических действий: расставляются слова в определённой последовательности (подлежащее, затем глагол-сказуемое, выражающий действие, совершаемое лицом-подлежащим в прошлом, затем слово, обозначающее объект этого действия); образуется форма прошедшего времени множественного числа от глагола читать с помощью суффикса *-л-* и окончания *-и*; форма винительного падежа единственного числа слова книга путём замены окончания *-а* на *-у*. Все эти речевые действия совершаются не только иностранцами, изучающими русский язык, но и носителями языка. Разница заключается в степени автоматизации производимых действий: при использовании родного языка речевые действия выполняются мгновенно и неосознанно для участника акта коммуникации; для человека, не владеющего иностранным языком в совершенстве, некоторые действия остаются неавтоматизированными. Особенно это заметно при чтении, когда человек имеет возможность заглянуть в словарь, несколько раз вернуться к форме слова или конструкции предложения, проанализировать, осмыслить её.

При обучении русскому языку как иностранному необходимо, следовательно, выделить языковые элементы, нужные для оформления данной мысли, действия, которые следует совершить при выражении и восприятии мысли в устной или письменной форме, и научить учащегося автоматически выполнять эти действия подобно тому, как их выполняет носитель языка. Для реализации указанных задач важно установить, какие процессы осуществляются при овладении иностранным языком, как происходит усвоение языковых единиц и автоматизация действий с ними. Для этого нужно, чтобы учащийся овладел единицами языка различных уровней и организации в их взаимосвязи и функционировании [4]. Характер действий с языковым материалом определяется видом речевой деятельности, в которой эти действия совершаются: производятся ли действия при выражении мысли (в письменной или устной форме) или при восприятии-понимании речевого высказывания (при аудировании и чтении). Иными словами, учащийся усваивает языковой материал для того, чтобы пользоваться им в речевом общении на русском языке.

Речевое общение является своеобразным видом человеческой деятельности, которая представляет собой передачу и прием информации с помощью языковых средств. Речевое общение относится к интеллектуальной сфере деятельности человека деятельность речи неразрывно связана с деятельностью мысли, что позволяет говорить не о речевом, а о речемыслемильном процессе. Язык – это не только орудие общения, но также орудие формирования и эксплицирования мысли. Процесс порождения речевого сообщения менее всего похож на процесс выражения готовой мысли или механического поэлементного перевода синтаксической структуры с какого-то внутреннего кода на изоморфный ей поверхностный код. Формы языка необходимо сопутствуют мысли уже на начальной фазе её зарождения, образуя вместе с нею единый речемыслемильный процесс” [1, с. 110].

Речевая деятельность как средство коммуникации предполагает наличие минимум двух партнеров (отправителя речи и реципиента); каждый из них выполняет в данном речевом акте различные речевые действия: один „порождает” речевое высказывание, другой воспринимает и осмысливает его. Речевая деятельность, таким образом, есть взаимообусловленная корреляция двух дополняющих друг друга процессов: продуктивного (порождения речевого высказывания) и рецептивного (восприятия и понимания речевого высказывания). Эти два процесса реализуются разными коммуникантами и характеризуются различным набором операций, поэтому целесообразно проанализировать использование грамматики в каждом из них.

В целом виды речевой деятельности и формы речи представлены в таблице.

Форма речи	Вид речевой деятельности	
	рецептивный	продуктивный
устная	аудирование	говорение
письменная	чтение	письмо

На выбор речевых средств при формировании высказывания оказывают влияние и сфера общения, в которой это высказывание функционирует, и характер отношений между участниками общения, и условия, в которых осуществляется коммуникация, и некоторые другие факторы. Речевое общение включает в себя, таким образом, наряду с речевой коммуникацией социальное взаимодействие коммуникантов [2].

Как всякая деятельность, речь характеризуется целью и иерархическим строением; она состоит из отдельных действий, каждое из которых имеет промежуточную цель, подчиненную общей цели. Действия слагаются из компонентов, называемых операциями. Единицей анализа речевой деятельности является речевой акт, который как элементарное действие обладает всеми признаками деятельности: трехчленным делением на фазу ориентировки и планирования (программирования), фазу осуществления и фазу контроля и сопоставления; целенаправленностью и мотивированностью; иерархическим строением (действие может состоять из последовательности отдельных компонентов, которые характеризуются промежуточной целью и зависят от конкретных условий его выполнения). В то же время речевое действие не есть замкнутый акт деятельности, оно является звеном деятельности, включенным, с одной стороны, в мотивационную сферу, с другой – в целевой комплекс некоей деятельности, и вне её осуществляться не может [3].

В процессе порождения высказывания под влиянием комплекса внешних и внутренних обстоятельств, стимулирующих коммуниканта (отправителя речи) к участию в речевой деятельности, формируется мотив речевой деятельности, находящий выражение в цели речевого акта [2]; результатом продуктивного речевого действия является речевое произведение в устной или письменной форме в зависимости от способа его реализации и условий речевого общения.

Таким образом, речевая деятельность (речевой акт) подвергается анализу с точки зрения использования в ней грамматики; соответственно учитываются факторы, существенные для реализации речевого акта: мотивация речевого действия, формирующая речевую задачу; лингвистические факторы, участвующие в формировании содержания речевого высказывания и выборе его оформления или важные для его понимания; характер совершаемого речевого действия (передача информации, т.е. процесс порождения, высказывания, или прием информации, осуществляемый при его восприятии и понимании); способ реализации высказывания (устная или письменная речь).

Список использованных источников

1. Кацнельсон С. Д. Типология языка и речевое мышление. – Л., 1972. – 246 с.
2. Теоретические проблемы речевого общения / Отв. ред. Леонтьев А. А., Шахнарович А. М. – М., 1977. – 270 с.
3. Леонтьев А. А. Психолингвистические единицы и порождение речевого высказывания. – М., 1969. – 218 с.
3. Предметные куррикулумы для 1-4 классов общеобразовательных школ. – Баку: Təhsil 2008. – 485 с.
4. Программа по русскому языку для V-XI классов школ с азербайджанским языком обучения (проект) // Русский язык и литература в Азербайджане, 2004, № 1. – С. 4-18.

М. И. Ахмедова, ассистент
Бакинский славянский университет
(г. Баку, Азербайджан)

КОММУНИКАТИВНЫЕ СБОИ

Люди повседневно находятся в тесном вербальном общении. Иногда мы задаем нашему собеседнику некоторые дополнительные вопросы, чтобы выяснить что-то, пытаюсь понять какую-либо информацию правильно. Это наша жизненная потребность. и порой общение протекает с определёнными сбоями. В этом случае речевой акт не происходит. В целом, успешное общение в нашей речи гарантирует, что мы понимаем друг друга. В последние годы было проведено немало ценных исследований в области социо- и психолингвистики, часть которых посвящена неудачному общению. Во всех областях человеческой речевой деятельности (даже в политическом дискурсе), в том числе в нашей повседневной жизни наблюдаются подобные случаи сбоев в речи. Все эти факторы свидетельствуют о коммуникативной недостаточности. Во всех исследовательских работах, написанных на эту тему, видные лингвисты, основываясь на конкретных фактах, обобщили факторы, способствующие неудачному общению. Рассмотрим несколько из них. М.Н.Смирнова считает, что в условиях коммуникативной неудачи делится на две части - лингвистическую и экстралингвистическую.

Коммуникативный сбой, вызванный лингвистическими факторами, был описан в её диссертации как стратегия отказа от речи и коммуникации, кодирования и неправильного кодирования при передаче информации, а также каналов связи с ошибками для ссылки, Перлокутивный уровень речевого акта теряет необходимый эффект, за ним следуют экстравалистические факторы. Эти условия являются факторами, которые напрямую влияют на общение. Гудман считает, что коммуникативная неудача происходит из неспособности правильно определить, к какому классу объектов речи принадлежит. В результате речевой акт не происходит. По нашему мнению, коммуникативный сбой происходит из-за неточных знаний об объекте в его базе знаний.

Сложность вопроса требует комплексного подхода к этой проблеме. Мы считаем, что эту проблему можно прояснить, учитывая результаты исследований в области теории коммуникации, коммуникативной грамматики, теории речевых актов, психолингвистики, прагматизма. Это напрямую связано с национально-этническими особенностями или гендерным неравенством. Рассмотрим пример:

1. Относящийся к этнокультурному компоненту:

*”Любители морских прогулок, желающие арендовать судно для прогулок или спортивных занятий, обнаружат информацию о некоммерческой организации *Bluenose II Ship Company*, которая предоставляет малые суда (шхуны, яхты) в аренду и обеспечивает соответствующее обучение (<http://www.bluenose2.ns.ca/>). Потенциальных клиентов обычно интересу*

национальная принадлежность/ месторасположение компании. Эти сведения часто указаны в названиях компаний. Данный случай не является исключением. Жители США и Канады без труда определяют, что это канадская компания, т.к. *Bluenose* - прозвище канадцев. В ряде случаев пользователи - носители языка испытали определенные трудности в вычленении этнокультурного компонента информации, который содержится в названии. В ходе нашего эксперимента российские и марокканские студенты, проучившиеся от двух до четырех семестров в Великобритании и свободно владеющие английским языком, не справились с определением национальной принадлежности компании, заявив лишь, что, очевидно, она работает в северном регионе, так как значение слова *bluenose* предполагает компонент «посиневший, замерзший от холода» [6]. Такие случаи мешают правильному пониманию значения слова, иногда микрометрии, а речевой акт не происходит

Диалог - это форма прямого общения между получателем и получателем. ведется активный процесс общения. Причины недопонимания или недопонимания могут различаться. Например:

"*Kismine,*" begged John, "you ll be glad when I tell you that this attack came on the eve of my murder. If I hadn t heard that guard shoot off his gun back by the pass I should now be stone dead - " "/ can t hear you Г cried Kismine, intent on the scene before her. "You ll have to talk louder!" "I simply said," shouted John, "that we d better get out before they begin to shell the Chateau!"[4]. Джон хочет сказать Кисмину, что если он не пойдет на этом самолете, он не выживет, и что он был готов к этому. Голос самолета имеет смысл для разговора между ними и просит Кисмин Джон говорить вслух. Мы часто оказываемся в такой ситуации.

2. Недооценка современного психологического состояния говорящего. Рассмотрим пример: «Я никогда не забуду эти ужасные моменты всю свою жизнь (говорит Кэрол) «Вы слушаете», - говорит Королева, если вы не запишите их в реестр (Л. Каролла «Алиса в стране чудес»). Причиной неудачного общения в этом эпизоде является неспособность Королева неправильно поняла короля и то, что он хочет сказать. Король говорит, что много пострадал, а Королева делает акцент на реестре. Таким образом, связь между ними прерывается [4]. В коммуникативной речи коммуникативные нарушения связаны с патологическими особенностями; может быть связано с плохим слухом, симптомами инсульта, врожденными дефектами и т. д.

3. Коммуникативный сбой, вызванный неправильным пониманием слова или выражения:

"Nothing too terrible. Maybe a strange taste in the mouth. I'd say the worst was a bad case of remorse in the morning. What's a bouncy castle?" "What bouncy castle?" "A bouncy castle. You have it written on your hand since eighth grade; Kate, you really should look into these great new things called diaries." "A bouncy castle is... It's a blow-up castle you bounce on. For my daughter's birthday party, I need to remind myself to hire one. I mean, it's not for ages, but by the time I get round to remembering it's usually too late" [3]

Текст выше показывает диалог Джека и Кейта: Джек внезапно видит «Что за надувной замок?» В руках Кейт и спрашивает ее значение. Кит спрашивает его снова, потому что он не готов ответить на этот вопрос, то есть он не готов перейти от одного субъекта к другому. До сих пор связь между ними была неудачной. Чтобы преодолеть сбой связи, Кит понимает ситуацию, и коммуникационный сбой устраняется.

Другой пример: *“What do you make of it, Dr. Mortimer? You must allow that there is nothing supernatural about this, at any rate?” “No, sir, but it might very well come from someone who was convinced that the business is supernatural.” “What business?” asked Sir Henry sharply. “It seems to me that all you gentlemen know a great deal more than I do about my own affairs.”* Коммуникативный барьер здесь также связан с лексемой «бизнес».

4. Коммуникативный сбой (а иногда и сознательный), связанный с речевыми ситуациями:

Давайте посмотрим пример на английском языке:

Teacher: How many seconds in a minute?

Pupil: 60

Teacher: How many minutes in an hour?

Pupil: 60

Teacher: Good, now for a hard one, how many seconds in a year?

Pupil: 12

Teacher: 12? Is it right?

Pupil: Yes it is, January 2nd, February 2nd, March 2nd.

По этой причине недоразумение в тексте, то есть коммуникативный сбой: учитель спрашивает ученика, сколько секунд в году. Поэтому ученик отвечает: «Двенадцать». Учитель объясняет свою позицию, когда его спрашивают.

Невозможно представить наш современный мир без компьютера. Независимо от географического положения или возраста, мощный информационный поток охватывает все сферы нашей жизни; его основным источником является Интернет. Люди общаются друг с другом через интернет-курсы, знакомятся с научными и культурными событиями и событиями, происходящими по всему миру. На самом деле, Интернет - это социальная сфера со своими отличительными особенностями, например: отсутствие вербального общения, волонтерство и желание общаться. Эмоциональный компонент трудно передать, его можно пометить только пунктуацией, ненормативным поведением, массовым воспроизведением текста и т. Д. Некоторые интернет-исследователи также делят Интернет на жанры в зависимости от функции (например, информативный, императивный, этикет, оценка, презентация, эстетика и т. д. Известно, что каждый жанр имеет свои особенности: коммуникативное понимание не всегда совпадает с тем, когда мы взаимодействуем с людьми с помощью интернет-дискурса; Исследователи, занимающиеся проблемой общения, группируют их следующим образом: «1) Коммуникативные неудачи, связанные со специфическими проявлениями когнитивно-вербальных механизмов построения текстов. 2) Коммуникативные

неудачи, вызванние различием фоновых знаний коммуникантов. 3) Коммуникативные неудачи, связанные с интерпретационной деятельностью реципиента. 4) Коммуникативные неудачи, вызванные прагматической некорректностью высказывания. 5) Коммуникативные неудачи, обусловленные введением в текст грубых, вульгарных слов и выражений“[2]

Теория защиты дискурса, которая существует в Интернете, защищает пользователей от коммуникативных сбоев и обеспечивает их правильное употребление.

Список использованных источников

1. Смирнова М. Н. Коммуникативные неудачи в неофициальном диалоге (на материале английского языка). М., 2015. – 23 с.
2. Шипицына Г.М., Воронцова Ю.А. О коммуникативной установке текстов СМИ // Русская речь. 2005. № 3. – С. 61-67.
3. Pearson A. I Don't Know How She Does It. Vintage Books. London, 2011. P.161-162.
4. Fitzgerald, The diamond as big as the Ritz: 118.
5. https://otherreferats.allbest.ru/languages/00219915_1.html.
6. https://otherreferats.allbest.ru/languages/00219915_1.html.

О. О. Баранник, викладач,
*Конотопський індустріально- педагогічний технікум
Конотопського інституту СумДУ
(м. Конотоп, Україна)*

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ТА ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ТА ВІТЧИЗНЯНІ ОСОБЛИВОСТІ

У сучасній науковій літературі інновації розглядаються в цілому як нові форми організації праці й управління, нові види технологій, які охоплюють не тільки різноманітні установи та організації, але й певні галузі соціальної життєдіяльності людей. Отже освітні інновації це вперше створені, вдосконалені або застосовані освітні, дидактичні, виховні, управлінські системи, їх компоненти, що суттєво поліпшують результати освітньої діяльності. Інноваційний процес починається з виявлення необхідності змін на певних ділянках освітнього процесу.

Сучасні вітчизняні вчені розглядають інновацію в освіті як:

- процес створення, поширення й використання нових засобів (нововведень) для розв'язання тих педагогічних проблем, які досі розв'язувались по-іншому;
- результат творчого пошуку оригінальних нестандартних розв'язань для різноманітних педагогічних проблем;

- актуальні, значущі й системні новоутворення, які виникають на основі різноманітних ініціатив і нововведень, що стають перспективними в контексті еволюції освіти і позитивно впливають на її розвиток;
- продукти інноваційної освітньої діяльності, які характеризуються процесами створення та використання нового засобу (нововведення) в галузі педагогіки та наукових досліджень;
- різні нововведення в діяльності навчально-виховних закладів, у здійсненні навчально-виховного процесу.

Звичайно інновації повинні вилитися в практичний результат – поширення їх серед користувачів, апробація в освітньому процесі і, як результат, широке практичне застосування, яке реалізується через навчальні центри, класи обміну досвідом, тощо.

Ці технології повинні стати основою для ефективної взаємодії викладача і студента.

Основна кількість інноваційних технологій побудована на дієвому підході до навчання і залучає комплекс давно відомих ефективних та принципово нових методик навчання, що сприяють інтенсифікації та модернізації навчального процесу, розвивають творчий підхід і особистісний потенціал здобувачів вищої освіти. Основний акцент цих методик робиться на активну позицію кожного учасника освітнього процесу, які полягають у висловленні кожним учасником власної думки по окремих питаннях навчального заняття. Включення в освітній процес активних форм навчання, у тому числі психологічних тренінгів, суттєво впливає на розвиток професійних та особистісних якостей майбутнього спеціаліста. До таких методик можна віднести : метод проектів, дерево рішень, метод інтерв'ю, дискусія із запрошенням фахівців, PRES-формула, тощо. Із інноваційних механізмів активізації педагогічного і наукового процесів усе частіше згадується необхідність відродження ідеї змагальності у всіх сферах життя, зокрема, йдеться про метод «гонка за лідером». Автори цієї методики висвітлюють значення, зміст поняття «змагання», розкривають методологічні аспекти застосування нетрадиційної (штучної) конкуренції, надають слушні пропозиції щодо нарахування балів за основні види освітньої діяльності, пропонують конкретні формули для розрахунку загальної кількості балів, застосування якого дозволить перевіряти знання необмеженої кількості студентів з окремих питань навчальної дисципліни за короткий проміжок часу.

Велику методологічну базу, з якої можна перейняти досвід, мають зарубіжні фахівці.

За останні десятиріччя у вищій школі зарубіжних країн накопичився значний досвід з переосмислення старих і розробки та використання прогресивних «нетрадиційних методів» та організаційних форм навчання з метою стимулювання пізнавальної активності студентів. Розглянемо окремі організаційні форми та методи активного навчання, які широко та з успіхом використовуються у практиці сучасної зарубіжної

вищої школи. При цьому, спираючись на дослідження вітчизняних авторів, необхідно зазначити, що в педагогіці вищої школи деяких західних країн не вироблено спільної теорії організації навчального процесу, тому проблема його удосконалення вирішується шляхом упровадження кращих «знахідок» практики.

Так, в англійській та американській педагогіці поняття «метод навчання» включає: форму організації навчальної роботи, засіб передавання знань студентам, спосіб роботи викладача та студента. Досі, лекція вважається основною формою роботи із студентами. Але вони відрізняються від звичних вітчизняній освіті. Розрізняють такі типи лекцій.

- Лекція-діалог. Вона передбачає постановлення проблеми перед аудиторією. Завдання викладача – визначити коло питань, що потребують обговорення у процесі дискусії з цієї проблеми, спрямувати дискусію в русло обговорюваної теми. Лектор узагальнює позиції, тези, аргументацію студентів, вироблені у ході дискусії, висловлює свою думку та судження з проблеми, ставить допоміжні запитання та співвідносить основні висновки з проблемою, яка дискутується.

- Редуковані лекції – «робочі засідання», інтегровані лекції. Основне завдання викладача – підготовка та виклад текстового матеріалу. Інші є опонентами або співавторами у викладі матеріалу лекції. Практикується попередня самостійна підготовка студентів до лекції (наприклад, у Болгарії в Софійському університеті, у навчальних закладах США, Англії та інших країнах).

- Лекція з постановкою проблеми включає такі елементи: демонстрація, доведення, приклади. Така лекція розпочинається із запитання або парадоксу, або загадки, або незакінченої історії – якоїсь проблеми, що приверне увагу студентів. Відповідь розкривається у процесі лекції. І якщо шукати відповідь вміло, то вона буде знайдена за 10 хвилин до закінчення лекції. Вирішення проблеми, пов'язаної з певною галуззю діяльності, може потребувати наукового підтвердження, математичної доказовості, економічної моделі, висновків з приводу змісту роману чи історичних фактів. Протягом усієї лекції поставлене запитання спонукає студентів заповнити всі заплановані пропуски у запропонованій історії (або моделі) своїми власними варіантами розв'язання проблеми.

Лекції, як правило, оснащені технічними засобами навчання: кожна аудиторія обов'язково устаткована відео та аудіотехнікою, яка слугує для переключення уваги глядачів, а також для візуалізації та контролю знань аудиторії.

У багатьох університетах Великої Британії на цей час дуже поширені так звані навчальні пакети, які містять навчальні посібники, книги-зошити для індивідуальних занять, що спираються на ідеї алгоритмізації навчання.

Розробкою таких програм-пакетів займається спеціальний Центр підвищення кваліфікації керівного педагогічного складу інституту освіти Лондонського університету. Програми динамічні, гнучкі й розраховані на широкий спектр можливих наукових і життєвих ситуацій.

Поряд з лекційним методом на роль провідного претендує і «альтернативний» (дискусійний) метод навчання, який використовується на семінарах, у «вільних групових обговореннях», у «класах» (групові заняття з 10–20 студентами). Як вважають зарубіжні вчені, дискусія допомагає студентам краще зрозуміти проблему, оскільки: інформаційне повідомлення кожного учасника супроводжується думками інших; розглядаються різні аспекти обговорюваної проблеми; висловлюються нові, часто неочікувані припущення; учасники мають можливість висловитися критично, приймати або заперечувати думки опонентів, приходять до консенсусу.

Активізації пізнавального інтересу у студентів сприяє і особливий вид міждисциплінарного семінару – семінар «*поза стінами*» ВНЗ, або «*виїзний*». Заняття розраховані на семестр і проводяться, як правило, у два етапи. На першому етапі учасники семінару у стінах навчального закладу вивчають діяльність якоїсь організації. На другому етапі заняття проводяться безпосередньо в організації, де студенти не лише спостерігають за діяльністю, а й беруть у ній посильну участь. Наприкінці семінару студент пише реферат з відповідної проблематики, який обговорюється у групі й зараховується як заліковий.

В деяких європейських країнах існують також «канікулярні академії», які покликані підвищувати рівень знань обдарованих студентів та розвивати особисті здібності.

Не треба забувати, що в умовах сьогодення вища освіта вимагає від педагогів застосування цифрових інформаційних методів викладання та побудови системи передачі знань в реаліях сучасної дигіталізації інформаційних джерел.

Із впровадженням дистанційного навчання багато вузів вже сьогодні застосовує технологію он-лайн семінару – вебінару - на якому демонструються порівняльні таблиці, презентації, відеоролики тощо. За допомогою інтернет-технологій вебінар зберіг головну ознаку семінару – інтерактивність, яка забезпечує моделювання функцій доповідача, слухача, що працюватимуть інтерактивно, комунікуючи разом за сценарієм проведення такого семінару. Також розроблена й експериментально перевірена модель організації самостійної роботи студентів заочної форми навчання, яка передбачає три етапи: орієнтовний (підготовчий), діяльнісний (виконавчий), контрольнo-корекційний (заклучний). Дана модель має сприяти передусім забезпеченню підвищення рівня індивідуальної психологічної готовності студентів до самостійного навчання, та оволодіння майбутніми спеціалістами необхідними навичками для майбутньої професійної діяльності.

Таким чином, ми можемо стверджувати, що сучасна освіта має орієнтуватись на використання інформаційних технологій, поширення інтерактивного, електронного навчання з доступом до цифрових ресурсів. Вміле поєднання методик української та зарубіжної освіти може стати ефективним інструментом для навчання майбутніх спеціалістів з високим рівнем знань та практичних вмінь.

Список використаних джерел

1. Інновації у вищій освіті: вітчизняний і зарубіжний досвід /за ред. І.В. Артёмова. URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/9701>.
2. Фатхутдінова, О. В. Впровадження нових технологій в процесі підготовки спеціалістів правознавства [Текст] / О. В. Фатхутдінова // Гуманітар. вісн. Запоріж. держ. інж. акад. – 2012. – Вип. 48. – С. 38.

І. М. Биховець, аспірантка

*Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
(м. Чернігів, Україна)*

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ГРАФІЧНОГО ДИЗАЙНУ В ОКРЕМИХ РОЗВИНЕНИХ КРАЇНАХ СВІТУ

Можливість дивитися за межі України, вивчати досвід інших країн світу з метою сприйняття дизайнерської освіти в глобальному масштабі та використання отриманих знань в процесі професійної підготовки фахівців з графічного дизайну в закладах вищої освіти України - це головна особливість сьогодення.

Стрімкий розвиток інформаційних технологій та запит суспільства на актуальних та адаптованих до цифрового світу фахівців з графічного дизайну, вимагають від них постійного професійного зростання. Загальною світовою тенденцією є розширення можливостей графічного дизайнера від майстра ілюстрації, візуальних систем, реклами, виставкового дизайну до таких сфер графічного дизайну, як графіка руху, дизайн взаємодії, дизайн анімації, інтерактивний дизайн.

Результатом аналізу наукових публікацій, інтернет-джерел, освітніх програм професійної підготовки фахівців у галузі графічного дизайну рівня бакалавр закладів освіти Великої Британії, Італії, США, Польщі та Японії є виділення особливостей такої підготовки; визначення актуальних напрямків освітньої діяльності; окреслення кола вмінь, навичок і компетенцій, що відповідає сучасному рівню вимог до конкурентоспроможного фахівця з графічного дизайну.

Експерименти та відкриття є важливими цінностями дизайн-освіти Великої Британії. Курс графічного дизайну має прикладне спрямування. Студенти використовують навчальні засоби для експериментів, дослідження нових способів розширення меж візуальної комунікації. Університети співпрацюють з провідними дизайнерськими компаніями в процесі розробки навчальних планів.

Навчання починається з опанування фундаментальних знань, знайомства з базовими принципами та процесами дизайну. Продовжується процес професійної підготовки розширенням контекстуального розуміння графічного дизайну. Студенти зосереджуються на дослідженні, тестуванні та застосуванні базових принципів і процесів, пов'язаних з графічним дизайном, вивчаючи основи дизайну та пов'язані з ним програми пакету Adobe.

Розвиток творчих і міжособистісних навичок є невід'ємним в процесі підготовки графічного дизайнера в університетах Великої Британії. Студенти працюють над власними проектами та проходять стажування за кордоном. Випускні проекти надають можливість випускникам продемонструвати власний рівень аналітичних, критичних та комунікаційних навичок [2].

Освіта в Італії характеризується глибокою спеціалізацією, мультидисциплінарністю та практичністю. Студенти різних факультетів та спеціальностей часто виконують спільні проекти. Все це навчає майбутніх професіоналів працювати в групі.

З метою своєчасного відображення в освітніх програмах запитів суспільства та тенденцій в графічному дизайні, щорічно проводяться дослідження ринку. Найбільш хвилюючою проблемою в процесі навчання графічного дизайнера сьогодні є експонентне зростання нових каналів та форматів комунікації. Програми професійної графічної підготовки спрямовані на підготовку графічного дизайнера як сучасного візуального комунікатора, з розвиненими технічними та технологічними знаннями.

Навчання складається з етапу засвоєння базових знань щодо еволюції сучасного дизайну, освоєння професійних інструментів для проектування; етапу здобуття компетентності в певних професійних сферах через розробку творчої концепції та її втілення. Професійна діяльність підтримується вивченням технічних дисциплін, зокрема графічного дизайну, написання контенту для Інтернету, управління мультимедійними та інтерактивними проектами. Підсумковий проект полягає у підготовці та презентації проекту багатоканального візуального об'єкту дизайну [1].

Ознайомлення з особливостями навчання в Університеті Бриджпорту та Університету Іллінойсу в Чикаго (США) дозволяє говорити про мультидисциплінарність, яка покликана розвивати індивідуальність, стимулювати творчість, зміцнювати комунікативні навички студентів. Принципи дизайну залишаються центральними та включають вивчення фундаментальних основ графічного дизайну. Студенти опановують безліч способів взаємодії дизайну з мистецтвом та суспільством, отримують розуміння ролі еволюції дизайнера в сучасному суспільстві.

Програма професійної практики дозволяє студентам вибирати курси з декількох річних пропозицій: дизайн мобільних додатків, мультидисциплінарна розробка продуктів, інформаційна естетика. Студенти беруть участь у командному мультидисциплінарному проекті, часто із клієнтом-спонсором, який ставить комерційну, мистецьку чи соціальну проблему.

У структурі навчальної програми студенти додатково обирають графічні (або інші) факультативи, щоб зосередитись на перспективних для себе сферах, наприклад, вступ до фотографії, основи графіки руху та дизайну взаємодії, розширена інтерактивність. В процесі навчання використовуються різні інструменти та технології, які можуть включати CSS, HTML, JavaScript та Processing.

Випускний проект з графічного дизайну надає можливість студентам взяти участь у багаторічному дослідженні керованого, але самостійного дослідницького проекту [4].

Основною метою навчання фахівців з графічного дизайну в Польщі є набуття ними знань про мистецтво, розробку як двовимірних, так і тривимірних об'єктів дизайну, необхідних для професії, зокрема в області проектування об'єктів, повідомлень і простору з урахуванням зручності, технічних, соціальних, економічних та мистецьких можливостей. Навчальні заняття поєднують практику з теорією, а їх мета – забезпечити найкращу практичну професійну підготовку. Відбувається досконале вивчення програм Adobe Illustrator, Photoshop, InDesign,.

Важливим етапом навчання є вивчення студентами методів виконання проектного завдання, які включають аналіз, постановку завдання, синтез, формулювання концепцій, вибір методів, продукування і обґрунтування власних ідей, де кінцевим результатом є створення об'єкту дизайну. Студенти виконують мультидисциплінарні проекти у малих групах під наглядом фахівців-практиків, часто у співпраці з польськими та іноземними компаніями [5].

Дизайн-освіта в Японії поєднує традиційну культуру художньої майстерності з реакцією на мінливе цифрове середовище. Відбувається інтенсифікація та адаптація освітнього процесу до обставин та змін у соціальному середовищі.

Традиційно в університетах відбувається вивчення основ графічного дизайну, вдосконалюються техніки малювання, ілюстрації. Студенти вивчають прийоми передачі повідомлень у вигляді образів, використання типографіки, широкого спектру комп'ютерної графіки, включаючи Adobe Illustrator, Photoshop, InDesign та інших технологій.

Крім того, ведеться підготовка за різноманітними навчальними програмами, наприклад, медіа-робота, Інтернет-комунікація, копірайтинг, що відповідають диверсифікованим засобам масової інформації.

Невід'ємною складовою навчання для графічних дизайнерів є придбання необхідних знань з веб-дизайну. Студенти засвоюють навички, що відповідають веб-стандарту, здобувають необхідні знання для створення веб-сайтів: від базових знань про HTML5 та CSS до прикладних навичок дизайну веб-сторінок, таких як форми та розміщення об'єктів [3].

Проведене дослідження підходів до професійної підготовки фахівців у галузі графічного дизайну рівня бакалавр закладів освіти Великої Британії, Італії, США, Польщі та Японії дозволяє зробити висновок, що дизайн-освіта розвинених країн світу ґрунтується на переході до більш цілісної, мультидисциплінарної системи підготовки графічних дизайнерів, які можуть позиціонувати дизайн, як інтеграцію естетичних, технологічних, ділових та соціологічних можливостей.

Список використаних джерел

1. Fashion Academy (2018). Department of Design and Applied Arts School of Art Design for the Company: Academic Regulations of the first level Academic Degree Course in Graphic Design and Visual Communication. URL: <https://www.accademiamoda.it/wp-content/uploads/2018/06/regolamento-iuad-visual.pdf>.
2. Arts University Bournemouth (2018). Faculty of Art, Design and Architecture: Programme specification BA (Hons) Graphic Design. URL: <https://webdocs.aub.ac.uk/BAGDS%20Programme%20Specification.pdf>.
3. Osaka University of Arts. Department Information. Department of Design Art. Graphic design and illustration course. URL: https://osaka-geitan.jp/departments/designarts/graphic_illust.html.
4. University of Illinois at Chicago (2019). School of Design. Programme specification Bachelor of Design. URL: <https://design.uic.edu/programs/bachelor-design/graphic-design/overview>.
5. University of Ecology and Management in Warsaw (2018). Educational programme of Design. URL: <https://chmurka.wseiz.pl/index.php/s/HpX2dTP7mfEw5zd#pdfviewer>.
6. Даниленко В. Я. (2003) Дизайн : підручник. Харків : ХДАДМ, 320 с.
7. Оружа Л. В. (2010) Розвиток дизайнерської освіти в світі. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія № 13. Проблеми трудової та професійної підготовки: збірник наукових праць. Київ. Вип. 7. С. 168–172.

О. П. Войченко, науковий співробітник

*Міжнародний науково-навчальний центр інформаційних технологій
та систем НАН України та МОН України
(Київ, Україна)*

МОБІЛЬНЕ НАВЧАННЯ ЯК ЧИННИК СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Побудова інформаційного суспільства вимагає, серед іншого, суттєвої трансформації системи освіти. Система освіти має відповідати сучасним викликам та уможливити формування відповідних компетентностей у студентів та фахівців, для забезпечення їх конкурентоспроможності та успішності у часи глобалізації, що охоплює практично всі сфери життя. Одним з важливих чинників трансформації системи освіти для відповідності викликам інформаційного суспільства є інтенсивний розвиток мобільних технологій та значне розширення сфери їх використання. Результатом інтеграції мобільних технологій в освітнє середовище є феномен мобільного навчання, яке набуло зараз значного поширення у розвинених країнах та має вважатись суттєвою компонентою сучасної системи освіти.

За визначенням, мобільне навчання (mobile learning) – використання освітніх технологій на мобільних пристроях у зручний час [1].

Глобальний прогноз ринку мобільного навчання згідно дослідження одного з світових лідерів бізнес-статистики MarketsandMarkets, що включає аналіз розробки мобільного контенту, електронні книги, портативні LMS, мобільні відео-курси, інтерактивні оцінки, адаптацію контенту і т.д., доходить висновку, що в 2020 цей ринок сягне 37.6 млрд. дол. [2].

Згідно дослідження британської компанії Growth Engineering, проведеного наприкінці минулого року:

64% вважають доступ до навчання на робочому місці з мобільного пристрою за необхідне або дуже корисним;

89% користувачів смартфонів завантажують мобільні додатки, з яких 50% - для освітніх потреб;

43% підвищення продуктивності в порівнянні з користувачами, які не використовують мобільні пристрої;

В результаті дослідження було зроблено наступний висновок:

“Мобільне навчання - це не майбутнє, це сьогодні. Як зазначається в цій роботі, користувачі тепер вимагають освітніх сервісів через мобільний телефон. Більшість співробітників вважають мобільне навчання природним кроком вперед через значну кількість часу, який вони вже проводять користуючись своїми мобільними телефонами.” [3].

За даними Карли Гутієрес [Karla Gutierrez], розвиток мобільного навчання вимагає суттєвого перегляду навчальних стратегій у галузі корпоративного навчання.

Було зібрано таку статистику:

80% користувачів мають смартфон;

57% користувачів мають більше одного мобільного пристрою [наприклад, смартфон та планшет];

27% використовують тільки смартфон;

14% використовують тільки ПК;

34% з досліджених компаній активно впроваджують програми з мобільного навчання;

Кожен третій менеджер з навчання персоналу проводить мобільне навчання;

70% повідомили про зростання мотивації до навчання за умов наявності можливостей застосування мобільних пристроїв;

72% компаній після запровадження мобільне навчання почали ефективніше реагувати на ринкові зміни;

72% учасників повідомили про підвищення залученості до навчального процесу за рахунок мобільного навчання;

45% користувачів смартфонів закінчували навчання в середньому на 45% швидше, ніж користувачі ПК.

Даніель Бурус [Daniel Burrus], голова консультаційної компанії Burrus Research Associates Inc., зазначив, що “Мобільне навчання - це більш складне завдання, ніж розуміють більшість організацій”. [4]

Якщо розглянути більш детально сфери застосування мобільного навчання, то неважко прийти до висновку, що вони жодним чином не обмежуються корпоративним сектором.

Мобільне навчання широко і успішно застосовується для вивчення іноземних мов [5]. Елементи мобільного навчання знаходять використання у деяких програмах підвищення кваліфікації викладачів [6].

Студенти повідомляють, що використання мобільних додатків в процесі проходження освітніх програм поліпшує їх компетенції. Також було зазначено, що використання мобільного навчання поліпшує навички командної роботи[7].

Широке застосування мобільного навчання відбувається у таких сферах, як підвищення кваліфікації медиків та працівників соціальної сфери [8].

Взагалі, сьогоденні приклади мобільного навчання включають в себе все: від вивчення мови до математики і більш здорового харчування. Певні тренди у мобільному навчанні змінюються, але воно в цілому безумовно відбулося.

Коротко підсумуємо головні переваги мобільного навчання:

1. Зміщення фокусу на потреби студентів: навчання за допомогою зручного та звичного мобільного пристрою;

2. Гнучкість: навчатися можна будь-де та будь-коли, що суттєво підвищує доступність освітніх сервісів.

3. Multi-device support: можливість навчатися з декількох мобільних пристроїв, тобто навчання не залежить від того, який із своїх гаджетів студент використовує в конкретний проміжок часу.

4. Покращений time-management, студент може спілкуватись, отримувати системні сповіщення та оновлення у режимі реального часу, не залежно від того, чи знаходиться він[вона] біля ПК.

5. Покращення можливостей для Collaborative learning: використання мобільних пристроїв суттєво збільшує потенціал студентів для комунікації, це особливо стосується інтернаціональних учбових спільнот.

Нажаль, до сьогодні мобільне навчання не отримало значного поширення в Україні. Однією з причин, чому це так, є технічні складності інтеграції існуючих систем дистанційного навчання з відповідними мобільними додатками та питання адаптації навчального контенту до потреб мобільних користувачів.

Згідно статистики [9], LMS MOODLE широко використовується в Україні для реалізації дистанційного навчання. На сьогодні кількість встановлених примірників цієї LMS перевищує шість сотень. Отже, здається доцільним розглянути можливості побудови мобільного навчання на базі існуючих ресурсів і можливостей MOODLE.

Для підтримки мобільного навчання на базі MOODLE розробниками створено відповідний мобільний додаток, MOODLE mobile [10].

Мобільний додаток MOODLE mobile є безкоштовним, працює на платформах iOS та Android.

MOODLE mobile дозволяє:

- Переглядати вміст навчальних курсів в режимі offline;
- Отримувати сповіщення про нові повідомлення, нагадування та системні події;

- Переглядати та спілкуватись з іншими студентами на своїх курсах;
- Завантажувати зображення, аудіо, відео та інші файли з мобільного пристрою;

- Відстежувати власний прогрес та свої навчальні плани;
- Складати тестові завдання;
- Розміщувати пости на форумах;
- Та багато іншого.

Детальний огляд можливостей MOODLE mobile надано в [11].

Висновки: мобільне навчання набуло зараз значного поширення у розвинених країнах та застосовується у багатьох галузях освіти, у ВНЗ, на навчальних курсах та у корпоративному навчанні. Система освіти, що відповідає викликам інформаційного суспільства має включати в себе можливості для мобільного навчання. Його впровадження в освітню практику вимагає вирішення низки проблем, серед яких інтеграція з існуючими системами дистанційного навчання. Виходячи з реалій сучасної України, найбільш оптимальним шляхом розповсюдження мобільного навчання можна вважати застосування мобільного додатку MOODLE mobile, що надасть змогу освітнім інституціям використовувати наявний навчальний електронний контент у мобільному форматі та запропонувати користувачам сучасні і технологічні освітні сервіси.

Список використаних джерел

1. Crescente, Mary Louise; Lee, Doris. "Critical issues of m-learning: design models, adoption processes, and future trends". Journal of the Chinese Institute of Industrial Engineers. N 28 [2], 2011, pp. 111–123.
2. MarketsandMarkets : "Mobile Learning Market worth \$37.60 Billion by 2020", URL: <https://www.marketsandmarkets.com/PressReleases/mobile-learning.asp>
3. Growth Engineering: "7 statistics that prove mobile learning is essential", URL: <https://www.growthengineering.co.uk/7-statistics-prove-mlearning-essential/>
4. Karla Gutierrez. "Mobile Learning Stats that Will Make You Rethink Your Training Strategy" URL: <https://www.shiftelearning.com/blog/bid/331987/mobile-learning-stats-that-will-make-you-rethink-your-training-strategy>
5. Chen X. B. "Tablets for informal language learning: Student usage and attitudes", Language Learning & Technology, 2013, 17[1], pp. 20–36.
6. Baran E. "A review research on mobile learning in teacher education", Journal of Educational Technology & Society, 2014, 17[4], pp. 17–32.
7. Camilleri, A.C. & Camilleri, M.A. "Mobile Learning via Educational Apps: An Interpretative Study", 5th International Conference on Education and Training Technologies [ICETT 2019]. Seoul, South Korea.
8. Curran V. et al., "Adoption and Use of Mobile Learning in Continuing Professional Development by Health and Human Services Professionals", Journal of Continuing Education in the Health Professions, Spring 2019 - Volume 39 - Issue 2 - pp. 76–85.
9. URL: <https://moodle.net/sites/index.php?country=UA>
10. URL: <https://download.moodle.org/mobile/>
11. Juan Leyva Delgado, "Mobile learning with moodle", URL: <https://www.slideshare.net/juanleyva/mobile-learning-with-moodle>.

Г. К. Волкова, к.пед.н., доцент,
Запорізький державний медичний університет
(м. Запоріжжя, Україна)

АКТИВІЗАЦІЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ МЕДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ В КУРСІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Підготовка фахівців сучасного рівня передбачає вдосконалення змісту, форм і методів навчання. Орієнтація на активне, контекстне навчання стала одним із значущих компонентів стратегії перебудови вищої професійної освіти.

Сьогодні іноземна мова розглядається як компонент професійної підготовки майбутнього фахівця. Це пов'язано з реформуванням політичних, економічних і культурних сфер діяльності, орієнтацією їх на спільне партнерство із іншими країнами і міжнародні стандарти. Підвищується роль іноземної мови не тільки як засобу професійного спілкування, а й як засобу досягнення соціальних ролей. Тому виникає потреба в пошуках нових підходів у викладанні іноземної мови у закладах вищої освіти з метою підготовки фахівця, професійна компетенція якого стає глибше завдяки володінню іноземною мовою.

Мета роботи – розкрити можливості активних методів навчання іноземної мови в структурі інтегративного підходу формування професійних компетенцій майбутніх спеціалістів в медичному університеті.

У немовних університетах вивчення іноземної мови спрямоване на засвоєння наукової, професійно значимої інформації; на оволодіння видами мовленнєвої діяльності, які дозволяють користуватися цією інформацією. Іноземна мова служить засобом спілкування, прийому і передачі інформації про навколишню дійсність.

Якщо традиційно у навчальній практиці переважали тренувальні прийоми, то сучасна тенденція полягає в більш активному використанні проєктивних засобів на основі розвитку пізнавальної потреби, пов'язаної з професійними мотивами, бо за допомогою іноземної мови студенти розширюють свої професійні знання і світогляд.

Потреба в отриманні нових знань за фахом стає мотивом мовленнєвої діяльності тоді, коли студенти усвідомлюють, що іноземна мова може бути засобом отримання з іноземних джерел особистісно значущої професійно цінної інформації. Практичне використання цієї інформації у мовленнєвій діяльності викликає почуття задоволення пізнавальної потреби молодих людей і позитивно впливає на їхнє ставлення до іноземної мови.

Працюючи з матеріалами зарубіжних видань, студент оволодіває не тільки іноземною мовою, а й прийомами роботи із фаховою літературою, спеціальною термінологією, системою позначень і специфічними для закордонного досвіду поняттями. Це стає можливим тільки у тісному зв'язку (інтеграції) навчання іноземної мови з навчанням профільних предметів. Інтегративні професійні знання у студентів формуються протягом усього періоду навчання шляхом їх

накопичення з різних освітніх областей. Для досягнення основної мети професійної освіти - підготовки компетентного фахівця - необхідно дотримуватися певних умов в організації процесу навчання.

Провідне місце в цьому процесі повинні займати базові знання загальноосвітніх і спеціальних предметів. Професійно значущі питання і теми слід вивчати з позицій інтеграції знань з різних предметів. Отримані теоретичні знання необхідно застосовувати в умовах професійних ситуацій. При цьому викладачі повинні навчити студентів використовувати активні методи придбання нової інформації.

Послідовна підготовка до цього проводиться з перших же занять іноземної мови, на яких студенти знайомляться з термінологією, близькою до його майбутньої спеціальності. З огляду на професійну спрямованість вивчення іноземних мов в медичному закладі вищої освіти, ми звертаємо увагу студентів на важливість розглянутих явищ для їх майбутньої спеціальності. При систематизації навчального текстового іншомовного матеріалу для навчання різним видам читання в основу береться розподіл профільних предметів у навчальному плані підготовки фахівця, де основний предмет спеціальності розкривається послідовно з початку навчання. Послідовність тематичних циклів профорієнтаційних текстів є умовою розвитку мотивації і виробляє у юнаків і дівчат прагнення користуватися іноземними джерелами для поповнення своїх знань зі спеціальних предметів. Неодмінною умовою при цьому є включення в систему тематичних текстів інформації, якої немає рідною мовою, взятої з оригінальних іноземних видань.

Найбільший ефект в підтримці інтересу студентів приносить паралельне опрацювання матеріалів відповідних текстів окремих медичних наук іноземною мовою. Однак, основна більшість професійних дисципліни (наприклад, терапія, хірургія, урологія, офтальмологія та ін.) вивчаються на старших курсах. Тому, читаючи тексти, які містять нову, невідому інформацію по цих галузях медицини, ми говоримо про важливість отриманих відомостей для майбутньої навчальної і професійної діяльності студентів, що, безумовно, сприяє реалізації принципу інтеграції, тобто розвитку міжпредметних зв'язків.

Читання іншомовної літератури за фахом – найбільш мотивуючий вид діяльності, бо саме він враховує прагнення студентів і рівень їх пізнавальних мовних можливостей. Уміння читати іншомовну літературу відкриває студентам доступ до закордонних джерел інформації, що дозволяє їм на якісно новому рівні реалізувати на практиці свої професійні потенції.

При навчанні іноземної мови забезпечити високий рівень активності і самостійності всіх її учасників дозволяє застосування інтерактивних методів. В умовах професійно орієнтованого навчання нами використовуються такі методи інтерактивного навчання: ділові ігри, диспути, дискусії, інсценівки, конференції. Вони імітують ті проблемні ситуації, які зустрічаються в професійній діяльності фахівця в реальних умовах. Повторюючи на 1 курсі тему «Моя біографія», ми пропонуємо студентам відповісти, в якій реальній життєвій ситуації вони зможуть використовувати свої знання (при складанні

історії хвороби пацієнта, при знайомстві з іноземцем тощо), яким чином знання цієї теми застосовується в медичній практиці. Як приклад програємо наступні інсценування: «Опитування пацієнта про його сім'ю», «Опитування пацієнта про нього самого», «Опитування пацієнта про умови його життя» і ін.

В рамках концентра «Ділова іноземна мова» на заняттях зі студентами 2 курсу проводяться ділові ігри: «Огляд терапевтичного пацієнта», «Знайомство з колегою іншої країни» і ін. Динамічність подій і явищ, що відбуваються в грі, забезпечує новизну, несподіванка ситуацій і дій, впливає на емоційну сферу учасників, сприяє усвідомленню студентами власної позиції в навчанні у зв'язку з майбутньою трудовою діяльністю. Таким чином ми підвищуємо пізнавальний інтерес і емоційність, які сприяють розвитку мотивації навчання і спілкування. У грі здійснюється також зворотний зв'язок як необхідний компонент самоконтролю та рефлексії.

Студенти, обговорюючи реферати товаришів, які були підготовлені за матеріалами закордонних видань, з підвищеною активністю зіставляють підходи в лікуванні хвороб у закордонній і вітчизняній медичній практиці. В ході роботи студентам надається можливість усвідомити мету проведення таких форм навчальної діяльності. Перед студентами ставляться завдання навчитися ділового спілкування іноземною мовою, вести дискусію на тему, розширювати на основі отриманих знань професійний світогляд, знаходити самостійні рішення в нових ситуаціях спілкування.

Ефективність проведення практичних занять залежить від активізації самостійної діяльності студентів, від правильного співвідношення індивідуальної та групової форм роботи. Юнаки та дівчата повинні не тільки засвоювати певну суму знань, а й навчитися самостійно їх здобувати. Ці дві сторони освітнього процесу тісно пов'язані. Пізнавальна самостійність розвивається при глибокому і осмисленому засвоєнні основ наук, оволодінні навичками роботи з книгою і застосуванні отриманих знань у практичній діяльності. Коректність висловлювань, зрозуміло, залежить від міцності набутих студентами знань з медицини рідною мовою. При обмеженості знань виникає необхідність самостійного доповнення відомостей в професійній області.

Практика показує, що інтерактивні методи значно активізують форми навчальної діяльності, бо сприяють залученню більшості студентів в спільну діяльність з досягнення поставлених цілей, появі позитивного емоційного стану від пізнавального спілкування, усвідомленню необхідності певного рівня досягнень для вступу в даний акт спілкування, зниженню рівня тривожності і зняттю психологічних бар'єрів під час породження іншомовного висловлювання. Головною умовою змісту даних методів в немовних закладах вищої освіти є їх професійна спрямованість, тематичний зв'язок з профільними предметами. Це один з можливих шляхів реалізації принципу професійної спрямованості навчання, який дозволяє підвищити інтерес студентів до занять з іноземної мови, оптимізувати навчальний процес.

При такому підході іноземна мова стає одним із засобів вивчення спеціальності, формування і розвитку професійних інтересів студентів, активізації їх пізнавальної діяльності, готовності молоді цілеспрямовано використовувати отримані знання в сфері професійної діяльності, що відповідає поставленій меті вивчення іноземних мов в немовних закладах вищої освіти.

Список використаних джерел

1. Гальскова, Н.Д. Современная методика обучения иностранному языку: пособие для учителя / Н.Д. Гальскова. - М: АРКТИ-Глосса, 2000. - 165 с.
2. Колшанский, Г.В. Лингвокоммуникативные аспекты речевого общения / Г. В. Колшанский // Иностранные языки в школе. - 1985. - №1. - С. 10-15.
3. Котенко В.В., Котенко Е.Н., Чумаков П.А. Актуальные методики формирования профессиональной компетентности студентов медицинского вуза // Международный журнал прикладных и фундаментальных исследований. – 2017. – № 5-2. – С. 336-339; URL: <https://applied-research.ru/ru/article/view?id=11599>
4. Образцов, П.И. Профессионально-ориентированное обучение иностранному языку на неязыковых факультетах вузов / П. И. Образцов, О. Ю.Иванова. - Орел: ОГУ, 2005. - 114 с.
5. Овсянникова, Е.К. Особенности формирования общекультурных компетенций студентов медицинского вуза // Международный журнал экспериментального образования. – 2012. – № 4-2. – С. 177-180; URL: <http://www.expeducation.ru/ru/article/view?id=4015>
6. Рощина, Е. В. Функции иностранного языка как учебного предмета в системе обучения в университете / Е. В. Рощина // Иностранные языки на неспециальных факультетах: межвуз. сб. - Л.: Изд-во Ленингр. ун-та, 1978. - С. 3-6.

Д. А. Гаджиева, к.и.н.

*Бакинский славянский университет
(г. Баку Азербайджан)*

НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ ОТБОРА ЯЗЫКОВОГО МАТЕРИАЛА ДЛЯ ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫМ ЯЗЫКАМ

Современный этап развития лингводидактики характеризует интенсивная разработка лингвистических основ обучения в учебных целях. Лингвистическое обоснование стало одним из обязательных компонентов исследований в области методики преподавания русского языка в азербайджанской школе. Под лингвистическими основами обучения мы понимаем теоретическое обоснование содержания обучения языку и путей его реализации в учебном процессе. Определение лингвистических основ обучения означает выбор тех концепций, лингвистических описаний и классификаций, которые будучи адекватными реальной языковой действительности, обладают наибольшей прогнозирующей силой и на основе которых оказывается возможной реализация выдвинутой гипотезы и построение предлагаемой методической системы. Анализ лингводидактической литературы, посвященной лингвистическим основам обучения иностранным (Л.В.Щерба, Н.М.Шанский, А.Ш.Шабанов, Н.З.Бакеева, И.В.Баранников и др.), позволили выявить различные тенденции в их разработке. В 50-60-ые годы основное внимание при их освещении уделялось

сопоставлению систем, категорий, фактов русского и родного языков учащихся. В конце 60-х годов Н.З.Бакеева выдвинула и обосновала принципы двухаспектного обучения неродному языку. Отдавая должное сопоставительному анализу систем родного и изучаемого языков, она обратила внимание на первостепенное значение учета системы самого иностранного языка. Характерной особенностью лингводидактики 70-90-х годов XX века (Н.М.Шанский, Е.А.Быстрова, Е.В.Коток, З.П.Даунене, Т.Г.Гусейнова, Я.К.Алхасов) является признание двух аспектов описания лингвистических основ обучения: на основе функционирующей системы русского языка (монолингвальное описание) и на основе выявления специфики изучаемого языка сквозь призму родного языка учащихся (билингвальное описание).

Если монолингвальный анализ учебного материала позволяет прогнозировать трудности его усвоения, обусловленные особенностями функционирующей системы языка, создать теоретическую базу методической типологии, то билингвальное описание системы языка в учебных целях даёт возможность на основе выявления тождеств, сходств и различий прогнозировать характер, формы и причины возникновения межъязыковой интерференции и транспозиции. Рассмотрев в общих чертах принципы, подходы моно- и билингвального описания русского языка, обратимся теперь к тому, как применение системно-функционального подхода к описанию языковых средств находит свою практическую реализацию в отборе и представлении конкретных языковых фактов, категорий, уровней, в частности лексики, для студентов педагогического факультета.

Исходным моментом при рассмотрении данного вопроса в обучении русскому языку как иностранному является принятый в настоящее время подход к лексике как подсистеме единой лексико-фразеологической системы. Бесспорно, что понимание русской речи в устной и письменной формах, свободное общение на русском языке невозможно без овладения минимумом словарного богатства изучаемого языка. Словарная работа в языковом вузе должна обеспечить создание лексического запаса для формирования и развития русской речи в пределах указанных в программе тем и ситуаций, создание прочной основы для системного теоретического усвоения лексики русского языка на последующих этапах обучения.

Известно, что основу любого языка, наряду со звуками и грамматическими единицами, составляют лексические единицы, которые систематизируются в словари и представляют собой словарный состав языка. Единицы разных уровней языковой системы выполняют разные функции. Так, фонемы служат для различия слов и форм слов, но не имеют своего значения. Морфемы уже являются носителями определенного значения, но это значение представлено очень общо, отвлеченно, свое уточнение и конкретизацию оно получает в слове. Осуществляя в себе связь фонем и морфем, слово выступает как строительный материал для единиц следующего уровня - словосочетания и предложений.

Именно в лексическом составе отчетливо проявляется связь языка и мышления, языка и действительности и обнаруживаются специфические особенности этих отношений. Наконец, на этом уровне слов особенно отчетливо выступают различия разных языков и разных языковых типов.

Слово в лингвистике определяют через его связь с предложением как предельный минимум предложения, минимальную синтаксическую единицу (Л.В. Щерба, И.А. Бодуэн де Куртенэ и др.), через связь с понятием (А.Н. Леонтьев, Л.С. Выготский) через отношение к действительности (В.В. Виноградов). При этом подчеркивается его (слова) самостоятельность и целостность, совмещение грамматической, фонетической и семантической сторон.

Все это указывает на важность и одновременно трудность определения лексического состава языка, свидетельствует о сложности и своеобразии слова как основной единицы языка. Естественным в этой связи представляется тот факт, что вопросы усвоения лексики занимают важное место в обучении русскому языку как средству общения.

Поэтому необходимым условием организации словарной работы при обучении студентов педагогического факультета БСУ является знание и учёт особенностей лексической системы русского и родного языков обучающихся.

Главная особенность лексической системы, в отличие от фонетической и грамматической – обширность, практическая неисчислимость её единиц. Ни один, даже самый полный, словарь не может отразить лексику языка во всем её объёме.

Обширность лексической системы тесно связана с другой её особенностью: широкой употребительностью лишь небольшой ее части. Эти особенности русской лексики выдвигают два важных лингводидактических положения – невозможность, да и отсутствие необходимости, усваивать лексику в полном объеме и проблему отбора наиболее употребительной части для активного усвоения в школе, т.е. проблему минимизации лексики, сущность которой состоит в определении «количественного и качественного состава изучаемой лексики, необходимой и достаточной для свободного общения на втором языке, на основе комплекса принципов, учитывая системность лексики, частотность и употребительность слов в современном литературном языке, их словообразовательную продуктивность и т.д.» [2, 89].

Лексика более, чем другие уровни языка, связана с окружающим миром и отражает всякие изменения в нем. Отсюда изменчивость лексического состава, появление новых слов и новых значений слов в связи с появлением в жизни новых понятий и уход из языка, устаревание определенной части лексики. Эта особенность русской лексики обусловила другое не менее важное лингводидактическое положение об обогащении лексического запаса выпускников азербайджанской школы с развитием их познавательной деятельности, вместе с накоплением знаний об окружающей действительности, поскольку «познавая окружающий мир, он (учащийся - Д.Г.) не просто фиксирует элементы мира в своем сознании, но и обобщает их» [1, 28].

Известно, что развитие лексического фонда, его обогащение идет двумя основными путями: а) путем появления у слов новых значений и б) путём образования новых слов из имеющихся в языке слов и моделей построения слов. Эти естественные пути развития лексической системы должны быть положены в основу лингводидактической организации учебного лексического материала и в основу методики обогащения словарного запаса учащихся азербайджанской школы.

Список использованных источников

1. Негневицкая Е. И. Овладение языком и речью. М.: Наука, 1996.
2. Шанский Н. М. Русское языкознание и лингводидактика. М.: Русский язык, 1988.

М. Г. Гаджиева, к.ф.н, доцент
Азербайджанский медицинский университет
(г. Баку, Азербайджан)

К ВОПРОСУ О ЗАИМСТВОВАНИИ

Заимствование слов – один из ярких примеров взаимодействия языков и культур, создание общих международных ценностей. «Заимствование слов – это активный творческий процесс обогащения словарного состава языка. Заимствованное слово – это общественное явление, это и языковой процесс» [1, 195].

Во многих языках имеется определённое количество иноязычных слов. Процесс перехода слов из одного языка в другой продолжается по настоящее время и даже наблюдается его активизация, что происходит в переломные этапы любой страны.

Интенсивный процесс общественно-политических событий в последнее десятилетие XX и начала XXI века (распад Советского Союза, изменение государственного строя бывших советских республик и форм производственных отношений) стал причиной возникновения многих новых понятий и заимствованных слов, а также актуализации старых слов, которые не соответствовали социалистическим понятиям.

Изменения в общественно-политической жизни любой страны, в том числе и Азербайджана, находят свое отражение на страницах периодической печати, поэтому одним из основных путей проникновения иноязычных слов следует назвать средства массовой информации (СМИ), возникшее в последнее время большое количество периодических изданий. Многие из этих изданий стали независимыми, некоторые остались в ведении государства, издаются и оппозиционные газеты. В Азербайджане в общей сложности зарегистрировано около 600 изданий.

Следует отметить, что периодическая печать (на азербайджанском и русском языках) в одинаковой мере подвержена влиянию иноязычных заимствований, некоторые из них через определенный период времени становятся полноправными лексемами названных языков. Немаловажное значение имеет употребление иноязычных слов в сфере международных контактов.

Наибольший интерес к этой проблеме возник в последнее время, о чем свидетельствует большая заинтересованность таких ученых, как В.М. Аристова, Н.Г. Бабай, А.Н. Васильева, В.Г. Костомаров, Л.Г. Солганик, Л.Ю. Скворцов и азербайджанских специалистов М.Т. Тагиев, Я.К. Алхасов, А.М. Мамедли, Н.Ш. Мамедов и др.

Анализ новейших словарей иностранных слов и русскоязычных газет Азербайджана («Бакинский рабочий», «Вышка», «Наш век», «Азербайджанские известия», «Эхо», «Каспий», «Ежедневные новости», «Зеркало» и др.) показал, что иноязычная лексика проникает практически во все жанры публицистики, отражая многие аспекты общественно-политической жизни республики.

В процессе работы нами зафиксировано более ста заимствований, наиболее часто употребляющихся в СМИ в последние годы, многие из которых еще не зафиксированы в словарях иностранных слов (*селфи, эшн, суррогатная мать, спам, классифайд, клининг-бизнес* и др.).

Изменения последних лет на постсоветском пространстве отразились и на стилистических особенностях газетного жанра. В газетах отразились практически все стили русского языка, но отражены они специфично, по законам газетно-публицистической речи. Иноязычные слова придают речи лаконичную и метафорическую образность, хотя значение метафоры в газетном дискурсе не только в образности, но и в функции оценочности: положительного или отрицательного (пафос, торжественность или сарказм, ирония и проч.), что часто используется в т.н. пиаре, когда стремятся повысить или уменьшить рейтинг того или иного политического деятеля или общественного лица.

Другой особенностью газетного жанра является экономия языковых средств, что ведет к краткости и сжатости в подаче информационного материала. В подобных случаях часто прибегают к использованию таких заимствованных слов, которые характеризуются лаконичностью смыслового содержания. Сюда в первую очередь следует отнести такие слова, как *Совет Европы, брексит, Европарламент, импичмент, рейтинг, инаугурация, имидж* и т.п.

Для обозначения новых явлений и понятий появляются слова, которые не имеют соответствующего эквивалента в русском языке (*интернет, компьютер, ваххабиты* и др.). Рассматривая иноязычные заимствования в нормативном аспекте, следует подчеркнуть, что круг заимствований в каждую историческую эпоху определяется общественно-политическими, культурными и другими условиями.

Общественно-политическую лексику можно классифицировать по сферам человеческой деятельности, по сферам частого употребления. В данном исследовании мы придерживались хронологического аспекта разграничения заимствования слов. С точки зрения такого аспекта, в целом заимствованную лексику можно разделить на три группы.

В первую группу включены слова, ранее усвоенные и вошедшие в словарный состав русского языка, – это так называемая международная лексика (*авангард, актив, демократия, ректор, декан* и др.).

Вторую группу составляют слова, некогда заимствованные, но актуализированные в настоящее время в результате общественно-политических сдвигов (*департамент, лобби, мэр, олигарх* и др.). В советское время эти слова употреблялись в ситуациях, касающихся иностранных капиталистических стран. Эти слова составили, как их называют лингвисты, пласт «старых,

оживших» слов. Во многих словарях иностранных слов последних лет толкование «старых» слов остались такими же, как и в словарях советских изданий, но без политических помет.

Следующую группу слов представляют современные заимствования, которые часто встречаются в республиканской печати за последние 10-15 лет. Из этой группы наиболее употребительны такие слова, как *имидж*, *инаугурация*, *импичмент* и др.

В работе также выделена дипломатическая лексика, употребляющаяся и в общественно-политическом дискурсе (*экстрадиция*, *грин-кард*, *легитимный*, *электорат*, *рейтинг*, *баллотироваться*, *референдум* и др.).

Анализ республиканских газет дает возможность выделить некоторое количество азербайджанских слов в русском дискурсе. Среди них есть такие, которые были заимствованы давно, но актуализированы в последнее десятилетие XX века.

В состав общественно-политической лексики включены: а) слова типа *Милли меджлис*, *талибан*, *джамаат*, *манат*, *ширван* (разговорная лексика), *тейп*, *туркменбаши*, *элбасы* и др.; б) философские, культурологические, социологические, лингвистические, психологические термины, имеющие общественную значимость, *мейханицик*, *тойханицик*, *ени улдузлар*, *миннят*, *вумен энд киши* и др.; *хиджаб*, *хадж*, *назир*; *донарчи*, *кебабчи* и др.

Некоторые слова, относящиеся, по мнению российских ученых, к варваризмам, не являются таковыми для жителей Азербайджана (*манат*, *туркменбаши*, *ваххабиты*, *джамаат* и др.). Однако общее количество азербайджанских и тюркских заимствований представляет довольно большой пласт в лексике русского языка. Эта область в определенной степени была исследована многими учеными Азербайджана.

Процесс заимствования продолжается и по настоящее время, его значимость заключается в том, что выяснение истоков заимствования, его классификация и толкование новых слов помогают воспринимать, понимать и использовать в республиканских средствах массовой информации в различных сферах общественно-политической жизни общества.

Список использованных источников

1. Кодухов В.И. Введение в языкознание. – М.: Просвещение, 1987, 285с.
2. Мазамли Ф.И., Алхасов Я.К. Азербайджанско-русский словарь родственных слов арабского происхождения. – Баку: Тафаккур, 2000, 224с.
3. Мамедли А.М. Языковые контакты и проблема заимствования коннотаций // Научные этюды к 60-летию проф. Ф.Г. Гусейнова. – Баку: Мутарджим, 1977, с. 48-51.
4. Словарь новых слов и значений русского языка XXI века. – Пекин, 2002. - 550 с.

Н. Х. Гаджиева, к.ф.н., доцент
Азербайджанский медицинский университет
(г. Баку, Азербайджан)

ЭТНОКУЛЬТУРА КАК ВАЖНЫЙ ПРИНЦИП ОБУЧЕНИЯ АЗЕРБАЙДЖАНСКОМУ ЯЗЫКУ КАК ИНОСТРАННОМУ

Основной путь усвоения азербайджанского языка на современном этапе может быть отображен в формуле, которую предложил российский ученый Е.И. Пассов: культура через язык и язык через культуру [3]. По его мнению, усвоение фактов культуры должно происходить в процессе использования языка как средства общения и, естественно, овладение языком как средством общения осуществляется на основе усвоения фактов культуры. Это взаимодействие с фактами культуры и есть общение с ними в диалоге культур иностранной (в данном случае азербайджанской) и русской.

Представляется, что при отборе содержания и форм обучения по данной концепции можно исходить из уникальной возможности и фундаментальной особенности любой культуры, которая проявляется в ее диалогичности. В изоляции, как известно, любая культура погибает, и лишь в диалоге и контакте с другими культурами, культурами других народов она обогащается и обновляется.

При этом, говоря о азербайджанской культуре, необходимо иметь в виду, что начиная с эпохи средних веков, азербайджанская культура была органической гранью евразийской культуры. Следовательно, в нашем случае речь может идти о диалоге культур, т.е. восприятию своей культуры как особого "голоса" всеобщности в контексте азербайджанской культуры. Поэтому знание лишь различий одной культуры от другой недостаточно для общения, которое по своей сути интерактивно и происходит, таким образом, в условиях *межкультурной ситуации*, т.е. в контакте культур в смысле *унисонного* соприкосновения, и в *конflikте* культур, в конфликтных ситуациях соприкосновения.

Именно базовая культура личности как комплекс знаний, умений, качеств, привычек, ценностных ориентации и позволяет человеку жить в гармонии как с общечеловеческой и национальной культурой, так и с культурой других народов. В.Г. Костомаров и Е.М. Верещагин рассматривают лингвострановедческий материал, связанный с культурой страны изучаемого языка, как этнокультурный компонент содержания обучения иностранным языкам [2, с. 85].

Исходным положением при отборе содержания этнокультурного компонента являются, по убеждению Е.И. Пассова, не лингвистические, а методические критерии [6]. Это объясняется тем, что в каждом случае задача состоит в выделении из всего многообразия того, что способно содействовать не только обучению общения на иностранном языке, но и приобщению к культуре страны этого языка. Любые материалы, включаемые в этнокультурный компонент содержания обучения иностранным языкам, должны, по нашему мнению, отражать страноведческую специфику, обладать культурологической ценностью.

Помня о том, что «язык – это форма поведения, реакция организма в целом на окружающую среду, а слова – только часть этой реакции, которая помимо того, включает в себя мимику, позу, контекст» [1], мы считаем целесообразным в определенной мере привлечение внимания учащихся к страноведческому значению языка, который может с успехом сопровождать речевое общение учащихся в ходе ролевых игр. Изложенные методологические положения нашли свое воплощение в учебном пособии «Практический курс азербайджанского языка».

«Практический курс азербайджанского языка» составлен на основе действующих образовательных стандартов и программ по иностранным языкам.

Основной целью учебника является формирование межкультурной коммуникативной компетенции, компонентами которой являются:

лингвистическая компетенция как способность человека соблюдать грамматические, лексические, фонологические и синтаксические нормы азербайджанского языка;

социолингвистическая компетенция, предполагающая умение осуществлять выбор лингвистической формы и способа языкового выражения, адекватный условиям акта коммуникации (ситуации общения, целям, намерениям, социальным и функциональным ролям партнеров по общению);

дискурсивная компетенция как способность использовать определенную стратегию и тактику общения для конструирования и интерпретации связных текстов;

социокультурная компетенция, предполагающая овладение обучающимися национально-культурной спецификой страны изучаемого языка и умением строить свое речевое и неречевое поведение в соответствии с этой спецификой;

стратегическая компетенция, включающая умения компенсировать недостатки в знании языка, несовершенство речевого и социального опыта в иноязычной среде (2, с.3).

Новизна учебника по АКИ определяется совокупностью целого ряда характеристик, отражающих основные требования в области общеевропейской языковой политики, а именно личностно ориентированностью, комплексностью и интегративным характером презентации учебного (языкового и страноведческого) материала.

Учебник по практическому курсу азербайджанского языка согласно требованиям современной лингводидактики реализует три взаимосвязанные задачи:

- определить содержание обучения азербайджанскому языку;
- отражать современные формы и способы подачи изучаемого материала;
- формировать умения оценивать себя и других.

Успешное решение первой задачи – отражать содержание изучения азербайджанского языка – связано с составлением основных тем.

Известно, что азербайджанский язык, будучи по своей генеалогической классификации тюркским языком, входит в огузскую группу данного семейства.

С точки зрения традиционно-морфологической или типологической классификации азербайджанский язык входит в группу агглютинативных языков. Как во всех языках, входящих в эту группу, и в азербайджанском языке в отличие от флективных языков все корни слов являются самостоятельными словами, имеющими свое лексическое значение; а грамматические значения и грамматические связи всегда выражаются посредством однозначных (моносемантических) аффиксов, наступающих после корня и слова.

Например, в слове *детям* (по азербайджански: *ушаглара*). окончание *-ям* одновременно имеет два грамматических значения: дательный падеж и множественное число.

Каждое окончание имеет одно грамматическое значение: *лар* – окончание только множественного числа именных частей речи, а аффикс *а* – окончание только дательного падежа. В азербайджанском языке, да и во всех агглютинативных языках, грамматическая форма слова образуется путем последовательного присоединения однозначных аффиксов.

Учебник состоит из 16 параграфов/тем. Первые четыре параграфа представляют собой вводный (предварительный) курс, а последующие – основной.

Учебник имеет четкую единообразную организацию, которая в доступной форме изложена в предисловии.

Каждый параграф/тема содержит четыре урока, которые являются подтемами основной темы параграфа.

Так, например, Тема 8. (Время. Времена года) разбита на четыре урока (подтемы):

Урок 1. Время. Измерение времени. Дни недели.

Урок 2. Времена года. Зима.

Урок 3. Весна. Лето.

Урок 4. Осень.

В начале каждого урока проводится информация для обучаемого об объеме знаний, умений и навыков, которыми он должен овладеть в процессе изучения темы.

Нам представляется, что «Практический курс азербайджанского языка», составленный с учетом вышеуказанных принципов современной лингводидактики, является надежным руководством и средством обучения АКИ, ибо он моделирует естественные условия овладения речевыми навыками и умениями общения на азербайджанском языке.

Однако следует отметить, что предложенное содержание этнокультурного компонента не является раз и навсегда установленным. Во всех случаях каждому преподавателю рекомендуется творчески подходить (исходя из условий обучения и контингента учащихся) к выбору того материала, который позволяет достичь более эффективного обучения и становившемся полезным в той или иной группы обучаемых.

Список использованных источников

1. Азербайджанский язык: Учебное пособие для студентов. – Баку, 1985.
2. Костомаров В.Г., Верещагин Е.М. Лингвострановедческий аспект преподавания РКИ. М., 1986.
3. Пассов Е.И. Основы коммуникативной методики обучения иноязычному общению. – М., 1989.
4. Щукин А.Н. Обучение иностранным языкам. – М.: Филоматис, 2004.

К. О. Галацин, к. пед. н., доцент,
*Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
(м. Київ, Україна)*

РЕАЛІЗАЦІЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ В ПРОЦЕСІ ПОЗААУДИТОРНОЇ РОБОТИ ВТНЗ

На сучасному етапі розвитку українського суспільства важливою є проблема формування комунікативної культури особистості, яка є консолідуючим елементом, регулятором поведінки, гарантом шанобливого ставлення особистості до інших, розуміння їх, терплячості та взаємоповаги. Комунікативна культура є багатоплановим явищем установлення і розвитку контактів між людьми, що передбачає обмін інформацією, певну тактику і стратегію взаємодії, сприймання і взаєморозуміння між суб'єктами спілкування і тим самим слугує одним із механізмів гармонізації особистих і громадських інтересів. Саме в процесі спілкування майбутні фахівці, незалежно від професійної спрямованості, набуваючи досвід взаємодії з іншими людьми, усвідомлюють себе завдяки порівнянню з ними, розвиваються інтелектуально і тим самим у результаті взаємного збагачення інформацією, зміцнюють власні наукові, світоглядні, етико-естетичні погляди і переконання у прогресивному зростанні.

З огляду на це, визначальним у вихованні комунікативної культури студентів є зміцнення, насамперед, моральних основ: поваги до людей, доброзичливості, толерантності, чуйності, скромності, почуття власної гідності. Саме формування у студентів ввічливості і тактовності як стійких рис особистості, ознайомлення їх із соціальними нормами поведінки, міжособистісної взаємодії, вироблення звички дотримання цих норм постає одним із конкретних завдань формування комунікативної культури.

Проблема формування комунікативної культури особистості є предметом ряду філософських, психологічних і педагогічних наук. Так, праці вчених присвячені розумінню окремих сторін професійно-педагогічної культури: методологічної (І.Ісаєв, В.Сластьонін та ін.), морально-етичної (Е.Гришин), комунікативної (В.Грехнєв, І.Комарова, А.Мудрик, І.Тимченко). В останні роки у працях Н.Березіної, Л.Березницької, М.Васильєвої, О.Ветохова, Н.Волкової, В.Грехнєва, В.Кан-Калика, І.Комарової, В.Морозова, А.Мудрика, С.Мусатова, С.Ольховецького, Л.Паламар, М.Пентилюк, Л.Петровської,

В.Полторацької, С.Рябушко, Г.Сагач, Л.Успенського, Є.Цуканової, Л.Шепеленко та інших, досліджувались питання формування комунікативної культури особистості. Це, зокрема, дослідження акцент яких спрямований на комунікативну взаємодію, психологічні аспекти комунікативної підготовки студентів, педагогічні умови формування комунікативної культури та окремих комунікативних умінь і навичок.

Так, С. Дмитрієва виділяє соціальні, професійні та психологічні якості, якими має володіти кожний сучасний конкурентоспроможний фахівець. До соціальних якостей належать: оволодіння нормами професійного спілкування, етичними нормами професії; спрямованість професійних результатів на благо інших людей і суспільства; вміння співробітництва, легко вступати в контакт, психологічно впливати на інших людей (фасилітативність); гнучкість мислення і сумісність, толерантність у міжособистісних відносинах, вміння слухати і переконувати, аргументувати власну думку, презентувати свої ідеї, визнавати власні помилки тощо. До професійних якостей насамперед належать: усвідомлене розуміння місії та призначення професії, оволодіння нормами професійної діяльності, професійна свідомість та професійне мислення, прогнозування результатів тощо. Психологічними якостями фахівця є: стійка професійна мотивація, наявність позитивної Я-концепції, універсальність, творчість і креативність, індивідуальність у професійній праці, задоволеність професійною працею тощо [2].

Як свідчить аналіз теорії і практики досліджуваної проблеми, успішність діяльності майбутніх інженерів багато в чому визначається не лише набутими професійними знаннями, а й високим рівнем формування їх готовності до професійної комунікації в процесі фахової підготовки, рівнем сформованості комунікативної культури, оскільки названі вище соціальні, професійні та психологічні якості фахівця є взаємозалежними, взаємодоповнюючими її показниками.

Формування комунікативної культури майбутнього інженера є багатограним, тривалим і взаємообумовленим процесом, ефективна організація якого залежить від багатьох чинників: суб'єктивних (психологічні чинники різного роду, особистісні якості, певні вміння й навички спілкування) й об'єктивних (пов'язані з організацією навчально-виховного процесу в межах технічного навчального закладу, зумовлені розвитком загального освітнього простору тощо).

Аналізуючи підходи до формування готовності студентів до професійної комунікації як результату сформованості їх комунікативної культури, О. Каверіна визначає необхідність використання професійно-діяльнісного підходу, який спрямовує на зближення навчальної діяльності й майбутньої професії; культурологічного підходу, що базується на необхідності цілісного сприйняття культури й поєднує безліч предметних сфер; синергетичного підходу, в контексті якого інтеграція знань базується на відродженні природних, об'єктивно діючих зв'язків між елементами навчального матеріалу; проблемного підходу, який передбачає структурування змісту гуманітарного

матеріалу та базується на принципах науковості й розвитку, що забезпечує розвивальний характер навчання (інтегративність мислення майбутніх інженерів); системний аналіз використовується для розкриття цілісності процесу формування комунікативної культури особистості студента [3].

З огляду на зазначене вище, актуальним є аналіз позааудиторної роботи у вищому технічному навчальному закладі як чинника формування комунікативної культури студентів, адже особистісне та професійне становлення студента практично неможливе без включення його у систему позааудиторної діяльності.

Метою позааудиторної роботи студентів є: розвиток творчих здібностей та активізація розумової діяльності студентів; формування у студентів потреби безперервного самостійного поповнення знань; закріплення, збагачення і поглиблення знань, набутих у процесі навчання, застосування їх на практиці; формування світогляду студентів і їх світоглядної культури; формування інтересів студентів до різних галузей науки, техніки, мистецтва, спорту; виявлення і розвиток індивідуальних творчих здібностей і нахилів; організація змістовного дозвілля студентів, культурного відпочинку та розваг; забезпечення всебічного виховання студентів, формування комунікативної культури студентів. Серед принципів позааудиторної роботи пріоритетними є: добровільна участь у ній студентів; суспільна спрямованість; ініціатива і самодіяльність студентів; розвиток винахідливості, студентської технічної та художньої творчості; всебічна фізична підготовка; взаємодія різних форм і видів.

До основних форм позааудиторної роботи студентів належать виконання домашніх завдань, науково-дослідна робота, безпосередня участь у конференціях, змаганнях, іграх, педагогічна практика, участь у роботі гуртків, робота в літньому таборі відпочинку дітей, керівництво гуртком або секцією в школі, будинку творчості, організація змагань, диспутів, круглих столів, допомога соціальним службам, страхування в державних закладах тощо.

Позааудиторна робота студентів – це процес, в якому домінує елемент самореалізації. Вона дає змогу студентам гармонізувати внутрішні та зовнішні фактори формування професійної й комунікативної культури, створює додаткові умови для реалізації внутрішнього потенціалу, задоволення тих потреб, які в процесі аудиторної роботи не задовольняються. Позааудиторна робота має бути орієнтована на особистість студента. Власне зростання ролі позааудиторної та самостійної роботи є однією із провідних ланок перебудови навчально-виховного процесу у вищій школі.

Практика діяльності сучасних вищих технічних навчальних закладів свідчить, що позааудиторна робота – це не лише засіб зростання інтелектуального потенціалу, професійної культури, а й платформа формування відповідальності, оволодіння засобами самоактуалізації, самовиховання, самоосвіти. Особистісне та професійне становлення студента практично неможливе без включення його у систему позааудиторної діяльності. Саме в ній відпрацьовуються різноманітні стратегії поведінки як на побутовому, так і на професійному рівнях.

На нашу думку, в системі позааудиторної роботи з формування комунікативної культури майбутнього інженера має бути декілька взаємопов'язаних між собою складових. Йдеться про організацію науково-дослідної роботи студентів, яка передбачає й їхню самостійну роботу, практичної підготовки студентів (проходження різного виду практик) і виховної роботи у технічному навчальному закладі.

Висновки. Цілеспрямоване формування комунікативної культури у студентів вищих технічних навчальних закладів сприяє підвищенню якості їхньої професійної підготовки, формуванню активної громадянської і життєвої позиції, всебічному професійно-особистісному розвитку та самовдосконаленню. Позааудиторна робота є важливим чинником формування комунікативної культури особистості студента, якщо у вищому технічному навчальному закладі створюються умови для максимального розвитку кожним студентом своїх потенційних можливостей та атмосфери творчості. Цьому сприяє максимальна варіативність та альтернативність форм і методів виховної та науково-дослідної роботи студентів.

Список використаних джерел

1. Гаврилюк О. О. Формування комунікативної культури студентів вищих педагогічних закладів засобами позааудиторної роботи / Гаврилюк О. О. // Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики : зб. наук. пр. / гол. ред. Гузій Н.В. [та ін.]. – К. : НПУ, 2001. – Вип. 5. – С. 115-160.

2. Дмитриева С. В. Формирование коммуникативной культуры студентов технического вуза : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Дмитриева С. В. – Шуя, 2009. – 168 с.

3. Каверіна О. Г. Професійна підготовка майбутніх інженерів у процесі формування професійної комунікації / О. Г. Каверіна, П. В. Стефаненко // Педагогічний процес : теорія і практика. Вип. 1. Серія «Педагогіка, психологія». – К. : ЕМКО, 2009. – С. 229-236.

Петриченко Л. О. Система позааудиторної роботи, спрямованої на підготовку майбутнього вчителя до творчої професійної діяльності [Електронний ресурс] / Петриченко Л. О. // Режим доступу : http://www.intellect-invest.org.ua/content/userfiles/files/gnvp/GNVP_51.pdf.

Л. Х. Гасилова, докторант кафедри азербайджанського мови
Директор школи №178
(г. Баку, Азербайджан)

САКРАЛЬНЫЕ ТЕКСТЫ КАК ВАЖНЫЙ ИСТОЧНИК НРАВСТВЕННОГО ВОСПИТАНИЯ

Пословицы, поговорки и афоризмы играют большую роль в общении, в речевой коммуникативной культуре любого народа независимо от национальной, расовой и религиозной принадлежности и кругозора. Особую значимость этим народным выражениям придаёт их уместное применение, содержание важной информации, частое употребление в сакральных текстах, в особенности в божественных книгах. Особо следует отметить пословицы и поговорки, встречающиеся в священной книге Коран.

Интересен метод, при помощи которого исследуются пословицы и поговорки в Коране, в которых заключены все тонкости арабского языка, отточены литературные фигуры. Обращение к народным высказываниям даёт возможность уточнить и конкретизировать определённые мысли и афоризмы. Таким образом, выражения, распространённые только в устной речи, приобрели новое дыхание уже в виде записанных текстов.

В Коране пословицы и поговорки используются не так как в других текстах. Учитывая глубину и широту значений выражений, встречающихся в коранических текстах, выясняется, что осмысление их доступно далеко не каждому, и детальное их восприятие возможно только лишь «мудрыми» и «учёными». Этим и подчёркивается высокий смысл значений пословиц и поговорок, что отличает их от простых выражений: (вставка аль-анкабут:43). («Мы приводим эти примеры для людей. Их могут понять лишь знающие (учёные).

Арабские пословицы дошли до наших дней сквозь долгие годы, шлифуясь и формируясь для того, чтобы разъяснить высказывания передовых мыслителей о различных событиях. Простота и в то же время глубина народных выражений, способ их проявления, ясность и правильность отображения событий не только стабилизировали их применения, но и стали причиной постепенного появления и развития новых выражений, которые появлялись по мере необходимости.

Если сравнить исследования, изучение и сбор арабских пословиц, поговорок и афоризмов со сбором драгоценностей, затерявшихся в недрах их безграничной красоты, то это не будет пустым преувеличением.

Также следует отметить, что в Священном Коране, в котором в наилучшей форме, при помощи красноречивых выражений, собраны такие мысли, как возникновение Вселенной, место человека в бесконечной жизни, равновесие жизни и т.д., мысли об отношениях глобального и локального уровня, которые были ниспосланы людям, эти выражения созданы в такой простой форме, которая доступна для восприятия простых людей. И здесь, с самого начала, с самого первого аята до последнего, включая весь мекканский и мединский периоды, интерес к пословицам и поговоркам указанного периода не только ослабевает, но и усиливается, так как выражения, обладающие более широким значением, со временем становятся актуальными.

Каждый исследователь, поставивший перед собой цель изучить арабские пословицы, поговорки и афоризмы, прекрасно понимает, что это очень серьёзная и довольно сложная работа. Для этого необходимо глубоко изучить арабскую культуру, в которой имеются отличительные особенности. Для исследования неотъемлемой её части, устной народной литературы, общественно-политической, социально-культурной жизни. Исламского, омейядского и аббасидского периода следует обратить внимание на новые пословицы, выражения и устойчивые словосочетания, которые соответствуют самобытному укладу определённого периода. Особо следует отметить отношение Священного Корана к этому вопросу.

Тексты Корана занимают достойное и незаменимое место в восточной поэзии и литературе в общем, и изучение этих текстов играет большую роль в упорядочении теории литературы, определении категории арабского языкознания и художественных фигур. Рост интереса к этой работе был связан с продолжением исследования сакральных божественных текстов, а также с поэтическими художественными и научными ценностями. Нельзя забывать и о качестве веры этих учёных. Как говорится в Священном Коране: (вставка, 2-ой абзац, стр.3, Аль-Багара:282). Учёные Средневековья и филологи последующих периодов создавали ценные произведения об арабских пословицах и поговорках, в частности об особенностях их употребления в Коране. Учёные-риторики и филологи высказывали весомые мысли, приложив немалые усилия в исследовании особенностей каждого периода, отнеся примеры этого фольклора к джахилийскому периоду, периоду Садри-ислам и последующим периодам. Следует особо учесть то, что автор произведения «Асрар аль балагати» Абдулгадир Аль-Джурджани отвел особое место пословицам и поговоркам в этой книге. Аль-Руммани в произведении «Аль-Сынаатейн», повторив путь Аль-Джурджани и изучив эту тему, отвёл ей особое место.

Исследования в этом направлении стали стремительно развиваться представителями басрийской и куфийской школ. Аль-Муфаддал Аль-Даби, руководитель куфийской школы языкознания, прославился как автор произведений, написанных на эту тему. Его книга сохранилась до наших дней. Возможно, эта книга является одной из самых древних источников. Автор к каждой из пословиц дал отдельную историю [6, с. 31-32].

Арабский учёный Хафни Мухаммед Шараф ибн Али Аль Исбаи, исследуя произведение «Тахрир аль-тахбир», пишет следующее: «Появилось произведение автора под названием «Китаб аль-амсаль». Автор связал это произведение с анализом пословиц и поговорок из Корана, затем дал комментарий пословиц и поговорок из книг Хадисов под названием «Дававину аль-ислам аль-ситта» (Шесть диванов ислама) Аль-Бхари, Муслима, Аль-Тирмизи, Абу Давуда Ибн Маджа и Нисаййи, исследовал стони стихов Абу Таммама и Аль-Мутанабби, в которых встречаются пословицы, изучил пословицы в творчестве Абу Аль-Таййиба. Всеми этому он отвел большое место во втором томе «Тахрир аль-тахбир» [7, с.51].

Нельзя не коснуться статьи доктора Абдуль Азиза Шарафи под названием «Аль тафсит аль-илям ли аль-амсаль аль-арабиййати», если разговор идёт о пословицах и поговорках. Автор в этой статье пишет следующее: «Книга «Китабу аль-амсаль Абу Убейды Аль-Гасыма ибн Саллама, которая была исследована доктором Абдульмеджидом Гатамишем, является самым ценным произведением на эту тему. Оно было высоко оценено Академией языкознания Египта и выдвинуто на первое место (Джарижату Аль-Ахрам, Аль-Гахира фи сафхату аль-адаб, 1982, стр.12). Доктор Абдулазиз Шараф написал комментарии ко многим исследованиям средневековых учёных. К ним можно отнести двухтомный комментарий к произведению Абу Хилала Аль-Аскари «Джамхарату аль-амсаль», которое написано совместно с профессором

Мухаммедом Абдульфазлом Ибрахимом, двухтомный комментарий к произведению. «Аль-дуррату аль-фахира фи аль-амсаль аль-саира» Хамзы ибн Аль-Хасана Аль-Исфাহани, комментарий к книге «Аль-Амсаль» Абу Убейды Аль-Гасыма ибн Саллама.

В отличие от учёных, которые отдают предпочтение принципу расположения пословиц и поговорок в алфавитном порядке, Абу Убейда Абу Зейд, Абу Убейда и Муфаддал Аль-Даби.

Доктор Гитамыш писал о книге «Китабу Аль Амсаль» Абу Убейды Аль-Гасыма ибн Саллама следующее: «Эта книга составлена тематически и по значениям пословиц т поговорок, чего до сих пор не сделал ни один учёный. Так, сначала расположены примеры, идущие на букву «алиф», затем на «букву «бе» и т.д. мы не можем обнаружить здесь распределения по темам «богатство», «Бедность», «жизнь», «женитьба», «семья» и т.д. [8, с. 64].

Книга «Китябу аль-Амсаль» Абу Убейды Аль-Гасыма утверждает то, что арабы намного опередили европейцев в составлении книг на эту тему [5].

Что касается произведения «Амсалу Лугман», профессор Ахмед Эмин пишет о ней следующее: «Люди приписывают эту книгу мудрецу Лугману. Но простота выражения, множество морфологических и синтаксических ошибок, слабая методика произведения дают нам повод усомниться в том, что это произведение написано древними арабами [8, с. 66].

Средневековые филологи, объединившиеся в различных школах арабского языкознания, а также учёные последующего периода, очень внимательно подошли к вопросу об арабских пословицах т поговорках, тщательно исследовали все написанное на эту тему и постарались выявить все недочеты и погрешности. С этой точки зрения большой интерес вызывает доктор Рамазан Абдул Тавваб, который высказался о книге Абу Фейда ибн Амра Аль-Садуси «Китабу аль-Амсаль».

Книга Муарриджа Аль-Садуси «Китабу аль-Амсаль», которая связана с арабскими пословицами и поговорками и которую мы стараемся сегодня опубликовать, является самой древней книгой, построчно изученной и прокомментированной арабскими языковедами первого поколения. Мы твёрдо убеждены в том, что эта книга самая древняя книга после книги Аль-Муарриджа Аль-Даби [4, с. 21].

Вышеуказанная тема настолько привлекала к себе внимание, что известные филологи Средневековья даже поспорили между собой. С этой точки зрения хотелось бы отметить один факт, которого коснулся Аль-Шейх Ибрахим Аль-Ахдаби в произведении «Фараиду аль-ляалифи назми маджмаи аль-амсаль». Он писал: «После прочтения произведения Аль-Замахшари Аль-Мейдани «Маджмау аль-амсаль» и позавидовав богатству и обширности материала, он добавил к началу его имени букву «нун» вместо «мим» и превратил имя Аль-Мейдани в Аль-Нимдани, что в переводе с фарсидского означает «ничего не смыслящий». В ответ на это Аль-Мейдани изменил имя Аль-Замахшари на Аль-Занахшари, что в переводе с фарсидского означало «продающий свою жену» [9, с.13].

Еще одно ценное произведение на эту тему было написано Мухаммедом Аль-Шарави «Аль-амсаль фи аль-Гуран». Естественно, все вышеперечисленные произведения не являются всем перечнем научных трудов. Исследования всего материала на эту тему требует более длительного и масштабного подхода. Учитывая это, мы ограничились кратким обзором на эту тему.

В азербайджанской арабистике следует отметить исследования профессора Алескера Мамедова [2]. «Некоторые синтаксические особенности арабских пословиц» и статью профессора Насруллы Мамедова «Об арабских пословицах и поговорках в Священном Коране» [3] как наиболее серьезные исследования в этой области.

Список использованных источников

На азерб. языке

1. Аль-Аббаси. «Семантические изменения арабизмов в азербайджанском языке». Баку, 2003.
2. А.Мамедов. О некоторых синтаксических особенностях арабских пословиц. АГУ, 1981.
3. Н.Мамедов. «Об арабских пословицах и поговорках в Священном Коране», Баку, БГУ, 2016.

На арабском языке:

4. Абу Убейда Аль-Садуси, «Китабу аль-амсаль», Бейрут, 2007
5. Джирджи Зейдан, «Китабу адаби аль-лугати аль-арабиййати», 1ч, стр.53.
6. Аль-дуктур Абдуль Меджид Абидин, «Аль-амсаль фи аль-насири аль-арабиййати аль-гадим», стр.31-32.
7. Ибн Аби Аль-Исба Аль-Мысри, «Тахрир аль-тахбир», т.2, стр.51.
8. Аль-устаз Ахмед Амин, «Китабу фаджри аль-Ислам», стр.64.
9. Аль-шейх Ибрахим аль-Ахдаби, «Аль- ляали фи назми маджмаи аль-амсаль», стр.14.

К. В.Герасимова, викладач

*Індустріально-педагогічний технікум Конотопського інституту Сумського державного університету
(м. Конотоп, Сумська обл., Україна)*

СИСТЕМА ОРГАНІЗАЦІЇ ПОЗААУДИТОРНОЇ РОБОТИ ЗІ СТУДЕНТАМИ З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Здоров'я людини – пріоритет держави на законодавчому рівні, який відображений навіть у Конституції України. Екологічні проблеми, малорухливий спосіб життя, постійне перебування перед екраном комп'ютера чи телефону, шкідливі звички – все це невід'ємні проблеми, які супроводжують чи не кожного студента. Тому перед навчальними закладами поставлені не прості завдання підвищення рівня фізичної культури. На сьогодні надзвичайно важливо формувати у студентської молоді цінність фізичної культури, активний спосіб життя, впроваджувати у навчальний процес здоров'язберезувальні технології.

Теоретичну основу дослідження розвитку фізичної культури особистості закладено працями вчених: І. Боберського, К. Гельвеція, Н. Довгань, Я. Коменського, Дж. Локка, Й. Песталоцці, В. Ратка, С. Русової, В. Сухомлинського та інших.

Не можемо не погодитися з думкою Операйла С, про те, що "фізичне виховання і масовий спорт повинні стати важливою складовою процесу повноцінного розвитку людини та її виховання, дієвим засобом профілактики захворювань, забезпечення довголіття, організації змістовного дозвілля" [1, с. 4]

Системний та особистісно зорієнтований підхід має стати основою роботи зі студентами у галузі фізичної культури. «Єдність духовної і рухової сторін в фізкультурній діяльності буде формувати гармонію сутнісних (духовних і тілесних) сил студентів»[2, с. 84].

Можна виділити основні завдання поза аудиторної роботи зі студентами (за Н. Довгань):

- Злагоджений розвиток організму, підвищення фізичної працездатності, укріплення психічного та фізичного здоров'я, прищеплення навиків здорового способу життя;

- Утвердження у студентів потреби у фізичному розвитку та вдосконаленню, бажання відвідувати поза аудиторні заходи спортивного спрямування (спортивні секції, гуртки, клуби за інтересами, самостійні заняття) з врахуванням особливостей організму кожного;

- Виховання ціннісного ставлення до людського тіла, забезпечення гармонійності задоволення потреб фізичного та психологічного розвитку;

- Опрацювання оздоровчих програм з застосуванням різних форм фізичного розвитку [1].

Організація роботи щодо розвитку фізичної культури особистості базується на чітко визначених принципах, вкажемо деякі з них:

Принцип природо відповідності передбачає врахування наукового розуміння природних і соціальних процесів у суспільстві і узгодження вікової та статевої диференціації, організації соціального досвіду особистості.

Принцип культуру відповідності враховує специфіку національних, етнічних, релігійних культур та власного здоров'я особистості. Саме дотримання цього принципу має закласти підвалини стійкого прагнення людини до фізичного розвитку протягом всього життя, особливо враховуючи наш час, коли суспільні події та обставини швидко змінюються.

Принцип індивідуально-особистісного підходу чітко виокремлює студента ВНЗ як головного суб'єкта та об'єкта педагогічної системи виховання фізичної культури, а, отже, студент сам робить вибір щодо рівня участі у поза аудиторній роботі, відповідно до своїх потреб, можливостей, переконань та інтересів.

Принцип розкриття особистісного потенціалу визначає особистісне функціонування студента, яке набуває для нього особливого сенсу між зв'язком-відношенням своєї нинішньої фізкультурно-спортивної діяльності та оточуючим його освітнім середовищем (однокурсники, викладачі). Тобто, саме масові заходи поза аудиторної роботи можуть сприяти кращому розкритті особистості, об'єднанні студентського колективу тощо.

Залучення студентів до спортивних заходів вимагає створення необхідних організаційних умов: створення кваліфікованих бригад суддів з видів спорту; наявність фізкультурного студентського активу (фізорг і провідні спортсмени). Разом з тим, елементарні навички організації та суддівства змагань повинні засвоїти всі студенти, які тренуються за видами спорту у секціях [1].

Індустріально-педагогічний технікум Конотопського інституту Сумського державного університету свою поза аудиторну роботу проводить за такими напрямками:

- Спортивні секції та гуртки;
- Масові спортивні заходи;
- Участь у внутрішньотехнікумівських, міських, обласних спортивних змаганнях.

Так, зокрема у технікумі функціонують баскетбольний, волейбольний гурток, популярним є гурток з настільного тенісу, міні-футболу.

Протягом навчального року традиційно проводиться багато заходів. Так, у рамках відзначення Міжнародного дня спорту студенти беруть участь у різноманітних спортивних забавах на рівні технікуму, а також представляють навчальний заклад на рівні міста. Традиційними є турніри з міні-футболу серед команд, що формуються з навчальних груп, а родзинкою таких змагань є участь команди викладачів. Восени за теплої погоди проводяться «Веселі старты» для студентів першокурсників, що мають на меті не тільки оздоровлення та підвищення інтересу до фізичної культури, а й укріплення дружніх зв'язків у навчальних групах, що підкріплені здоровою спортивною конкуренцією. Турнір з настільного тенісу сприяє розкриттю індивідуальної майстерності студентів т пропаганді здорового способу життя. Традиційними теж є турніри на кубок технікуму з волейболу та баскетболу.

Список використаних джерел:

1. Довгань Н. Ю. Теоретичні і методичні основи виховання фізичної культури студентів вищих навчальних закладів у процесі поза аудиторної спортивно-масової роботи. : дис. докт. : 13.00.07 / Довгань Н. Ю. – Київ, 2018. – 576 с.
2. Крошка С.А. Формування культури здоров'я студентів / С.А.Крошка //Освіта Донбасу. – 2009. – № 3-4 (134-135). – С. 81-88.
3. Операйло С. Актуальність і проблеми модернізації системи фізичного виховання / С.Операйло // Фізичне виховання в школі. – 2006. - №1. – С. 3-5.

М. В. Гусейнова, к.п.н., доцент
Бакинський славянський університет
(г. Баку Азербайджан)

ОРГАНИЗАЦИЯ РАБОТЫ ПО ФОРМИРОВАНИЮ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ У СТУДЕНТОВ

Овладение иностранным языком как средством общения является основной целью обучения иностранному языку в школе. Задача учителя состоит в том, чтобы создать условия практического овладения языком для каждого учащегося, выбрать такие методы обучения, которые позволили бы каждому ученику проявить свою активность, своё творчество. Термин «компетенция» от английского языка – способность эффективно действовать.

Коммуникативная компетенция – это способность осуществлять речевую деятельность на русском языке в соответствии с целями и ситуацией общения.

Компетентность – это способность человека к выполнению какой-либо деятельности (от латинского языка *competentis* – способный).

Коммуникативная компетенция включает следующие компоненты:

1. Лингвистическая (языковая) компетенция предполагает знание фонетики, лексики и грамматики, а также умение их использовать в своей продуктивной речи и понимать в речи других людей. Здесь выделяются также орфографическая и орфоэпическая компетенции.

2. Социальная (прагматическая) компетенция – это умение вступать в коммуникацию с другими людьми и способность ориентироваться в ситуации общения. Включает в себя знание правил построения высказываний, их объединения в текст.

3. Социолингвистическая (речевая) компетенция – это способность пользоваться языком в речевом акте (правила вежливости, формулы речевого этикета, выражения народной мудрости).

4. Социокультурная (межкультурная, лингвострановедческая) компетенция – это знание учащимися национально-культурных особенностей страны изучаемого языка (диалог культур).

5. Стратегическая (компенсаторная) компетенция помогает учащимся восполнить пробелы в знании языка, умение отбирать и использовать наиболее эффективные стратегии для решения различных коммуникативных задач.

6. Предметная компетенция – способность ориентироваться в определенной сфере человеческой деятельности.

7. Дискурсивная компетенция – способность учащегося использовать определенные стратегии для конструирования текста.

В лингводидактической литературе предлагается множество методических приёмов, нацеленных на формирование различных компетенций.

1. Проведение речевой разминки. Тема речевой разминки должна быть разнообразной и знакомой учащимся, чтобы они в ней приняли активное участие.

2. Ситуативные упражнения, которые воссоздают на уроках определённые коммуникативные ситуации («Семья», «Взаимоотношения с родителями», «Выбор профессии», «Путешествия», «Праздники» и т.д.). Основная цель ситуативных упражнений – умение общаться в разнообразных жизненных ситуациях, обмениваться мнениями и выражать своё отношение к обсуждаемым проблемам. Например,

- Вы пришли на день рождения к тете. Какими словами вы её поздравите, что пожелаете ей, как преподнесёте её любимые цветы и подарок?

- Представьте себе, что вы обсуждаете тему «Самые вежливые, добрые, нежные и тёплые слова». Каждый из вас приводит слова и говорит, где, когда и с какой целью использует эти слова. Подведите итог обсуждения.

3. Проведение игр (лексическая, коммуникативная, ролевая, деловая) способствует:

- формированию коммуникативных умений;
- тренировке учащихся в употреблении лексики в различных ситуациях общения.
- организации иноязычного общения.

Рассмотрим одну из таких игр.

Лексическая игра «Назовите профессию».

Цель: Активизация лексики по теме «Профессия».

Ход игры: Класс делим на группы. Загадывается слово. Члены каждой группы по очереди задают пять вопросов и спрашивают о том, что делает человек этой профессии.

Образец:

Вопрос: Он работает в магазине?

Ответ: Да, работает в магазине.

Вопрос: Он продаёт товары?

Ответ: Нет, он не продаёт товары.

Вопрос: Он оценивает товары?

Ответ: Да, он оценивает товары.

Вопрос: Он выдаёт чеки и если нужно возвращает сдачу за покупку?

Ответ: Да.

Вопрос: Это кассир?

Ответ: Да, это кассир.

4. Применение активных методов и приемов обучения: незаконченное предложение, групповой рассказ, дискуссия, дебаты, проблемная ситуация и др. играют важную роль в формировании и развитии навыков общения.

Например

Приём «Групповой рассказ». Добавьте по одному предложению к начатому учителем рассказу.

Учитель: 31 декабря – День солидарности азербайджанцев всего мира.

Ученик 1: В этот день мы также отмечаем Новый год.

Ученик 2: Я очень люблю этот праздник...

Развитие различных видов компетенций как конечная цель обучения иностранным языкам предусматривает использование самых разнообразных методов, приёмов и видов работы.

Список использованных работ

1. Алхасов Я.К. Родной язык // Предметные куррикулумы для I-XI классов общеобразовательной школы. – Баку: Təhsil, 2008. – С.14-70.

3. Программа по русскому языку для V-XI классов общеобразовательных школ с русским языком // Русский язык и литература в Азербайджане, 2004, № 4. – С. 3-18.

4. Талызина Н.Ф. Педагогическая психология: учеб. для студ. образовательных учреждений ср. проф. образования. – М.: АкадемiА, 2006. – 288 с. 5. Щукин А.Н. Методика обучения иностранным языкам. – М., 2003. – 386 с.

Н. М. Гусейнова, диссертант
Бакинский славянский университет
(г. Баку, Азербайджан)

ИГРА НА НАЧАЛЬНОМ ЭТАПЕ ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ В АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ ШКОЛЕ

В образовании применяются многочисленные методики, технологии, педагогические приемы. Иногда выделяют традиционные и инновационные методики. Можно предложить деление методик на пассивные, активные и интерактивные [2]. В последние годы всех учителей волнуют вопросы методики проведения нестандартных уроков, отличие их от обычных уроков. Для того, чтобы повысить научно-практический уровень урока нужно использовать самые последние достижения науки. Такой урок должен стираться еще на последние достижения педагогики и психологии. Современный урок должен опираться на процесс сознания коэффициента личности (то есть должны сформироваться мышление, память, чувство и фантазия). При этом ученик должен быть субъектом учебно-воспитательного процесса, то есть учитель должен работать по интерактивному методу. Само слово «интерактив» обозначает взаимосвязь, диалог. Для повышения эффективности качества образования интерактивные методы имеют особое значение.

Интерактивные методы предполагают совместное обучение (обучение в сотрудничестве). И ученики, и учитель являются субъектами обучения. Учитель выступает лишь в доли более опытного организатора процесса обучения. Все участники образовательного процесса при этом взаимодействуют друг с другом. Обмениваются информацией, совместно решают проблемы, моделируют ситуации, оценивают действия коллег и свое собственное поведение. Приоритет в современном обучении отдают интерактивным методам, как наиболее естественным, создающим среду для демонстрации навыков, знаний, полученных учащимися в процессе обучения. Интерактивные методы позволяют задействовать не только сознание человека, но и его чувства, эмоции, волевые качества, то есть включают в процесс обучения «целостного человека». Это позволяет процент усвоения материала. Применение интерактивного метода делает процесс обучения более интенсивным, создает предпосылки для максимального повышения активности каждого учащегося на уроке, делает урок интересным, и все это усиливает развивающий аспект обучения. Главная цель и основная суть интерактивных методов обучения заключается в том, чтобы на каждом уроке добиться максимального развития каждого ученика. Дидактические игры тоже относятся к интерактивным методам обучения. К интерактивным методам также относятся тесты, которые одновременно выполняют функции контроля, обучения и управления. Использование тестов как важного средства контроля продиктовано именно необходимостью получить своевременную информацию

об усвоении или неусвоении. Метод тестов считается удачным, потому что за короткое время возможно проверить уровень знания многих учащихся.

В целях обеспечения успешного овладения иностранным языком необходима методически оправданная система работ, отвечающая требованиям лингводидактики – коммуникативной направленности обучения и поэтапности формирования навыков.

Использование дидактических игр в учебном процессе даст желаемые результаты, если правильно выбрать методические приемы, дидактически оправданное их расположение и систематичность применения. В теории вопроса и в практике обучения наблюдается, как показал и анализ лингводидактической литературы и изучение опыта работы учителей городских и сельских школ Азербайджана, разницей в определении методов и приёмов обучения иностранному языку. Одно и то же явление называется то методом, то приёмом, то видом работ не только у разных авторов, но и в пособиях одних и тех же ученых. Подобное положение снижает эффективность обучения иноязычной речи учащихся.

Так, Р. Ю. Барсук выделяет следующие методы: слово учителя, беседа, анализ языка, работа с книгой, экскурсия [6].

По психологическим критериям к методу относятся слуховые диктанты, заучивание наизусть, а по пути познания - индукция, дедукция, сопоставление, анализ, синтез. В классификации активных и пассивных методов называется и метод списывания с готового текста.

Попытки упорядочить, систематизировать понятия метода и приема обучения иностранному языку были предприняты Л. П. Федоренко. Для усвоения "логического компонента предмета" ею выделяется словесный метод (сообщение, беседа), а по источнику получения знаний автор называет следующие методы изучения иностранного языка:

1. Метод теоретического изучения языка.
2. Методы теоретико-практического изучения языка и обучения речи.
3. Методы практического обучения речи [5, с. 125].

По Л.П.Федоренко, методы теоретического изучения языка, в первую очередь, должны основываться на принципе осознания языковых значений и их дифференциации. Методы и приёмы, отвечающие этому принципу, включают работы логического характера: сопоставление, анализ, синтез, отвлечение, дедукцию, индукцию, обобщение, суждение, умозаключение. Здесь трудно разграничить методы и приемы, тем более, что ниже они названы мыслительными операциями, включая индукцию и дедукцию. То же самое относится к понятию «имитация»: в одном случае это приём, в другом - метод. Еще большая неопределённость наблюдается в отношении других методических понятий: «методы теоретического изучения языка – беседа, сообщение, чтение учебника являются методическими средствами» (5, с. 15).

Мы коснулись лишь важнейших исследований ведущих специалистов в области методики преподавания иностранного языка, потому что в других

методиках, при описании данного аспекта их точка зрения положена в основу трактовки методов и приёмов.

Попытка постановки и решения проблемы методов обучения в методике преподавания иностранного языка в азербайджанской школе сделана в исследованиях Р.Ю.Барсук (6, с. 133).

На основе анализа теории и практики преподавания Р.Ю.Барсук предлагает систему методов и приёмов обучения, характеризующуюся особым сочетанием известных способов организации учебного процесса, определяет и обосновывает пути развития и совершенствования методов и приёмов обучения иностранному языку в азербайджанской школе в зависимости от специфических закономерностей процесса обучения неродному языку в практическом плане, а также обусловленных ими важнейшими лингвометодическими принципами. Под «методом обучения», считает Г.А.Яббаров, следует понимать «способ преподавания, складывающийся из системы методических приемов и служащий для передачи и усвоения знаний, выработки умений и навыков с учетом специфики предмета, характера изучаемой темы и этапа обучения». Методический прием определяется как «элемент способа преподавания, выражающийся относительно законченным действием или совокупностью действий учителя и учащегося и связанный с решением частной лингводидактической задачи» [6, с.15].

Таким образом, дидактическую игру можно поставить в один ряд с другими приемами и средствами обучения. Но она имеет не только обучающее значение: игра может стать средством формирования познавательных интересов учащихся [1; 2; 4].

При подготовке к игре учащиеся часто включаются в разнообразную дополнительную познавательную деятельность.

В игре часто используются различные предметы, игрушки, рисунки, карточки, таблицы, плакаты, модели, карты, подготовленные сценарии, диалоги, заученные отрывки стихов, пословицы, поговорки и другие материалы. Учащиеся вовлекаются в подготовку этих дидактических средств. Они обращаются к различным источникам: художественным произведениям, словарям, справочникам, описаниям, исторической и научно-популярной литературе и т.д.[3] Это воспитывает интерес к предмету. Большое значение дидактические игры имеют для воспитания личности школьника, для формирования черт его характера. Привлекает детей в игре и другая, тоже очень важная ее сторона - простота и доступность способов деятельности. Правила игры всегда просты, понятны и посильны.

Список использованных источников

1. Амонашвили Ш. А. Развитие познавательной активности учащихся в начальной школе // Вопросы психологии, 1984, № 5. – С. 39-46.
2. Предметные куррикулы для I-IV классов общеобразовательной школы. – Баку: Təhsil, 2008. – С.71-88.
3. Реформатский А.А. Введение в языкознание. – М., 1976. – 670 с.

4. Тагиров М.Т. Лингвистические проблемы порождения речи и речевого поведения на неродном языке // Лингвистические основы изучения русского языка как неродного: Тезисы докладов. – Баку, 1989. – С. 59-61
5. Федоренко Л.П. Принципы обучения русскому языку. М.: Просвещение, 1973, 166 с.
6. Barsuk R.Y. Azərbaycan məktəblərində xarici dil tədrisinin bəzi problemləri. – Bakı: Maarif, 1967. – 115 s.

Т. М. Децюк, к. пед. н., доцент кафедри соціальної роботи
А. О. Пінчук, студентка II курсу, групи МСРп-181
Чернігівський національний технологічний університет
(м. Чернігів, Україна)

ФОРМИ І МЕТОДИ ПОЗААУДИТОРНОЇ РОБОТИ ЗІ СТУДЕНТАМИ В УМОВАХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У умовах реформування системи вищої освіти в Україні все більшого значення набуває позааудиторна робота зі студентами. Дана діяльність має вже не тільки виховне значення, а й тісно пов'язана із навчальним процесом, отже відіграє особливу роль в процесі професійного становлення та формування відповідних компетенцій у майбутніх фахівців. Особливого значення має вдале поєднання різних форм і методів позааудиторної роботи зі студентами в умовах закладу вищої освіти (ЗВО).

На думку О. Гаврилюк, зміст позааудиторної роботи ЗВО визначається відповідно до мети, завдань та особливостей виховного процесу або конкретної навчальної групи, а також з урахуванням особливостей і перспектив соціально-політичного й економічного розвитку країни [1].

Науковець Н. Козіковська «позааудиторну роботу» розглядає як професійно та соціально спрямовану активність студентів. До першої відноситься діяльність у наукових гуртках, дослідницьких проектах, наукових конференціях, олімпіадах. Вона носить фаховий характер, об'єднує студентів подібних спеціальностей, здійснюється під керівництвом і контролем викладачів. Науковець зазначає, що позааудиторна робота другої категорії носить більш загальний виховний характер, може об'єднувати представників різних спеціальностей [3].

Нам імпонує підхід Н. Козіковської. До навчальної позааудиторної роботи ми відносимо таку діяльність, яка передбачена навчальними планами як самостійна позааудиторна робота, метою її є засвоєння певних знань, вона передбачає оцінювання в балах, які зараховуються до загального результату з предмету. До виховної позааудиторної роботи ми відносимо таку діяльність, яка не передбачена навчальними планами, метою якої є формування професійно-важливих вмінь, навиків, а також особистісних якостей студентів, розвиток творчих здібностей і здійснюється у вільний від навчання час.

Як зазначають Р. Лісна та В. Тригуб, якісно організована позааудиторна робота відіграє важливу роль у формуванні професійних компетенцій майбутнього фахівця, адже вона забезпечує:

- виховання професійної етики, що передбачає виховання відповідальності за здійснення професійної діяльності як у професійному, так і у моральному плані, професійної честі;

- виховання поваги до професійної діяльності, що вимагає вироблення поглядів на працю як на основу життя, джерело матеріального та духовного багатства суспільства, фізичного та духовного розвитку людини [2];

- виховання творчого, креативного ставлення до своєї справи, яке ґрунтується на формуванні та розвитку у студентів кмітливості, креативності, працездатності, зосередженості, захопленості ідеєю, критичному ставленні до себе і до своєї роботи, прагненні отримання результату, постійного удосконалення професійної майстерності та своїх здібностей та навичок;

- формування професійних знань, умінь, навичок та професійно-важливих особистісних якостей;

- формування вмотивованості до побудови кар'єри за обраною спеціальністю [2].

Проте, цілеспрямований, комплексний вплив на особистість майбутнього фахівця можливий лише за умови вдалого підбору форм та методів позааудиторної. Виходячи із досвіду організації позааудиторної роботи в Чернігівському національному технологічному університеті та провівши ряд досліджень, ми можемо розглянути наступні форми позааудиторної роботи та їхній вплив на особистість здобувачів освіти:

- наукові гуртки та товариства – сприяють розвитку у майбутніх фахівців науково-пошукових якостей, формуванню наукових інтересів, аналітичному мисленню;

- спортивні секції – сприяють формуванню здорового способу життя у молоді, таких особистих якостей як відповідальність, витримка, сила волі;

- творчі гуртки (танці, вокал, театральний гурток, декоративно-ужиткове мистецтво тощо) – сприяють розвитку креативності та творчого підходу до вирішення складних життєвих ситуацій, сприяють естетичному вихованню, а також профілактиці психоемоційного вигорання у майбутніх фахівців;

- волонтерські об'єднання – сприяють розвитку таких якостей як гуманізм, толерантність, щирість, емпатійність, вміння працювати з людьми, комунікативні навички;

- професійно-спрямовані об'єднання (наприклад, юридична клініка для майбутніх праників, арт-студія для архітекторів і т.д.) – напряду пов'язані із професійним навчанням, а тому сприяють формуванню необхідних професійних умінь і навичок, а також особистісних професійно-важливих якостей, тобто професійних компетенцій;

- PR-агенція – сприяє формуванню критичного мислення, вміння самопрезентації, творчого підходу, навиків роботи в соціальних мережах та співпраці із ЗМІ, навиків блогерства та створення якісного контенту (SMM);

- start-up клуб – сприяє формуванню навиків роботи з інвесторами, створення бізнес-ідей, роботі в команді;

- органи студентського самоврядування – формування лідерських якостей, роботі в команді, самопрезентації, комунікативних навиків;
- дебатний клуб – сприяє формуванню навиків підбору якісної аргументації та контраргументації, вміння цивілізовано відстоювати свою точку зору, толерантності, роботі в команді;
- клуби за інтересами (еко-клуб, клуб сталого розвитку і т.д.) – сприяють особистому становленню майбутніх фахівців, цілеспрямованості, комунікативним здібностям та ін.

Серед методів позааудиторної роботи можемо виділити наступні: робота в команді, індивідуальна робота, тренінгові заняття, акції, заходи, лекції, відкриті простори, дискусії, музейні зустрічі, екскурсії, зустрічі з фахівцями, проектна діяльність, ігрові методики та інші.

Таким чином, формування професійної компетентності і становлення особистості майбутнього фахівця можливе лише за умови активного його включення в процеси позааудиторної роботи. Вдале поєднання участі у різних формах позааудиторної роботи сприятиме гармонійному розвитку особистості майбутнього фахівця. Не менш важливим для покращення ефективності даного впливу є розробка науково-педагогічними працівниками нових форм та методів позааудиторної роботи, які будуть відповідати вимогам сучасності.

Список використаних джерел

1. Бабак С.В., Бабак К.В. (2016) Компетенція та компетентність як ключові поняття педагогіки. Роль педагога у формуванні фахових компетенцій студентів вищих навчальних закладів. *Актуальні проблеми педагогіки, психології та професійної освіти*. URL: <http://journals.uran.ua/apppfo/article/view/72606/67682>.

2. Лісна Р.П., Тригуб В.О. (2012) Формування професійної компетенції у процесі практичного навчання. URL: <http://fkd.org.ua/article/viewFile/25168/22619>.

3. Лобанов А.П. (2006) Самостоятельная работа студентов в контексте компетентностного подхода. Минск: Мн.: БГУ. 38 с.

Т. М. Децюк, к. пед. н.

Я. А. Язева, магістрантка

Чернігівський національний технологічний університет

(Чернігів, Україна)

РІВНІ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ У ПОЗААУДИТОРІЙ РОБОТІ

В наш час істотно зросли вимоги до якості професійної підготовки фахівців в умовах закладів вищої освіти. Реформування системи освіти в Україні призвело до значного скорочення аудиторних годин і значного збільшення часу на самостійну роботу. За таких обставин постає потреба пошуку нових альтернативних методів формування професійних навичок студентів. Організація позааудиторної роботи у ЗВО є необхідним складником

професійної підготовки майбутніх фахівців і здійснює значний вплив на процес особистісного становлення та соціалізації молоді.

На думку О. Вознюка та О. Дубасенюк, професійна компетентність – це можливість фахівців проводити свою професійну діяльність на підставі здобутих професійних компетенцій, які дають можливість для вдосконалення робочого потенціалу фахівця, його професійної самореалізації, самовдосконалення та саморозвитку» [2, с. 12].

Більшість науковців визначають професійну компетентність як набір професійно-важливих знань, умінь і навичок у певній галузі.

Знання, вміння та навички В. Бакуменко називає основними результатами навчання. Знання – це перевірений практикою результат пізнання дійсності, адекватне її відображення в мисленні людини, продукт суспільної матеріальної і духовної діяльності. Вміння – це здатність отримувати, зберігати, перетворювати та видавати інформацію, виробляти нові знання, оцінювати ситуації, формулювати цілі, приймати раціональні рішення, контролювати їх досягнення [1, с. 156].

Крім того, для більшості професій групи «людина-людина» характерним є наявність професійно-необхідних особистісних якостей. Саме формування необхідних навичок, умінь і професійно-важливих якостей здійснюється в процесі позааудиторної роботи зі студентами на відміну від формування знань.

Система позааудиторної роботи є сукупністю виховних впливів, що забезпечують цілеспрямованість, систематичність, послідовність, поєднання педагогічного керівництва з ініціативою і самодіяльністю студентів. Даний вид діяльності здійснюється у формі різних заходів в групі, на факультеті, в навчальному закладі на основі студентського самоврядування, активності студентів, а також допомоги викладачів [3, с. 17].

Позааудиторна робота зі студентами розглядається як самостійна навчально-пізнавальна діяльність; можливість творчого, спортивного і естетичного виховання молоді; практичне застосування теоретичних знань; метод формування професійної компетентності. Тобто, поза аудиторну роботу ми можемо розглядати як планомірний процес, який впливає на професійне становлення особистості.

Нам імпонує підхід Л. Шнейдера [4] щодо визначення рівнів професійного становлення студентів. На думку науковця, рівні можна визначити за такими критеріями:

1. Усвідомлення цілей професійної діяльності, прагнення знати свою справу, опанувати нею у повному обсязі, освоїти усі професійні функції, визначення структури професійних відношень і пошук свого місця в неї, відповідність людини і професії встановлюється в модальності «хочу».

2. Засвоєння основних знань, вимог професії до фахівця, усвідомлення своїх можливостей, уявлення про виконання цієї діяльності, здійснення її за зразком, встановлення професійних контактів, входження у професійну спільноту, відповідність людини і професії встановлюється в модальності «знаю».

3. Практична реалізація вибраних професійних цілей, самостійне і усвідомлене виконання діяльності, формування свого індивідуального стилю, формування певного середовища професійних контактів, інтенсифікація процесу професійного спілкування, відповідність людини і професії встановлюється в модальності «можу», характеристика суб'єкта діяльності – вмілий, професіональне становлення – активне.

4. Вільне виконання професійної діяльності, підвищення рівня кар'єрного зростання, пошук складних професійних завдань, професійне вдосконалення, майстерність і творчість, відчуття значущості професійних контактів, усвідомлення своєї професійної неповторності, бажання передачі досвіду іншим, відповідність людини і професії встановлюється в модальності «роблю», характеристика суб'єкта діяльності – творчий, професійне становлення – стійке [4].

На нашу думку, ефективність професійного становлення під час позааудиторної роботи напряму залежить від відповідності етапів професійного становлення аудиторних і позааудиторних. Пропонуємо розглянути етапи професійного становлення під час позааудиторної роботи зі студентами в умовах ЗВО:

1. Початковий або адаптаційний етап. Характерними його ознаками є загальне ознайомлення із позааудиторною діяльністю: професійними студентськими об'єднаннями, гуртками, секціями, роботою органів студентського самоврядування, планом роботи куратора групи, можливостями академічної мобільності та іншим. На цьому етапі студенти першого курсу обирають собі напрями позааудиторної діяльності, знайомляться із особливостями роботи студентської організації/клубу/гуртка, адаптуються до колективу даного об'єднання. Завдання на цьому етапі вони отримують як правило не складні, в команді виконують ролі здебільшого виконавців.

2. Формуючий етап. Він відповідає 2-3 курсу навчання студентів. У цей час формуються основні професійно-важливі навички, вміння та якості. Протягом цього етапу завдання для студентів стають все складнішими та потребують застосування відповідних знань, отриманих аудиторно. На цьому етапі важливу роль відіграє викладач-куратор позааудиторної діяльності.

3. Організаційний етап. На цьому етапі студенти активно включаються в організаційні процеси, а не тільки виконання поставлених завдань і задач. Умовно він припадає на 3-4 курс (це залежить від індивідуальних особливостей кожного студента). Характерною ознакою є те, що у студента з'являються нові ролі: керівник напрямку, лідер групи, помічник керівника об'єднання, відповідальний за акцію/захід і т.д. Тобто, у позааудиторній роботі викладач і студент фактично починають співпрацювати як колеги.

4. Фінальний або професійно-визначений етап. Як показує практика, найбільш активними учасниками позааудиторної роботи є студенти 1-2 курсів, із кожним подальшим курсом активність знижується. Причиною такої ситуації є ряд обставин (працевлаштування студентів, втрата інтересу, особисте життя, зміна пріоритетів і т.д.). Тому ті, хто є представниками заключного етапу – це

фактично сформовані, висококваліфіковані фахівці, вмотивовані до працевлаштування за професією і орієнтовані на професійну кар'єру. Ознаки цього етапу: активне включення студентів у процес прийняття рішень в середині організації, стосунки між викладачем-керівником і студентом в площині рівний-рівному. Студент може не тільки ініціювати, а й організувати проведення акції/заходу/ініціативи, може бути в команді менеджерів проекту і т.д.

Таким чином, позааудиторна робота студентів є важливою складовою у процесі професійного становлення фахівця, конкурентоспроможного на ринку праці, здатного до компетентної професійної діяльності на рівні світових стандартів. Процес професійного становлення особистості під час позааудиторної роботи зі студентами у ЗВО є складним, етапним, динамічним і повинен органічно поєднуватися із етапами професійного становлення під час аудиторної роботи зі студентами.

Список використаних джерел

1. Бакуменко В. Д. Формування державно-управлінських рішень: проблеми теорії, методології, практики: Монографія. — К.: Вид-во УАДУ, 2000. — С. 156-157.
 2. Вознюк О. Сучасні наукові підходи як методологічні засади компетентного підходу в освіті / О. Вознюк, О. Дубасенюк // Професійна педагогічна освіта: компетентнісний підхід : монографія / за ред. О. Дубасенюк. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. – С. 11–18.
 3. Волковницкая Т. Н. Особенности формирования профессиональных качеств социальных работников во внеаудиторной работе в условиях высшего учебного заведения / Т. Н. Волковницкая // Психология и педагогика: методика и проблемы практического применения: сборник материалов XXXV Международной научно-практической конференции: в 2-х частях. – Часть 2 / [под общ. ред. С. С. Чернова]. – Новосибирск: Издательство ЦРНС, 2014. – С. 16-21.
- Шнейдер Л. Б. Профессиональная идентичность: теория, эксперимент, тренинг: учеб. пособие / Л. Б. Шнейдер. – М.: Издательство Московского психолого-социального института; Воронеж: Издательство НПО «МОДЭК», 2004. – 600 с.

И.С. Джалалова, к.п.н., доцент
Бакинский славянский университет
(г. Баку Азербайджан)

ВИДЫ РАБОТЫ НАД ТЕКСТОМ НА УРОКАХ ЧТЕНИЯ

Главная цель школьного обучения – формирование личности ученика. Чтение как учебный предмет имеет в своем распоряжении такое сильное средство воздействия на личность, как художественная литература.

Чтение является универсальной техникой получения знаний в современном обществе, а понимание текста – это познавательная деятельность по установлению его смысла на основе читательского опыта.

Ещё Гёте считал: «Мыслить-судить, наслаждаясь текстом, и наслаждаться, рассуждая». Все мы прекрасно понимаем, как важно формировать способы понимания; да, пересказать гораздо легче, по навыки пересказа текста

индефференты к предметности текста. Поэтому важно формировать способы понимания текста, начиная с 1 класса. Ученики с 1 класса учатся развивать устную речь, учатся слышать другого, обучаются диалогу с текстом, следовательно, дети получают удовлетворение от возможности сотрудничества с книгой и сотрудничества друг с другом. Учитель никогда не оставляет ученика один на один с заданием на понимание, он создаёт проблемную ситуацию и направляет ребёнка, показывает приёмы работы, создавая учебную ситуацию на уроке, в процессе которой ребёнок самостоятельно находит правильный ответ. Учитель специально создаёт на уроке ситуации, которые могут помочь понять непонятное в тексте школьнику, а в процессе совместной работы, беседуя с текстом, ученик непроизвольно включается в овладение приёмами понимания. Такой элементарный такт процесса понимания: от непонимания к вопросу и далее к пониманию, с последующим восстановлением способа движения, необходимое условие для формирования способности понимания текста.

Представляю вашему вниманию презентацию по теме «Виды работы над текстом на уроках чтения».

Описание презентации по отдельным слайдам:

Виды работы над текстом на уроках чтения

1 слайд

Описание слайда:

Читать – это ещё ничего не значит:
что читать и как понимать
читаемое – вот в чём главное дело.

К.Д.Ушинский

2 слайд

Описание слайда:

Читать – это ещё ничего не значит: что читать и как понимать читаемое – вот в чём главное дело. К.Д.Ушинский

Цель уроков литературного чтения
– формирование читательской
компетенции младшего школьника.

Грамотный читатель – это человек, у
которого есть стойкая привычка к чтению,
сформирована душевная и духовная
потребность в нём как средстве познания мира
и самопознания. Это человек, владеющий
техникой чтения, приёмами понимания
прочитанного, знающий книги и
умеющий их самостоятельно
выбирать.

3 слайд

Описание слайда: Цель: формирование читательской компетентности младшего школьника, осознание себя как грамотного читателя, способного к творческой деятельности

Задачи:

- развивать универсальные учебные действия - способности личности к саморазвитию и самосовершенствованию путем сознательного и активного присвоения нового социального опыта
- формировать предметные универсальные учебные действия

4 слайд

Описание слайда: Задачи: развивать универсальные учебные действия - способности личности к саморазвитию и самосовершенствованию путем сознательного и активного присвоения нового социального опыта формировать предметные универсальные учебные действия.

5 слайд

Описание слайда: Межпредметные связи.

Читательская компетентность определяется:

- владением техникой чтения
- приёмами понимания прочитанного и прослушанного произведения
- умение работать с текстами
- знанием книг и умением и самостоятельно выбирать
- сформированностью духовной потребности в книге как средстве познания мира и самопознания

6 слайд

Описание слайда: Читательская компетентность определяется: владением техникой чтения приёмами понимания прочитанного и прослушанного произведения умение работать с текстами знанием книг и умением их самостоятельно выбирать сформированностью духовной потребности в книге как средстве познания мира и самопознания

Применение знаний при работе с текстом

- Нахождение информации
- Интерпретация текста
- Рефлексия на содержание текста или его форму и их оценка

7 слайд

Описание слайда: Применение знаний при работе с текстом

Виды работы с текстом:

- чтение всего текста
- чтение, деление на смысловые части.
Составление плана
- чтение по готовому плану
- чтение, после чтения пересказывание
- чтение учеником нового текста, заранее подготовленного дома
- восстановление деформированного текста
- инсценирование текста или отрывка
- выборочное чтение
- чтение в лицах

8 слайд

Описание слайда: Виды работы с текстом.

9 слайд

Описание слайда: Приемы работы с текстом.

Антипация

Учащиеся перед знакомством с новым литературным произведением или темой предполагают, предвосхищают, предвидят то, о чём могут узнать

Виды антипации:

- по обложке;
- по автору;
- по иллюстрации;
- по заголовку;

www.broydenmark.ru

10 слайд

Описание слайда: Антипация (предугадывание).
Виды антипации.

С.Есенин, Л. Толстой, Б. Заходер

ВПМДРЧЫДЖОМВКЧ («Прыжок»).

- 1) расширить знания о ... и;
- 2) познакомиться с «...»;
- 3) учиться ..., ... читать «...»,
отвечать на

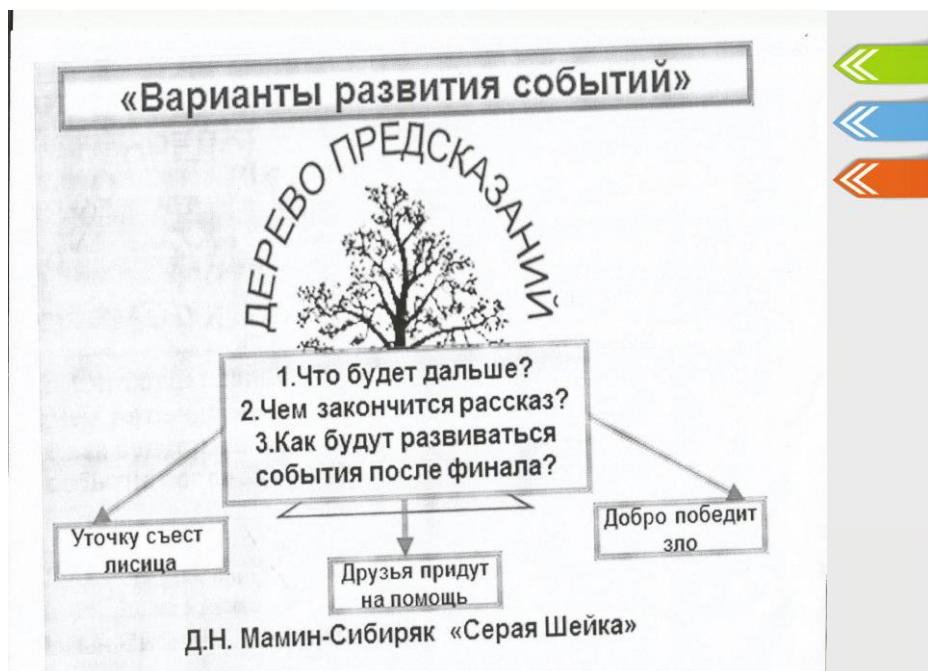
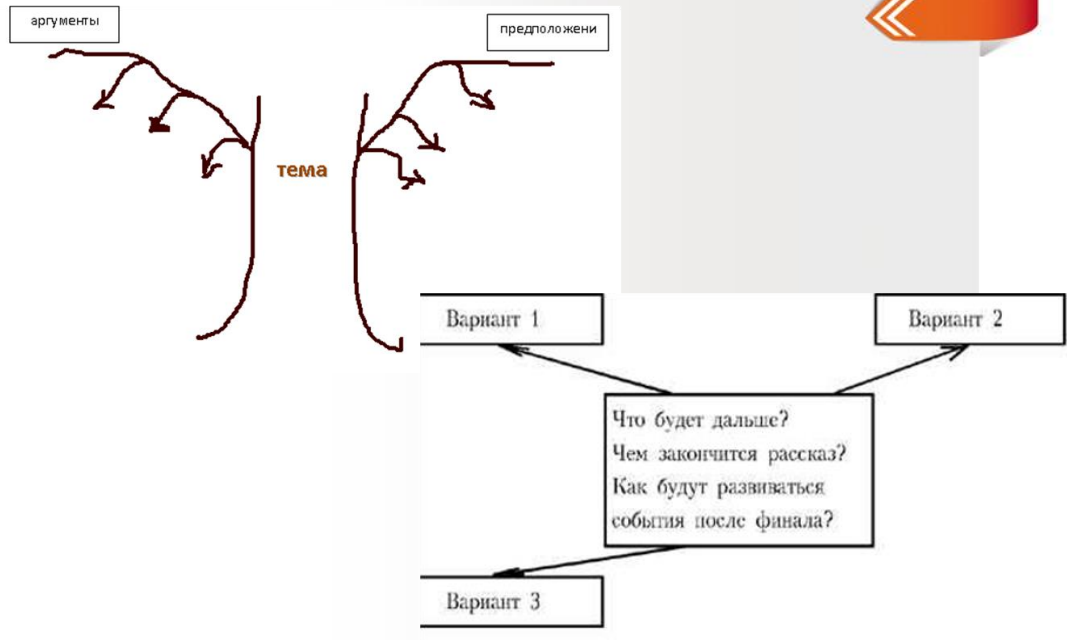

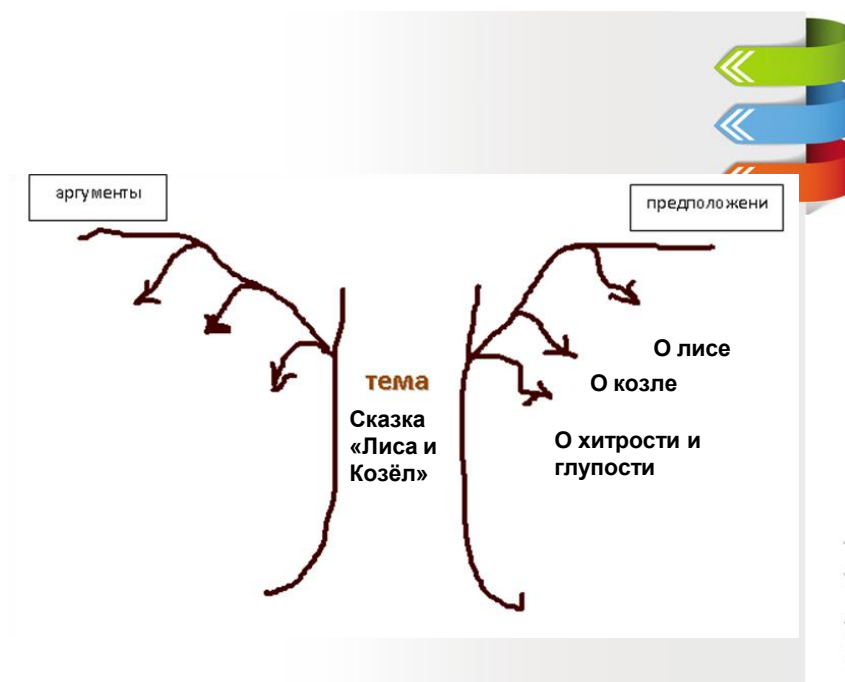
ru

11 слайд

Описание слайда: Примерное задание.

Дерево возможностей

12,13,14 слайды

Описание слайда: Виды работы.

Моделирование обложки

Введение системы заместителей (условных обозначений) жанров, тем, героев, а также составление схем, планов и моделей обложек книг.

Виды работы по моделированию обложки:

- Работать можно в паре, в группах
- Самостоятельное оформление модели обложки и сверка её с эталоном
- Подбор произведений к заданной модели обложки
- Подбор модели обложки к прочитанному произведению
- «Найди и исправь ошибки» в заданной модели обложки

15 слайд

Описание слайда: Моделирование обложки.

Выбор жанра произведения

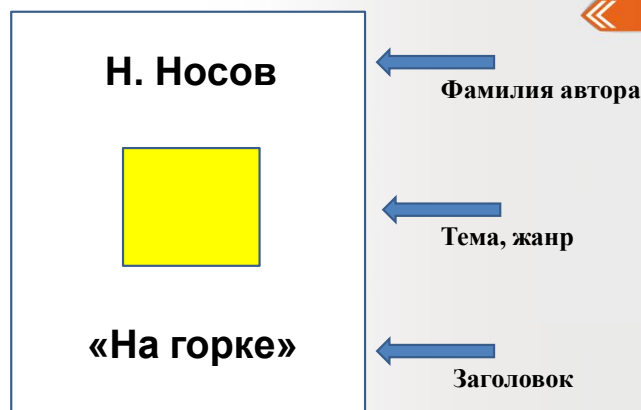
Жанр произведения	Условные обозначения
сказка	
рассказ	
стихотворение	
пословица	
загадка	

www.broybebuk.ru

16 слайд

Описание слайда: Выбор жанра произведения.

Образец обложки к рассказу Н.Носова «На горке»

www.broybebuk.ru

17 слайд

Описание слайда: Образец выполнения обложки.

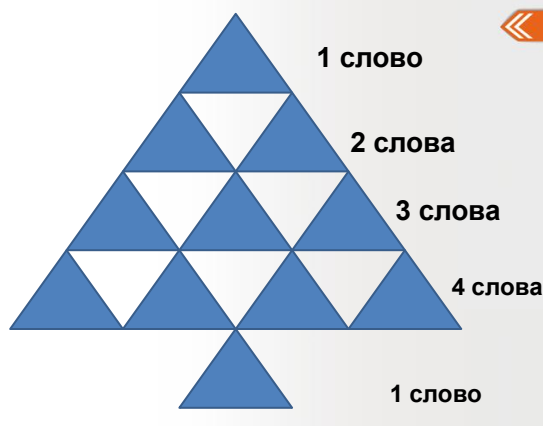
Таблица «Знаю – хочу знать – узнал»

Знаю	Хочу знать	Узнал

18 слайд

Описание слайда: Таблица ЗХЗУ.

Синквейн

19 слайд

Описание слайда: Синквейн – это творческая работа, состоящая из пяти нерифмованных строк.

- 1 строка – одно существительное, выражающее главную тему синквейна.
- 2 строка – два прилагательных, выражающих главную мысль.
- 3 строка – три глагола, описывающие действия в рамках темы.
- 4 строка – фраза, несущая определенный смысл.
- 5 строка – заключение в форме существительного (ассоциация с первым словом).

Составлять синквейн очень просто и интересно. И к тому же, работа над его созданием развивает образное мышление.

Система маркировки текста - инсерт

- ✓ – это уже известно
- – противоречит моим представлениям
- + – это интересно и неожиданно
- ? – узнать подробнее

20 слайд

Описание слайда: Система маркировки текста – инсерт.

Инсерт – это умение критически осмысливать новую информацию и находить связи с уже изученной посредством работы с текстом. В практическом отношении технология эффективного чтения представляет собой систему знаков, организованных в таблицу, заполнение которой идет в процессе изучения нового материала.

Систематизация информации

✓	-	+	?

21 слайд

Описание слайда: Систематизация информации.

Условия обучения работе с текстом для развития умения находить информацию используются тексты научно – познавательного характера, соответствующего возрасту для того чтобы дети учились интерпретировать полученную информацию, тексты подбираются разных стилей, но схожих по содержанию ведётся работа над развитием речи учащихся при работе с текстами учитывается мотивация учащихся и их способность быть читателем разные по объему произведения позволяют учителю учитывать разноуровневую готовность учащихся .

Игровые приёмы:

1. Вопрос-ответ
2. Шпаргалка
3. Дотошный ученик
4. Части текста (по ролям)
5. Коллективный рассказ
6. Очевидное-невероятное

22 слайд

Описание слайда: Игровые приемы.

Заклучение

Продуманная и целенаправленная работа с текстом позволяет добывать ребёнку из большого объема информации нужную и полезную, а также приобретать социально – нравственный опыт и заставляет думать, познавая окружающий мир.

23 слайд

Описание слайда: Заклучение.

Поэтапно реализуемая работа с текстами даёт свои реальные результаты. В начале и в конце учебного года у школьников проверяется состояние читательских умений, где большинство заданий ориентировано на работу с текстом.

Таким образом, продуманная и целенаправленная работа с текстом позволяет добывать ребёнку из большого объема информации нужную и полезную, а также приобретать социально – нравственный опыт и заставляет думать, познавая окружающий мир.

У школьников с раннего детства формируются приёмы понимания текста, которые они переносят при чтении текстов на различных уроках. Тем самым закладывается одно из важных в начальной школе умений – умение учиться в процессе такой работы у ребят появляется потребность соучаствовать, создаётся новая коммуникативное пространство урока. Таким уроком в большей степени свойственно диалогичность, открытость многих вопросов, импровитизированность. При таком подходе к обучению «говорение» в начальной школе становится «субъективным говорением», а не сообщением отвлечённой «(общей информации), а самообучение – развивающим » и лично – направленным, что создаёт благоприятные условия для самообразования и самоопределения для каждого ребёнка.

И. С. Джалалова, к.п.н., доцент
Бакинский славянский университет
С. И. Юсуфова, учитель
Школа № 44
(г. Баку Азербайджан)

ТЕКСТ КАК ВАЖНОЕ УСЛОВИЕ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ИНОЯЗЫЧНОЙ РЕЧИ

Обучение любому предмету, в том числе иностранному языку обладает значительным гуманистическим потенциалом. Иностранный язык – это единственный школьный и вузовский предмет, в процессе овладения которым человек целенаправленно работает над культурой общения. Помимо этого, данная дисциплина имеет одно уникальное свойство, связанное именно с

общением. Общение является важнейшим средством обучения, но в то же время именно коммуникативная деятельность на изучаемом языке является и важнейшей целью обучения. В методическом обиходе широко используется формула о совпадении цели и средства обучения, но спектр коммуникативных задач реального общения, которому мы учим, значительно шире коммуникативных задач, решаемых в процессе педагогического общения. Поэтому обучение иностранному языку иначе называется обучение межкультурной коммуникации.

Наиболее полное определение межкультурной коммуникации, по нашему мнению, дано И.И. Халеевой: «Межкультурная коммуникация есть совокупность специфических процессов взаимодействия людей, принадлежащих к разным культурам и языкам. Она происходит между партнерами по взаимодействию, которые не только принадлежат к разным культурам, но при этом и осознают тот факт, что каждый из них является «другим» и каждый воспринимает чужеродность «партнёра»» [4, 11].

Одним из важнейших аспектов формирования межкультурной коммуникативной компетенции студентов является работа с текстом.

Текст – это продукт (реализация, конечный результат) речевой деятельности, это словесное произведение, реализующее поставленную цель [1].

Текст в обучении иностранному языку может выполнять различные функции:

- Источник информации (письменный или устный текст). Материал для обучения чтению и письму (письменный текст). Тренируется умение быстро читать («видеть»), находить нужную информацию, писать по образцу. Материал для обучения говорению и слушанию (устный текст).

- Тренируется артикуляция, интонация, умение воспринимать текст на слух, воспроизводить его, не глядя в письменный источник.

- Образец речевых моделей (устных и письменных). Объяснение строения и употребления речевых моделей, тренируется их употребление.

- Материал для анализа и ввода лексико-грамматического материала (языковые модели). Объяснение их строения. Обобщение структур. Тренировка форм.

При отборе учебного материала и выборе форм работы следует руководствоваться тем, что эффективность усвоения зависит от интереса студентов к занятию, поддерживаемого как экстралингвистическими факторами (мотив, ситуация и др.), так и лингвистическим материалом.

Урок должен начинаться с текста: диалога, полилога, монолога, устной или письменной речи, но всегда у студента должен быть образец - эталон, к которому он стремится. Следует выбирать тексты в зависимости от того, чему мы обучаем студентов: если обучение устному общению - образцы диалогов, полилогов, монологов устной речи, если письменному - образцы жанров письменной речи.

В учебном процессе используются как учебные, так и дополнительные тексты. Учебные тексты необходимы для того, чтобы показать, как функционируют слово, фраза, чтобы отработать нужные речевые модели.

Студенты должны видеть, как эти модели функционируют в общении. Чем элементарнее знание языка у студента, тем проще должен быть текст и тем больше должно быть учебных текстов. По мере овладения студентами языковыми навыками вводятся и оригинальные, реальные, аутентичные тексты.

При отборе дополнительных текстов следует учитывать, что любой из них не только вводит определенный грамматический, лексический и культурологический материал, но и является основой для развития речевых и коммуникативных навыков и умений. Поэтому учебный текст должен быть сюжетным, т. е. удобным для изложения в соответствии с ясно выраженной сюжетной линией. При работе с текстом используются различные типы заданий. А.А. Акишина в своём учебном пособии выделяет предтекстовые, притекстовые и послетекстовые задания [2].

Предтекстовые задания предлагаются перед прочтением или прослушиванием текста и представляют собой списки слов, объяснение форм, которые будут встречаться в тексте. Их цель - снятие лексико-грамматических трудностей. Задания могут быть направлены:

- на стимулирование интереса к тексту, постановку проблемы;
- формирование цели чтения (слушания), например: прочитайте (прослушайте) текст, чтобы найти ответ на вопрос.

Только после выполнения предтекстовых заданий студентам предлагается самостоятельно прочитать или прослушать текст с коммуникативной установкой, например: определите главную мысль текста.

Притекстовые задания представляют собой анализ слов и форм в самом тексте, вопросы к тексту для выяснения его понимания. При использовании данного типа заданий происходит развитие навыков чтения (слушания), например: что говорится о ...; найдите слова, где говорится о ...

Послетекстовые задания направлены на проверку глубины и точности понимания прочитанного или прослушанного текста и необходимы для обеспечения творческого использования полученной информации в собственных высказываниях, связанных с темой текста. Задания могут быть следующими:

- выяснение понимания всего текста, например: ответьте на вопросы...;
- развитие навыков чтения, например: найдите ответы на вопросы...;
- пересказ или пересказ с трансформацией (от другого лица);
- анализ текста с точки зрения его логического и жанрового построения, например: определите композицию текста (вступление, основную часть и завершение);
- создание ситуаций, в которых можно было бы сообщить данные из текста;
- подготовка самостоятельного текста с использованием модели текста.

Итогом работы может быть написание сочинения. На занятии необходимо дать следующую установку: при написании сочинения следует обращать внимание на то, чтобы предложения были связаны между собой, закончены по смыслу, чтобы не было нарушений в логике изложения. С этой целью можно коллективно составить план будущего сочинения. Данный вид работы

способствует развитию лексико-грамматических и коммуникативных навыков у студентов, расширяет их умения и навыки при изучении русского языка как иностранного.

При коммуникационном подходе текст является исходной и конечной единицей обучения и служит образцом того, как функционирует язык.

Список использованных источников

1. Азимов Э.Г. Словарь методических терминов. СПб., 1999, 366 с.
2. Акишина А.А. Учимся учить. Для преподавателя русского языка как иностранного. 3-е изд., испр. и доп. – М.: Русский язык, 2004, 256 с.
3. Бердичевский, А.Л. Русский язык: сферы общения: Учеб. пособие по стилистике для студентов-иностранцев. – М.: Русский язык, 2002, 152 с.
4. Халева И.И. О тендерных подходах к теории обучения языкам и культурам // Известия Российской академии образования. 2000, № 1, с.56-62.

Т. Г. Джафаров, д.ф.н., профессор
Бакинский славянский университет
(г. Баку, Азербайджан)

НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ БИЛИНГВАЛЬНОГО (ПОЛИ-) ОБРАЗОВАНИЯ В АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ РЕСПУБЛИКЕ

Ныне в большинстве учебных учреждений столицы нашей республики – города Баку наблюдается напряжение из-за интенсивного потока населения из части регионов республики в указанные населённые пункты. В первую очередь это отражается в увеличении количества детей в дошкольных и общеобразовательных учреждениях и больше проявляется в классах с русским языком обучения.

Безусловно, это является прямым следствием урбанистических тенденций, нарушения сложившихся десятилетиями социально-экономических отношений, образа жизни людей, их представлений о нормальных способах и путях получения выгоды из трудовой деятельности в районах и сёлах республики. Переселения в центральные города республики – это и последствия продолжающегося армяно-азербайджанского военного конфликта. Некоторые родители мотивируют свой переезд в центральные города республики из-за неблагоприятного состояния обучения в районных школах.

А какова ситуация в тех школах, куда они стремятся?

Школа выступает центральным звеном в сложной цепи социальных отношений. Хотим продемонстрировать эту мысль в виде словесной ассоциации. Нужно иметь ввиду, что это наше субъективное мнение и мы не претендуем на всесторонний охват данной проблемы, а лишь намерены описать сложившуюся картину, дать конкретные практические рекомендации. Для того чтобы дать конкретные предложения и рекомендации, следует показать, в каких отношениях и зависимости состоит школа от указанных инстанций. Как она может эффективно взаимодействовать с ними для оптимизации учебной

ситуации. Школу поставим в начале этой цепи. Звеньями в данной цепи выступают: дошкольные учреждения, колледжи, университеты, предприятия дополнительного образования, Министерство образования, Государственный экзаменационный центр, органы исполнительной власти и местного управления, общественность, СМИ. Рассмотрим каждое из них в отдельности.

Дошкольные учреждения – на данное время ситуация в них обостряется из-за обращения подавляющего большинства населения в русский сектор, чтобы в дальнейшем получить образование на русском языке. Пока отложим в сторону все другие аспекты проблемы дошкольного образования, укажем лишь на: во-первых, нехватку педагогов начальных классов, комплектацию классов из 35-40 детей, низкое качество обучения из-за двухсменной работы некоторых школ; во-вторых, сокращение количества учащихся в азербайджанском секторе, что может привести к безработице учителей и напряжению ситуации в школах.

В данной ситуации дошкольным учреждениям, особенно в подготовительных группах, а также подготовительным классам при школах, исходя из желания родителей и оправдавшего себя мирового опыта, рекомендуем применять учебные планы с билингвальной подготовкой, билингвальным образованием. Что это даст? 1) благодаря учёту возрастных особенностей детей и лингводидактических рекомендаций методистов, грамотному преподнесению учебных материалов, это способствовало бы произвольному восприятию и быстрому усвоению иностранного языка (русского или иного другого), а также развитию и углублению речевых умений на родном языке. Вне зависимости от выбора языка обучения подготовка в билингвальной группе формирует прочную базу для усвоения родного и иностранного языков; 2) ребёнок и его родители получают возможность выбрать, на каком языке продолжить в дальнейшем образование: на родном или иностранном (в данном случае имеется ввиду билингвальное обучение); 3) билингвальные дошкольные учреждения в поликультурной среде смогут с раннего возраста способствовать воспитанию детей в духе толерантности. Как видно, дальнейшая судьба детей в школах во многом зависит от дошкольной подготовки с билингвальной (поли-) программой обучения, к чему и стремятся многие детские сады и подготовительные классы при школах.

Педагогические вузы и колледжи на сегодняшний день не имеют достаточной возможности помочь школе. Они не готовят педагогических специалистов в том объёме и качестве, в котором нуждаются азербайджанские школы с русским языком обучения. Вузам и колледжам на текущем этапе необходимо использовать всевозможные ресурсы и средства для поддержания общеобразовательной системы.

Для успешной сдачи выпускных и вступительных экзаменов наши сегодняшние учащиеся нуждаются в хорошей подготовке, чего без помощи педагогов невозможно сделать. К сожалению, картина с педагогами-предметниками отнюдь не радостная. Если в текущем учебном году в школах с русским языком обучения не досчитывалось 150-200 учителей начальных классов, то в скором будущем не будет хватать такое же количество учителей-

предметников – химиков, физиков, математиков, географов, историков. Возникла острая нужда в билингвальных педагогах. Большую нагрузку несут учителя русского языка и литературы. Всё это приводит к мысли, что вузы свой ежегодный план подготовки педагогических специалистов должны согласовывать с реальной учебной ситуацией и потребностями рынка труда.

Предприятия дополнительного образования на данное время не имеют конкретного плана по повышению квалификации учителей, работающих в классах с русским языком обучения. Такова ситуация и с переквалификацией педагогических кадров. За последние 2-3 года на базе Бакинского славянского университета при содействии российских вузов регулярно проводятся краткосрочные курсы повышения квалификации для русистов и учителей начальных классов. В текущем учебном году в рамках II Грантового конкурса Министерством образования республики осуществлялся комплекс мероприятий по повышению квалификации учителей-предметников, работающих в школах и классах с русским языком обучения. Исполнитель проекта - Комплекс «Школалицей» при БСУ – к его осуществлению привлёк также выпускников вузов и студентов последних курсов, готовящихся к сдаче экзамена для поступления на учительскую работу. Нам кажется, что у нас есть достаточно возможностей для успешной организации и проведения мероприятий по повышению квалификации и стажировки учителей силами соответствующих структур, находящихся в прямом подчинении Министерства образования, а также ведущих вузов, имеющих базовые кафедры, институты, факультеты и отделения. Исходя из потребностей общеобразовательных школ, а также «Постановления» Кабинета министров о мерах по дополнительному образованию, необходимо чётко скоординировать работу соответствующих звеньев образования.

Сегодня эта модель обучения реализуется во многих европейских странах, особенно в полиэтнических обществах. У нас другая ситуация, имеющая своеобразную историческую, социально-экономическую причину. Это и условия рынка труда, и проблема учебных ресурсов, и проблема социальных отношений... В любом случае, если существует какая-то проблема, необходимо найти, не откладывая в долгий ящик, способы её разрешения. Наиболее приемлемым способом выхода из сложившейся ситуации нам представляется применение билингвальной модели образования в азербайджанских школах с русским языком обучения, хотя в рамках одной небольшой статьи трудно детально остановиться на всех аспектах. Это - тема специального рассмотрения. Опираясь на европейский, мировой и даже российский опыт, а также на психолого-педагогические, социально-педагогические и лингводидактические исследования по данной модели обучения, нам бы хотелось акцентировать внимание на её актуальности для нашей образовательной сферы. Если эта идея будет приемлема в нашем обществе, то в рамках проводимых ныне школьных реформ необходимо создать законодательную базу этой модели обучения, разработать стандарты, предметные куррикулы, соответствующие методические рекомендации для учителей, предложить школам и лицам конкретный тип учебного плана с билингвальным (поли-) обучением.

Государственный экзаменационный центр – во многих школах республики русский язык присутствует как основной или второй иностранный язык, он включён также в блок иностранных языков. Однако негативное влияние оказывает тот факт, что отсутствует экзамен по русскому языку для абитуриентов, поступающих в вузы по специальности «Учитель иностранного языка (по русскому языку)». На наш взгляд, пересмотрев образовательные стандарты по иностранному (также русскому) языку в детских садах, подготовительных классах и школах, мы смогли бы получить совершенно другие результаты. Это резко сократило бы количество желающих получить образование на русском лишь с целью овладения языком. Приходим к выводу, что Государственному экзаменационному центру, как оперативной, инновационной, постоянно реагирующей на общественные изменения структуре, в этом плане следовало бы согласовать свои действия с потребностями времени и существующими реалиями.

Образовательные учреждения играют важную роль в общественной жизни наших центральных городов, сотрудники сферы образования составляют ядро почти всех важных мероприятий. Поэтому вопрос строительства новых школьных зданий, дополнительных корпусов в связи с резким увеличением ученического контингента в школах должен быть на повестке дня. При выделении земельных участков, очищении территорий органам исполнительной власти и местного управления, в первую очередь, следует требовать от строительных компаний планирования строительства и создания образовательных структур. В связи с перегруженностью школ они через свои соответствующие структуры должны усилить внимание общественному порядку на так называемых микротерриториях. По их рекомендациям школа старается разместить постоянно и временно проживающих на микротерритории детей.

Общественность, в первую очередь, должна осознать свою ответственность перед школой, суметь увидеть свою роль в усовершенствовании образования, искать способы, формы участия в решении его проблем. Будучи осведомлена о проблемах школы, и в целом, о реформах в сфере образования и привлечена к их решению в качестве родительских объединений, разных общественных, неправительственных организаций, официальных органов власти и т.д., общественность, на самом деле, обязана стать непосредственной участницей цепи образовательных услуг. Родителей, их объединения, ассоциации, как заказчиков образовательных услуг, непосредственных участников учебно-воспитательного процесса, следовало бы более активно привлечь к определённым тематическим курсам по дошкольному, школьному, вузовскому, дополнительному образованию, к разработке механизмов управления образованием на всех его ступенях и уровнях. Это привело бы к пониманию учебной ситуации, задач, стоящих перед школой и обществом, по воспитанию молодого поколения.

СМИ не всегда беспристрастно и объективно освещает создающуюся в стране учебную ситуацию. В этом вопросе она склонна направить внимание общественности более на негативные, чем на позитивные явления и факты, что

заставляет образовательные структуры несколько остерегаться ее. Участие средств массовой информации в разрешении наболевших проблем эпизодично, они стараются не замечать и обходить также проблему русскоязычного образования. Создаётся впечатление, что и общественность страны, и СМИ думают, что это проблема управленцев образования, самих учителей и воспитателей, пусть сами решают её, мы же лишь пассивные наблюдатели. Эксперты пока не предлагают дельных механизмов выхода из ситуации, СМИ же не проявляют желания серьёзно вдаваться в подробност.

Проанализировав создавшуюся учебную ситуацию в столичных школах, указав роль перечисленных сторон в понимании и разрешении проблемы, мы пришли к выводу, что не следует долго ждать последствий этой ситуации и нужно незамедлительно искать соответствующий нашим реалиям и национальным интересам выход из неё. В качестве одного из путей можно применить предложенную нами новую модель обучения и поэкспериментировать с утвердившими себя в международном опыте образовательными стандартами.

С учётом выше изложенного мы предлагаем осуществление следующих мероприятий: 1) разработка и утверждение учебных планов с билингвальным (поли-) обучением, а также новых образовательных стандартов для дошкольного и начального образования, позволяющих интенсивное изучение родного и иностранного языков, развитие логического мышления детей за счёт ощутимого сокращения часов в ныне действующих учебных планах; 2) увеличение часов по иностранным языкам в 5-6 классах школ с азербайджанским и русским языком обучения за счёт их сокращения по техническим и естественным предметам; 3) применение в классах с русским языком обучения билингвальной модели образования по схеме постепенного перехода к паритетному представлению предметов на родном и русском языках. Обучение на родном (государственном) языке учащихся преимущественно должно включать такие предметы, как родной язык и литература, история, география, музыка и культура. Аналогичную модель следует применять и в классах с другими языками обучения; 4) в 7-9, 10-11 классах дифференцированно распределить учебные часы в целях реализации обучения по уклонам, при этом во всех этих классах сохранить количество часов по иностранным предметам в объёме 2-3 часов; 5) сократить учебные часы в 10-11 классах до 26-28 часов в неделю в целях углублённого изучения предметов по уклону и профилю, обеспечения самостоятельной и проектной деятельности старшеклассников.

Нам представляется, что переход к билингвальному (поли-) обучению в школах не только с родным языком обучения, но и с русским или другими иностранными языками, может служить важным стимулом учебной деятельности учащихся, положительной мотивацией при их выборе специальностей в любом успешном вузе мира и места работы на рынке труда.

Список использованных источников

1. Azərbaycan Respublikasında təhsilin inkişafı üzrə Dövlət Strategiyası // http://www.e-qanun.az/alpdata/framework/data/29/c_f_29145.htm
2. Azərbaycan 2020: Gələcəyə Baxış” İnkışaf Konsepsiyası // https://president.az/files/future_az.pdf.

О. В. Живага, к.і.н.

Н. С. Петренко, к.е.н.

О. В. Вовченко, м.н.с.

*ДУ «Інститут досліджень науково-технічного потенціалу
та історії науки ім. Г. М. Доброва НАН України»
(м. Київ, Україна)*

МЕТОДИ ТА ФОРМИ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ НАУКОВИХ ЗНАНЬ СЕРЕД МОЛОДІ

Проблема залучення молоді до науки є актуальною для багатьох провідних країн світу, у тому числі й для України. Адже від того наскільки повно та ефективно реалізуються потенційні можливості молоді залежать темпи та якість розвитку соціальних й економічних умов життя українського суспільства. Для її залучення до науки використовуються різноманітні засоби та форми.

Нині на популяризацію науки здійснюють значний вплив нові інформаційні технології, які стали джерелом кількісних та якісних змін. Кількісні зміни обумовлені збільшенням кількості ЗМІ, в тому числі зайнятих у сфері популяризації науки, підвищенням доступності інформаційних каналів, що дає величезні можливості для популяризації науки: сучасному популяризаторові набагато простіше донести свою роботу до широкої аудиторії. Якісні зміни проявляються у формуванні нових жанрових форм, типів ЗМІ і, форм популяризації науки. Поряд з традиційними засобами популяризації створюються нові. Багато жанрів (науково-популярна стаття, лекція) переживають трансформацію, зумовлену «цифровою революцією».

Серед нових форм популяризації науки слід виділити науково-популярні сайти та комп'ютерні програми. Сайт разом з веб-сторінкою є базовим елементом мережі інтернет. Як інструмент популяризації науки сайт має дві основні функції: по-перше, функціонувати як самостійний ресурс, а по-друге, виконувати функцію представництва ЗМІ або програми в інтернеті. Одним з найбільш важливих критеріїв для класифікації науково-популярних сайтів і видань є їх тематична спрямованість. На цій підставі можна виділити універсальні і спеціалізовані сайти. Перші надають інформацію з різних сфер знання, тоді як інші обмежують тематичний спектр публікованих матеріалів. Серед українських науково-популярних сайтів варто назвати «Екологія життя», «Моя наука», «Science Ukraine» тощо. Зокрема, до українських інтернет-ЗМІ варто віднести сторінки у Facebook НАН України, Рад молодих вчених НАН України і груп, які займаються реформуванням української науки, особистих сторінок вчених, блогів та ін.

Комп'ютерні програми можуть використовуватися популяризаторами науки для створення захоплюючих лекцій і відеоматеріалів, а також як самостійна форма популяризації. Наприклад, в пакеті вільного програмного забезпечення KDE в категорії «Наука» представлені програми Kalzium (періодична система елементів Д. І. Менделєєва), KStars (віртуальний планетарій), Marble (комп'ютерний глобус) та ін. Деякі програми спрямовані саме на популяризацію науки, оскільки дозволяють наочно познайомитися з такими явищами як кругообіг води в природі, гравітація, вплив маси і відстані на швидкість обертання планети на орбіті, робота шлюзу, електричні схеми, ареали розселення тварин, політична карта світу та ін [1].

Окрім онлайн-інструментів дуже ефективними вважаються також фестивалі науки, які проходять по всьому світу та дають можливість безпосередньо поспілкуватися з вченими. В Україні також щорічно проводяться аналогічні заходи, зокрема «Фестиваль науки», «Дні науки», «Наукові пікніки» та ін.

Науково-популярна література (в тому числі періодичні видання), науково-популярний кінематограф (підкасти, відео та фільми), радіо- і телевізійні передачі також здатні здійснювати значний вплив на молоду аудиторію. В Україні функціонує інтернет-телебачення, де вже існують «канали», на яких регулярно можна переглянути науково-популярні ролики, зокрема молодіжний, освітній та інформаційно-розважальний відеоканал «Інтелект-TV», створений за ініціативою НЦ «Мала академія наук». На телеканалі «Інтелект-TV» приділяється увага створенню телевізійних програм власного виробництва та залучаються до цього слухачі МАН, які отримують при цьому досвід тележурналіста або ведучого. Новацією телеканалу є програма «НЕпопулярна наука», формат якої передбачає бесіди з провідними науковцями та державними діячами про сучасний стан і майбутнє науки й освіти в Україні. Також існують канали «Громадське», IDEALIST. media, Ukrlife.tv тощо, де можна прослухати інтерв'ю українських вчених. Популяризації наукових знань сприяє й діяльність радіостанцій «Українське радіо», «Радіо Свобода», «Арістократи.fm», «Радіо Вести» та ін.

Важливим способом популяризації є також музейна педагогіка і наукові музеї, які демонструють досягнення і можливості науки і техніки. Концепція сучасного наукового музею створюється на перетині виставкового формату та інтерактивної комунікації з цільовою аудиторією. На базі музеїв з'являються фаблаби, гуртки; вони стають провідниками citizen science. Серед можливих способів популяризації також виділяють установку власного експоната, тематичні екскурсії, організація виставок, майстер-класи в рамках музейної виставки тощо.

Нині все більш затребуваними стають різні форми неформальної освіти – публічні лекції, зустрічі широкої публіки з «топовими» винахідниками і вченими в «вільних просторах», дискусійні майданчики, інтерактивні ігрові зони тощо.

Однією з нових форм популяризації науки є формат «наукове кафе», де обговорюються філософські теми в неформальній атмосфері. Термін «наукове кафе» неоднозначний і може використовуватися в наступних значеннях: 1) підприємство громадського харчування (кафе, бар, ресторан), яке обладнане таким чином, щоб створювати необхідні умови для науково-популярних демонстрацій, зустрічей і т.д. 2) науково-популярний захід, що проходить на базі кафе, ресторану або іншого громадського закладу (зокрема, театру) [2]. Формат наукового кафе може використовуватися як для спілкування вчених з журналістами, так і для спілкування вчених з широкою аудиторією.

Сторітелінг також вважається актуальною формою популяризації знань. Це стародавній метод донесення інформації через розповіді, історії. За допомогою цікавої історії можна переконати людину сильніше і простіше, аніж низкою аргументів. В історії повинна бути новизна, несподіванка, актуальність, вона повинна бути цікавою і зрозумілою для аудиторії, але при цьому містити інтригу, і зберігати напругу до самого кінця. Існують щорічні конкурси на кращу історію, за яку потім дають нагороди, наприклад, приз фонду Wellcome Trust і нагорода Макса Перутца.

Існує чимало інших методів і форм популяризації наукових знань. Їх успішність нині визначається такими характеристиками як видовищність та інтерактивність.

Видовищність полягає в тому, що популяризація науки все частіше набуває рис яскравого, часом масштабного шоу. В основі цієї тенденції лежить те, що популяризація наукового знання традиційно використовує яскравість і захопливість як інструмент залучення і утримання уваги аудиторії.

Інтерактивність є особливим комунікативним явищем, яке отримало розвиток на тлі нових інформаційних технологій. Вона може реалізовуватися в різних площинах: 1) «люди і документи», тобто можливість формувати запит на інформацію; 2) «люди і технологія» – зручність інформаційної технології для користувачів; 3) «люди і люди» – можливість взаємодії з іншими користувачами.

Наразі однією з основних загроз науці в Україні є як недолік фінансування, так і стрімка втрата інтересу і довіри до неї у населення і підміна критичного наукового мислення псевдонауковими і псевдорелігійними міфами. Зокрема широка доступність інформаційних каналів (зокрема через мережу Інтернет), при якій сучасний популяризатор науки змушений діяти в умовах високої конкуренції за увагу читачів, створює умови для поширення неякісної та навіть недостовірної інформації. Тому особливу увагу слід приділяти популяризації наукових знань, особливо серед молоді, зокрема задля залучення талановитих кадрів до науки.

Актуальним вбачається питання вдосконалення популяризації наукових знань через систему шкільної освіти, адже шкільна освіта і має стати головним способом популяризації науки, оскільки найважливіший спосіб знайомити людини з основами науки – це процес освіти від школи до університету. Труднощі сучасного процесу освіти багато в чому пов'язані зі зростанням обсягу наукової і технічної інформації, засвоєння якої стає складним. Тому

вирішення цієї проблеми вбачається не в поверхневому поглинанні такої великої кількості інформації, а засвоєнні порівняно обмеженого та раціонально відібраного пізнавального матеріалу. Найбільш ефективний шлях до цього лежить через популяризацію науки з акцентуванням уваги на філософсько-світоглядний зміст знання. Адже міцна світоглядна основа спонукає до постійного зіставлення й аналізу фактів і оцінок, пошуку альтернативних джерел інформації, формування власних висновків і суджень [3].

Процес популяризації науки стикається з низкою інших труднощів: падінням престижу науки та науково-популярної діяльності; байдужим ставленням до науки значної частини майбутніх і практикуючих журналістів; складністю в освоєнні мистецтва наукової популяризації; комерційною нестабільністю науково-популярних проектів і обумовлений нею низький рівень доходів у цій галузі; непристосованістю проектів даного напрямку до сучасних ринкових умов; недостатнім ступенем суспільної зацікавленості в розвитку популяризації науки.

До вирішення завдань з популяризації наукових знань, окрім самих науковців варто залучати також вищі навчальні заклади, журналістів, видавців, вітчизняні та зарубіжні благодійні фонди. Зокрема, використання ЗМІ науковцями сприятиме широкому визнанню їх наукових досягнень та сприятиме формуванню позитивного міжнародного іміджу, налагодженню наукових зв'язків.

Список використаних джерел

1. Дивеева А. Способы и формы воздействия новых информационных технологий на популяризацию науки. *Научно-культурологический журнал*. 2014. №6 [279]. URL: <http://www.relga.ru/Environ/WebObjects/tgu-www.woa/wa/Main?textid=3888&level1=main&level2=articles>.
2. Пичугина Т.Б. В Café Scientifique подают науку со сливками. *Российская наука и СМИ: сб. статей Международной интернет-конференции*. М. : КноРус, 2004. С. 384–386.
3. Формування наукового світогляду та популяризація наукових знань: проблеми, ризику, перспективи. Аналітична записка. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/1650/>.

А. А. Загородня, к.п.н., доцент
Національна академія педагогічних наук України
(м. Київ, Україна)

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ В СТАРШІЙ ШКОЛІ УКРАЇНИ: МИНУЛЕ ТА СУЧАСНІСТЬ

Знаходячись у постійному русі, освіта переживає відповідні зміни (інтернаціоналізації, глобалізації, масовізації), які будуть впливати на середню загальну освіту в глобальному масштабі, обумовлені поєднанням результатів подій, що відбулися, з одного боку, і реакцій на ці події з боку держав, суспільств та сучасного ринку праці. Ключовим орієнтиром стає навчання й

виховання абсолютно нового покоління молоді, спроможного швидко і легко адаптуватися до плинних умов сьогодення, креативно мислити та досягати високих результатів у своїй майбутній професійній діяльності. Цьому сприяє вдосконалення та реорганізація системи освіти. Одним із шляхів реалізації якої є впровадження в середніх загальноосвітніх закладах освіти профільного навчання, що ґрунтується на принципах [3, с. 67]: фуркації (розподіл учнів за рівнем освітньої підготовки, інтересами, потребами, здібностями і нахилами); варіативності й альтернативності (освітніх програм, технологій навчання і навчально-методичного забезпечення); наступності та неперервності (між допрофільною підготовкою і профільним навчанням, професійною підготовкою); гнучкості (змісту і форм організації профільного навчання, у тому числі дистанційного; забезпечення можливості зміни профілю); діагностико-прогностичної реалізованості (виявлення здібностей учнів для їх обґрунтованої орієнтації на профіль навчання).

Відтак, ретроспективний аналіз процесу реалізації ідеї профільного навчання в старшій школі України дає змогу зробити висновки про те, що профілізація навчання має досить тривалу світову й вітчизняну історію.

Відправною точкою реалізації профільного навчання в старших класах середньої загальноосвітньої школи України були 20-ті рр. ХХ ст. [7, с. 438]. Тоді, усвідомлюючи необхідність підготовки до професійної діяльності, було ухвалено постанову колегії НКО (Народний комісаріат освіти) від 30.12.1929 р. «Про реорганізацію семирічних трудшкіл». В якій зазначалося, що головним завданням реорганізації семирічної школи є забезпечення її зв'язку та участі підростаючого покоління у виробничому житті суспільства. Пропонувалося спрямувати освітній процес на вивчення основ виробництва. Саме в той час було створено професійні школи різних типів (індустріально-технічні, сільськогосподарські, соціально-економічні, медичні, мистецькі, ремісничо-промислові, будівельні, транспортні), де після закінчення семирічної трудової школи учні навчалися протягом 3-4-х років та готувалися до майбутньої трудової діяльності.

У 1930-1950-х рр. в УРСР була запроваджена загальноосвітня 10-річна школа «знань» або «навчання», а у 1958 році прийнято Закон «Про зміцнення зв'язку школи з життям та про подальший розвиток системи народної освіти в СРСР», відповідно до якого створювалися спеціалізовані школи для обдарованих дітей (фізико-математичнв, художні, музичнв, з поглибленим вивченням іноземних мов тощо) [1, с. 23].

У 1960–80-ті рр. ХХ ст. створювалася система професійно технічної освіти, розгорталося трудове й професійне навчання на навчально-виробничих комбінатах, а у школах започаткували класи з поглибленим вивченням окремих предметів, запроваджувалися факультативи з поглибленим вивченням основ фізико-математичних, природничих та гуманітарних наук, а також всебічний розвиток інтересів і здібностей учнів, починаючи з 7-го класу [2, с. 20].

У 1985 р. був розроблений і затверджений «Тимчасовий перелік професій» за якими проводилася підготовка учнів у міжшкільних НВК, а у 1987 р. в

навчальні плани 7–8 класів був уведений спеціальний навчальний предмет «Основи виробництва. Вибір професії», метою якого було надання профорієнтаційної допомоги учням у виборі майбутньої професії. Кінець 1980-х–початок 1990-х рр. відзначається розширенням мережі спеціалізованих закладів освіти – з'являються гімназії, ліцеї, коледжі, в яких освітній процес побудованим на поглибленому вивченні окремих предметів, які потрібні їм для подальшого навчання у закладах вищої освіти [6].

Подальший розгортання процесу реалізації профільного навчання в старшій школі України відбулося у 1990 році, коли на засіданні Президії АПН СРСР було заслухано «Концепцію диференціації навчання у середній загальноосвітній школі», розроблену колективом співробітників НДІ загальної середньої освіти АПН СРСР. Згідно до Концепції, метою диференційованого навчання із психолого-педагогічної точки зору є індивідуалізація навчання, оснований на створенні оптимальних умов для виявлення задатків, розвитку інтересів та здібностей кожного школяра; із соціальної точки зору – цілеспрямований вплив на формування творчого, інтелектуального, професійного потенціалу суспільства з метою раціонального використання можливостей кожного члена суспільства і його взаємовідносин із соціумом; з дидактичної точки зору – вирішення назрілих проблем школи шляхом створення нової методичної системи диференційованого навчання учнів, що ґрунтується на принципово новій мотиваційній основі [4, с. 42]. В основу концепції було покладено дві форми диференціації: внутрішню і зовнішню. Внутрішня диференціація передбачала різне навчання у великих групах учнів (класах), відповідно до певних ознак, варіативність темпу вивчення матеріалу, диференціацію навчальних завдань, вибір різних видів діяльності, визначення характеру і ступеня дозування допомоги вчителя. Внутрішня диференціація передбачала використання як традиційної форми врахування індивідуальних особливостей учнів (диференційований підхід), так і рівневої диференціації на основі планування результатів навчання. Зовнішня диференціація розглядалася як створення на основі певних принципів (інтересів, здібностей, нахилів, досягнутих результатів, проектованої професії) відносно стабільних груп, у яких зміст освіти та поставлені вимоги відрізняються.

У Концепції вперше було з'ясовано різницю між профільним і поглибленим навчанням, яка полягає в ступені спеціалізації і, як наслідок, у глибині відповідних курсів і широті охоплення контингенту школярів. Поглиблене навчання відзначається просунутим рівнем підготовки школярів, який дозволяє досягти високих результатів і разом з тим обмежує кількість учнів. Профільне навчання вирізняється демократичною і широкою формою фуркації школи. У кожному із профілів увага приділялася профілюючим предметам, на які виділялася істотна частка загального навчального навантаження. Для профілюючих предметів компенсувалися втрати навчального часу за рахунок загального скорочення навчального навантаження [4, с. 43]. В умовах малокомплектних шкіл доцільно було реалізовувати диференційоване навчання через факультативи.

У Концепції зазначалося, що розроблений базовий план передбачає 2-річну профільну диференціацію. Проте рекомендувалося створення трирічної старшої школи з тим, щоб забезпечити повноцінну загальноосвітню підготовку з поглибленим вивченням тих чи інших циклів предметів. Опорною базою для закладів нового типу мали стати заклади вищої освіти, технікуми, підприємства і УПК, виробничі і науково-виробничі кооперативи, а також державні й суспільні організації [4, с. 47].

Проте з прийняттям у 2016 р. «Концепції Нової Української школи» [5], відсоток базового та варіативного компонентів освіти зазнає змін. Згідно з концепцією НУШ, до 2023 року має бути прийнятий новий стандарт профільної школи, до 2025-ого сформована мережа закладів III ступеня, а до 2027-ого – повноцінний запуск профільної школи і основі якої закладено новий зміст освіти, заснований на формуванні компетентностей необхідних для успішної самореалізації в суспільстві; наскрізний процес навчання який формує цінності; партнерські стосунки між учителем та учнем; набуття компетентностей для життя; загальнокультурна грамотність; свобода прояву творчості; орієнтація на потреби учня (дитиноцентризм) та ін..

Провідною ідеєю супроводу профільного навчання в умовах реалізації НУШ є спрямування у профільній школі (академічне чи професійне), яке учні матимуть змогу обирати самостійно, формуючи при цьому відповідний індивідуальний навчальний план в межах одного закладу освіти.

Проведений ретроспективний аналіз процесу реалізації ідеї профільного навчання в старшій школі України, дає підстави зробити висновок, що сьогодні школа має найповніше реалізувати принцип особистісно-орієнтованого навчання, що значно розширюватиме можливості учня у виборі власної освітньої траєкторії, враховуючи при цьому їх індивідуальні особливості, освітні потреби, нахили, інтереси, здібності, зацікавленість й орієнтацію на майбутню професію.

Список використаних джерел

1. Березівська Л. (2013) Державна політика стосовно диференціації організації і змісту шкільної освіти в українській радянській соціалістичній республіці (кінець 30-х – перша половина 50-х років XX ст.). Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки за 2013 рік. Київ: Інститут педагогіки, 23.
2. Дічек Н. (2013) Організація навчального процесу в історії вітчизняної школи: від уніфікації до диференціації (40-80-ті рр. XX ст.). Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки за 2013 рік. Київ: Інститут педагогіки, 20.
3. Загородня А. (2019) Спеціалзовані школи як провісники профільного навчання У 90-Х роках XX століття. Науково-пед. журн. «Молодь і ринок». Вип. 4(171), 66–72.
4. Монахов В. (1990) Дифференциация обучения в средней школе. Советская педагогика. Вип. 8, 42–47.
5. Нова українська школа: порадник для вчителя / Під заг. ред. Бібік Н. М. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. – 206 с.

6. Пироженко Л. (2013) Факультативи у вітчизняній школі 70-х років ХХ століття. Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки за 2013 рік. Київ: Інститут педагогіки, 30.

7. Федюк У. (2014) Тенденції реформування старшої профільної школи в Україні. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Педагогіка і психологія. Вип. 41, 437–442.

Л. М. Имамалиева, д.ф.н., проф.
Бакинский славянский университет
(г. Баку, Азербайджан)

«КИТАБИ-ДЕДЕ ГОРКУД» В НАУЧНОМ РАКУРСЕ МИРОВОГО ЛИТЕРАТУРОВЕДЕНИЯ

Созданный азербайджанским народом эпос «Китаби-Деде Горгуд» своим гуманизмом, достояние не только азербайджанцев, не только тюркского мира, но и всего человечества. Научный мир познакомился с «Китаби-Деде Горгуд» в 1815 году. Впервые в Дрезденской библиотеке эпос «Китаби-Деде Горгуд» обнаружил Генрих Фридрих фон Диц.

С 1814 года в творчестве Г.Ф.Дица начался период «Китаби-Деде Горгуд» Сравнив свою копию с экземпляром огузнаме «Китаби-Деде Горгуд» найденной им в Дрезденской королевской библиотеке, он выбрал рассказ «Басат убивает Тепегёза», перевел его на немецкий язык и, написав к нему обширное «Введение», напечатал. Тем самым познакомив мир с данным эпосом, ученый сравнил образ Тепегёза с гомеровским Циклопом и поддержал мнение о том, что образ Тепегёзе был создан раньше Полифема.

По мнению Г.Ф.Дица, некоторые мифологические сюжеты в «Китаби-Деде Коркуд» (например, сюжет о Тепегёзе) подготовили почву для создания в Греции аналогичных сюжетов. Образ Тепегёза в «Китаби-Деде Горгуд» является более древним, чем образ Полифема в «Одиссее» Гомера. Г.Ф.Диц, давший подробную информацию об эпосах, в своём исследовании писал: «Тепегёз описывается как громадный человек с одним глазом на лбу, огромным ростом и большой силой. В буквальном смысле имя Тепегёз, т.е. человек с глазом на лбу (Scheitel-Auge), он получил именно из-за своего глаза. Это то самое существо, известное у греков, как Циклоп, которое дает нам больше информации о Циклопе, чем все другие образы, похожие на гомеровского одноглазого великана» [1, с. 18-19].

До настоящего времени известны две рукописи эпоса. Одной из них является Дрезденский, а другой – Ватиканский экземпляр рукописи. «Впервые информацию о Ватиканском экземпляре в 1950 году дал итальянский ученый Этторе Росси. В 1952 году он написал произведение в 364 страницы, в которое вошло факсимиле Ватиканского экземпляра рукописи о Деде Горгуде» [3, с. 69].

Видный немецкий ученый Теодор Нельдеке в 1859 году сделал копии эпосов и намеревался перевести их на немецкий язык и напечатать. Но некоторые проблемы помешали ему выполнить поставленную перед собой

задачу. В 1892 году Теодор Нельдеке отдал собранные материалы В. В. Бартольду, получившему образование в Германии. С того времени В. В. Бартольд начал свои исследования по «Китаби-Деде Горгуд».

«Перевод «Китаби-Деде Горгуд», сделанный В.В. Бартольдом, имеет высокий филологический уровень. Этот перевод встретили хорошо как в бывших советских странах, так и за рубежом» [4, с. 56].

На русском языке «Китаби-Деде Горгуд» был подготовлен к печати В.М.Жирмунским и А.Н.Кононовым, и в 1962 году он увидел свет в издательстве Академии наук СССР. В этой книге эпос был напечатан в переводе В.В.Бартольда. После введения шёл текст эпоса, переведённого на русский язык. После этого текста 10 страниц в книге занимала статья В.В.Бартольда «Турецкий эпос и Кавказ» [5, с. 109-121].

Автором второй статьи «Китаби-Деде Горгуд» и его значение для изучения туркменского общества в эпоху раннего средневековья», напечатанной в книге, был А.Якубовский. В своей статье он пришел к выводу, что эпос «Китаби-Деде Горгуд» был написан в Азербайджане в XV веке.

Третья статья, занявшая место в «Книге моего деда Коркута», была статья В.М.Жирмунского «Огузский героический эпос и «Книга Коркута».

Автор статьи подробно рассказывает об истории нахождения эпосов, приводит мысли и взгляды исследователей об этих эпосах, показывает, что рассказы появились в IX-X веках, но в XV веке были заново переработаны с литературной точки зрения.

«В 1958 году эпос «Китаби-Деде Горгуд» был издан в Цюрихе видным немецким востоковедом Иоганном Гайном на немецком языке. Переводчик написал «Послесловие», занимавшее 16 страниц, где он рассказал о том, что огузы стали известны миру по орхонским записям, имели связи с исламскими странами и др.» [2, с.8].

Эпос о Деде Горгуде в 1973 году был издан в Техасском университете (США) на английском языке. А в 1974 году его опубликовал в Лондоне Джофрей Льюис. В Турции исследования по «Китаби-Деде Горгуд» велись начиная с 1916 года. Самыми весомыми среди них были исследования, сделанные Орханом Шаигом Гекъяем и Мухарремом Эргином.

Как и все величественные памятники, существующие в мире, эпос «Китаби-Деде Горгуд» в течение нескольких десятилетий находится в центре внимания мировых исследователей. Проблемы, связанные с эпосом, его существующими экземплярами, их языком, историческими территориями, на которых происходили события, героями эпоса, дедом Горгудом, ханами, беками, женскими образами и др. задачами, нуждаются в изучении, поэтому такие исследования будут проводиться всегда. Все эти исследования и полученные результаты будут служить развитию горгудоведения.

Список использованных источников

1. Диц Г.Ф. Новообнаруженный огузский циклоп в сравнении с циклопом Гомера. – Баку: Мутарджим, 2015, 80 с.

2. Китаби-Деде Горгуд. – Баку: Язычы, 1988, 266 с.
3. Книга деда Коркута. Ватиканский экземпляр. – Баку: Хан, 2018, 288 с.
4. Книга деда Коркута. Энциклопедический словарь. – Баку: Öndər, 2004, 368 с.
5. Книга моего деда Коркута. – М.-Л.: Издательство Академии наук СССР, 1962, 300 с.

Ye. Ivashentseva, teacher
Chernihiv National University of Technology
(Chernihiv, Ukraine)

IMPROVING THE QUALITY OF KNOWLEDGE THROUGH THE USE OF INTERACTIVE TEACHING METHODS, THE INTRODUCTION OF A COMPETENT APPROACH IN THE PROCESS OF PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE SPECIALISTS

At the present stage of development of a society characterized by changes in all its spheres and social institutions, the issues of quality education in a foreign language are particularly acute. The quality of education comes down to the quality of learning. It is the student's education that is recognized as optimal and proclaimed as the main criterion for the quality of education.

Nowadays, there are many methods and technologies of teaching English - both traditional and modern. The choice of the newest teaching methods is conditioned by the knowledge of innovative technologies. The effectiveness of their application depends on whether they are selected for the tasks that can successfully be solved with their help.

Because students need to master a foreign language as a medium of communication, to be able to use it verbally and in writing, to support conversation, to propose their topic, to express their wishes, to share their views, to exchange views, in lessons of English language, which are taught by cyclical commission teachers both the teacher and the student become full subjects of the education system, and the basis of learning is an equal dialogue between those who teach and those who study.

When learning English, effective interactive learning technologies that help to develop students' communicative competence include working in pairs, threes, interchangeable threes, "carousel", "aquarium", "large circle", "microphone", unfinished sentences, "brainstorming", "Problem analysis", "mosaic", ideas, role playing (role play, imitation), discussion, talk shows and more. The proposed methods and their constituent teachers of the cycle commission are effectively used both in the lessons of mastering and the application of knowledge, skills and skills. In addition, elements of interactive technologies can be applied immediately after the presentation of new material, instead of surveys that are dedicated to the application of knowledge, skills and skills.

Use of the offered interactive technologies in the classroom promotes: effective repetition of the learned vocabulary, replenishment of vocabulary; deep learning of proper articulation skills; developmental attention, memory, thinking; forming skills to work in pairs, groups and more.

In order to improve the quality of students' knowledge, teachers of the Foreign Language Cycle Commission supplement classes, as the main form of teaching, with interactive teaching methods and organization of the pedagogical process. It:

- design technologies that ensure the integration of subject knowledge and skills in different subjects and activities;
- game technologies that form skills to solve creative tasks based on the choice of alternatives;
- technologies of personally oriented, differentiated learning.

Teachers' classes are designed in such a way that students switch from one type of study to another and do not lose interest and desire to learn more.

The discipline "Foreign Language for Professional Purpose" involves, in most cases, mastering written language. The methodology of organization of interactive teaching of written language is guided by the basic principles of teaching English:

- activity - all students are involved in each stage of the language teaching and are responsible for developing their skills. The use of interactive teaching methods in this case involves active interaction between students, mutual assistance and participation in group work, which allows to reduce the number of mistakes when writing text;

- personality development - students have all the conditions for personal development, cognitive activity and creative independence, acquire the most important social skills;

- the integrative relationship between the development of written language and other types of speech: listening, reading, and speaking.

It should be noted that in the interactive teaching of written language there is also an improvement in reading skills: reading a written creative work aloud in a group for its further discussion, reading text about yourself for self and editing. At the same time the ability to perceive, comprehend and understand the interlocutors' speech is improved. The interactive interaction between teachers and students is as follows:

Teacher activity	Activities of students
Uses dialogical methods. Organizes discussions. Encourages to express and reason their own opinion. Teaches you the right questions and answers. Offers written works (work, story, letter). Creates problematic situations, practices the protection of creative works and projects.	Express and reason their own opinion. Make reports, write works, letters. Protect projects, make presentations. Ask students and teachers questions. Answer questions from students or teachers. Can identify their mistakes.

But quality training cannot be done without quality training. The quality of the teacher's work aimed at the quality of the result of students' learning activity consists of the following indicators:

- an appropriate level of proficiency in the subject, on which the teacher needs to constantly work. This is facilitated by various forms of enhancement of scientific erudition, qualification of teachers of the cycle commission.

- appropriate level of methodological training, which is based on taking into account the age characteristics of students, personal-oriented approach to the organization of education and upbringing, possession of modern forms, methods and technologies of teaching. The great potential of such training is given by the participation of the cycle commission teachers in professional seminars and conferences.

- the quality of planning of the educational process, namely the complex planning of classes and the rational use of class time and timing.

- the quality of preparation for classes, improving the material base of foreign language classrooms, which gives opportunities to create the conditions for creativity in the individual and collective activity of students.

- the quality of the training, which involves the use of educational material of different content, types and forms, the use of non-traditional forms and methods of teaching and upbringing (as an example of conducting language events during the decade or week of a foreign language).

- skills of introspection of own pedagogical activity in class. This is facilitated by a form of analysis such as the engagement of the cycle committee instructors and the analysis of the open and open classes of other cycle committee teachers.

- ability to monitor students' educational achievements and corrections in the organization of the educational process.

Therefore, the effectiveness of the learning process depends largely on the ability of the teacher to properly organize the classes and choose one or another form of its conduct. The key to successful activity is the use of innovative technologies, non-traditional forms of classes, as they make the learning process attractive to students, increase their motivation. All students of the group, including the weak ones, take an active part in the class, which allows to improve the quality of knowledge of all students without exception.

Therefore, the use of interactive teaching methods allows you to:

- to increase the interest of students to study the discipline, which is one of the main conditions for the effectiveness of learning;

- to consolidate students' knowledge by involving them in solving various educational and practical problems;

- to develop individual abilities and creative abilities of students.

Effectiveness of teacher preparation for classes, interaction with parents of students prove the following results: students are happy to attend classes, willingly do homework, are interested in learning projects, have sufficient and high level of academic achievement, become participants and winners of various competitions.

References

1. Василиків І. Міжнародні тенденції розвитку системи навчання інформаційних технологій / І. Василиків // Молодь і ринок. – 2012. – № 10. – С. 176–178.

2. Жуковський В. М. (2015) Класифікація технічних засобів нового покоління у процесі викладання англійської мови у ВНЗ [Електронний ресурс] / В. М. Жуковський, К. В. Сімак. – Режим доступу : <http://naub.oa.edu.ua>.

3. Лубіна Є. (2009) Мобільне навчання у дидактиці вищої школи / Єва Лубіна // Вісник Львівського університету. Серія: Педагогіка. - Вип. 25. - Ч. 2. - С.61-66.

К. И. Касумова, к.ф.н., доцент
Бакинский славянский университет
(г. Баку, Азербайджан)

ПЕРЕВОД ПРИ ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННОМУ

Последние десятилетия, ориентированные на межкультурный диалог, сформировали качественно новые цели обучения иностранным языкам.

Цель преподавателя при обучении иностранному языку – обеспечить правильное понимание и продуцирование студентами иноязычного высказывания, точность воспроизведения, прочность запоминания. Для достижения этой цели необходимо разобраться в вопросах общей теории обучения, психологии познания, психологии взаимоотношения речи и мышления, а также в общепсихолингвистических проблемах.

Соответственно резко возрастает интерес к проблемам этнопсихолингвистического уровня, рассматривающим язык как отображение социокультурной реальности [3, с. 44], что соответственно делает необходимым изучение целостной картины мира, присутствующей в культурной традиции как своего, так и изучаемого народа, и логически подводит к исследованию ментальности, восходящей к бессознательным глубинам психики [1, с. 245].

Постоянная потребность в общении между людьми, стремительно увеличивающееся количество новых понятий и представлений в сознании человека, вызванных все более возрастающими темпами социально-экономической жизни и научно-технического прогресса, приводят к появлению в языке новых слов, устойчивых комбинаций, различных категорий и значений, которые нашли свое отражение в современных методах обучения иностранным языкам.

Перевод предполагает грамотное сочетание всех видов речевой деятельности в процессе обучения, а также согласование двух языковых систем.

Представляется, что виды и формы работы по переводу в вузе определяются, прежде всего, теми функциями, какие он должен выполнять в связи с решением основной задачи – овладение студентами умением читать, понимать и воспроизводить тексты на русском языке.

Работа по переводу представляет собой специфический вид языковой деятельности, основанный на многократных действиях обучаемых по выработке навыков двуязычного (и более) речевого поведения.

Использование перевода в качестве упражнения должно строиться с учетом двух учебных ситуаций. В первой ситуации упражнения на перевод выполняются студентами, владеющими как языком оригинала, так и принимающим языком. Во второй ситуации упражнения выполняются при слабом владении студентами одним из языков, используемых в процессе перевода. Соответственно, положение, описанное в обеих ситуациях, влияет на отбор материала, предлагаемого студентам для перевода. И это находит своё отражение при построении системы упражнений и заданий на перевод.

Для выполнения упражнений необходимо проводить систематическую работу над каждым видом речевой деятельности.

В своей практике преподавания, мы, отбирая материал для заданий и упражнений, старались соблюдать следующие условия:

а) весь материал подэтапа разработанной нами системы упражнений должен находиться во взаимосвязи с материалом других подэтапов;

б) чем выше этап обучения, тем более сложными должны быть действия с ним обучающихся. Этим будет достигаться избирательное усвоение знаний и их творческая переработка. Для достижения этого студентам следует выполнить ряд аналитических упражнений, например, таких, как:

1. Анализ предложенного для перевода материала с точки зрения его лексико-грамматического направления.

2. Анализ структуры текста, определение его составляющих.

3. Определение логической связи между частями текста и установление способов реализации этой связи. От выполнения аналитических упражнений по каждому разделу учебной программы можно переходить к упражнениям конструктивным.

Конструктивные упражнения по переводу – это основной вид упражнений, так как в процессе перевода студент должен сконструировать свой текст адекватно тексту, предложенному для перевода.

Значимые элементы текста должны в переводе воспроизводиться наиболее точно и однозначно. Элементы текста, имеющие второстепенное дополнительное значение, могут быть или исключены при переводе, или переведены в максимально сокращенном виде. Соотношение основной части предложенного для перевода текста и частей, несущих дополнительную информацию, определяет характер учебных материалов, включаемых в систему упражнений. При этом следует помнить, что возможны различные варианты перевода одних и тех же отрезков текстов различными студентами.

Перед студентами не следует ставить задачу единственно правильного перевода. Целесообразнее после выполнения упражнения по переводу, с целью развития речи, сопоставить все варианты перевода, дать им критическую оценку и объяснить, почему некоторые из вариантов неприемлемы.

Те части текста, предложенного в качестве дидактического материала, которые содержат основную информацию, могут при переводе подвергнуться компрессии, позволяющей выделить главную и опустить менее важную часть [2]. Это позволит сделать вывод о содержании всего текста. Именно способность переводчика к формированию правильных выводов из отдельных речевых высказываний, в их полном смысле на основе фоновых знаний и составляет коммуникативную компетенцию, для развития которой проводятся упражнения по переводу. Студент должен решить, сможет ли он так перевести предложенный ему текст, чтобы читатель смог сделать правильные выводы о глобальном смысле текста, учитывая различия в фоновых знаниях носителя языка оригинала и носителя принимаемого языка.

Особое место среди упражнений, ставящих целью обогащение лексического запаса, должны занимать упражнения, направленные на преодоление трудностей, связанных с передачей при переводе некоторых свободных и устойчивых словосочетаний. Эти упражнения должны, прежде всего, быть направлены на поиски основных способов передачи значений фразеологических единиц, калек, пословиц и поговорок. При этом следует учитывать ограничения, накладываемые на подбор эквивалентов комплексным характером семантики фразеологизмов.

Грамматические проблемы перевода в большинстве случаев связаны со сходством и различием грамматических систем языка-оригинала и принимающего языка. В качестве примера можно отметить следующие:

а) для перевода на азербайджанский язык с русского - категория рода и согласование по роду, категория вида глагола;

б) при переводе с азербайджанского на русский язык трудность вызывает передача залоговых значений глагола, агглютинирующий характер слова и формообразования, определенная закреплённость последовательности членов предложения, которая отсутствует в русском языке.

При переводе текстов из художественной литературы относительно большие по объёму отрывки даются для перевода в качестве домашнего задания. Преподаватель должен напомнить студентам о необходимости сохранения национального колорита, о соблюдении индивидуально-авторского своеобразия подлинника в переводе, о переводческих трансформациях, не ущемляя при этом его идейное содержание и эстетическое воздействие.

Список использованных источников

1. Гуревич П.С. Ментальность как тип культуры // Культурология. Социологический энциклопедический словарь. М., 1996, 481 с.
2. Костомаров В.Г. Лингвострановедение в обучении иностранным языкам. М.: Русский язык, 1989, 194 с.
3. Леонтьев А.А. Язык не должен быть «чужим» // Этнопсихолингвистические аспекты преподавания иностранных языков. М., 1996, с. 48-76.

Т. В. Крижановська, д.м.н., професор
КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти» ДОР»
(м. Дніпро, Україна)

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ (ПРОБЛЕМИ ВИЩОЇ ШКОЛИ)

У статті 24 Конвенції ООН про права інвалідів йдеться про обов'язок держави реалізувати інклюзивну модель освіти, тобто забезпечити кожній дитині право навчатися. Держави-учасники виступають за забезпечення інклюзивної освіти на всіх рівнях і навчання протягом усього життя людини. Цей обов'язок взяла на себе й Україна. Зміни до законодавства України в галузі освіти та

розроблені для їх реалізації галузеві нормативно-правові акти, інструктивно-методичні листи забезпечили правові засади впровадження інклюзивного навчання, якими визначено пріоритетні напрями в освіті дітей з особливими освітніми потребами (ООП), в тому числі у вищих навчальних закладах (ВНЗ). Інклюзивна освіта розвивається на основі традиційної та спеціальної систем освіти, об'єднуючи їх для потреб осіб з ООП та інвалідністю.

Ціллю роботи є визначення сучасного стану інклюзивної освіти в системі вищої освіти в Україні, аналіз розвитку факторів інклюзії та ступеню її впровадження.

Зарубіжний досвід і практика останніх років багатьох країн переконливо свідчать про ефективність спільного навчання дітей з інвалідністю, дітей з обмеженими освітніми проблемами (ООП) та здорових дітей. В Україні ситуація з інклюзивною освітою знаходиться в зародковому стані, показник інклюзії становить лише 7% (для порівняння: в Литві - 90%, Польщі - 42%, Словаччини - 42%, Угорщині - 57%, Італії - 99%, Норвегії - 90%, Франції - 25%). Як показують статистичні дані в даний час у вищій освіті навчаються близько 4% студентів з числа осіб з ООП та інвалідністю [1]. Це означає, що більшість молодих людей з психофізичними відхиленнями не охоплені вищою освітою, і для їх залучення потрібно створювати спеціальні умови. В Україні доступ до вищої освіти мають, в основному діти з сенсорними і руховими порушеннями.

Інклюзивна освіта в законі «Про освіту в Україні» визначена як «забезпечення рівного доступу до освіти для всіх учнів з урахуванням різноманітності особливих освітніх потреб та індивідуальних можливостей». У законі визначено, що для організації інклюзивної освіти в ВНЗ необхідно створити спеціальні умови, під якими розуміються «використання спеціальних освітніх програм і методів навчання і виховання, спеціальних підручників, навчальних посібників і дидактичних матеріалів, спеціальних технічних засобів навчання колективного та індивідуального користування, надання послуг асистента (помічника), який надає учням необхідну технічну допомогу, проведення групових та індивідуальних корекційних занять, забезпечення доступу в будівлі закладу, які здійснюють освітню діяльність, та інші умови, без яких неможливе або утруднене освоєння освітніх програм учнями з ООП».

Варто відзначити, що в вищих навчальних закладах велика диференціація напрямків підготовки, умов, наукової і матеріальної бази, що створює перешкоди розвитку інклюзивної освіти. Інклюзивна освіта в системі вищої освіти - процес спільного навчання, розвитку та виховання осіб з ООП без обмежень. Вона має на увазі зміну освітніх умов в установах і орієнтованість під потреби кожного студента. Як приклад такої роботи можливо навести досвід роботи Національної металургійної академії (НМетАУ, м.Дніпро), де на факультеті економіки впроваджується з 2002р соціальний проект по організації навчання у ВНЗ студентів з сенсорними порушеннями (сліпі, слабозорі, глухі, слабочуючі). Досвід роботи цього закладу свідчить, що студенти з ООП можуть освоювати навчальну програму ВНЗ у встановлені терміни і в необхідному обсязі, але їм потрібен кваліфікований психолого-педагогічний

супровід. Він складається з адаптованої навчальної програми та індивідуальних навчальних планів з урахуванням особливостей і можливостей дітей, консультацій кваліфікованих педагогів-дефектологів, які допомагають вчителям; інноваційних методів навчання, сучасних технічних пристроїв. Керується робота Центром супроводу освіти ВУЗу.

Для навчання студентів з особливими освітніми потребами використовується відповідне технічне оснащення. В сучасних умовах в НМетАУ освітній процес проводиться з використанням візуальних, аудіо та інформаційно-комунікативних технічних засобів, з яких найчастіше використовуються діапроектори, фотокамери, магнітофони, програвачі, музичні центри, відеомагнітофони, телевізори, відеокамери, мультимедійні проектори та комп'ютери з різним прикладним програмним забезпеченням. Технічні засоби освіти є джерелом інформації, підвищують ступінь наочності, найбільш повно відповідають навчальним запитам учнів, роблять доступним матеріал для всіх категорій студентів. Для роботи з методичної та навчальною літературою-доступна мережа електронних ресурсів, створена електронна бібліотека, робота на комп'ютері з навчальними книгами дозволяє сприймати і обробляти матеріал, вивчати великий обсяг необхідної інформації. Одночасно з використанням даних технічних засобів ВНЗ впроваджують і спеціальні прилади для створення умов з навчання осіб з різними видами фізичних відхилень.

Це є важливими умовами успішного отримання освіти особами з ООП і інвалідністю. Деякі особи потребують можливості навчатися за рахунок збільшення термінів навчання і зниження навчального навантаження. Такі форми навчання, як дистанційна освіта, екстернат, відповідають цим вимогам і є ефективними для студентів-інвалідів. Вони включають можливість навчання за індивідуально-адаптованими програмами, збільшеними строками отримання освіти, не передбачають єдиного навчального графіка і не вимагають створення фізичних умов для переміщення студентів.

Досвід в навчанні дітей з особливими освітніми проблемами у вищих навчальних закладах дозволив виявити декілька проблем [1,2], найважливіші з яких наступні: неготовність педагогів до нового виду професійної діяльності; необхідність значної і тривалої організаційно-методичної роботи з цими дітьми; розробка адаптованої навчальної програми та навчального плану, що включають індивідуальні терміни і обсяг освоєння навчальних дисциплін; кваліфікована команда супроводу дитини; спеціальне технічне забезпечення організації навчального процесу (мультимедійних пристроїв, слухових апаратів, підручники та комп'ютери з мовою Брайля та ін.); формування єдиної системи та освітньої політики, створення єдиних освітніх стандартів і механізмів інклюзії, достатнє фінансування та ін.

Серед проблем інклюзивної освіти в ВУЗах є подальше використання знань по професії, отримання роботи людиною з ООП адекватної придбаній їй кваліфікації – головний критерій ефективності впровадження інклюзивних технологій в процес професійної підготовки. Однак за даними офіційної статистики РФ з 6087 прийнятих в 2016-2017 навчальному році абітурієнтів з

ООП було випущено 3139 фахівців [1], тобто приблизно половина студентів з інвалідністю з тих чи інших причин не отримала диплом про вищу освіту. У той же час частка зайнятості інвалідів на ринку праці коливається від 15,4 до 17% від усього працездатного населення [1].

Досвід роботи ВНЗ НМетАУ дозволив зробити декілька узагальнень: глухі та слабочуючі, сліпі і слабозорі здатні навчатися у ВНЗ на загальних підставах при впровадженні інтеграційних і інклюзивних моделей навчання, правильному супроводі навчання (створення в ВНЗ Центрів супроводу освіти). Працевлаштування цих дітей потребує великих змін в державі з цих питань. Сліпі не знаходять на ринку праці місця адекватного отриманій кваліфікації, працевлаштовуються в українське товариство суспільства сліпих (УТОС), чим нівелюється зміст інклюзивної освіти [2]. Працевлаштування по спеціальності других категорій дітей з ООП виглядає краще, але зайнятість їх на ринку праці теж не велика: На сьогодні 40 % економістів, які випускаються вищою школою приходять відразу на біржу праці [3].

Процес впровадження інклюзії в систему вищої освіти супроводжується комплексом проблем наукового і практичного характеру. Їх також можна розділити на неспецифічні і на специфічні проблеми, що охоплюють освітню практику у вищій школі. [1]. До першої групи належать проблеми архітектурної доступності освітніх установ, толерантного ставлення до людей з обмеженими фізичними можливостями, непідготовленість професійного співтовариства до навчання осіб, які мають інвалідність. Перераховані проблеми, так чи інакше, проявляють себе в системі вищої освіти. Однак до них додаються завдання вузівської специфіки, такі як розробка нормативно-правової бази, освітніх стандартів і програм, які адаптують зміст професійної освіти, забезпечення процесу оволодіння професійними навичками та компетенціями, працевлаштування студентів. Більшість названих проблем знаходиться на стадії теоретичного осмислення і пошуку шляхів їх практичного вирішення [1].

Перераховані проблеми освіти дітей з ООП у вищій школі потребують подальшого вивчення і впровадження

Список використаних джерел

1. Палхаева Е.Н., Жукова Н.Е. Проблемы инклюзии в высшем образовании: обзор современных гуманитарных исследований// Современные проблемы науки и образования. – 2017. – № 5 [Электронный ресурс].- Режим доступа: <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=26954>.
2. Рыков С.А., Крыжановская Г.В., Гришина О.Н. Формирование социальных компетенций детей со слепотой и слабовидением в Украине //Матеріали наук.-практ. конф. дитячих офтальмологів України з міжнар.участю. «Мед. та соц. проблеми профілактики дитячої сліпоти в рамках програми ВООЗ «зір 2020», Крим, Севастополь, 4-5 жовтня 2012, С.147-152.
3. Электронный ресурс.- Режим доступа : <http://www.hitjob.com.ua/news/1672>.

Ю. О. Кузьмінська, аспірант

*Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
(м. Луцьк, Україна)*

РОЛЬ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ САМОЕФЕКТИВНОСТІ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Вивчення проблеми самоефективності в умовах інформаційного суспільства актуальне і сучасне, оскільки сьогодні, як ніколи, суспільству потрібні високоєфективні люди, здатні правильно оцінювати результати своєї діяльності (в тому числі професійної), власні можливості та перспективи.

Суб'єктивне ставлення до виконання завдань реалізується в спрямованості людини до акумулювання внутрішніх резервів, потенціалу її розвитку, можливостями вибору засобів та способів дій, побудови певної стратегії діяльності, поведінки, життя в цілому. Все це визначається самоефективністю особистості [2].

Роль дослідницької само ефективності тісно пов'язана з важливими прикладними завданнями, що стоять перед педагогікою та психологією в умовах інформаційного суспільства: розробка та впровадження в практику програм психологічної допомоги у саморозвитку, адаптації до важких умов праці вчителя, успішної самореалізації суб'єкта в житті; супровід освітнього процесу, в якому відбувається професійне становлення фахівця, в тому числі майбутнього вчителя іноземної мови.

З огляду на те, що в професії викладача його особистість має особливе значення можна вважати, що самоефективність є професійно значущою як для вже сформованого фахівця, так і для студента як майбутнього професіонала.

Автором поняття і концепції самоефективності людини є відомий американський психолог Альберт Бандура - один з провідних представників соціально-когнітивного напрямку сучасної світової психології. Його теорія особистості називається соціально-когнітивною, оскільки вона надає особливе значення соціальним причинам поведінки і підкреслює важливість розумових процесів у всіх аспектах психічної діяльності людини [1, 3].

У теорії Альберта Бандури особа з'являється не лише як об'єкт (продукт соціального середовища), але і з точки зору її суб'єктивності (підкреслюючи роль особисто –когнітивних та мотиваційних чинників) і суб'єктності (акцент ставиться на активності людини в побудові своєї діяльності та поведінки, в самостійному виборі стратегії взаємодії з оточенням) [1].

Модель дослідницької самоефективності відображає зв'язок особистої самоефективності студента-філолога з його професійними цілями, структуру та етапи, а також педагогічні умови його розвитку, упевненість в своїй здатності продуктивно застосовувати знання, уміння та навички в майбутній професійній діяльності, передбачає умови підвищення рівня його розвитку в продовж усього життя.

Розвиток особистої та дослідницької самоефективності майбутніх вчителів іноземної мови - одне з актуальних завдань вузів, що готують професіоналів даного профілю, що вимагає створення спеціальних педагогічних та психологічних умов, що сприятимуть цьому процесу. Але слід констатувати, що проблема розвитку особистої та дослідницької самоефективності студентів в умовах динамічно змінного інформаційного суспільства до цих пір не була предметом спеціального прикладного дослідження, хоча відіграє одну із ключових ролей у формуванні професійної компетентності майбутніх вчителів іноземної мови.

Список використаних джерел

1. Бандура А. Теорія соціального навчання / Альберт Бандура. - СПб. : Евразия, 2000. – 320 с.
2. Гайдар К.М. Социально-психологические аспекты образовательной среды современного вуза : психологические риски и возможности их решения / К.М. Гайдар // Философские и психолого-педагогические проблемы развития образовательной среды в современных условиях. Международная научно-практическая конференция. 24-25 апреля 2008 г. - Воронеж : ИПЦ ВГУ, 2008. - С. 30-36.
3. Холл К.С. Теорії особистості / Кэ́лвин С. Холл, Гарднер Линдсей. -М. : ЭКСМО-Пресс, 1999. - С. 493-503.

І.О. Кулик, к.пед.н., доцент

*Національний університет “Чернігівський колегіум” імені Т. Г. Шевченка
(м. Чернігів, Україна)*

МУЗЕЙНО-ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ ЯК ФАКТОР ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ІСТОРІЇ ТА СУСПІЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН ДО ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Проблема професійної підготовки вчителів історії та суспільних дисциплін у контексті інформаційного суспільства останнім часом набуває все більшої актуальності. Пріоритети сучасної освіти полягають у наданні молодому поколінню комплексних знань про реалії та проблеми сьогодення, вихованні духовно-моральних цінностей, а також у формуванні практичних умінь та навичок. Специфіка професійної діяльності вчителя історії та суспільних дисциплін потребує залучення інноваційних ресурсів у процесі його фахової підготовки. Ми впевнені, що успіх у вирішенні сучасних проблем значною мірою залежить від ефективної підготовки майбутніх педагогів. В основі професійної підготовки майбутніх вчителів мають знаходитись інноваційні технології навчання. В країнах Європи та США музейна педагогіка активно використовується в педагогічному процесі. В Україні ця галузь педагогіки є порівняно новою та недостатньо вивченою. Проблемою є те, що під час підготовки майбутніх вчителів історії та суспільних дисциплін, не завжди читаються спецкурси з “Основ музейної педагогіки”, тобто, переважна більшість майбутніх фахівців не отримують необхідних знань з методики використання матеріалів музеїв для професійної діяльності.

Актуальність обраної теми зумовлена сучасними тенденціями щодо впровадження музейно-педагогічного підходу в освітній діяльності, виробленню нової методології викладання, побудованої на основі суб'єкт-суб'єктної взаємодії вихователя та вихованців, відходу від авторитарних принципів та підвищенню мотивації до навчальної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з теми. До питань, пов'язаних з вирішенням завдань професійної підготовки майбутніх вчителів, зверталися багато науковців. Зокрема, теоретичні основи інноваційної діяльності в освітній сфері досліджували О. Арламов, Л. Ващенко, С. Гончаренко, О. Дубасенюк, М. Євтух, В. Лапін, І. Підласий, М. Поташник, А. Хуторський, Т. Яровенко та ін. Суттєві ознаки інновацій розкрили І. Дичківська, Л. Буркова, В. Сластьонін, В. Химинець та ін. Методичні засади реалізації форм, методів і прийомів музейної педагогіки обґрунтовано у наукових розвідках Л. Гайди, О. Караманова, Ф. Левітаса, Б. Райкова, О. Салати, Б. Столярова, М. Юхневич та ін. Водночас варто зазначити, що, незважаючи на підвищений інтерес науковців до проблематики, у сучасних педагогічних працях недостатня увага приділяється питанням формування готовності студентів педагогічних вищих навчальних закладів до інноваційної діяльності в умовах музейного простору.

Мета статті полягає в обґрунтуванні значення музейно-педагогічної технології щодо підготовки майбутніх вчителів історії та суспільних дисциплін до педагогічної діяльності.

Основний виклад. У сучасних умовах реформування вітчизняної системи освіти постає питання щодо інноваційних підходів до змісту й організації педагогічної діяльності. Важливе місце серед них посідає музейно-педагогічний підхід, що вирішує проблеми розвитку особистості в музейному просторі. Музей – це культурно-освітній заклад, який ставить перед собою актуальні просвітницькі, науково-освітні, дослідницькі та виховні завдання. Ми впевнені, що сучасний музей має виняткові можливості впливу на розвиток і формування особистості. В музеї інформація стає дієвим засобом занурення до історичної реальності, відповідного культурного контексту. Актуальним є використання потенціалу музейного середовища для формування у студентів критичного мислення й розвитку творчого потенціалу.

У словнику поняття “технологія” трактується як “сукупність знань, відомостей про послідовність окремих виробничих операцій у процесі виробництва чого-небудь” [1, с. 1448]. Технологія походить від грецьких слів: “*techne*” – мистецтво, майстерність і “*logos*” – слово, вчення [4, с. 891]. Отже, в буквальному перекладі технологія означає вчення про майстерність.

М. В. Кларін розглядає технологію як оптимальне конструювання педагогічного процесу, що гарантує досягнення поставленої мети [3, с. 24]. Г. Селевко трактував поняття педагогічна технологія як синтез досягнень педагогічної науки і практики, поєднання традиційних елементів минулого досвіду і сучасних тенденцій [5, с. 17–18]. М. Гадецький, Т. Хлебнікова обґрунтували структурні компоненти педагогічних технологій: концептуальна основа, змістовна частина навчання (цілі, зміст навчального матеріалу),

процесуальна частина (організація, методи і форми діяльності вчителя та учнів, діагностика навчального процесу, діяльність з управління процесом засвоєння навчального матеріалу) [2, с. 80].

Узагальнюючи наукові розвідки, можна зробити висновок, що музейно-педагогічна технологія навчання – це комплекс взаємопов'язаних та взаємозумовлених блоків: концептуального, цільового, мотиваційного, процесуального, емоційно-вольового, контрольного-регулюючого, результативного, що відображають шлях освоєння навчально-виховного матеріалу в умовах музейного простору, виходячи з конкретних психолого-педагогічних умов.

Музейний простір дослідники визначають як спеціально створене середовище побутування музейних предметів (безпосередньо музейне приміщення, експозиції, фонди) та навколomuзейний простір, де створені необхідні умови для максимального впливу музейних предметів на відвідувача [6, с. 8–9]. Науковці розглядають музейний простір як середовище, що пристосоване для вирішення навчально-виховних завдань. Він надає можливість через контактування з автентичними речовими доказами перетворити психолого-педагогічний процес засвоєння знань у цілісне й інтегроване явище. Здатність автентичних матеріальних об'єктів (музейних предметів) бути свідченнями (доказами, аргументами) визначає особливість музейно-педагогічної діяльності. Завдання педагога – організувати педагогічну взаємодію в такий спосіб, щоб створити оптимальні можливості для розвитку та саморозвитку особистості, передачі їй суспільно-історичного досвіду людства і національної культури.

До проблемного кола музейної педагогіки входять: особливості здійснення педагогічного процесу в музеї (принципи, закономірності, форми і методи; специфіка взаємодії з різними категоріями відвідувачів; врахування педагогічних аспектів у розробці експозицій; моделювання нових напрямів і способів залучення особистості до історико-культурної спадщини тощо. Як відомо, ефективність педагогічного процесу закономірно залежить від умов, у яких він проходить. На нашу думку, музейне середовище сприяє інтегрованому викладу навчального матеріалу, мотивує до критичного вивчення історичного матеріалу, забезпечує активні способи взаємодії вчителя та учнів, наочність та доступність засвоєння інформації.

З огляду на це постало завдання певною мірою оновити зміст педагогічної діяльності зі студентами і приділити увагу проблемі формування змісту освіти. Ми підготували та почали впроваджувати в педагогічний процес Національного університету “Чернігівський колегіум” імені Т.Г.Шевченка навчальну програму “Основи музейної педагогіки” на засадах трансдисциплінарного підходу. Педагогічний процес відбувається за дотримання принципів науковості, цілеспрямованості, комплексності, системності, трансдисциплінарності.

Студенти на лекціях оволодівають системою знань щодо процесу виникнення, становлення і розвитку музейної педагогіки; з'ясовують теоретичні аспекти і психолого-педагогічні особливості педагогічної взаємодії

в музейно-освітньому просторі. Від студентів вимагається не тільки відтворити почуту інформацію, а вміти виділити головну думку, суттєві ознаки, з'ясувати суть явищ, проаналізувати інформацію, зробити узагальнення й висновки.

Під час практичних занять студенти опановують методику реалізації музейного потенціалу у педагогічному процесі з різновіковою аудиторією. Тематика практичних занять дозволяє студентам удосконалити, розширити, закріпити здобуті теоретичні знання щодо використання музейного простору в педагогічній діяльності. До практичного заняття студенти отримують завдання, виконання якого передбачає інтеграцію теоретичних знань та творчого досвіду. Під час практичних занять студенти працюють індивідуально, а також в парах або у маленьких групах. Студенти вчать моделювати уроки історії в музейному просторі, відпрацьовують уміння добирати відповідний методичний матеріал. Особлива увага акцентується на необхідності раціонального й доцільного використання музейних предметів як засобів педагогічного впливу. Одним із методів, який використовується викладачем під час проведення практичних занять, є робота над проектами. У рамках проектної діяльності передбачається обґрунтування й планування музейних уроків і виховних заходів у музейному середовищі.

Як правило, групова або парна робота над проектом передбачає наступні етапи: критичне опрацювання шкільної навчальної програми з історії для вибору теми музейного уроку (тема має відповідати навчальній програмі з предмету); обґрунтування теми й мети уроку з урахуванням шкільних навчальних програм, профілю музею й освітніх можливостей музейного середовища; вивчення психолого-педагогічної, історичної, методичної літератури; з'ясування педагогічних аспектів музейної експозиції (визначити об'єкти демонстрації, обрати місця для зупинок, скласти маршрут, визначити відповідні дидактичні методи та прийоми, адже музейний простір вимагає спеціальної методики проведення занять); з'ясування особливостей та властивостей пам'ятки історії; систематичне обговорення проблем, обмін думками, аналіз педагогічного досвіду; обґрунтування навчальних інтеракцій з музейними предметами; написання конспекту музейного уроку; створення презентації; проведення навчального заняття (фрагменту) в музейно-освітньому просторі; обговорення, узагальнення, висновки.

Практичні заняття проводились у музеях різного профілю м.Чернігова. Перебуваючи у просторі музею і працюючи над виконанням поставлених завдань, студенти набувають навичок конструювання педагогічної діяльності. Наприклад, студенти 40 групи Гребеник Тетяна та Безпала Крістіна (Навчально-науковий інститут історії та соціогуманітарних дисциплін імені О.М.Лазаревського) підготували й змодельовали музейний урок на тему "Виникнення українського козацтва та перших січей" (8 клас) в музейному просторі Чернігівського обласного історичного музею ім. В.В.Тарновського. Студенти активно використовували метод "занурення" в історичну епоху. Наявні музейні предмети (фрагмент "Чайки", одяг козаків, обладунки, символи влади тощо) надали змогу візуально відчувати історичну епоху, забезпечили символічний доступ у простір іншої культури для розуміння життя та побуту козаків.

Підсумовуючи вище сказане, можемо зробити висновки, що використання музейно-педагогічного підходу сприяє формуванню критичного мислення, мотивує студентів до пізнавальної діяльності, а музейне середовище, при створенні певних педагогічних умов, може стати важливим фактором реалізації нової освітньої парадигми.

Список використаних джерел

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. редактор В.Т.Бусел. – К., Ірпінь: ВТФ Перун, 2007. – 1736 с.
2. Гадецький М.В., Хлебнікова Т.М. Організація навчального процесу в сучасній школі / М.В.Гадецький, Т.М.Хлебнікова. – Харків: Ранок, 2004. – С. 43 – 56, 64 –67.
3. Кларин М. В. Педагогическая технология в учебном процессе. Анализ зарубежного опыта / Кларин М. В. – М.: Знание, 1989. – 75 с.
4. Пустовіт Л.О., Скопненко О.І., Сюта Г.М., Цимбалюк Т.В. Словник іншомовних слів / Л.О.Пустовіт, О.І.Скопненко, Г.М.Сюта, Т.М.Цимбалюк. – К.: УНВЦ Рідна мова, 2000. – 1014 с.
5. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии. Учебн. пособие / Г.К.Селевко. – М.: Народное образование, 1998. – 256 с.
6. Снагощенко В.В. Професійна підготовка майбутнього вчителя історії засобами музейної педагогіки: автореф. дис... канд. пед. наук / В. В. Снагощенко. – Київ: Б. в., 2010. – 20 с.

В. М. Кухаренко, к.т.н., доцент,

*Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»,
(Харків, Україна)*

ДИСТАНЦІЙНЕ ТА ЗМІШАНЕ НАВЧАННЯ У ДУАЛЬНІЙ ОСВІТІ

Вступ. Дуальне навчання - це форма здобуття освіти, заснована на тісній взаємодії підприємств (організацій, установ), що володіють ресурсами, необхідними для здійснення навчання, проведення навчальної, виробничої практики, здійснення інших видів освітньої діяльності та навчальних закладів на основі соціального партнерства між виробництвом та освітою, де обидві сторони виступають рівноправними партнерами, які спільно розробляють і координують освітній процес, здійснюють контроль за його результатами [1].

Постановка проблеми

Дуальне навчання – це нова форма навчання, в якій навчальний процес відбувається в університеті та підприємстві, а студенти працюють на робочих місцях за фахом. За результати навчання, які є головними, відповідають університет, студент та підприємство.

Ініціатором впровадження дуального навчання виступає, як правило, університет, на який лягає більша частина роботи. Він, у відповідності до освітніх стандартів, визначає фахові компетентності студентів, які узгоджує та корегує до потреб підприємства. Після цього треба переглянути навчальну програму та зміст навчальних дисциплін.

Крім того, університету потрібно переглянути методи навчання, які використовуються, та вибрати найбільш ефективні, організувати навчальний процес. Університет повинен використовувати активні методи навчання з використанням дистанційного та змішаного навчання, що допомагає студенту гнучко планувати свою навчальну та виробничу діяльність.

У подальшому, треба постійно переглядати результати навчання та вносити корективи у навчальний план, дисципліни, визначати варіанти залучення провідних фахівців підприємства до проведення навчального процесу.

Підприємство є замовником, воно визначає компетентності фахівця, які має сформувати університет, відслідковує процес підготовки, вносить свої пропозиції, допомагає у досягненні визначеної мети. Це може бути використання обладнання для навчальних цілей, навчання на робочому місці, що на даному етапі вважається дуже актуальним. Співробітники підприємства можуть залучатися до проведення навчального процесу. Підприємство сумісно з університетом проводить вхідне тестування студентів, проводить співбесіду з студентами та обирає кандидатів на інженерні посади. З такими студентами підписується контракт, в якому формулюються вимоги до навчання студента. Після завершення навчання та захисту дипломної роботи за вимогою підприємства може бути проведено підсумкове тестування.

У дуальному навчанні студент має бути активним, вміти планувати свій час, формувати фахові компетенції у відповідності до вимог стандарту та замовлення підприємства.

Підґрунтя для організації дуального навчання є рівень розвитку освітніх та інформаційних технологій. Мотивований викладач може створити якісний дистанційний курс з використанням сучасних методів розробки та інформаційних технологій (інтерактивних презентацій та відео, виконання завдань в мережі тощо) та провести дистанційний навчальний процес. У навчальному процесі можуть гнучко поєднуватись дистанційні та очні форми навчання (змішане навчання).

Дуальне навчання оптимально розгортати на базі якісних дистанційних курсів з використанням змішаного та дистанційного навчання. Міжнародна практика вже довела, що орієнтовані на результат дистанційні курси забезпечують високу якість навчання та популярні серед студентів. Змішане навчання набуло ще більш широкого поширення ніж дистанційне навчання та вважається технологією навчання майбутнього. Але слід враховувати - ці нові технології вимагають високого рівня педагогічної підготовки та вимагають серйозного перегляду системи підвищення кваліфікації викладачів. Проблемна лабораторія дистанційного навчання (ПЛДН) тривалий час збирає та аналізує кращий світовий досвід впровадження дистанційного навчання та адаптує його до потреб української освіти.

ПЛДН НТУ «ХП» пропонує викладачам навчальних закладів та тренерам корпорацій такі відкриті дистанційні курси [2]: «Основи дистанційного навчання» (ОДН), «Дистанційне навчання для керівників» (ДНК), «Технологія розробки дистанційного курсу» (ТРДК), «Практикум тьютора» (ПТ), «Змішане навчання» (ЗН), «Експертиза дистанційного курсу» (ЕДК), «Куратор змісту» (КЗ).

Мета дослідження. Дистанційне навчання, що базується на таксономії Блума дозволяє вимірювати результати навчання, а поява у середовищі Moodle інструментів роботи з компетентностями та навчальними планами створюють умови для вимірювання компетентності студентів в результаті навчання, що дозволяє створити технологію дуального навчання.

Інструментом дослідження виступають відкриті дистанційні курси ПЛДН, у яких брали участь викладачі університетів, інститутів післядипломної педагогічної освіти та вчителі шкіл України.

Відкриті курси характеризуються високою взаємодією учасників навчального процесу і сприяє цьому використання форумів «Знайомство» та «Є питання».

Максимально пересічним слухачем протягом місяця проглядається 100-140 сторінок (25-35 сторінок на тиждень). після закінчення курсу слухачі ще протягом кількох місяців працюють з матеріалами дистанційного курсу. Слухачам курсу подобається різноманітність подання інформації у курсах, чітке визначення мети на кожному тижні – складові універсального навчального дизайну.

Найбільш складним для викладача є визначення показників компетентностей, навчальних завдань з відповідним рівнем мети за таксономією Блума, від яких залежить результат навчання.

Відкриті дистанційні курси ПЛДН базуються на сучасних технологіях проектування навчальних курсів та формують ці навички у своїх слухачів. Загальний алгоритм створення та адаптації програм курсу, який використовується у всіх дистанційних курсах, має такий вигляд:

1. Отримати від керівника освітньої програми результати навчання з стандарту спеціальності для конкретної дисципліни.
2. Виписати професійні компетентності з стандарту, що відповідають результатам навчання.
3. Переглянути компетентності та визначити ті, що можуть бути досягнуті у даній дисципліні.
4. Узгодити обрані компетентності з керівником освітньої програми.
5. До кожної компетентності визначити показники, які демонструють наявність компетентності у студента. Кількість показників у компетентності може бути різною.
6. Визначити навчальну діяльність, яка демонструє показник.
7. Сформулювати мету завдання для цієї діяльності.
8. Після аналізу всіх показників скласти список цілей та орієнтовних завдань.
9. Проаналізувати цілі за таксономією Блума та сформулювати порядок досягнення цілей.
10. Оцінити терміни виконання завдань і визначити загальну кількість годин, потрібну для засвоєння дисципліни.
11. Якщо кількість потрібних кредитів перевищує передбачену начальним планом, перегляньте цілі та видаліть цілі нижчого рівня, а їх завдання поєднайте з іншими або видаліть.

12. Порядок досягнення навчальних цілей, визначений викладачем – це і є програма курсу.

13. Тепер до визначених завдань треба підготувати інформаційний матеріал.

Таким чином, вже підготовлені викладачі, які вміють використовувати компетентнісний підхід при створенні дистанційних курсів, які мають стати базою у дуальному навчанні.

Підготовка магістрів за спеціалізацією відбувається проектною командою, керівник проекту – керівник освітньої програми або провідний фахівець випускової кафедри. До складу команди на першому етапі на добровільних засадах залучаються провідні викладачі університету різних кафедр, які за фахом можуть бути залучені до підготовки фахівців спеціалізації. Фахівці промисловості залучаються до проекту після підготовки командою пропозицій до промисловості.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Підготовка фахівців за дуальною формою навчання вимагає суттєво змінити методи розробки навчальних планів з використанням карт компетентностей, визначення потрібних навчальних дисциплін та використання сучасних методів проектування навчальних курсів (ADDIE, таксономія Блума) та організації навчального процесу (дистанційне, змішане, проблемно-орієнтоване навчання, микро-навчання, тощо). В свою чергу, це вимагає підвищення рівня педагогічної майстерності викладача. І це є головним викликом дуального навчання.

Для розвитку дистанційного навчання в Україні у ПЛДН НТУ «ХП» створено комплекс навчально-методичних засобів, які дозволяють готувати фахівців дистанційного навчання всіх рівнів від новачка до експерта.

Що плануємо відпрацювати:

- Аналіз компетентностей, підключення їх до дистанційних курсів та вимірювання компетенцій студента у курсі.
- Відбір тестових завдань у вхідні та вихідні тести та аналіз і оцінка результатів вимірювання.
- Підготовка провідних промисловців до навчального процесу.

Список використаних джерел

1. Дуальна освіта. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/profesijno-tehnicna-osvita/dualna-osvita>.
2. Кухаренко В.М. Система підготовки кадрів дистанційного навчання. Зб. матеріалів 1-ої міжнародної науково-практичної конференції "Проблеми впровадження дистанційного навчання в освітньому процесі вищих військових навчальних закладів та можливі шляхи їх вирішення. Київ, 2018. - с.98-104

Г. В. Онкович, д.п.н., проф.,
Київський медичний університет
(Київ, Україна)

Н. М. Духаніна, к.п.н., доцент,
Національний технічний університет України «КПІ імені Ігоря Сікорського»
(Київ, Україна)

Г. В. Лесик, к.п.н., с.н.с.
Національний авіаційний університет
(Київ, Україна)

МЕДІАДИДАКТИКА ВИЩОЇ ШКОЛИ У РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Сукупність установок, знань, умінь і навичок, які дозволяють людині визначати, коли і яка інформація потрібна, де і як її можна отримати; як слід її критично оцінювати, систематизувати й використовувати відповідно до етичних норм, увібрало поняття медіа-інформаційна грамотність. На думку дослідників, це поняття виходить за рамки комунікаційних та інформаційних технологій і включає навички критичного мислення, осмислення та інтерпретації інформації в різних професійних та освітніх галузях. Медіа- та інформаційна грамотність передбачає оперування всіма типами інформаційних ресурсів: усними, письмовими та мультимедійними. Просування медіа- та інформаційної грамотності – це відповідь на один із викликів глобального інформаційного суспільства [7]. Конкретні прийоми та форми роботи з масово-комунікаційними джерелами дозволяють досягати одночасно навчально-методичних та пізнавально-виховних результатів.

Г.В.Онкович [8-10] виокремлює медіаосвіту майбутніх фахівців різних напрямів підготовки, оскільки, на її думку, мова йде не просто про «медіа для всіх», а про те, як найбільш ефективно використовувати професійно-орієнтовані медіатексти в підготовці компетентних професіоналів у вищій школі, щоб у подальшому вони успішно застосовували навички роботи з мас-медіа для підвищення професійного рівня, самоосвіти впродовж усього життя. Відтак медіадидактика вищої школи нині охоплює підготовку фахівців за кількома напрямками [5; 6; 9]. Йдеться не тільки про медійників та педагогів, що спонукає нас звернути увагу на розвиток медіадидактики вищої школи. До того ж Україна вже має кілька успішних прикладів з розроблення медіадидактики вищої школи. Представимо (частково) їх. Про актуальність розроблення й упровадження моделей гуманно зорієнтованого навчання й виховання молоді на основі широкого використання Інтернет-технологій, що дадуть змогу студенту сповна реалізувати його природний освітній, соціальний і духовний потенціал та забезпечать активізацію всіх сфер діяльності, у першу чергу – навчально-пізнавальної йшлося в дисертації *Р.П.Бужикова* „Педагогічні умови застосування інноваційно-комунікаційних технологій у процесі навчання іноземних мов студентів вищих економічних навчальних

закладів” (Київ, 2006). Однією з найсуттєвіших переваг впровадження таких моделей в практику навчання студентів є можливість реалізації таких методів, як індивідуалізація і диференціація. Врахування індивідуальних особливостей студентів, їх суб’єктного досвіду дозволяє обрати для кожного оптимальний шлях навчання. Це дослідження – приклад застосування інтернет-дидактики, котра відкриває широкі перспективи диференціації навчання, сприяє розкриттю творчого потенціалу, пізнавальних здібностей кожного окремого учасника навчального процесу, надає навчальній діяльності творчого, дослідницького характеру, що природно приваблює молодь, оскільки результати приносять задоволення спонукають до праці, до пошуку нових знань. *І.М.Чемерис* докладно розглянула формування професійної компетентності майбутніх журналістів засобами іншомовних періодичних видань (Київ, 2008) довела необхідність залучення іншомовних періодичних видань до процесу навчання іноземної мови майбутніх журналістів для формування їхньої професійної компетентності. Дослідниця визначила специфіку англomовних мас-медійних видань щодо використання їх у навчальному процесі для формування професійної компетентності майбутніх журналістів й запропонувала ефективну технологію формування професійної компетентності майбутніх журналістів з опертям на засоби іншомовних періодичних видань. Ця робота – наочний приклад упровадження пресодидактики й пресолінгводидактики у навчальний процес вищої школи.

У дисертації *О.Е.Коневщинської* (Київ, 2009) «Формування медіа-культури майбутніх учителів музики» [3] схарактеризовано теоретичні засади формування медіа-культури майбутніх учителів музики в процесі професійної підготовки у навчальних закладах, проаналізовано сучасний стан фахової підготовки майбутніх учителів музики. Рівень професійної фахової підготовки майбутнього вчителя музики, на думку дослідниці, спрямовується на підвищення рівня компонентів медіа-культури, а саме: культури володіння медіа-засобами, музично-педагогічної та комунікативної культури. Формування медіакультури майбутнього вчителя музики засобами аудіовізуальних мистецтв також було в центрі уваги дослідження *Н.О.Шубенко* (Київ, 2010) [11].

Педагогічні умови застосування медіаосвітніх технологій у підготовці магістрів комп’ютерних розглядала *Н.М.Духаніна* (Київ, 2011). Дослідниця представила структуру, критерії та показники ефективності застосування медіаосвітніх технологій. Удосконаленню підготовки магістрів комп’ютерних наук сприяв авторський інтегрований спецкурс „Основи медіакультури”. Авторка доводить, що позитивні результати при набутті фахових знань сьогодні можливі через створення медіаосвітнього середовища навчального закладу, через розробляння та інтеграцію спецкурсів медіаосвітньої спрямованості у зміст професійної підготовки. Актуальним є формування готовності магістрантів до використання медіаосвітніх технологій; узгодженість навчально-виховного процесу з медіакультурним розвитком магістрантів.

У дисертації *О.К. Янишин* „Формування комунікативних умінь майбутніх документознавців засобами медіаосвітніх технологій” (Київ, 2012) уперше – на основі аналізу закордонних праць, комунікативні вміння віднесено до групи трансферабельних умінь, котрі найбільш затребувані працедавцями, формуються в академічному навчанні і переносяться у фахову діяльність. У дослідженні йдеться про наскрізне формування комунікативних умінь на всіх етапах професійної підготовки документознавців через інтеграцію медіаосвітніх технологій до навчальних дисциплін різних циклів, практики, науково-дослідної та позааудиторної роботи студентів. Медіаосвітні технології (радіо- і теледідактика, пресодідактика, пресолінгводидактика, кінодідактика, веб-дідактика, інтернет-дідактика та ін.), інноваційні освітні технології, котрі використовують для своєї реалізації інформаційно-комунікаційні можливості мас-медіа, готують до умов життя в суспільствах знань, впроваджують принципи гуманізації освіти тощо.

Педагогічні умови застосування медіаосвітніх технологій у професійній підготовці майбутніх фахівців нафтогазового профілю розглядала *І.А.Сахневич* (Київ, 2012). Узагальнення теоретичних та експериментальних результатів дослідження дозволило визначити основні теоретичні концепції та медіаосвітні моделі, а на їх основі проаналізувати ефективні напрями, способи і методи застосування медіаосвітніх технологій у професійній підготовці. Йдеться про використання пресодідактики, кінодідактики, теледідактики, інтернетдідактики у комплексі, що зафіксовано у її навчальному посібнику. „Педагогічні умови застосування засобів мас-медіа у професійній підготовці майбутніх державних інспекторів з пожежної безпеки” – тема дисертації *І.Ю.Гуріненко* (Умань, 2012). Удосконалення змісту теоретичної і практичної підготовки майбутніх державних інспекторів із пожежної безпеки здійснюється через упровадження курсу «Медіакультура і масово-роз’яснювальна робота», в якому дотримано принципів наочності та міжпредметних зв’язків. На основі застосування інноваційних технологій, форм і методів навчання засобами медіадидактики активізовано навчальну діяльність курсантів [6].

У дослідженні *І.В.Колеснікової* «Розвиток медіакультури вчителів у закладах післядипломної педагогічної освіти» (Житомир, 2018) доведено необхідність розвитку медіакультури педагогів як пріоритетного напрямку модернізації системи освіти [2]. Це перша дисертація з проблем використання медіатехнологій в післядипломній освіті педагогів. Розроблена дослідницею модель розвитку медіакультури вчителів у закладах післядипломної освіти має структурні блоки: цільовий (реалізується на стратегічному та оперативному рівнях); змістовий (передбачає оволодіння вчителем системою знань, що зумовлюють успішність і якість його професійної діяльності, включає теоретичну та практичну підготовку педагогів у процесі вивчення навчальних курсів і складається з ряду модулів навчальної програми (суспільно-гуманітарного, професійного, методичного, діагностичного) та змістового ядра – спецкурсу "Медіакультура вчителя"; операційний (охоплює систему форм, методів і засобів розвитку медіа культури вчителів); результативний (включає контроль, самоконтроль, оцінку та самооцінку рівня розвитку медіакультури вчителів).

Розвиток електронних технологій, широке упровадження інтерактивних систем комунікації спричинили помітні трансформації у сфері наукової інформації. Відповідно виникає запит соціуму на фахівців, які мають не лише ґрунтовні спеціальні знання, а й володіють нормами професійної мови, основами творення текстів, редагування, активно включаються в творчий процес міжособистісного наукового, професійного дискурсу. Медіаосвітні елементи мають увійти до навчальних програм циклу професійно-орієнтованої гуманітарної підготовки з інших спеціальностей у відповідних їм обсягах. Дисертаційні роботи українських дослідників з медіаосвіти, в котрих розглядаються педагогічні умови застосування медіаосвітніх технологій у професійній підготовці і перепідготовці майбутніх педагогів [1; 2], спеціалістів інших галузей [4; 6], свідчення того, що в процесі навчання присутні різноманітні технології використання мас-медіа. Предметні методики медіаосвіти, застосовані сьогодні у вищій школі України, засвідчують перспективність і доцільність розроблення різних медіаосвітніх технологій, оскільки їх наявність і розмаїття сприяють формуванню професійної компетентності майбутніх фахівців. Це дає нам право говорити про перспективи медіадидактики вищої школи як нового і педагогічного явища.

Список використаних джерел

1. Бешок Т. В. Педагогічні умови застосування медіаосвітніх технологій у професійній підготовці майбутніх учителів: дис. канд. педаг. наук, - Київ, 2014.- 200 с.
2. Колеснікова І.В. Розвиток медіакультури вчителів у закладах післядипломної педагогічної освіти: автореф. ... канд. педаг. н. – Житомир, 2018. – 20 с.
3. Коневщинська О.Е. Формування медіа-культури майбутніх учителів музики: автореф. дис... канд. пед. наук. — К., 2009. — 21 с.
4. Лашук Н.М. Педагогічні умови формування медіакомпетентності майбутніх маркетологів у процесі фахової підготовки //«Молодий вчений», 2018. - № 2.1 (54.1) - С.74 - 77.
5. Лесик Г.В., Майборода В.К. Підготовка наукових та науково-педагогічних кадрів в Інституті вищої освіти Національної академії педагогічних наук України (2001-2012рр.) // Вища освіта України. - 2013. - № 2. -С. 109-114.
6. Медіадидактика вищої школи: програми спецкурсів // Янишин О.К. Онкович А.Д., Балабанова К.Є. Онкович Г.В., Духаніна Н.М., Сахневич І.А., Гуріненко І.А.. - К.: Логос, 2013. - 196 с.
7. Международная конференция «Медиа- и информационная грамотность в обществах знания» в рамках председательства России в Программе ЮНЕСКО «Информация для всех», Москва, 24 - 28 июня 2012 г.
8. Онкович Г.В. Медіаосвіта як ресурс розвитку сучасного суспільства // Г.В.Онкович, А.Д.Онкович. Проблеми освіти: наук. зб./ Ін-т інновац. технологій і змісту освіти МОНМС України. - К., 2012. Випуск 73. 269 с. С. 3-6.
9. Онкович Ганна. Медіадидактика вищої школи: український досвід // Вища освіта України, 2013. - № 1. - С.23 - 29.
10. Онкович А.В. Медіадидактика // Materiały V Międzynarodowej Konferencji Naukowej «Język rosyjski w przestrzeni językowej i kulturowej Europy i świata: Człowiek. Świadomość. Komunikacja. - Warszawa : [Изд-во Варшав. ун-та], 2012.- С.1013-1018.
11. Шубенко Н. О. Формування медіакультури майбутнього вчителя музики засобами аудіовізуальних мистецтв : автореф. дис... канд. пед. н. - Київ, 2010. - 20 с.

Н. Є. Летуновська, к.е.н.
Сумський державний університет (м. Суми, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ПОЄДНАННЯ ТЕОРІЇ З ПРАКТИЧНИМИ МЕТОДАМИ НАВЧАННЯ У ПІДГОТОВЦІ МАРКЕТОЛОГІВ У СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У сучасних ринкових умовах професія маркетолога набуває все більшої популярності – спеціалістів за цим фахом шукають вітчизняні та зарубіжні компанії, і відповідно, зростає кількість бажаючих отримати освіту за спеціальністю «маркетинг». Разом з тим існує низка проблем, зв'язаних із навчанням таких фахівців, які мають бути досконало підготованими до вирішення складних маркетингових завдань. Ефективна підготовка спеціалістів, що обіймають у майбутньому посади за маркетинговим профілем, має ґрунтуватися на отриманні як теоретичних знань, так і практичних навичок у навчанні. При цьому, якщо теоретична база вітчизняних ВНЗ достатньо сильна, то практична значно їй поступається. Можливостям поєднання теорії з практичними методами навчання у підготовці спеціалістів за спеціальністю «маркетинг» у системі вищої освіти й присвячене дане дослідження.

Результативність роботи маркетолога забезпечується переважно творчими складовими його особистості як фахівця. На сьогодні керівництво більшості компаній вимагає від маркетологів більше знань, досвіду, оскільки часто вони мають вирішувати паралельно не одне, а два та більше складних завдань, що стоять перед підприємством у жорсткому конкурентному середовищі.

На ринку освітніх послуг за економічними напрямками (до яких відноситься і спеціальність «маркетинг») лідирують ті ВНЗ, які здатні забезпечити високий рівень освіти для своїх студентів відповідно до потреб ринку. Маркетингова освіта передбачає використання активних методів навчання, таких як пошукові та творчо-відтворювальні підходи до проведення аудиторних занять, що можуть забезпечити оволодіння певними професійними якостями та навичками в процесі моделювання окремих шаблонних ситуацій, що можуть виникнути у сфері їх професійної діяльності. До таких методів відносяться дії за інструкцією, вирішення ситуаційних завдань, ділові ігри тощо. Робота в групах, у яких кожен студент виконує певну закріплену за ним роль, надає можливість майбутнім спеціалістам ухвалювати самостійні рішення в умовах невизначеності, навчає розробляти алгоритм роботи в команді, розвиває навички дослідження ситуації на ринку та ін. При цьому студенти використовують свої теоретичні знання, які переносять на вирішення практичних завдань [1]. Такий метод активізує обидва напрямки навчання маркетингу (теоретичний та практичний), являючись по суті так званим маркетингово-психологічним тренінгом. Ефект тренінгу заснований на створенні особливої навчально-експериментальної обстановки, у ході якої кожен учасник вирішує різного роду завдання в процесі безпосереднього міжособистісного спілкування з колегами.

Важливим напрямом удосконалення процесу навчання маркетингу є системне використання науково-дослідної роботи студентів – участь у студентських конференціях, різного роду конкурсах, публікація власних доробок (тези, статті), поїздки на міжнародні події, стажування тощо. Неодмінною складовою удосконалення системи підготовки спеціалістів-маркетологів є приділення уваги процесу переддипломної практики студентів на підприємствах, яка, як показують опитування, здебільшого має формальний характер, що є неприпустимим упущенням системи підготовки фахівців, що склалася. Так як маркетинг є молодією наукою, то його термінологічна база ще не повна та не має чітко встановлених рамок. Це дає можливість студентам самостійно формувати під час занять в університеті власні, більш зрозумілі їм визначення понять з маркетингу, що розвиває їх креативність та наукову ерудицію, дозволяє краще зрозуміти сутність маркетингової науки, адже спроба дати власне визначення змушує досліджувати конкретний об'єкт в усіх можливих ракурсах, контекстах, в усій різноманітності внутрішніх і зовнішніх зв'язків. Поряд із традиційними методами навчання необхідно ширше застосовувати методи, в основі яких лежить активна пізнавальна діяльність студентів, а саме: аналіз конкретних виробничих ситуацій, метод інциденту, метод ініціювання (ролігравання ролей) тощо.

На користь різного роду нетрадиційних методів навчання у сфері маркетингу говорить дослідження, результати якого підтверджують, що практична робота студентів у групах забезпечує ефективне сприйняття матеріалу до 75% студентів, робота під час дискусії – 50% студентів, а навчання товаришів у групі, у якій працює студент, – підвищує кількість студентів, що сприймають матеріал до 90% [2].

Необхідно пам'ятати, що при вирішенні будь-якої практичного завдання студенти-маркетологи мають бути в умовах, максимально наближених до реальної обстановки їх майбутньої діяльності – дефіцит часу, неповнота інформації, невизначеність критеріїв оптимального рішення, зовнішні фактори, що заважають тощо. Таким чином, різноманіття підходів до навчання в системі вищої маркетингової освіти є неодмінним фактором успішності майбутніх випускників ВНЗ на ринку праці.

Список використаних джерел

1. Вачевський М.В. Теоретико-методичні засади формування у майбутніх маркетологів професійних компетенцій: автореф. дис. ... д-ра пед. наук 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти. – Київ, 2008. – 41 с.
2. Байбардина Т.Н.. Особенности и перспективы развития маркетингового образования в Республике Беларусь / Т.Н. Байбардина, И.И. Грищенко // Материалы IX Международной научно-практической конференции «Актуальные проблемы бизнес-образования», (8-9 апреля 2010 г., Минск). – С. 28-29.

Н. Ш. Мамедов, д.ф.н., професор
Бакинський славянський університет
(г.Баку, Азербайджан)

СВЯЗНЫЙ ТЕКСТ И ЯЗЫКОВАЯ КОММУНИКАЦИЯ

Текст представляет собой структурно-семантическое единство, которое создается в результате объединения и взаимодействия отдельных его единиц. Текстовый фрагмент необходимо рассматривать как результат членения целого текста и как результат объединения предложений в сложное синтаксическое целое. Единица языковой коммуникации, в отличие от языковых единиц, являются фактами речевой деятельности. Речевая репрезентация языковых единиц, связанная с их ориентацией на интеграцию или на делимитацию, опирается также на следствия лексико-грамматического взаимодействия и актуального членения. Языковая коммуникация как способ передачи мысли посредством языка в принципе возможно не ниже, чем на уровне высказывания.

Текст представляет собой определённым образом организованную смысловую структуру и членится на фрагменты. Смысловая структура текста находит своё отражение в его лингвистической структуре, получающей соответствующие лексико-грамматические характеристики, которые составляют предмет изучения лингвистики текста [2]. Основной характеристикой текста являются связность и логичность продвижения его содержания. Связность текста обеспечивается связанностью предложений в рамках сложного синтаксического целого и связанностью сложных синтаксических целых между собой, которая может быть не только смысловой, но и формальной. Формальная связь сложных синтаксических целых, образующих текст, осуществляется лексическими и грамматическими средствами [8].

Языковая коммуникация, при всем многообразии подходов и определений этого явления, – это прежде всего общение с помощью языка в целях установления взаимопонимания [7, с. 18], это способ передачи мысли посредством языка, объективируемый в форме речевого акта – «этого элементарного звена речевого общения» [6, с. 11].

В акте коммуникации единицы языка, каждая из которых – это еще не инструмент общения, не просто соплагается друг с другом, а вступают в определенные комплексные отношения, в результате чего и возникает конкретный смысл и возможность его передачи. Отдельные языковые единицы, даже, например, лексические, ничего конкретного передавать не способны: слово, как известно, обобщает, а акт коммуникации (речевой акт) всегда конкретен.

Единицы коммуникации – это прежде всего единицы, которые вычленяются лишь в речи. И то обстоятельство, что язык, по общему признанию, обладает коммуникативной функцией, дела не меняет, так как функция языка – это его функциональное свойство, которое реализуется только в речи. Уже поэтому коммуникативным единицам нет места среди системных единиц языка. И наоборот. Это единицы разноплановые, хотя и тесно

взаимосвязанные: языковой субстанцией коммуникативных единиц являются языковые единицы, из которых и формируются коммуникативные единицы. Вместе с тем языковые единицы лишены какого-либо практического коммуникативного смысла до тех пор, пока они не волеются составной частью в единицы коммуникации, которые «однозначно укладываются в параметры речевой деятельности» [7, с. 22].

Таким образом, единицы языковой коммуникации, в отличие от языковых единиц – изолированных элементов языковой системы – являются фактами речевой деятельности, целостными смысловыми единицами, имеющими языковую субстанцию и информационную сущность, передающими (в расчете на восприятие конкретным или потенциальным адресатом) определенное, относительно законченное мыслительное и / или эмоциональное содержание и наделенными определенной иллокутивной силой. Единица языковой коммуникации (коммуникативная единица языка), следовательно, интегрирует в себе как в целостной коммуникативной сущности и содержательно-смысловое, и прагматическое начала и лишь в этой совокупности реально и существует. Такая совокупность, однако, возможно не ниже, чем на уровне высказывания.

Примечательно, что оптимальный конечный успех коммуникации, то есть однозначное декодирование высказывания в соответствии с интенцией адресанта далеко не всегда может быть обеспечено, даже если соответствующая пропозиция – предложение как единица синтаксиса – формально оформлена как коммуникативная единица. Условия коммуникации, контекст, частная прагматическая установка формируют истинный смысл высказывания в его содержательно-смысловом и прагматическом аспектах.

Выделяя слова-названия как фундамент речи, В. В. Виноградов писал, что «основной в связи с этим является проблема перехода языковых явлений в речевые, в результате которого определяется их содержание» [1, с. 237]. При таком подходе имеет место и форма, и содержание. Среди средств связи предложений в тексте важное место занимают повторы. Дело в том, что недостаточная изученность текстовых явлений делает недостаточно четкими и представления об оправданности и неоправданности повторения одного и того же слова. Так, текстовая связанность имени может передаваться, «чистым повтором», заменой с указательным местоимением, местоимением третьего лица. Приведем фрагмент из текста «Белой гвардии» М. Булгакова:

А снизу на лестнице показалась *фигурка* и медленно поползла по ступеням вверх. Когда *она* повернула на первой площадке (..), Малышев и Турбин разглядели *ее*. *Фигурка* шла на разъезжающихся больных ногах и трясла белой головой. *На фигурке* была широкая двубортная куртка с серебряными пуговицами и цветными зелеными петлицами. В прыгающих руках у *фигурки* был огромный ключ.

Приведя фразы с повтором слова *фигурка* в рассматриваемом фрагменте, Т. М. Николаева отмечает, что «линейная грамматика не в состоянии ответить на вопрос почему, передавая текстовую связанность имени, мы употребляем то чистый повтор... то замену с указательным местоимением» [10, с. 39].

Возможно, это связано с многообразием функциональных свойств повторов. Только учитывая текстовые связи, можно объяснить повтор того или иного элемента в тексте.

Речевая репрезентация языковых единиц (словосочетания, предложения, сложного предложения и т. д.), связанная с их ориентацией или на интеграцию, или на делимитацию, опирается также на следствия лексико-грамматического взаимодействия и актуального членения [3; 5]. Попадая же в текст, синтаксические единицы получают дополнительные средства их приспособляемости к функционированию во взаимосвязи с другими синтаксическими единицами. С точки зрения Г. А. Золотовой, текстовый фрагмент необходимо рассматривать как результат членения целого текста и как результат объединения предложений в сложное синтаксическое целое, в которых категории актуального членения – тема и рема, – являясь главными организаторами связного текста, движения мысли от предложения к предложению, выполняют не только роль композиционно-синтаксической связности, но и роль грамматико-семантической однородности в пределах текстовых фрагментов разного типового содержания. Так, в фрагментах, содержанием которых являются динамически сменяющие друг друга действия, именно глаголы, называющие эти действия, становятся носителями логического ударения, ремами ряда объединенных в фрагменте предложений: Он *вспыхнул* и *дал* ему пощёчину. Мы *бросились* к саблям; дамы *попадали* в обморок; нас *растащили*, и в ту же ночь поехали мы *драться* (А. Пушкин. Выстрел) [4, с. 122-123].

Связность компонентов текста имеет место в закономерностях расположения лексем в зависимости актуального членения каждого последующего предложения от предыдущего. Например:

Валицкий вошел в длинный, освещенный тусклым электрическим светом *коридор*. В *конце* его толпились люди (А. Чаковский. Блокада).

В данном случае имеет место цепная связь между компонентами сложного синтаксического целого.

Необходимо подчеркнуть, что «если на уровне предложения словорасположение выступало только как выражение темы и ремы отдельного предложения, то на уровне текста оно приобретает кроме этой функции и на ее основе также текстообразующую функцию, участвуя в выражении коммуникативного развертывания текста от одного тема / рематического единства уровня предложения к следующему тема / рематическому единству того же уровня и в создании непрерывной цепочки тема / рематических единиц, в которой реализуется коммуникативное развертывание текста» [9, с. 136] и воплощается его коммуникативное единство.

Список использованных источников

1. Виноградов В.В. Русский язык (Грамматическое учение о слове). М.: Высшая школа, 1972, 614 с.
2. Гальперин И.Р. Текст как объект лингвистического исследования. М.: Наука, 1981, 139 с.

3. Гуревич В.В. Актуальное членение в его разных проявлениях // Вопросы языкознания, 2004, № 3, с. 68-87.
4. Золотова Г.А. Роль ремы в организации и типологии текста // Синтаксис текста. М.: Наука, 1979, с. 113-133.
5. Инфантова Г.Г. Современные тенденции реализации текстовых категорий цельности, связности и расчлененности // Филологические науки. 2008, № 6, с. 74-78.
6. Кобозева И. М. «Теория речевых актов» как один из вариантов теории речевой деятельности // Новое в зарубежной лингвистике. Вып. XVII. М.: Прогресс, 1986, с. 5-21.
7. Колшанский Г.В. Коммуникативная функция и структура языка. М.: Наука, 1984, 175 с.
8. Малычева Н.В. Текст и сложное синтаксическое целое: системно-функциональный анализ. Ростов-на-Дону: АПСН, 2003, 180 с.
9. Москальская О.И. Грамматика текста. М.: Высшая школа, 1981, 183 с.
10. Николаева Т.М. О функциональных категориях линейной грамматики // Синтаксис текста. М.: Наука, 1979, с. 28-43.

С. С. Мамедов, к.ю.н., доцент
Бакинский славянский университет
(г. Баку, Азербайджан)

ПРОБЛЕМА НАГОРНОГО ГАРАБАХА В КОНТЕКСТЕ МЕЖДУНАРОДНОГО ПРАВА

Развязанный Арменией территориально-этнический конфликт, сопровождаемый военными действиями с использованием совершенной техники, обернулся трагедией не только в целом для Азербайджана, но и для многих семей, многие поплатились жизнью, потеряли близких, лишились родных очагов, превратились в беженцев, или вынужденных переселенцев. 4 мая 1994 года, выступая в Брюсселе, общенациональный лидер Азербайджана – Гейдар Алиев сказал: «Мы всегда стояли и ныне стоим на позициях мирного решения конфликта между Арменией и Азербайджаном вокруг нагорной части Гарабаха. Мы стремимся активно использовать возможности международных организаций ООН, ОБСЕ и её Минской группы. Мы за мирное решение этого вопроса, за немедленное прекращение огня и всех военных действий, за переговоры, которые должны обусловить немедленный вывод оккупационных войск с территории Азербайджана и обеспечить при этом его территориальную целостность и нерушимость границ. При этих условиях мы готовы рассматривать вопрос о статусе автономии Нагорного Гарабаха» [1].

В целях оправдания нечеловеческих злодеяний, совершенных против азербайджанского населения, извращая факты, пропагандируется мысль о том, будто Арцах (имя всемирного известного турецкого полководца) является исконной родиной армян, который якобы был захвачен Азербайджаном. Подобные выдумки со стороны армянских авторов уже более двухсот лет кочевали по белому свету. Навязывая мировой общественности фальшивые доводы, армянские политические мошенники, таким образом, пользовались

психологической атакой на трезвые умы людей. Адская машина «психологической войны», созданная и отлаженная спецслужбами Армении, продолжает вновь и вновь работать на то, будто Азербайджан готовится напасть на Армению; и т.п. Оглушенными речами, статьями, книгами, фильмами, телевизионными передачами, армяне несли искаженную, негативную информацию об Азербайджане и азербайджанцах.

Азербайджанский историк Ф.Д.Мамедова посвятила данной проблеме свою фундаментальную монографию «Политическая история и историческая география Кавказской Албании». Данная работа представляет ценность уже тем, что она научно обоснована и объективна. Ф.Д.Мамедова приводит доказательства, что Арцах исконно албанская, а не армянская территория, и что население Арцаха вначале обратилось в григорианство, а затем – арменизировалось [5, с.89].

Во второй половине XX века армянский сепаратизм и терроризм против Азербайджана вступил в новую фазу. Это был удобный момент для формирования преступных планов, который не был упущен армянами. В восьмидесятые годы Армения находилась в состоянии глубокого экономического упадка. На фоне паразитической жизни кучки обладателей миллионных состояний, контрастно вырисовывалось далекое от благополучия бытие широких народных, армянских масс. Авантюристическая политика правящей армянской верхушки, направленная на удовлетворение чудовищных, милитаристских планов, ввела Армению в катастрофический, экономический кризис. Резко были урезаны ассигнования на развитие образования, здравоохранения, культуру и на социальные нужды. Армения переживала процесс полного разложения, анархия становилась всеобщей, правительство лишилось всякого авторитета. Исследователь Гарабагской проблемы К.Т.Рзаев пишет, что грозным явлением следует считать моральную эрозию армянского образа жизни: преступность, коррупция, массовые налоговые злоупотребления, мафия, резкая финансовая поляризация между прослойкой богачей и большинством населения, еле-еле сводившее концы с концами [6]. Социологический опрос, проведенный в 1986 г. Ереванским Центром общественного мнения показал, что 30 процентов ереванцев оформляли документы на выезд из Армении на ПМЖ в другие страны [3]. Факт того, что 98 процентов населения советской Армении составляли представители армянской национальности, не был случайным. Такого положения не было ни в одной республике бывшего СССР. Обстоятельства требовали незамедлительного решения экономических проблем. Решение в кратчайшие сроки этой задачи было возможно посредством присвоения богатств, ресурсов соседних государств. Экстремистские группы в НКАО взяли на себя роль разжигателей конфликта.

К концу января 1987 г. в верхней части Гарабага наметилось стойкое обострение межнациональной обстановки. Распространялись листовки с «рецептами» по дестабилизации обстановки, среди поджигателей межнационального конфликта возникли активисты типа В.Сирадегяна и Л.Манучарова, которые призывали к проведению забастовок [2, 136 с.].

Новый, независимый Азербайджан шел другим путём. С октября 1991 г., когда был принят конституционный акт, было объявлено желание строить современное общество, основанное на демократических ценностях. К сожалению, в первые годы независимости по некоторым объективным и субъективным причинам реализовать данное намерение было невозможно. Внутренняя нестабильность, попытки внешней интервенции, внутренние государственные перевороты со стороны реакционных сил, приводили к замедлению общего развития государства, препятствовали проведению реформ, направленных на повышение уровня благосостояния народа. Однако под руководством общенационального лидера Г.Алиева эти отрицательные проявления были устранены, и у Азербайджана, наконец, появились благоприятные условия для претворения в жизнь этих стратегически важных для республики задач, т.е. Азербайджан, только что объявивший о своём суверенитете, стал приобретать среди государств все большее доверие, что создало возможность для вложений инвестиций в добычу наших неисчерпаемых богатств и ресурсов [4]. В своей речи на торжественном праздновании 80-летия образования АДР Президент Г.Алиев правильно сказал: «Мы в Азербайджане проводили обдуманную внешнюю и внутреннюю политику. Внешняя политика Азербайджана – миролюбивая, это политика создания тесных взаимовыгодных и полезных связей со всеми странами мира, политика мира, дружбы с соседями и широкого сотрудничества во всех областях. Мы претворяем и, далее будем претворять эту политику в жизнь» [4]. Именно результатом этой политики является то, что сегодня независимая Азербайджанская республика, несмотря на тяжелую борьбу за национальный суверенитет, строит сотрудничество с мировыми странами и объединениями на основе общепринятых мировых правил и норм. В наше непростое время, когда отдельные народы получают независимость, создавая или возрождая собственные государства, происходит перекаривание карты мира и превращение этих государств в равноправных членов мирового сообщества. Необходимо отметить, что после восстановления независимости, стало очень актуальным с концептуальной точки зрения исследовать цели и задачи, сущность, принципы и направления внешней политики нашего государства. Во-первых, эти задачи с концептуально-теоретической точки зрения еще не были объектами исследования, хотя и делались попытки со стороны более перспективных политиков раскрыть некоторые проблемы международных отношений в политологическом контексте. Так как азербайджанское государство считает исследование тех или иных сторон нашей внешней политики стратегически важными проблемами, естественно, что они представляют необходимую важность, т.к. внешнеполитическая деятельность государства непосредственно связана с государственными и национальными интересами и именно поэтому, к ней надо относиться объективно. В деле построения международных отношений перед нашим народом стоит ряд проблем, в том числе, подготовка соответствующей научным реалиям внешнеполитической концепции государства. Эта концепция должна служить государственным и национальным интересам Азербайджана, ставя своей

целью равноправное сотрудничество со всеми странами планеты, выявляя присущее нашему народу место в системе международных отношений. Для положительного решения этой столь важной для укрепления нашей государственности проблемы необходимо, чтобы во внешнеполитической концепции отразились следующие принципы:

1. Довести до мировой общественности независимую миролюбивую международную деятельность Азербайджанской республики, ставшей членом мирового единства;

2. Деятельность в области международных отношений должна отвечать нормам, служить национальным интересам Азербайджанской Республики и быть далекой от любых идеологических, религиозных и расовых взглядов;

3. Основная сущность международной деятельности должна быть направлена на установление мира, свободного сотрудничества, равной пользы и возможностей, открытых дверей и т.д.

В соответствии с этими принципам, Азербайджанское государство строит государственные отношения, основываясь на всемирном опыте [4].

Начиная со второй половины 1993 г. претворение в жизнь государственной политики было основано на единой концепции. Азербайджанская республика, только что возродившая свою независимую государственность, строила со многими мировыми государствами политико-экономические, культурные и другие двусторонние взаимовыгодные отношения, с каждым днем развивая их. В результате, рос авторитет Азербайджана в международном мире. У республики сложились близкие отношения со многими странами и международными организациями. И все это было результатом ума, уверенности выдающегося политического деятеля, мудрого главы государства, незабываемого лидера нашего времени - Гейдара Алиева.

Азербайджанское государство с демократическим устройством пользуется авторитетом среди мирового сообщества. Несмотря на армянскую оккупацию 20 % азербайджанских земель, Азербайджан имеет стабильное развитие и является государством-лидером в регионе Южного Кавказа.

Азербайджанская Республика, опираясь на международное право, стоит за мирное урегулирование конфликта с Арменией из-за Нагорного Карабаха. Из-за неконструктивного подхода со стороны Армении, вопрос продолжает оставаться открытым.

До тех пор, пока Армения не откажется от своих территориальных притязаний по отношению к Азербайджану, конфликт будет оставаться открытым и взрывоопасным.

Мы уверены в том, что несмотря на сепаратизм и террор со стороны Армении, Азербайджан, возглавляемый мудрым президентом – Ильхамом Алиевым, добьется справедливого решения этой проблемы.

Список использованных источников

1. Гейдар Алиев. Речь на заседании НАТО в Брюсселе. 4 мая 1994 г.
2. Алескеров М.Н. Голос здравого смысла, урок истории. – Б.: Элм, 1990. – 136 с.
3. Газета «Республика» Армения, 1994, 1 мая

4. Гамидов Г.А. Стратегия террора в политике Армении // Социальные политические проблемы. – Б., 2009. – С.56-64.

5. Мамедова Ф.Д. Политическая история и историческая география Кавказской Албании. – Б.: Элм, 1986. – 350 с.

6. Рзаев К.Т. Правда и ложь о Карабахской войне. – Б., 1997. – 238 с.

А. В. Матвійчук, викладач
Вінницький технічний коледж
(м. Вінниця, Україна)

РОЛЬ ЕКСКУРСІЙ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Відомо, що «географія» в перекладі з грецької означає «землеопис», тобто наука, що описує природу і закономірності розвитку нашої планети. На жаль, сьогодні географія стала для підростаючого покоління нецікавою, деградувала, втративши колись тісний зв'язок із суміжними науками. Вона була витіснена на периферію шкільної освіти, вона втратила притаманну їй культурно-просвітницьку роль. Але географія не лише наука про Землю, а наука життя, особливо в сучасних умовах.

Сьогодні географія, голосно обговорюючи зі сторінок різних видань культурно-просвітницьку роль у формуванні світогляду підростаючого покоління, мовчить про основну умову її успішної реалізації – зв'язок із живою природою. Тут неможливо не згадати слів В. І. Вернадського: «Лише тоді, коли людина подорожувала по різних країнам, коли вона бачила не одну яку-небудь місцевість, лише тоді набувала необхідного досвіду, глибини розуму, знань, яких не знайдеш у книжках». Спробую довести це твердження.

У різні періоди розвитку суспільства перевага надавалася тим чи іншим формам організації освітнього процесу. Так, у школах стародавнього світу панувала система індивідуального навчання, за якої учитель навчав кожного учня окремо. У школах середньовіччя набула поширення індивідуально-груповою формою. Заняття проводилися без наявності постійного розкладу. У 18ст. панувала система взаємного навчання (Англія). В кінці 19ст. з'явилася батавська система в США і мангеймська в Європі, які передбачали диференційоване навчання за здібностями учнів. У 1905 році в м. Далтон (США) виникла система індивідуалізованого навчання (Дальтон-план), у предметних «лабораторіях» кожен учень працював самостійно. У другій половині 20-х років в радянській школі навчання здійснювалося у «лабораторіях» по 5-7 осіб за підручниками особливої будови. У багатьох американських школах поширювався «план Трампа», відповідно до якого 40% часу навчання у великих групах (100-120 осіб), 20% часу – навчання у малих групах (10-15 осіб) і 40% часу – на самостійну роботу. Найбільшого поширення у нашій країні та за кордоном набула класно-урочна система навчання. Вона виникла у 17 ст. й розвивається вже більше трьох століть. Її контури окреслив німецький педагог Й. Штурм, а теоретичні основи розробив Я. А. Коменський.

У сучасних закладах освіти аудиторна форма є головною, але не єдиною. Повагу у педагогів та інтерес у студентів викликають допоміжні (позааудиторні) форми, а саме: консультації, факультативи, інструктажі, конференції, гуртки, екскурсії та ін..

Сторіччя минають, а шлях найменшого опору «прочитай та розкажи» і досі залишається найпоширенішим у роботі педагога, хоча усі знають давньогрецький вислів: «Учень – не чаша, яку необхідно наповнити, а факел, який потрібно запалити».

До позааудиторних форм організації освітнього процесу належать різноманітні заходи, які доповнюють і розвивають діяльність закладів освіти. З-поміж них виділяють і екскурсії. Екскурсія є формою організації освітнього процесу, що спрямована на вивчення студентами за межами закладу освіти та під керівництвом викладача явищ і процесів через безпосереднє їх сприймання. Об'єктом екскурсії є ліси, парки, заповідники, заказники, промислові підприємства, музеї тощо.

Відомий український педагог В. К. Федорченко зазначає: „Попри те, що сьогодні здійснюється постмодерний аналіз виховання, обґрунтовується і вибудовується система ідеалів, цінностей, дискутується питання шо-до доцільності та значущості форм і методів виховного впливу на дітей та молодь, виховний потенціал екскурсій визнається беззаперечно”. Екскурсія розглядається як дієвий метод активного навчання. Видатний педагог В. О. Сухомлинський доводив, що природа сама собою не виховує, а виховує лише активна взаємодія людини з нею.

Найважливіше значення екскурсій – це можливість ознайомити студентів з навколишнім середовищем, з його розвитком у взаємозв'язку з людиною. Ще Ягодовський писав, що головна мета природничої екскурсії повинна полягати не в тому, щоб показати дітям і змусити їх запам'ятати вид і назви живих істот, і не в тому, щоб навчити їх відшукувати і описувати морфологічні та біологічні особливості окремого тваринного або рослинного організму, а в тому, щоб показати їм і навчити бачити життя природи, ввести їх у розуміння біологічних процесів.

Екскурсії мають велике пізнавальне й виховне значення. Вони розширюють і поглиблюють знання студентів, формують професійні компетентності у майбутніх фахівців. Під час екскурсій раніше одержані поняття про окремі організми та явища зливаються в ширше поняття про природу. Безпосереднє спілкування з природою, пізнання її явищ не лише дають студентам конкретні та правильні поняття, а й мають велике виховне значення. Під час екскурсії студенти відчувають емоції естетичного характеру. Живе сприймання краси природи викликає любов до рідного краю, до Батьківщини, формує світогляд майбутнього фахівця. Методи проведення екскурсій привчають орієнтуватися на місцевості, спостерігати, порівнювати, встановлювати зв'язки між явищами, знаходити потрібні об'єкти, набувати навичок самостійної натуралістичної роботи. Уточнення й розширення біологічних понять, виховання наукового світогляду, екологічного мислення, естетичних і патріотичних почуттів, набуття умінь спостерігати у природі – усього цього можна досягти під час екскурсій.

Експерсії виховують студентський колектив в процесі незвичайної пізнавальної діяльності. Вони належать до активних форм пізнання природи.

Розрізняють програмові та позапрограмові експерсії. За характером об'єкта експерсії бувають: музейні, в природу, за певним маршрутом, на виробництво. За тривалістю експерсії можуть бути одноденні та багатоденні. За способом пересування – активні та пасивні. За кількістю учасників – групові (до 20 осіб) і масовими (більш ніж 20 осіб).

Експерсії плануються як з окремих предметів, так і комплексні, за тематикою декількох споріднених дисциплін, як це роблю я – викладач природничих дисциплін Вінницького технічного коледжу. Заздалегідь обов'язково розробляю план експерсії, вказую тему, мету, об'єкти, порядок ознайомлень з ними (методика), засоби необхідні для виконання завдань, підведення підсумків експерсії. Передусім планую експерсію із своїми здобувачами освіти. Який напрямок для подорожі оберуть вони? Як краще побудувати експерсію, щоб задовольнити інтереси студентів? На ці та інші питання неможливо відповісти, не вивчаючи психології неповнолітніх. Достатньо найменшого прорахунку, щоб позитивне враження про експерсію було втрачене.

Кожна експерсія може мати різні способи ознайомлення з об'єктом. У своїй практиці я використовую такі, як: роз'яснення, бесіда, наочний показ, самостійна робота за планом, спостереження, збір наочно-ілюстративного матеріалу. На завершальному етапі студенти аналізують і систематизують зібраний матеріал: створюють колекції фотографій, влаштовують їх виставку, готують доповіді, створюють фільми-звіти тощо. З теми експерсії я обов'язково проводжу підсумкову бесіду, в ході якої роблю висновки, концентрую увагу здобувачів освіти на здобутих знаннях під час експерсії, переглядаємо фото та фільми-звіти, рекомендую прочитати додаткову літературу, яка допоможе студентам глибше осмислити ті чи інші питання.

Навчати природничим наукам і не подорожувати – безрезультатно, адже дуже багато незвичайного, незнаного й парадоксального залишається поза сторінками підручників. Експерсія допомагає молодій людині більше дізнатися про природу, традиції, сучасний стан різних куточків нашої країни, вивчити природо-ресурсний потенціал, спеціалізацію окремих районів, рекреаційний комплекс. Але, передусім, експерсія згуртовує, зацікавлює, перевіряє та загартовує сучасну молодь, приймає активну участь у формуванні професійних компетентностей у майбутніх фахівців.

Список використаних джерел

1. Ємельянов Б. В. Організація і методика проведення експерсій. Харків: Прапор, 2014.
2. Ключко Ю. М. Основи експерсійної методики / Ю. М. Ключко // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (22-23 листопада). – 2017.
3. Козловський О. Ю. Екологічний туризм: навч. посіб. Борисюк. Житомир: ЖДУ ім. І. Франка, 2011. 202 с.

В. А. Москаленко, к.е.н., доцент,
Чернігівський національний технологічний університет
(м. Чернігів, Україна)

ОСВІІНЯ АДАПТАЦІЯ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ

Розвиток інтеграції на європейському рівні є сучасною ознакою прогресивних змін у сільському господарстві та порівняно новим напрямом досліджень вітчизняної аграрної науки. Європейські орієнтири надають аграрному сектору відповідний вектор розвитку та відкривають нові можливості для розвитку сільського господарства, створюють додаткові порівняльні переваги на міжнародному агропродовольчому ринку в умовах глобалізації економіки. Серйозним кроком з позиції поглиблення торговельних відносин між Україною та ЄС стала Угода про зону вільної торгівлі, яка сприяє наближенню вітчизняного аграрного сектора економіки до європейських стандартів, адаптації його до Спільної аграрної політики ЄС та розширенню присутності на українському агропродовольчому ринку нових країн-членів ЄС.

Для сільськогосподарських підприємств, що функціонують у сучасних умовах господарювання, особливе значення має організація діяльності облікової служби, які відображають адаптацію підприємств до євроінтеграційних процесів що відбуваються в Україні. Володіючи економічною самостійністю й повністю відповідаючи за результати своєї діяльності, підприємство повинно сформувати таку систему управлінського обліку, яка б забезпечувала високу ефективність його діяльності, конкурентоспроможність на Європейському ринку, стійкість та результативність у міжнародному ринковому середовищі.

Американською асоціацією бухгалтерів сформульовано таке визначення управлінського обліку: "Управлінський облік — це процес ідентифікації інформації, обчислення і оцінки показників та надання даних користувачам інформації для вироблення, обґрунтування і прийняття рішень". Це процес всередині організації, який забезпечує управлінський апарат інформацією, яка використовується для планування, контролю й прийняття управлінських рішень.

До розвитку управлінського обліку в Україні сприяє нормативна база, яка регулює бухгалтерський облік в нашій країні. Наприклад, в галузі агропромислового виробництва діє П(С)БО 30 "Біологічні активи", який вимагає обліковувати готову продукцію сільськогосподарського виробництва по справедливій вартості за мінусом можливих витрат на місці продаж. Справедливу вартість деяких видів сільськогосподарської продукції просто не існує (приріст живої ваги, приплід тощо). Можна, звичайно, звернутись за послугами до спеціаліста оцінника, але не кожен підприємство дані послуги може собі дозволити. Тому на підприємстві формують спеціальну комісію, яка визначає справедливу вартість такої продукції, використовуючи ціни активного ринку на подібні продукти (м'ясо, сало, шкури тощо). Таким чином прибуток

(збиток) указаний у фінансовій звітності не завжди відображає реальні результати діяльності підприємства. Тому і виникає необхідність в роботі аналітичної бухгалтерії, в обов'язки якої входить пред'являти керівництву підприємства чітку і оперативну інформацію про бюджетну і фактичну собівартість такої продукції, про рівень доходів від реалізації продукції, а також про реальні розміри фінансових результатів від виробництва такої продукції.

Управлінський облік суттєво відрізняється від традиційного бухгалтерського обліку, зорієнтованого на складання фінансової звітності. І головною відмінністю є те, що на відміну від фінансового обліку, який ведеться з дотриманням певних офіційних регламентів (інструкцій, стандартів, тощо), встановлених державними органами, або професійними організаціями, управлінський облік не обмежений у виборі методів та правил. Його розробляє саме підприємство з урахуванням різних параметрів та чинників [1].

Розвиток процесів економічної інтеграції країн, створення міжнародних корпорацій, вільних економічних зон, створення та функціонування спільних підприємств, реалізація спільних проектів зумовили необхідність стандартизації обліку у світовому масштабі та гармонізацію національних облікових систем

Облік як мова бізнесу повинен будуватись на загальноприйнятій методології. Тільки в цьому разі можна говорити про сумірність облікової інформації, що подається у звітності, про інформаційне взаєморозуміння в бізнесі, про довіру з боку інвесторів.

На міжнародному рівні методологія обліку визначається: міжнародними стандартами; міжнародними принципами управлінського обліку.

Стандарт управлінського обліку - це нормативний документ, що визначає правила та процедури ведення управлінського обліку і складання звітності.

Питаннями стандартизації управлінського обліку займаються кілька міжнародних організацій. Серед них насамперед слід назвати Комітет з міжнародних стандартів управлінського обліку (КМСБО), створений 29 червня 1973 року в Лондоні на основі угоди, укладеної організаціями професійних бухгалтерів Австралії, Канади, Франції, Ірландії, Мексики, Нідерландів та США. КМСБО сьогодні об'єднує 143 професійні управлінські організації із 104 країн світу. Це цілком незалежний орган, який займається розробкою міжнародних стандартів управлінського обліку (МСБО). Основні завдання КМСБО: розробляти, видавати та вдосконалювати МСБО; сприяти прийняттю та додержанню їх в усіх країнах; надавати допомогу щодо вдосконалення та гармонізації національних законодавств в аспекті управлінського обліку.

Іншою авторитетною міжнародною організацією є Міжнародна федерація бухгалтерів (МФБ), яка була створена в Мюнхені у 1977 році [2].

Працює вона в тісному контакті з КМСБО. Сферою діяльності МФБ є розробка етичного, освітнього та аудиторського напрямків у управлінському обліку.

Значну роль у справі стандартизації управлінського обліку відіграє ООН через створену при ній у 1982 р. Міжурядову робочу групу експертів з міжнародних стандартів обліку і звітності. Метою цієї групи є вивчення питань обліку і звітності міжнаціональних корпорацій з розробкою відповідних рекомендацій для їх гармонізації, а також дослідження стану організації обліку та сприяння запровадженню МСБО у світовому масштабі.

Питаннями стандартизації та уніфікації обліку і звітності в країнах-членах ЄС займається Європейська спілка експертів з економічного і фінансового обліку. Радою ЄС було прийнято дві директиви стосовно сфери управлінського обліку та фінансової звітності: четверта Директива - "Форма та зміст річного фінансового звіту" від 25 липня 1978 р., та сьома Директива - "Вимоги до підготовки консолідованої фінансової звітності та методи підготовки", яка була прийнята 13 червня 1983 р.

За період своєї діяльності Комітетом з міжнародних стандартів управлінського обліку розроблено й опубліковано 32 стандарти. Процес розробки міжнародних стандартів з обліку та звітності є динамічним. Окремі, раніше випущені, стандарти уточнюються або замінюються новоствореними з урахуванням досвіду їхнього застосування та вимог сьогодення. Слід також додати, що міжнародні стандарти з управлінського обліку не є обов'язковими, вони виступають як рекомендації для запровадження.

Варто сказати, що міжнародні стандарти не регулюють техніки та методики обліку. Вона була і буде різною в різних країнах світу. Міжнародними стандартами регулюються лише основні принципові моменти, від яких залежить формування фінансових результатів діяльності підприємства.

Деякі стандарти мають загальнометодологічний характер. До них належать, наприклад, стандарт № 1 - "Розкриття облікової політики", № 5 - "Інформація, що підлягає розкриттю у фінансових звітах", № 10 - "Ймовірність події та подій після дати складання балансу", № 21 - "Вплив зміни валютних курсів", № 29 - "Фінансова звітність у гіперінфляційних економіках" тощо.

Інші стандарти стосуються питань обліку та звітності об'єднань підприємств. Це - стандарт: № 22 - "Об'єднання компаній", № 24 - "Розкриття інформації про партнерів", № 27 - "Консолідовані фінансові звіти", № 28 - "Облік інвестицій в асоціації", № 31 - "Фінансова звітність про частку в спільних підприємствах" тощо.

Є стандарти, які стосуються обліку, оцінки та подання у звітності окремих видів засобів, визнання і обліку доходів та витрат. До них слід віднести стандарти: № 2 - "Запаси", № 4 - "Облік амортизаційних відрахувань", № 13 - "Подання поточних активів і поточних пасивів", № 16 - "Основні засоби", № 17 - "Облік орендованого майна", № 18 - "Дохід", № 25 - "Облік інвестицій" тощо. Як ми вже говорили раніше, загальноприйнятих стандартів саме з управлінського обліку не існує, тому впровадженням таких стандартів та управлінського обліку в цілому займаються бухгалтери-аналітики на підприємствах самостійно.

Для цього ми пропонуємо скористатись таким планом впровадження управлінського обліку:

1. Видання і затвердження управлінської облікової політики організації
2. Створення і затвердження пакету внутрішніх організаційних стандартів управлінського обліку.
3. Затвердження системи рахунків управлінського обліку
4. Затвердження форм первинних документів та звітності управлінського обліку.
5. Створення системи бюджетів сільськогосподарських підприємств.
6. Вибір методики контролю над виконанням бюджетів[3].

Побудова в організації системи управлінського обліку аналогічна постановці бухгалтерського (фінансового) обліку і реалізується схожими етапами, а експлуатація впровадженої Системи управлінського обліку регламентується документами, що регламентують практику бухгалтерського обліку. Але, існує різниця в статусі цих документів, обумовлений в розходженням користувачів бухгалтерської та управлінської звітності. Бухгалтерський облік та звітність регламентується загальноприйнятими, зовнішніми по відношенню до організації стандартами (в Україні це в першу чергу П(С)БУ), а система управлінського обліку працює виключно на підставі внутрішніх прийнятих організацією стандартів. Ця відмінність істотно впливає на обсяг та вимоги, що пред'являються до облікових політик бухгалтерського та управлінського обліку.

Виходячи з вищесказаного, становиться зрозумілим, що оволодіння методами управлінського обліку, без використання яких сьогодні не можливо ефективно управляти сільськогосподарським підприємством, стало дуже актуальним. Тому на сьогоднішній день пріоритетним завданням для прогресивних сільськогосподарських компаній становиться підготовка висококваліфікованих спеціалістів з управлінського обліку, які змогли б організувати аналітичну роботу на підприємстві. Такий спеціаліст зможе забезпечити створення та функціонування обліку, як самого підприємства так і його функціональних підрозділів.

Список використаних джерел

1. Москаленко В.А. Впровадження Управлінського обліку в підприємствах агропромислового комплексу України [Електронний текст] // Ефективна економіка. – 2013, №5. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua>
2. Князь С. Облік у зарубіжних країнах: Конспект лекцій: Навч. посіб. для студ. дистанц. форми навч. / Національний ун-т "Львівська політехніка". Інститут дистанційного навчання. — Л. : Видавництво Національного університету "Львівська політехніка", 2002. — 88с.
3. Гарасим П. М., Давидович І. Є., Хомин П. Я. Управлінський облік на підприємстві (методика ведення) / Тернопільська академія народного господарства. — Т. : Економічна думка, 2001. — 270с.

Л. В. Моторна, к.п.н.
Вінницький технічний коледж
(м. Вінниця, Україна)

МОДЕЛІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ТЕХНІЧНОГО ПРОФІЛЮ

У сучасних умовах формування професійної компетентності у майбутніх фахівців технічного профілю стає невід'ємною частиною професійної підготовки високоосвіченого фахівця. У стандартах третього покоління найбільш гострою є проблема структури і змісту процесу формування професійних компетенцій в процесі навчання. Державний освітній стандарт визначає компетенції як здатність застосовувати знання, вміння та особистісні якості для успішної діяльності в певній галузі.

У документах Болонського процесу підкреслюється, що відповідно до принципів автономії навчальних закладів відповідальність за якість вищої освіти лежить на кожному окремому навчальному закладі й у такий спосіб забезпечується можливість перевірки якості системи навчання в національних рамках. Оцінка якості буде базуватися не на тривалості або змісті навчання, а на тих знаннях, уміннях і навичках, які опанували випускники, тобто головним виступає результат навчання [4, с. 4]. Нині актуалізується необхідність орієнтації навчально-виховного процесу, насамперед, на досягнення чітко визначеного і сформульованого кінцевого результату.

Розглядаючи внутрішню структуру професійних компетенцій, необхідно виділити те ядро, яке формується або в рамках навчального процесу, або навчальної практики. Таким ядром є знання і первинні професійні навички. В рамках системи професійної освіти може бути сформований певний рівень готовності до формування компетенцій, до складу якого входять знання, вміння, навички, особисті якості, мотивація [6]. Для визначення, якими мають бути компетенції в навчальному процесі, необхідно представити модель компетенцій як ядра і оболонки, що складається з різних елементів. Різні автори пропонують спектр варіантів моделей формування компетентності.

Перша модель. Ядро процесу формування професійної компетентності складають змістовні узагальнення теоретичних і емпіричних знань, представлених у формі понять, принципів, змістотворних положень. Оболонкою компетенцій є узагальнені способи дій, що сприяють продуктивному виконанню професійної діяльності, що дозволяє людині на практиці реалізувати свою компетентність. У центрі компетентності лежить теоретичне знання. Отримана теорія конденсується в узагальнені способів дій – теоретичних і практичних. Узагальнені способи дій інтегрують в собі як діяльнісний компонент, так і особистісний. Дана модель формування професійної компетентності найбільш відповідає стандартам вищої освіти, а компетенції такого роду – фундаментальній підготовці, орієнтованій на заняття наукою і викладацької діяльності [5,6].

Друга модель. Ядро компетентності складають конкретні вміння, прийоми, інструменти, які потрібні для здійснення певної роботи. Набір цих практичних діяльних характеристик визначається необхідністю конкретного професійного дії. За своєю структурою такий набір складається з простих навичок, прийомів, які поступово переростають в більш складні професійні інструменти. Необхідність якісного виконання професійних дій притягує як оболонки необхідні знання (в окремих випадках інформованість). Компетенції в рамках даної моделі є досить мобільними, проте формування нових компетенцій або розвиток уже наявних може зіткнутися з інертністю сформованих стереотипів конкретних дій. В процесі поповнення знань слід враховувати, що фахівець сприймає нове з позиції доцільності застосування в уже усталеній професійній діяльності [5,6].

Третя модель. Ядром компетентності є професійні мотиви, особистісні якості, я - концепція, установки, цінності. На їх основі формується оболонка знань, умінь, навичок, безперервно поповнюються за рахунок мотивації, потреби саморозвитку, професійного інтересу. Така модель відображає підходи особистісно-орієнтованої педагогіки, і її концепція найбільш повно реалізується саме в навчальній діяльності. Це і є універсальна загальна компетентність фахівця. Вона не має чіткої функціональної приналежності, оскільки не виділяє інструментів, механізмів конкретних професійних дій. Навчання майбутніх фахівців відбувається через формування внутрішнього ядра професійних мотивів, цінностей і динамічної оболонки знань, умінь, навичок. Ця модель є базовою по відношенню до перших двох [5,6].

Процес формування професійної компетентності у студентів технічного вузу вимагає посилення практичної спрямованості теоретичних психолого-педагогічних знань і комунікативних умінь, яке здійснюється через взаємодію між теоретичними знаннями і конкретними умовами практичної діяльності студентів.

Модель процесу формування професійної компетентності у студентів технічного вузу в процесі навчання дисциплін природничо-наукового циклу можна представити як послідовну зміну станів рівнів сформованості даного поєднання властивостей особистості (окремих компонентів професійних компетенцій). Така модель заснована на принципі єдності фундаментальності і професійної спрямованості навчання з урахуванням індивідуальних особливостей студентів у всіх формах і видах навчальної діяльності (лекціях, лабораторних роботах, практичних і самостійних роботах).

Успішність застосування педагогічних засобів, формування та розвиток професійно важливих якостей індивідуальності майбутнього фахівця обумовлено використанням наукових підходів: технологій проектування педагогічної освіти, педагогіки індивідуальності, теорії інтеграції компетентнісного, діяльного, модульного та диференційованого підходів.

Анісімова Н.І. вважає, що педагог може стати активним учасником зміни процесу навчання, якщо зміни будуть їм усвідомлені і прийняті [2]. Якщо ставиться мета щодо формування механізмів моделі навчання студентів, то необхідно припускати передачу студентам своєї здатності до саморозвитку. Це і

є, з точки зору О.С. Анісімова, вищий рівень розвитку педагогічної діяльності. Передбачається орієнтуватися при формуванні найбільш важливих компетенцій на формування основ розумової діяльності, як змісту навчання.

На основі запропонованого підходу О.С. Анісімова виокремлюються умови реалізації єдності фундаменальності і професійної спрямованості навчання майбутніх фахівців технічного профілю:

- розвиток рефлексивної ланки в професійній діяльності;
- перехід до управління груповими формами здійснення навчальної та педагогічної діяльності;
- поступовий і цілеспрямований перехід від навчання і виховання до формування здатності до самонавчання та самовиховання [1].

Викладач повинен знати, як впливає вивчення його дисципліни на розвиток інтелектуальної сфери (творче, пізнавальне і інші види мислення), на мотиваційну сферу, волюву (стан цілеспрямованості, впевненості, наполегливості) та інші сфери студентів. Навчальна дисципліна є основою, але не метою професійної підготовки. На її матеріалі повинна будуватися програма розвитку основних сфер індивідуальності студентів. Слід розглядати розвиток цих сфер як мету педагогічного процесу.

Якими повинні бути здібності людини, яка обрала для себе професію, пов'язану з технічною діяльністю, які особливості в його психіці повинні бути сформовані раніше в інших видах діяльності, щоб він став оволодівати способами нової для себе діяльності?

Специфіка діяльності майбутнього фахівця технічної галузі вимагає від нього особливих особистих якостей, серед яких можна виділити допитливість, здатність тривалий час займатися вирішенням однієї проблеми, здатність до критики і самокритики, посидючість, акуратність.

Кожен фахівець технічної сфери в тій чи іншій мірі має справу з технікою, з технічними об'єктами і технологічними процесами, тому інтерес до техніки, схильність до заняття з нею є одним з умов успішності його діяльності. Для фахівця технічної сфери діяльності важливі технічні та аналітичні здібності, технічна спостережливість, технічне мислення, просторову уяву, але крім цього у нього повинна бути розвинена здатність до саморозвитку.

Однак, зазначимо, що реалізація моделі можлива за наявності суспільного консенсусу й усвідомлення суб'єктами навчального процесу необхідності змін, прозорості, логічно побудованої Національної рамки кваліфікацій вищої освіти. Нормативно-правова та методологічна невизначеність кваліфікаційних рівнів, кінцевих результатів професійної підготовки можуть зумовити невиконання завдань освіти в глобальному економічному суспільстві[5].

Список використаних джерел

1. Анисимов О.С. Основы методологического мышления. М.: Внешторгиздат, 1999. 412 с.
2. Анисимова Н.И. Инновационные образовательные технологии в преподавании физики в системе естественнонаучного педагогического образования // Физическое образование в ВУЗах. 2005. т. 11. № 4. С.85 — 92.

3. Зеер Э.Ф. Модернизация профессионального образования: Компетентностный подход // Образование и наука, 2001. №3. С. 83 — 87.

4. Ніколаєнко С. М. Якість вищої освіти в Україні: Погляд в майбутнє // Вища школа. – 2006. – №2. – С. 3-22.

5. Петрук В. А. Модельний підхід як складова формування фахових компетенцій майбутнього випускника технічного ВНЗ // Освітнянські обрії: реалії та перспективи: Зб. наук. праць. К.: ПІТО, 2007. № 1. С. 141— 146.

6. Яковчук О. Л. Модель формування професійної компетентності майбутніх техніків-технологів з технології харчування в процесі вивчення хімічних дисциплін у коледжі. Молодий вчений. 2017. № 4 (44). С. 506–509.

Ю. А. Надольська, к.пед.н., ст.викладач,
*Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького
(м. Мелітополь, Україна)*

ПОЗААУДИТОРНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ

Позааудиторна самостійна робота з другої іноземної мови (німецької) – важлива форма навчання у виші, яка виступає обов’язковим компонентом навчальної, навчально-дослідної, науково-дослідної діяльності студентів. Від її ефективності залежить якість професійної підготовки студентської молоді.

Проблема її організації передбачає вивчення широкого кола питань, пов’язаних з вивченням другої іноземної мови.

Позааудиторна робота передбачає пошук знань, їх осмислення, закріплення, набуття нових умінь та навичок узагальнення й систематизацію знань. Тільки ті знання, до яких студент прийшов самостійно через власний досвід і діяльність, стають дійсно міцним його надбанням.

Позааудиторною самостійною роботою можна вважати і активну розумову роботу, до якої викладач може залучати студентів в ході бесіди, особливо в тих випадках, коли вони підводяться до відкриття нових знань. До того ж її можна визнати як особливий вид фронтальної (круглі столи, колоквиуми, конспектування, створення модульних програм, конференції тощо), групової (тестування, бесіди) та індивідуальної навчальної діяльності без безпосередньої участі викладача або під його керівництвом і характеризується значною активністю протікання пізнавальних процесів. Така робота служить засобом підвищення ефективності процесу навчання і підготовки студентів до самостійного поповнення знань студентів.

У дидактичній теорії розглядаються чотири рівні позааудиторної самостійної роботи:

1. Копіювання дії за зразком, що є своєрідною підготовкою до самостійної діяльності.

2. Репродуктивна діяльність – відтворення інформації про різноманітні явища, що вивчаються. Починається узагальнення заходів і засобів пізнавальної діяльності, їх перенесення на вирішення інших завдань.

3. Продуктивна діяльність – власне самостійне застосування знань для вирішення тих чи інших завдань не за зразком.

4. Самостійна діяльність із застосуванням знань у нових ситуаціях. Вона можлива за умови дослідження умови і конкретних ситуацій навчальної діяльності [1, с. 4].

У чому ж роль позааудиторної самостійної роботи? А в тому, що це рух до пізнання нового завдяки своїм зусиллям. Під час організації у студентів формуються так звані загально пізнавальні уміння, необхідні для опанування різних галузей наукового знання, а саме: уміння читати для засвоєння важливих деталей, для критичної оцінки, для довготермінового запам'ятовування; працювати з першоджерелами; виділяти головне в науковому чи навчальному тексті; коротко і стисло викладати свої думки і аналізувати факти, робити узагальнення.

Плануючи позааудиторну роботу, необхідно насамперед виділити так зване фундаментальне ядро, що включає в себе ту основну систему методологічно- теоретичного значення, яку потрібно винести на обов'язкове аудиторне опрацювання, а вже потім формувати зміст матеріалу, що буде вивчатися студентами самостійно.

Методичні матеріали для позааудиторної самостійної роботи повинні передбачати можливість проведення самоконтролю з боку студента. Така робота може виконуватись у бібліотеці, спеціально обладнаних навчальних аудиторіях, лабораторіях, в домашніх умовах [2, с. 14].

Відзначимо той факт, що позааудиторна самостійна робота повинна виконувати самостійну обов'язкову додаткову, а не другорядну функцію у вивченні, розумінні й опануванні студентом змісту навчального матеріалу.

Реалізація цих вимог можлива за умови, коли в робочих програмах передбачається перелік питань, тем важливих і суттєвих розділів навчальної дисципліни, а не другорядних і проміжних, які мають переважно інформаційний характер, оскільки це не сприятиме формуванню вмінь і навичок самостійно здобувати знання, творчо працювати.

Важливою умовою активізації самостійної пізнавальної діяльності є створення престижу пошуку знань з тієї чи іншої теми навчальної дисципліни. Перш за все викладач повинен сформувавати у студентської молоді творче і свідоме ставлення до навчальної дисципліни. Відповідного результату можна досягти, враховуючи прагнення студента знати більше, зануривши його у світ цікавих фактів і подій, пов'язаних з навчальною дисципліною [2, с. 25]. Важливу роль у цьому, звичайно, відіграють запитання і завдання щодо підготовки до практичних занять, в окремих випадках до лекцій, проходження мовної практики. До таких завдань можемо віднести написання різних видів творів – на задану тему, за картиною, за переглянутим чи прослуханим фільмом, самостійно складеним діалогом на задану тему, підготовка дидактичного матеріалу (картки, завдання, підбір ілюстрацій, малюнків тощо) з виучуваної лексичної теми.

Такі види роботи до того ж розвивають і активізують на наш погляд, пізнавальну діяльність студентів, як необхідний етап власне навчальної діяльності. Ми зазначали, що позааудиторна самостійна робота це навчальна діяльність студента без участі викладача. Тоді, як перевірити той багаж знань і рівень здобутих студентом самостійно? Ось тут і включається викладач. На аудиторних заняттях необхідно створювати особливу ситуацію активного самостійного мислення. Таку ситуацію можна створити кейс-методом, привабливість якого полягає у тому, що незалежно від рівня готовності та інтелектуального розвитку студент мусить, використовуючи, звичайно, багаж набутих вже самостійно знань з виучуваної теми, самостійно вирішувати низку проблем визначати різні шляхи пошуку правильного рішення.

Позааудиторна самостійна робота повинна будуватися таким чином, щоб у кожному конкретному випадку була представлена та міра оптимального співвідношення репродукції і творчості, яка б відповідала реальним умовам і можливостям студента. Звичайно, що за самостійною діяльністю повинен контроль з боку викладача, який забезпечує оцінку результатів навчання, а саме: формує моральні та вольові якості – організаційність, наполегливість, мобільність, працездатність; допомагає студентам глибше осмислювати та засвоювати знання, підвищує їх творчу активність.

У той же час стимулює і сприяє удосконаленню праці викладача. Формами контролю позааудиторної самостійної роботи можуть бути:

- усна перевірка (індивідуальне опитування, бесіда, усне повідомлення тощо);
- письмова інформація;
- виявлення практичних умінь роботи з науковими джерелами та рекомендованою літературою;
- спільна робота викладача й студента з організації наукового дослідження (стаття, курсова робота, магістерська та бакалаврська робота, експеримент тощо) [1, с. 3].

Таким чином, приходимо до висновку, що самонавчання – процес самостійної освіти без участі викладача; самоосвіта – оволодіння знаннями, вміннями та навичками самостійно; позааудиторна самостійна робота при вивченні німецької мови – засіб активізації пізнавальної діяльності розвитку логічного мислення студента та його самореалізації.

Список використаних джерел

1. Симонок В.П. Вчимося працювати самостійно. //Вивчаємо українську мову та літературу. № 12(88) квітень. 2006. С.2-5.
2. Першукова О. У пошуках «ідеального підходу». Інтеграція сучасних підходів до навчання іноземних мов у країнах Європи //Іноземні мови: Європа – наш спільний дім. 2009. С. 37.

А. В. Ковган, студент

А. О. Настіч, студент

Науковий керівник: **Богатирьова Г. А.**, к.п.н., доцент
*Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського
(м. Кривий Ріг, Україна)*

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ СПЕЦІАЛІСТІВ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ФЕСТИВАЛЬНОГО ТУРИЗМУ

Беззаперечним є факт, що успішне функціонування туристичної галузі впливає на економічний розвиток регіонів і країни в цілому, безпосередньо формує їх позитивний туристичний імідж. Звичайно запорукою їх успішного розвитку виступають сприятливі природно-кліматичні умови, об'єкти історико-культурної спадщини, стан рекреаційних зон тощо. Важливим є розвиток мало бюджетних видів відпочинку, яким сьогодні виступає фестивальний туризм.

Останнім часом актуалізується проблема розвитку подієвого туризму, зокрема фестивального, як одного з найперспективніших видів туризму у світі за оцінкою Всесвітньої туристичної організації (UNWTO). Зауважимо, що динамічність розвитку й функціонування фестивального туризму вимагає адекватного реагування системи підготовки спеціалістів туристичної галузі у ВНЗ. Про це свідчить також думка науковців, що до 2020 року кількість учасників подієвих турів може перевищити кількість учасників екскурсійних турів.

Важливою рисою вищезазначеного виду туризму є комплексність, адже під час проведення фестивалів реалізуються важливі для соціуму функції (економічна, пізнавальна, рекреаційна, розважальна). Особливості розвитку даного виду туризму було проаналізовано та досліджено у працях А.В. Бабкіна, Ф.Ф. Шандора, Т.Н. Третьякової та ін. Питання теорії і практики туристичної освіти висвітлювали у своїх наукових працях В. Федорченко, Л. Поважна, В. Лозовецька, М. Скрипник, О. Любіцева та інші.

Інноваційні тенденції розвитку фестивального туризму у всій сукупності його видів полягають у ефективному використанні фестивалю як організаційно-художньої форми, головною метою якого є не лише відвідування, але й безпосередня участь екскурсантів, «включення в події, що відбуваються» [2]. Саме тому, можна говорити про необмежений потенціал фестивальних ресурсів, а отже про максимальне розширення простору професійної практики для майбутніх спеціалістів туристичної галузі.

Зауважимо, що події стають потужним стимулятором туристичних потоків в регіоні з ефективним використанням культурно-історичного потенціалу. Відбувається зростання інвестиційної привабливості регіону, зменшується монополізація ринку туристичних продуктів, створюються умови для формування конкурентоспроможного туристичного продукту, його просування на міжнародному та внутрішньому туристичних ринках.

В Дніпропетровській області це відбувається в рамках реалізації Програми розвитку туризму на 2014 – 2022 роки, затвердженої рішенням Дніпропетровської обласної ради від 20 червня 2014 року № 532-26/VI (зі змінами). Діяльність з організації подій в Дніпропетровській області розвинута досить широко та впроваджується за всіма формами такої діяльності через проведення фестивалів, акцій, конкурсів, ярмарків, ігор, змагань, флешмобів: один з найбільших в Україні етно-рок-фестиваль «Kozak FEST» присвячений перемозі українського війська під керівництвом Гетьмана Богдана Хмельницького в ході національно-визвольної боротьби; урочисті заходи присвячені події «Дні слави кошового отамана Війська Запорізького Низового Івана Дмитровича Сірка»; етно-історичний фестиваль «Самар-Дніпро-Фест», який проводився на території Новобогородицької фортеці, створеної Іваном Мазепою; етнофестиваль-ярмарок «Петриківський диво цвіт» – присвячений збереженню та популяризації всесвітньо відомого петриківського розпису, який у 2013 році став нематеріальною спадщиною ЮНЕСКО; міжрегіональний етнофестиваль обрядів та оберегів «Пасіка Сірка» – фестиваль, що відбувся в рамках концепції Програми розвитку Українського козацтва Дніпропетровської області. Також в області проводяться великі музичні фестивалі «Стопудівка» та «Джаз на Дніпрі» (м. Дніпро), Велике інтерактивне свято до Дня незалежності України «Вільне небо» (с. Майське, Синельниківський район), Фестиваль Industrial Fest «Ніч індустріальної культури» (м. Кривий Ріг), Фестиваль науки, техніки та сучасних технологій Interpipe TechFest (м. Дніпро), книжковий фестиваль «Book Space» та інші.

Конкуренція на ринку праці в туристичній галузі підвищує вимоги до рівня професіоналізму організаторів фестивального туризму, їх готовності до здійснення професійної взаємодії зі споживачами даної туристичної послуги. Саме фестивалі формують інноваційний культурний простір міста, в якому максимально створюються можливості для прояву індивідуальності молодої людини. У даному контексті сучасного інформаційно-культурного простору фестиваль «переростає своє мистецьке значення, перетворюючись на потужне соціальне явище» [3, с. 93].

Важливим для майбутніх спеціалістів туристичної галузі є усвідомлення можливостей фестивалю як засобу міжкультурної комунікації з різноманітними інтерактивними формами реалізації. Активність студентів щодо надання формам видовищності як унікального наслідку взаємодії навколишнього оточення, публіки тощо дозволить сформуванню готовності до динамічності управлінських дій, чіткого визначення й реалізації потенціалу свята, органічного поєднання відпочинку та дієвості. Пріоритетним повинно стати усвідомлення головної особливості фестивального туризму – його яскравості й неповторності моментів. Саме тому, діяльність студентів повинна набути художньо-образної форми, сприяти формуванню навичок створення такого культурного простору, в якому домінуючим буде імпульс до їх самоствердження.

Трактуючи фестиваль як видовищний та святковий простір ми вважаємо доцільним формувати у студентів, майбутніх спеціалістів туристичної галузі, прагнення до самореалізації в різних художніх формах, безпосередню участь у різних видах творчої діяльності, набуття досвіду самореалізації. Готовність майбутніх спеціалістів туристичної галузі до організації фестивального туризму ми визначаємо як якість особистості, яка здатна реагувати на видовищність, розуміти семіотичні засади фестивального туризму, здатність до творчого перевтілення, прагнення реалізувати культурно-освітні завдання фестивалю.

Список використаних джерел

1. Бейдик О. О. Рекреаційно-туристські ресурси України: методологія аналізу, термінологія, районування. К.: ВПЦ «Київський університет», 2001. 304 с.
2. Грицку-Андрієш Ю. П., Бучко Ж. І. Фестивальний туризм у системі рекреаційно-туристської діяльності. Науковий вісник Чернівецького університету. Вип. 519-520. Географія. Чернівці, 2010. С. 56-60.
3. Литовка О. Фестивальний рух України періоду її незалежності. Вісник КНУКіМ. Серія: Соціальні комунікації, 2. 2013. С. 111-115.
4. Любіцева О. О. Методика розробки турів: навч. посіб. К.: Альтерпрес, 2003. 104 с.
5. Набоков Р.Г. Фестиваль у контексті святково-сміхової культури. Культура України, 43. 2013. С. 118-126.
6. Педагогіка туризму: [навчальний посібник для ВНЗ] / за ред. проф. В. К. Федорченка, проф. Н. А. Фоменко, доц. М. І. Скрипник, доц. Г. С. Цехмістрової. К.: Видавничий Дім «Слово», 2004. 328 с.
7. Федорченко В. К. Підготовка фахівців для сфери туризму: Теоретичні і методичні аспекти: [монографія] / Володимир Кирилович Федорченко. К.: Вища шк., 2002. 247 с.

Р. М. Новрузов, д.ф.н., професор,
Г. Ф. Новрузова, к.п.н., доцент
Бакинський славянський університет
(г. Баку, Азербайджан)

К ПЕРЕВОДУ ЛЮБОВНОЙ ЛИРИКИ ИМАДЕДДИНА НАСИМИ НА РУССКИЙ ЯЗЫК

Исследование языка перевода средневековой восточной любовной поэзии, – важнейшее направление не только в филологической науке, но и представляющий интерес для философов и культурологов. Анализ оригинального и переводного текстов, как в отдельности, так и в сравнительно-сопоставительном, помогает понять художественную структуру, поэтику, литературные каноны и традиции классической восточной поэзии. Целью данного исследование является доказательство того, что классический восточный поэтический текст является сложным для восприятия переводчика-читателя и требует фоновых знаний для верного его прочтения. В связи с этим решаются следующие задачи: – интерпретация общих вопросов восприятия восточной любовной поэзии в контексте психологии чтения; анализ особенностей поэзии Насими; освоение акмеологической методики развития и саморазвития восприятия любовной лирики Насими.

Материалом для наблюдений послужили оригинальные и переводные тексты известного азербайджанского поэта XIV века Имадеддина Насими, посвященные любовной теме. Методы исследования общенаучные (наблюдение, сравнительно-сопоставительный анализ, синтез) и элементы дискурсивного анализа.

Поэзия великого азербайджанского поэта-философа XIV века Имадеддина Насими является достоянием не только средневековой восточной литературы, но по своей значимости входит в сокровищницу мировой литературы.

Религиозно-философское течение хуруфизма относится к XIV-XV векам. Оно является одним из ответвлений суфизма. Базовую основу хуруфизма составляет учение пантеизма, то есть, всё в своей сущности содержит божественное. Естественно, что среди всего материального человек, как величайшее создание Бога, занимает особое место. Другими словами, Бог объединяет в себе материальное и духовное. В первую очередь указанное сочетание относится к человеку. Человек как создание Бога соединен с Ним во всех ипостасях: содержательном, формальном, образном. Находясь с Ним в единении, таким образом, человек сам становится Истиной. Такова логика хуруфизма. Поэтому не трудно понять, что в земном понимании, в понимании её предназначения как объекта любви и созидания, образ женщины, как божественное воплощение в земном, как нельзя лучше отражает философию любви в хуруфизме. Тому наглядным примером может служить вся классическая восточная поэзия. Отсюда естественным является особый подбор языковых средств для выражения эмоционально-эстетического отношения к указанному образу [2].

Именно этим обусловлено, что многие ученые прошлого и современности, считающие суфийскую концепцию речи отличительной от нормативной поэтики, создавали и обращались к «словарям», фиксирующие суфийские значения слов. Наделенные божественным даром, знаком прикосновенности к миру тайн, как считают учёные, поэт суфий гениально владел словом, создавал семантическую неопределенность текста, который как бы состоял из двух самостоятельных текстов (поэтического, относящего к плану выражения; суфийского – к интерпретации содержания), стремясь к преодолению неизбежного дуализма и инерции повседневного языка и мышления. Следствием этого являются парадоксы экзегетического характера и антиномии [1].

Центральной фигурой философской концепции суфизма является образ познающего Аллаха, который в пути Его постижения чувственно отражает все новые и новые модусы существования и самопознания Абсолюта, разочаровывается и отчаивается "истинным" положением дел во Вселенной, приходя к выводу, что познание одна из сторон отражения имен и атрибутов Абсолюта. Лишь только синхронное изменение самого познающего и его безрассудная, самоотверженная любовь к Истине может привести мистика к вершине мистического переживания - слиянию субъекта и объекта в одно нерасторжимое целое. В представлении хуруфитов и, конечно, Насими земным олицетворением Истины, Божественности, Любви является образ возлюбленной, порой в поэтическом и философском воплощении стирает грани между ними и представляется как Единое, Целое.

Одним из постулатов поэзии суфизма является *вахдат аль-вуджуд* (единство бытия), опирающегося на коранические откровения. Он подразумевает соединения всего существующего в Нем, потому что благодаря Богу все существует.

Для поэта, с одной стороны, любовь *таинственна*, с другой, познание тайны любви проявляется между *самопознанием* и *познанием*.

Мы в качестве иллюстративного материалы взяли два перевода Сергея Иванова на русский язык. Принципиально важно уточнить, насколько переводный текст раскрывают перед своим читателем любовное таинство азербайджанского поэта. Приведём перевод:

*«Добрый день, уши отрада, будь со мною, добрый день!
Сладкоустый друг с красой неземною, добрый день.
Твои губы – чаша Джема, благовонный дух святынь,
Без тебя для сердца нету в этом мире ничего:
Ты мне – разум, дух и тело – все земное, добрый день.
Ради ангельского лика жизнь я в жертву принесу.
Говорят: «Проливой крови – кровь ценою!» - Добрый день.
Подошла ко мне, лукаво: как, мол, жив ты, Насими?
Добрый день, души отрада, ты - со мною, добрый день»* [3, с.204].

С самого начало привлекает внимание, традиционный для стихотворной формы газели редиф, повторяющийся в конце бейта (двустипшия) *Добрый день*. Это своего рода медитация приветствия таинственного явления, подобного восходу Солнца. Явление возлюбленной воспринимается как ожидаемое явление Жизни, явление Света, дарующего просветление и одухотворение. Повторы рефрена ещё более усиливает эмоциональное состояние поэта. Кстати, переводчик верно передал смысловую и эмоциональную ритмику оригинала - *Мәрһәбә, хоş gәldin, ey ruhi-rәvanım, mәрһәbә! / Ey şәkәrlәb yari-şirin, lәmәkanım, mәрһәbә!* [4, с. 13]. Необычная метафора для русскоязычного читателя *сладкоустый друг* сосуществует с привычными словосочетаниями *души отрада, с красой неземною, благовонный дух, ангельский лик*. Такое сочетание (привычного и непривычного) создает для читателя возможность выделить и осмыслить своеобразную восточную лексику. Во втором бейте переводчик шокирует читателя таинственным образом *«твои губы»*, сравнимый с *чашей Джема*, представляющий собой *благовонный дух святынь* («*Çün lәbin сәmі-Sәt oldu nәfхеуі-Ruhülqüds, / Ey сәmіlim, ey сәmalım, bәhrü kanım, mәрһәbә!*»). Сразу скажем, что для читателя без фоновых культурологических знаний трудно разобраться в расшифровке тайны «губ», который подобен неизвестной «чаше Джема». Правда, читателю, который знакомится со стихотворением в первом томе «Избранной лирики Имадеддина Насими», вынужден обратиться ко второму тому для того, чтобы в общих комментариях к двум томам найти пояснение лакуне. И в этом случае вряд ли он получит исчерпывающий ответ. Обратимся к комментариям: *«Джемшид (Джам) – один из первых мифических царей Ирана, жизнь и деятельность которого воспеты в эпосе «Шахнаме» Фирдоуси. В царствование Джама, которое длилось семьсот лет, страна*

благоденствовала. У него была чудесная чаша, которая отражала всё, что происходит в мире» [3, с. 382]. Этот комментарий отражает информацию о царе Джамшиде и его волшебной чаше, который в целом трактует образ, встречающийся и других стихотворениях поэта. А для читателя необходимо конкретное разъяснение указанного сравнения. Оно, на наш взгляд, заключается, в том, что Насими в губах возлюбленной видит отражение её Любви к нему, как в чудодейственной чаше Джамшида.

Как известно, в поэтическом переводе, в отличие от прозаического, всякая деталь, как содержательного, так и формального характера, имеет значение. Порой их игнорирование переводчиком приводит к неверной передаче существенных элементов оригинала.

Рассмотрим вначале передачу форму газели. Данная газель состоит из пяти двустиший (*бейтов*). Первый бейт (строфическая единица), состоящая из зачина (*матла*), рифмуется между собой (аа). Переводчик удачно сохранил форму первого бейта. Последующая схема рифмовки газели – аа –ба – ва – га – да, т.е. однозвучная рифма также отражает форму оригинала. Последнее двустишие переводного текста, как неременное условие финального бейта, сохраняет характерный признак *макта*, то есть упоминание литературного имени автора – *тахаллус* («прозвище»): Говорят: «*Подошла ко мне, лукаво: как, мол, жив ты, Насими? / Добрый день, души отрада, ты - со мною, добрый день.*» (Gəldi yarım naz ilə, sordu, Nəsimi necəsən? / Mərhəba, xoş gəldin, ey xırdadəhənim, mərhəba [4, с. 13]. Обращает также на себя внимание передача повторов первой строки первого и последнего двустиший. Как видим, переводчик пытается сохранить формальную и смысловую структуру оригинала.

Внимание привлекает и попытка сохранения игры созвучий, которая составляет фонетическую матрицу восточной поэзии. Конечно, в переводе сохранение изящности звучания очень трудная задача. Дело в том, что фонетическая структура каждого языка имеет свой специфический характер звучания. Порой передача столь сложной гаммы звучаний представляется невозможной. В нашем случае переводчик пошел по пути замены звуков подлинника звуками переводного языка, которые на другом содержательно-звуковом уровне условно создает адекватное восприятие текста оригинала. Однако, следует отметить, что уникальные акустические образы, искусно подобранный поэтом звуковой ряд второго двустишия не нашел адекватного отражения в переводе: «*Çun ləbin camı-Səm oldu nəfхеуі-Ruhülqüds, / Ey səmilim, ey camalim, bəhrü kanım, mərhəba!*». Насими, будучи верным своим художественным приёмам, использует повторение однокоренных строк: *camı-Səm* (чаша Джа(е)ма), *səmilim* (красивый мой), *camalim* (красота моя). В данном случае обыгрывание корневых звуков служит для подчёркивания величия, красоты и грации возлюбленной. К сожалению, в переводе эта звуковая гамма утеряна.

Анализ второй газели мы начнем с конца стихотворения: «*Потерпи, Насими, не стнай!*» - *говорит мне она. / Если мне не стнасть, я к утру онемею!*– *Как быть?* [3, с. 118] (*Dilbər aydır, ey Nəsimi, sabir ol, qılma fəqan, / Mən bu gün səbr eyləsəm, danla fəqanı neylərəm?* [4, с. 142]. В целом смысл

макта передан верно. А самое главное мы ощущаем эмоциональное состояние автора, который полон страданий и вопрошает о безысходности (*Как быть?*). Здесь, в концовке, этот рефрен убеждает нас о предыдущем страдательном процессе состояния героя:

*«Без тебя мне, краса моя, с жизнью моей как быть?
И с короной, и с троном – со всем, что имею, как быть?
Жду свиданья с Фазилом – я в нем исцеление найду,
Нет иных мне лекарств – я тобою болею, - как быть?
Сколько горьких молитв о тебе возносил я творцу,
Без свершения их – мне со вселенною всею как быть?
Мусульмане, поверьте: мне с милою благостен мир,
А на что целый мир мне, когда я не с нею, - как быть?
«Потерпи, Насими, не стеной!» - говорит мне она.
Если мне не стеной, я к утру онемею! – Как быть?» [3, с. 118]*

С полной уверенностью можно сказать, что, в целом, и эта газель сохранила форму и содержание оригинала. Вместе с тем, вызывает недоумение вторая строфа (*бейт*), в которой трудно понять о каком *Фазиле* идёт речь и почему поэт ждёт от него исцеления. Ведь в оригинале – *Īstāram vāsli-camalīn ta qīlam dārdā dāva, Mān sānīn bīmarīnam, ōzga dāvānī neylāram?* [4, с.142] – не упоминается об имени *Фазиль*. Считаем уместным, пояснить указанное имя. *Фазл* (*Фазлуллах, Фазлхакк*), которое переводится с персидского языка как «Милость Божья», является основоположником хуруфизма, духовным наставником и учителем *Насими*. Оно очень часто с почтительностью упоминается в поэзии *Насими*. Но здесь совершенно другой поэтический образ. Для убедительности приведём наш подстрочный перевод: Хочу поклоном для воссоединения с твоей красотой найти утешение, / Я тобою болен, зачем мне другое лекарство. Как видим, здесь *vāsli-camal* не означает имя *Фазиль*, а переводится как «воссоединения с твоей красотой». Приходится догадываться о причине такого казуса, который, на наш взгляд, вызван или неверным подстрочником, и ли неверным пониманием самого переводчика. В любом случае ошибка непростительная.

Несколько слов следует сказать о подобранных переводчиком эпитетах. Как мы от метили выше коновку стихотворения предваряет словосочетаний, подготавливающий читателя проникнуть ся рефреном *как бать*. Вопрошание сопровождается обращением к любимой *краса моя (милая)*, заменяющее *ruhi-gāvanit*, что в подстрочном переводе означает «летающий дух». Нам представляется, что замена обращения не вредит общей тональности всего стихотворения и доступен пониманию читателя. Однако вернёмся к предпосылкам «стенаний» поэта. Поэт не представляет своей жизни без любимой («с жизнью моей как быть; со вселенною всею как быть»). Он, отвергая все земные блага (*со всем, что имею*), исцеление своей так называемой болезни видит в соединении с ней. Отсюда боль, отсюда страдания (*горькие молитвы*), мольба об исполнении желаний. А обращение к единоверцам (*мусульмане*) ещё раз подчёркивает, что он не может найти

понимание даже среди своих. Утешение же со стороны любимой (*потерни*), на наш взгляд, следует понимать, что и оно не до конца удовлетворяет жизненно важной цели поэта. Выстраданная душа далее не имеет возможность жить без возлюбленной. Таково кредо поэта, таковы его требования к себе и к окружающему миру. Скрупулёзный анализ переводов двух газелей Насими на русский язык показывает, что переводчик в целом справился с задачей и смог передать форму газели, её художественные особенности (разнообразную палитру ритмики, рифмы и редифы, художественные тропы (эпитеты, метафоры, сравнения, ассоциативные ряды слов и другие), звуковой ряд). Вместе с тем, указываются недочёты, выраженные неверной смысловой передачей и нарушением звукового ряда переводимого текста.

Список использованных источников

1. Шиммель Аннемари. Мир исламского мистицизма / Перевод с англ. Н.И. Пригариной, Д.С. Рапопорт. - М.: Алетея, Энигма, 1999. - 311 с.
2. Хуруфизм и его влияние на азербайджанскую литературу. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://www.molych.ru/filologija/hurufizm-i-ego-vlijanie-na-azerbajdzhanskuju-literaturu.html>
3. Насими Имададдин. Избранная лирика (в двух томах). Т.1. – Баку: Азернешр, 1973. – 359.
4. Nəsimi İmaddədin. Seçilmiş əsərləri. İki cildə. I cild. – Bakı, “Lider nəşriyyat”, 2004. - 336 s.

М. А. Омелько, викладач обліково-економічних дисциплін,
спеціаліст вищої категорії

*Могилів-Подільський технологічно-економічний коледж Вінницького НАУ
(м. Могилів-Подільський, Україна)*

ОСОБЛИВОСТІ ПОЗААУДИТОРНОЇ РОБОТИ З МАЙБУТНІМИ БУХГАЛТЕРАМИ ПРИ ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ

Сучасний бухгалтер має бути високоосвіченою, компетентною людиною, з кваліфікацією, яка відповідає вимогам професії, суспільства, часу; бути яскравою, неординарною і всебічно розвинутою особистістю, що постійно удосконалює свій професійний рівень; сучасний бухгалтер – це комунікабельний, здатний до продуктивного ділового спілкування спеціаліст, і водночас повинен бути спокійною, розсудливою, виваженою людиною. Вимоги, висунуті до облікової професії, досить високі. У сучасного бухгалтера повинен бути «сильний розум, послідовні практичні цілі».

Таким чином, все це зумовлює необхідність вдосконалення освітньої та кваліфікаційної підготовки сучасних бухгалтерів. Значна увага при цьому спрямована на удосконалення позааудиторної роботи зі студентами, особливо при формуванні професійних компетенцій.

Позааудиторну роботу проводжу ініціативно, творчо, вмію цікаво та змістовно організувати та провести виховні заходи, які мають позитивний вплив на студентів. Професійно-масові заходи проводяться впродовж навчального року

та переважно під час декади обліково-економічних дисциплін. Серед них варто відмітити: конкурси професійної майстерності; олімпіади з фахових дисциплін; студентські конференції, презентації спеціальності, тематичні вечори, екскурсії професійного спрямування, зустрічі з фахівцями-спеціалістами, конференції за підсумками виробничої практики тощо.

Виконуючи завдання куратора навчальної групи, працюю над згуртуванням студентського колективу, спрямовую та націлюю молодь на продуктивну працю.

Будую виховну роботу в навчальній групі з урахуванням індивідуальних особливостей і здібностей кожного студента, надаю педагогічну підтримку в пізнавальному процесі, життєвих обставинах. Спрямовую виховну роботу на вивчення індивідуальних особливостей студентів, практикую проведення психологічного тестування і тренінгів за участю професійного психолога, залучаю студентів до активної участі у культурно-масових творчих і спортивних заходах.

Працюю над формуванням всебічно розвиненої творчої особистості майбутнього спеціаліста, залучаю студентів до участі в загальноколеджанських, міських, обласних заходах.

Маю досвід організації та проведення екскурсій до Управління Державної казначейської служби України міста Могилева-Подільського та району, Державної податкової інспекції, засідань, бухгалтерії бюджетної установи, круглих столів із випускниками, роботодавцями міста. Саме роботодавці, наші випускники минулих років допомагають з'ясувати, якими є сучасні вимоги до теоретичної та практичної підготовки спеціалістів; якими знаннями та вміннями, крім професійних, повинен володіти сучасний спеціаліст? на що варто більше звертати увагу нам, викладачам коледжу під час вивчення спецдисциплін? Вони можуть співставити, порівняти і підказати напрямок удосконалення організації навчально-виховного процесу при формуванні майбутнього спеціаліста.

Запрошені у своїх виступах звертають увагу на: необхідність покращення рівня самоосвіти працівників; володіння знаннями правил поведінки державного службовця, вміння спілкуватися з клієнтами банків, Державної казначейської служби; формування практичних вмінь по веденню податкового обліку, орієнтуванню постійних змін в законодавстві України; постійне самоудосконалюватися в процесі виконання службових обов'язків; обов'язкове знання бухгалтерського обліку в роботі економіста, фінансиста, ревізора, бухгалтера, що дає можливість фахівцю швидше адаптуватися до виконання завдань на робочому місці.

Досвід роботи викладачів показує, що аналогічні позааудиторні навчально-виховні заходи сприяють професійному, інтелектуальному і культурному розвитку молодого спеціаліста.

При підготовці до конкурсів та інших позааудиторних заходів студенти усвідомлюють, що сучасному бухгалтеру необхідні широкі знання, ерудиція, творчий підхід. Їм варто знати підвалини не лише загальнотеоретичних дисциплін,

економічного аналізу, планування, фінансування та кредитування, контролю і ревізії, але й загальноекономічних та фахових дисциплін — політичної економії, статистики, фінансів, бухгалтерського, фінансового обліку тощо.

Таким чином, зміни, які відбуваються в суспільстві, сьогодні потребують від молодих фахівців не тільки глибоких знань, наукового підходу до виконання посадових обов'язків, але й неабияких творчих здібностей. Перед викладачем стоїть завдання – забезпечити студентів ґрунтовною базою знань, умінь і навиків з дисципліни, надихнути їх на роботу в постійному творчому пошуку, на самовдосконалення.

Список використаних джерел

1. Гнатенко Н. Роль та місце інноваційних технологій в підготовці спеціалістів бухгалтерської професії. – Матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 18-19 квітня 2013 р., м. Кам'янець-Подільський.
2. Чижевська Л.В. Методика викладання облікових дисциплін / Л.В. Чижевська. – Житомир: ПП «Рута», 2003. – 504 с.

Ю. М. Перетяцько, к.е.н., доцент,
Чернігівський національний технологічний університет
(м. Чернігів, Україна)

МЕТОДИ ФАСИЛІТАЦІЇ ПРИ ВИКЛАДАННІ ОБЛІКОВИХ ДИСЦИПЛІН

В суспільстві швидкими темпами відбуваються зміщення пріоритетів розвитку – від превалювання промислового виробництва до технологій та знань, внаслідок чого, відбувається перехід від індустріального суспільства до інформаційного.

Успішна розбудова інформаційного суспільства має передбачати зміни в усіх сферах життєдіяльності людини, в тому числі і в освітньому процесі.

Модернізація освітнього процесу у вищій школі має ґрунтуватися на удосконаленні підходів до проведення аудиторних занять і включати, на наш погляд, використання методів фасилітації.

Термін “фасилітація” іншомовного походження та означає – сприяння, полегшення, допомога. Педагогічна фасилітація у вищій школі – це організація освітнього процесу, коли вирішенням теоретичних, методичних чи практичних задач займається певне коло студентів. При цьому викладач, який буде виконувати функцію фісилітатора, має спостерігати, слухати, заохочувати студентів до спілкування, спонукати до взаємодії між собою та займати нейтральну позицію.

Фасилітація, як метод пізнавального процесу, ефективна коли:

- група студентів активна і кожен учасник бажає висловити свою думку, або навпаки, пасивна – допомагає розкрити потенціал кожного учасника;

- є необхідність отримання альтернативних поглядів для вирішення певного завдання;

- вирішуються конфлікти.

В міжнародній практиці, за даними International Association of Facilitators, існують більше п'ятисот різних методів фасилітації [1]. Проте і ця цифра не є вичерпною, оскільки практикуючі фасилітатори створюють нові методи та техніки фасилітації, наприклад, Христини Тішиної [2]. Слід відзначити, що найбільш популярними методами фасилітації є: збір ідей за допомогою модераційна карт, ментальні карти, ранжування за допомогою міток, «В цей же час в наступному році», двовимірна матрична діаграма, «Важливе і бажане», аналіз поля сил Курта Левіна, світове кафе.

У таблиці 1 ми виокремили деякі техніки фасилітації, які можна використати викладачу в освітньому процесі при викладанні дисциплін за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування».

Таблиця 1

Методи фасилітації при викладанні облікових дисциплін

Назва методу фасилітації	Суть методу	Назва дисципліни	Орієнтовні питання, які вирішуються
Дерево сподівань	Визначення кожним учасником групи сподівань від навчання за спеціальністю	Вступ до фаху	Визначити компетенції, які здобудуть студенти для своєї професійної діяльності
Ментальні карти (Mind-map)	Діаграма, в центрі якої стоїть головна проблема, а від неї ієрархічно розташовуються другорядні та треторядні елементи	Організація обліку	Розробка Наказу "Про облікову політику підприємства"
Мозкового штурму	Висловлення кожним учасником групи пропозицій, ідей щодо розв'язання завдання	Управлінський облік	Процес ціноутворення Купувати обладнання чи орендувати Управління товарними запасами Бюджетування
		Податковий облік	Вибір системи оподаткування суб'єкта господарювання
Збір ідей за допомогою модераційна карт	Кожен студент групи висловлює свою ідею та записує її на картку. Картки, однакові за змістом, групуються, а цій групі присвоюється загальна назва. Загальні групи можна ранжувати за впливом дії на поставлене завдання	Економічний аналіз	Причини зниження прибутковості підприємства Причини підвищення матеріаловіддачі

Сучасні освітні процеси, які відбуваються у вищій школі вимагають від викладачів впроваджувати альтернативні методи пізнавального процесу. Одним із таких методів є педагогічна фасилітація – процес коли до вирішення

проблеми залучаються студенти, а викладач – тільки споглядає. Така форма навчання спонукає студента до самореалізації, підвищує зацікавленість до фахових предметів, пришвидшує процес запам'ятовування матеріалу.

Список використаних джерел

1. Современные методы фасилитации групповой работы. URL: <https://www.personalimage.ru/articles/facilitation/sovremennye-metody-fasilitatsii-grupповoy-raboty>.
2. Тишина К. 45 инструментов фасилитатора Техники организации групповой работы. 2018. URL: <http://maxima-library.org/knigi/knigi/b/439479?format=read>.

О. В. Повстин, д. пед. н., доцент

*Львівський державний університет безпеки життєдіяльності
(м. Львів, Україна)*

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ПРИКЛАДИ ГЕЙМІФІКАЦІЇ

All the world's a stage, and all the men
and women merely players...
William Shakespeare

В умовах бурхливого розвитку глобальних суспільних процесів, зростаючої ефективності використання інноваційних технологій у всіх сферах життєдіяльності, на порядку денному гостро стоїть питання реформування національної системи освіти. Визначальним чинником багатства країни є його людський потенціал та знання. Важко заперечити той факт, що освіта і наука сьогодні є пріоритетними напрямками розвитку країни. За таких умов, особливого значення набуває проблема модернізації освіти, яка передбачає впровадження в навчальний процес закладів вищої освіти інноваційних педагогічних технологій і методів. Впровадження інновацій в освітню галузь є ключовим напрямком роботи Міністерства освіти і науки України та його підрозділів.

Термін “інновація” (з латинської *innovatio* – оновлення, новизна, зміна) означає нововведення, тобто цілеспрямовані зміни, які вносять у середовище впровадження нові стабільні елементи (нововведення), що викликають перехід системи з одного стану до іншого.

Дослідженню інновацій у педагогіці присвячені праці В.Паламарчука, О.Попової, О.Савченко, Н.Юсуфбекової), безпосередньо освітніх інновацій стосувались наукові розвідки В.Беспалько, В.Загвязинського, І.Котлярової. Проблеми інформатизації та комп'ютеризації освіти, можливості використання інноваційних технологій обґрунтовані в працях вчених В. Бикова, Р. Гуревича, І. Захарової, І. Лернера.

Аналіз праць науковців дає нам підстави виокремити науково-педагогічні та організаційно-правові інновації в освітньому середовищі. До науково-педагогічних відносяться нововведення у навчальному, виховному й науковому

просторах закладу вищої освіти: застосування інноваційних педагогічних технологій, комп'ютерних, мультимедійних засобів, до організаційно-правових – юридичні, правові, економічні та інші нововведення.

Однією з інноваційних педагогічних технологій є *гейміфікація*. Саме поняття «гейміфікація» не нове, але термін став доповненням до англійського лексикону у XXI столітті, і стосується не лише застосування комп'ютерних технологій (від сенсорних таблиць, планшетів, до інтерактивних дисплеїв), але й включення ігрових елементів, таких як системи балів та винагород, метод сценарію (storyline method), метод симуляцій, метод рольової гри, метод «кейс-стаді».

На нашу думку гейміфікація ефективна, оскільки враховує природні бажання людей до конкуренції та нових досягнень. Ігрофікація проникає у всі сфери нашого життя: викладачі, менеджери, маркетологи та представники інших спеціальностей використовують гейміфікацію для збільшення залученості в процеси, тих на кого вони направлені, та підвищення ефективності результатів. Гейміфікація, наприклад, часто присутня у додатках та на веб-сайтах, розроблених для мотивації людей до вирішення особистих проблем, таких як боротьба з зайвою вагою або вивчення іноземних мов.

Кевін Вербах визначає гейміфікацію, як використання ігрових елементів та ігрових механік у неігровому контексті» [1], а Гейб Зікерманн вважає, що це процес реалізації ігрових стратегій у бізнесі, за допомогою якого є можливість набути досвіду, який створить необхідний сенс і посилить мотивацію співробітників та клієнтів. Гейміфікований проект використовує переваги ігрових технік, програм лояльності та поведінкової економіки для вирішення критичних проблем і посилення залучення» [2].

Так, при підготовці курсантів Львівського державного університету безпеки життєдіяльності до професійної діяльності у підрозділах служби цивільного захисту використовуються спеціалізовані центри і містечка, психолого-тренувальні полігони, смуги перешкод, траси-лабіринти, тренувально-тренажерні комплекси (у тому числі симулятори віртуальної реальності на основі ІКТ), моделі природних і технічних об'єктів, споруд, транспортних засобів тощо, призначені для відпрацювання професійно важливих для професійної діяльності якостей особистості [3]. Такі ігрові практики, через створення умов наближених до реальних, сприяють якісній підготовці майбутніх рятувальників до професійної діяльності.

В Одеському політехнічному університеті гейміфікація була впроваджена та протестована у рамках спеціальності з комп'ютерних наук, а тепер вводиться у навчальний процес на кафедрі атомних електростанцій. Суть такого підходу полягає в тому, що кожен студент сам створює комп'ютерну гру, в якій моделює переміщення порушника контрольованою територією об'єкту, забезпечує його виявлення та затримання[4]. Таким чином, студенти засвоюють методологію системного аналізу систем фізичного захисту.

Отже, гейміфікацією освіти вважаємо застосування ігрових технологій, учасники яких орієнтовані на ціль своєї реальної діяльності, а не на гру як таку. Гейміфікація — один з педагогічних інструментів, яким слід користуватися усвідомлено й відповідально, зважено впроваджувати його в освітній процес, узгоджуючи з традиційними методами.

Список використаних джерел

1. Вербах К. Вовлекай и властвуй: Игровое мышление на службе бизнеса / Кевин Вербах, Дэн Хантер. — М. : Манн, Иванов и Фербер, 2015. — 100 с.
2. Зикерманн Г. Геймификация в бизнесе: как пробиться сквозь шум и завладеть вниманием сотрудников и клиентов / Гейб Зикерманн, Джоселин Линдер. — М. : Манн, Иванов и Фербер, 2014. — 272 с.
3. Повстин О. В. Технологія підготовки курсантів і студентів закладів вищої освіти до управлінської діяльності в галузі безпеки людини. Інноваційна педагогіка. 2018. № 3. С. 144–149.
4. Геймифікація у освітньому процесі – досвід Одеської політехніки. URL: <https://uatom.org/index.php/2018/09/26/gejmifikatsiya-u-navchalnomu-protsesi-dosvid-odeskoyi-politehniky/> (дата звернення 05.09.2019)

С. О. Полковниченко, к.е.н., доцент
Чернігівський національний технологічний університет
(м. Чернігів, Україна)

РОЛЬ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ

Однією з найважливіших змін реформування системи освіти України стало впровадження компетентнісного підходу, який сьогодні розглядається як основа нової парадигми освіти. В умовах сучасного інформаційного суспільства та постійного оновлення знань важливими професійними компетенціями є здатність швидко орієнтуватися в потоках інформації, аналізувати її, виділяти головне, проводити самостійні дослідження і доводити їх ефективність на практиці.

Відповідно до Стандарту вищої освіти України першого (бакалаврського) рівня серед загальних компетентностей підготовки фахівців-маркетологів виділяють: здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу; здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями; здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях; здатність проводити дослідження на відповідному рівні; навички використання інформаційних і комунікаційних технологій тощо [1].

Невід’ємною складовою і необхідною умовою підготовки майбутніх фахівців до вирішення професійних завдань є участь студентів у науково-дослідній роботі.

Науково-дослідна робота студентів – це пошукова діяльність наукового характеру, у результаті якої суб’єктивне пізнання дійсності набуває певної об’єктивної теоретичної і практичної значущості і новизни [2].

Дослідницька діяльність студентів має свою специфіку, оскільки вона не є основним видом їх діяльності (студент виконує завдання з багатьох навчальних предметів); обсяг знань студентів (особливо молодших курсів навчання) недостатній для проведення ґрунтовних наукових досліджень. Це створює певні труднощі в заняттях науково-дослідною роботою.

На жаль, найчастіше студенти залучаються до науково-дослідницької діяльності на старших курсах навчання. На наш погляд, залучати студентів до науково-дослідної роботи потрібно вже з першого-другого курсу навчання,

починаючи з підготовки тез доповідей на студентські конференції. Це дозволить їм заявити про себе, оволодіти навичками академічного письма, навчитись аргументовано та логічно висловлювати свої думки; покладе початок вибудовуванню лінії саморозвитку і самовдосконалення, підвищенню професійного рівня підготовки.

Займаючись науково-дослідною роботою на молодших курсах, студент отримує можливість здійснювати дослідження не тільки за профілем обраної спеціальності, що сприяє розширенню кругозору, активізації процесів самовдосконалення, набуттю досвіду освоєння іншої сфери діяльності.

Активізація науково-дослідної роботи студентів молодших курсів закладає основи для майбутньої науково-дослідної роботи на старших курсах навчання і сприяє формуванню дослідницької компетенції випускника вузу. Постійна участь у конференціях допомагає студентам в їх професійному зростанні.

Важливим етапом науково-дослідної діяльності є підготовка робіт до участі у всеукраїнських і міжнародних конкурсах. У процесі підготовки наукової роботи студент вчиться формулювати проблему, складати план, обґрунтовувати актуальність та новизну, визначати мету та завдання, об'єкт і предмет, теоретичну і практичну значимість дослідження; самостійно вибирати й освоювати методи дослідження, здобувати нові знання. Крім того, студенти здобувають вміння міркувати, доводити і аргументувати свою точку зору, публічно представляти і захищати результати своєї роботи, набувають навичок самоаналізу.

Виступи на конкурсах вимагають серйозної підготовки. Автор роботи повинен володіти навичками монологічного мовлення, вміти впевнено триматися під час виступу, використовувати різні засоби наочності, вміти відповідати на незаплановані питання тощо.

Як показує накопичений досвід, участь у конкурсах посилює інтерес студентів до науково-дослідної діяльності та бажання отримувати нові знання і вміння; вчить долати труднощі, які виникають в процесі підготовки роботи.

Отримані при проведенні наукових досліджень знання і вміння допомагають студентам опанувати різноманітні методи наукового пізнання, оволодіти навичками пошуку, обробки та використання інформації, аналізувати отримані дані, формулювати гіпотези, вибудовувати версії, робити на їх підставі висновки. При цьому формуються загальнокультурні і загально-професійні компетенції, зокрема комунікативні навички, навички самопрезентації, уміння аргументовано відстоювати і захищати власну позицію тощо.

Участь у науково-дослідній роботі, на нашу думку, формує творче ставлення студента до майбутньої трудової діяльності, навички самоосвіти і підвищує його конкурентоспроможність на ринку праці. Адже сьогодні ринок вимагає фахівців, які хочуть, можуть і готові самостійно шукати інформацію, аналізувати її й використовувати у професійній діяльності; здатні займатися самоосвітою протягом всього життя. Особливо знадобиться досвід науково-дослідницької роботи майбутнім фахівцям в умовах невизначеності і непередбачуваності, коли для вирішення практичних завдань доводиться приймати нестандартні рішення і прогнозувати їх наслідки.

Як показує практика, студенти, які активно займалися науково-дослідницькою діяльністю у закладі вищої освіти, мають здатність до самостійного освоєння знань; творчо підходять до виконання своїх професійних обов'язків; психологічно готові як до професійної діяльності, так і до оволодіння новими спеціальностями.

Здійснення наукової діяльності вимагає від студентів і одночасно формує у них певні особистісні якості. Кожен студент – особистість з різним рівнем інтелекту, креативності, навчальної мотивації, самооцінки та ін. Тому, залучаючи студентів до науково-дослідної роботи, важливо враховувати їх індивідуально-психологічні особливості, брати до уваги їхні інтереси, давати можливість розвивати наявні у них здібності. Науково-дослідна робота здатна стати базою для виявлення та відбору найбільш здібних студентів, створити умови для реалізації і розвитку творчих сил студента, а також сформувати у нього відповідальність, ініціативність, працьовитість, активність, старанність тощо.

Таким чином, участь у науково-дослідній роботі дозволяє студентам оволодіти значущими у всіх сферах діяльності компетенціями, набір яких визначається напрямом їх підготовки.

Список використаних джерел

1. Стандарт вищої освіти України: перший (бакалаврський) рівень, галузь знань 07 – Управління та адміністрування, спеціальність 075 – Маркетинг. Затверджено і введено в дію наказом Міністерства освіти і науки України від 05.12.2018 р. № 1343. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/12/21/075-marketing-bakalavr.pdf>.
2. Пономарьова, Г.Ф. (2010). Науково-дослідна робота студентів у ВНЗ як складова їх професійної підготовки. Наукові записки кафедри педагогіки. Випуск 24. С.138-144.

О. О. Попова, викладач фінансово-економічних дисциплін

Н. В. Українець, викладач фінансових дисциплін

Вінницький технічний коледж

(м.Вінниця, Україна)

МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦІВ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 071 ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ

На сьогодні в Україні триває процес реформування освітньої системи, спрямований на розвиток та набуття особистістю якісних здатностей, приведення вітчизняних критеріїв та стандартів освіти у відповідність до європейських вимог. Презентованість використання поняття "компетентнісний підхід" у нормативно-правових і концептуальних документах, у наукових розвідках вітчизняних і зарубіжних педагогів свідчить, що цей підхід стає реальністю сучасної освіти та активно реалізується в навчально-виховному процесі, оскільки вирішення завдань сучасної школи потребує істотного посилення самостійної й продуктивної діяльності тих, хто навчається, розвитку їхніх особистісних якостей і творчих здібностей.

Компетентнісний підхід, на прикладі викладання дисципліни Фінансово-економічний аналіз для підготовки майбутніх фахівців - є демонстрація «професійних компетентностей оцінювача» через загальні (ключові), спеціальні (фахові) компетенції та здобуття програмних результатів навчання студентів.

Вивчення курсу «Фінансово-економічний аналіз» передбачає наявність систематичних та ґрунтовних знань із суміжних дисциплін (економічна теорія, статистика, економіка підприємств, бухгалтерський облік, фінанси, фінанси підприємств, маркетинг, менеджмент, комп'ютерна техніка тощо) цілеспрямованої роботи над вивченням спеціальної літератури, активної роботи на лекціях та практичних заняттях, самостійної роботи та виконання індивідуальних завдань. Згідно структурно-логічної схеми Освітньо-професійної програми (Оціночна діяльність) Фінансово-економічний аналіз вивчається після вивчення вищезгаданих дисциплін, що дозволяє повністю сформувати загальні, фахові та інтегральні компетенції. Виходячи зі сказаного вище, під час вивчення дисципліни Фінансово-економічний аналіз відповідно Освітньо-професійної програми (оціночна діяльність) мають бути сформовані такі компетенції:

Інтегральна компетентність. Здатність розв'язувати спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування положень і методів відповідної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

У результаті опанування дисципліни здобувачі вищої освіти мають здобути загальні(ЗК) та фахові компетенції (ФК) .

Загальні компетенції:

- знання та розуміння предметної області щодо розуміння професійної діяльності (ЗК1);
- мати базові уявлення про основи економіки й права, розуміння причинно-наслідкових зв'язків розвитку суспільства й уміння їх використовувати в професійній і соціальній діяльності. (ЗК4);
- здатність використовувати сучасні інформаційні технології для розв'язання різноманітних задач у навчальній та практичній діяльності (ЗК 5);
- здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях (ЗК6);
- уміння працювати у колективі та команді (ЗК7);
- здатність працювати самостійно і автономно (ЗК8);
- здатність діяти з позицій соціальної відповідальності, займати активну громадську позицію(ЗК9);
- розуміння основних економічних законів суспільства та сфери управління та адміністрування (ЗК10);
- здатність до формування культури мислення, її сприйняття (ЗК11)
- здатність до самостійного навчання, опанування нових методів дослідження (ЗК12);
- здатність формувати нові ідеї (креативність) (ЗК13).

Фахові компетенції:

- здатність до управління і прийняття управлінських рішень (ФК2), а саме: здатність аналізувати тенденції розвитку вітчизняних підприємств установ, оцінювати рівень їх конкурентоспроможності, діагностувати проблеми

у їх функціонуванні та шляхи їх розв'язання; здатність аналізувати нормативну та законодавчу базу, що регулює питання підприємств; демонструвати вміння забезпечувати раціональне використання власних, залучених та запозичених ресурсів підприємства; здатність знаходити резерви зміцнення фінансової стійкості підприємств; демонструвати вміння оцінювати та аналізувати діяльність підприємств за різними напрямками;

- здатність до формування споживчих оцінок і запитів, використання ресурсів та засобів підприємства для задоволення ринкових потреб заради отримання прибутку (ФК3);

- володіння методикою реєстрації облікової інформації на різних стадіях та за різними напрямками обліку в установах державного сектору (ФК7);

- здатність формувати інформаційне середовище щодо створення і використання систем обробки економічної інформації в різних галузях народного господарства України (ФК9);

- здатність до аналізу та оцінювання суб'єктів фінансового ринку та ролі його структурних елементів у розвитку фінансової системи країни (ФК12);

- здатність на підставі технічної документації, згідно чинної нормативно-правової бази з питань охорони праці, організовувати дотримання вимог безпеки праці учасниками трудового процесу (ФК13).

У результаті опанування дисципліни фінансово-економічний аналіз здобувачі вищої освіти спеціальності 071 Облік і оподаткування Освітньо-професійної програми (оціночна діяльність) мають показати такі результати навчання:

- знання теорії та методології інформатики, інформаційно-комунікаційного простору, інформації соціальних комунікацій (ПРН4);

- уміння проводити моніторинг змін у законодавстві, орієнтуватися у нормативних актах, щоб забезпечувати правомірність рішень (ПРН 5);

- уміння усного та письмового спілкування державною (ПРН 6);

- знання і уміння оперувати економічними категоріями та поняттями(ПРН7);

- здатність проводити порівняльний і факторний аналіз, досліджувати взаємозв'язки економічних показників (ПРН 8.);

- розуміння концептуальних засад системного управління підприємствами та особливості менеджменту в професійній діяльності. (ПРН 9);

- уміння оцінювати вартість цінних паперів підприємств: акцій і облігацій; розраховувати ціну капіталу(ПРН11);

- уміння складати фінансову та статистичну звітність (ПРН15);

- здатність до організації, планування та проведення аудиту(ПРН19);

- уміння виконувати розрахунки економічної ефективності витрат, направлених на покращення використання природних ресурсів (ПРН21);

- уміння забезпечувати ефективне функціонування суб'єктів підприємницької діяльності; розробляти бізнес-проекти (ПРН26).

Отже, впровадження компетентнісного підходу викладання дисципліни Фінансово-економічний аналіз при підготовці фахівців зі спеціальності 071 Облік і оподаткування Освітньо-професійна програма (оціночна діяльність) дозволяє не лише застосовувати вихідні знання та вміння, але й формує здатність до практичної діяльності в конкретних професійних ситуаціях, сприяє творчому вирішенні професійних проблем, а також дозволяє легко орієнтуватися в професійному середовищі та володіти культурою праці (Рис. 1).

Рисунок 1. Модель формування професійних компетенцій фахівців за спеціальністю 071 Облік і оподаткування

Перспективи подальших пошуків у напрямі дослідження вбачаємо в уточненні структури професійної компетентності майбутніх оцінювачів, які визначенні в експериментальній перевірці інноваційних технологій підготовки студентів до проведення оцінки рухомого, нерухомого майна та бізнесу.

Отже, зміст компетентностей змінюється відповідно до умов життя і вимог до професійної діяльності. Розвиток ключових і фахових компетенцій фактично визначає зміст підготовки фахівців, результатом якого має стати якісне виконання професійних функцій.

Список використаних джерел

1. Кремень В.Г.Нові вимоги до якісної освіти. *Освіта України*. 2006. №45 С. 6–7.
2. Нагорна Н. В. Формування у студентів понять компетентності й компетенції. *Виховання і культура*. 2007. № 1-2 (11-12). С. 266–268.
3. Розроблення освітніх програм: методичні рекомендації. URL: http://ihed.org.ua/images/biblioteka/rozroblennya_osv_program_2014_tempus-office.pdf.

О. А. Смалько, кандидат педагогічних наук, доцент
*Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка,
м. Кам'янець-Подільський, Україна*

ПОЗААУДИТОРНА РОБОТА ЗІ СТУДЕНТАМИ З ВИКОРИСТАННЯМ СИСТЕМ ЕЛЕКТРОННОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПІДТРИМКИ

В сучасних умовах інформатизації навчальної діяльності зростає значення позааудиторної роботи зі студентами. Її ефективність значною мірою залежить від фахових компетентностей, вольових навичок і педагогічної майстерності викладачів. Величезна кількість доступних Інтернет-сервісів та ресурсів, на яких є можливість розміщувати та у подальшому використовувати різноманітний навчальний контент, наявність у тому числі безплатних систем управління навчанням і контентом, функціональні можливості яких доцільно впроваджувати в університетське освітнє середовище, — весь цей новітній інструментарій покликаний вдосконалити систему вищої освіти, збагатити форми і методи позааудиторної навчальної діяльності студентів. І незалежно від профілю, за яким проводиться підготовка студентів, корисні сучасні засоби обов'язково слід використовувати.

Вимогою часу в університетах стала практика супроводу навчального процесу електронними системами управління навчанням (англ. Learning Management System). Приклади подібних безплатних LMS-систем: Moodle, ILIAS, ATutor, Chamilo, Claroline Connect, LAMS (Learning Activity Management System), OpenOLAT, Sakai тощо. Кожен науково-педагогічний працівник з усіх курсів, викладання яких він забезпечує, готує електронні комплекси навчально-методичного забезпечення, розміщує усі необхідні матеріали у структурованому вигляді в системі та організовує доступ до них студентів відповідних академічних груп.

Залежно від використовуваної системи управління навчанням у ній можуть реалізовуватись можливості перевірки знань за допомогою тестів з різними типами тестових завдань. Викладач може перевіряти звіти студентів по виконанню різноманітних вправ і задач, писати коментарі до них, оцінювати виконані роботи. Можна також задіяти інструментальні засоби перевірки студентських робіт на плагіат.

Використання LMS-систем при відповідному їх наповненні та за умови якісної мотивації студентів може сприяти належній підтримці їхньої позааудиторної роботи по опануванню потрібного навчального матеріалу.

Проте далеко не всі системи управління навчанням надають можливість розміщувати на сторінках викладачів інформацію у довільних форматах. Якщо викладачу для належної організації навчальної роботи замало функціональних можливостей університетських LMS, то він може провадити підтримку навчання з окремих дисциплін, скажімо, через власний веб-сайт.

На відповідним чином організованих сайтах можна не лише розміщувати корисний для студентів навчальний контент, завдання у потрібних форматах (зокрема, мультимедійних), але і вбудовувати в них посилання на відеоблоги,

записи вебінарів, а також коди доступу до веб-сторінок онлайн-систем, на яких розміщуються попередньо створені опитування або сформовані тематичні інтерактивні дошки, які потрібно спільно наповнювати або використовувати вже готові для ознайомлення з представленою на них інформацією. Проектна робота з веб-застосунками, призначеними для створення віртуальних дошок (наприклад, Scribblar, Mural, Glogster, Miro, Twiddla, Popplet, Conceptboard, LinoIt тощо) сприятиме відпрацюванню навичок колективної роботи, не дивлячись на те, що вона відбуватиметься в онлайн-режимі.

В окремих змістових модулях навчальних дисциплін, якщо є така можливість, варто запроваджувати "відвідування" студентами корисних масових відкритих онлайн-курсів, підготовлених провідними фахівцями галузі. Прикладами Інтернет-сервісів, які надають такі можливості є Coursera, EdX, FutureLearn, Khan Academy, Alison, OpenLearning, Udacity, Iversity, Udemu і т. п.

Переглядаючи тематично підібрані відеолекції, інтерактивно спілкуючись з лекторами, виконуючи домашні завдання у різних форматах з автоматичним їх оцінюванням, — такий метод отримання знань органічно доповнюватиме звичні аудиторні заняття і за умови грамотної методичної підтримки викладача може сприяти якісному засвоєнню відповідного навчального матеріалу студентами. Успішна реалізація подібної форми навчання сприятиме розширенню обсягу отримуваних студентами знань, поглибленню рівня їх розуміння. Не менш важливим є те, що така форма навчання зробить освітнє середовище зручним і комфортним для сучасної молоді. Але для повноцінної реалізації такої стратегії змішаного навчання потрібно, щоб студенти володіли англійською мовою, якою здебільшого створено навчальний контент на закордонних освітніх Інтернет-платформах.

Електронну інформаційну підтримку позааудиторної навчальної діяльності студентів можна забезпечувати не лише комплексно, а і фрагментарно, використовуючи, скажімо, корисні та безплатні програмні застосунки на кшталт eXeLearning. За допомогою подібних систем є можливість створювати повноцінні електронні курси та посібники, до яких можна включати будь-які види навчальних матеріалів — веб-сторінки, графічні ілюстрації, відеозаписи, тести тощо.

З-поміж численних інших електронних систем, корисних для забезпечення навчальної діяльності, варто виділити зокрема безплатні застосунки, за допомогою яких можна організовувати проведення онлайн-консультацій, відеоконференцій та вебінарів. Вони можуть стати у пригоді викладачам для запису та зберігання навчальних відеофрагментів для їх пізнішого перегляду студентами у зручний для них час. Приклади таких систем: BigBlueButton та Google Hangouts.

Величезна кількість програмних застосунків, призначених для створення електронних опитувань і тестів, для запису та редагування відеоматеріалів (створених у тому числі методом захоплення відео з екрану комп'ютера), для розробки веб-сайтів і організації онлайн-спілкування зі студентами, також вже знайшла своє місце у сучасній університетській освіті. З часом їх кількість, різноманіття та функціональні можливості зростатимуть, що сприятиме кращій діджиталізації освіти.

Загалом, сучасне різноманіття багатофункціональних і зручних у використанні програмних застосунків і веб-сервісів при їх кваліфікованому використанні та належному змістовому наповненні може ефективно підтримувати позааудиторну роботу студентів над засвоєнням навчального матеріалу. В умовах скорочення аудиторних годин з багатьох важливих дисциплін та збільшення кількості працюючих студентів денної форми навчання застосування у навчальному процесі розглянутих систем електронної інформаційної підтримки може позитивно вплинути на академічну успішність і сприяти ефективному формуванню професійних компетентностей у майбутніх фахівців.

О. А. Стахова, к.п.н.
Вінницький технічний коледж
(м. Вінниця, Україна)

СУЧАСНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ТВОРЧИХ ЯКОСТЕЙ СТУДЕНТІВ

Завдання формування і розвитку професійно-творчих якостей слід розглядати нині як одне із головних, як у процесі підготовки майбутнього фахівця, так і в процесі його професійного становлення. Розвиток професійно-творчого потенціалу особистості, підвищення активності студента в процесі професійної підготовки цілком залежать від цілісної системи навчально-виховної роботи в професійному навчальному закладі, спрямованої на вдосконалення освітнього середовища. Під освітнім середовищем навчального закладу ми розуміємо комплекс спеціально організованих умов з метою впливу на формування та розвиток особистості, майбутнього фахівця в конкретній галузі. Проектування освітнього середовища навчального закладу має бути пов'язане з орієнтацією на професійне самовизначення й розвиток у студентів особистісно значущих якостей майбутнього фахівця. До компонент системи формування професійно-творчих якостей майбутнього фахівця в умовах сучасного освітнього середовища навчального закладу ми відносимо:

- систему професійної зорієнтованості навчального процесу в коледжі;
- систему позааудиторної навчально-пізнавальної діяльності студентів;
- систему формування стійких інтересів до творчої діяльності;
- систему психологічних і педагогічних стимулів мотивації та активізації діяльності студентів у професійній підготовці;
- систему формування та розвитку навичок самостійної пізнавальної діяльності;
- навчально-матеріальну базу коледжу;
- професійний рівень педагогічного колективу;
- комплексне, методично обґрунтоване використання сучасних технологій навчання;
- середовище академічної групи.

Наслідком впливу такого сучасного освітнього середовища навчального закладу мають бути позитивні зрушення у формуванні професійно-творчих якостей майбутніх фахівців. Навчальний процес має бути спрямованим не лише на формування знань та умінь, а й на формування переконань, розвиток мислення та особистісних якостей майбутнього фахівця. Наші дослідження дозволяють стверджувати, що творчість студента є властивістю, яка актуалізується тоді, коли цьому сприяє навчально-виховне середовище. В традиційному навчанні часто відбувається пригнічення творчих якостей студента, бо творчість передбачає незалежну поведінку, нестандартність мислення, в той час як навчальний процес зацікавлений у внутрішній стабільності. Професійну підготовку студентів, змодельовану на формування й розвиток їхніх професійно-творчих якостей, умовно поділяємо на такі складові: розвиток особистісних творчих якостей (завдання та вправи на розвиток творчих здібностей; колективні дослідження із загальноосвітніх дисциплін; індивідуальні завдання творчого характеру); формування початкових професійних умінь та навичок з елементами креативної діяльності (творчі лабораторні та практичні роботи дослідницького характеру; знайомство з методами досліджень у певній галузі, фахові дослідження за планами підприємств чи організацій); формування й розвиток експериментальних навичок професійної діяльності (участь у наукових розробках кафедр та викладачів, накопичення експериментального матеріалу для курсових та дипломних робіт; індивідуальні завдання дослідницького характеру).

Серед психолого-педагогічних чинників формування професійно-творчих якостей майбутніх фахівців в умовах розвиненого освітнього середовища навчального закладу виділяємо: забезпечення єдності цілей навчально-виховного процесу освітньої, розвивальної та виховної; динамічність, різноманітність методів, прийомів, форм і засобів навчання та виховання, спрямованість їх на розвиток активної життєвої позиції майбутніх фахівців, пріоритетність методів і форм активного навчання; забезпечення високого рівня мотивації навчання і створення сприятливої атмосфери для формування фахових компетентностей; орієнтація студентів на систематичну самостійну роботу, забезпечення регулярності та ефективності контролю й оцінювання успішності студентів; комплексне, педагогічно доцільне використання сучасних технологій навчання, зокрема інформаційних; створення та активне використання системи психологічних і педагогічних стимулів активної діяльності студента в процесі його професійної підготовки.

Важливу роль у розвитку творчої активності студентів відіграє атмосфера творчості у всіх видах діяльності навчального закладу. Значною мірою вона залежить від професіоналізму викладачів навчального закладу. Переконані, що впливати на формування професійно-творчих якостей у студентів може лише той викладач, якому такі якості притаманні. Творча діяльність викладача, його фахова енергійність і ставлення до оптимізації праці, на нашу думку, є чинниками мотивації студента до розвитку професійно-творчих якостей.

Висновки. Сучасна професійна освіта має виходити з того, що сприяння самовираженню студента, всебічному розвитку його творчих якостей є основним завданням вищого навчального закладу. Креативність фахівця в поєднанні з добре засвоєною системою професійних знань, умінь і навичок, професійно й соціально значущих особистісних якостей визначає рівень якості його фахової підготовки. Пріоритетну роль у формуванні професійних якостей студентської молоді відіграє створення сучасного освітнього середовища в навчальному закладі, який здійснює підготовку фахівців певного профілю.

Список використаних джерел

1. Матяш О. І. Модель професійно-творчого розвитку майбутнього фахівця / О. І. Матяш, О. А. Стахова // Педагогіка вищої та середньої школи : зб. наук. пр. – Кривий Ріг, 2011. – Вип. 32. – С. 249–254.
2. Матяш О. І. Освітнє середовище навчального закладу – основа формування і розвитку професійної культури майбутнього педагога / О. І. Матяш // Проблеми сучасної педагогічної освіти: педагогіка і психологія : зб. наук. пр. – Ялта : РВВКГУ, 2008. – Вип. 19, ч. 2.
3. Стахова О. А. До питання якісної підготовки фахівця у вищих навчальних закладах I-II рівня акредитації / О. А. Стахова // Професіоналізм педагога в контексті Європейського вибору України : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., Ялта, 18-20 верес. 2008 р. – Ялта, 2008. – Ч. 4. – С. 66–67.
4. Стахова О. А. Основні чинники професійно-творчого розвитку фахівця у ВНЗ I-II рівня акредитації / О. А. Стахова // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. / редкол.: І. А. Зязюн (голова) [та ін.]. – К. ; Вінниця, 2010. – Вип. 25. – С. 128–131.

О. О. Степанова, викладач
Вінницький технічний коледж
(м. Вінниця, Україна)

МОДЕЛЬ ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ З ОБДАРОВАНОЮ МОЛОДДЮ У ВІННИЦЬКОМУ ТЕХНІЧНОМУ КОЛЕДЖІ

Постановка проблеми. У Доктрині національної освіти, що визначає стратегію й основні напрямки розвитку освіти України в XXI ст., зазначено: «Система освіти має забезпечувати підтримку обдарованих дітей і молоді, розвиток у них творчих здібностей, формування навичок самоосвіти і самореалізації особистості». Обдарована людина може дати державі, людству в цілому значно більше, ніж людина з посередніми здібностями. Суспільство в цілому зрозуміло, наскільки важливо виявити обдарованих дітей на ранньому етапі їхнього розвитку, забезпечити їм можливості для повноцінного навчання, виховання та самовдосконалення. Таким чином, актуальність дослідження зумовлена потребою суспільства в неординарних творчих особистостях, удосконаленням системи освіти в процесі навчання та виховання обдарованої і талановитої молоді.

Мета дослідження – узагальнити і систематизувати роботу з обдарованою молоддю у Вінницькому технічному коледжі; побудувати і апробувати модель організації роботи такої роботи.

Методи дослідження: *теоретичні:* аналіз і синтез інформації з педагогічних, психологічних, навчально-методичних джерел та програмно-нормативних документів; моделювання, абстрагування та систематизація теоретичних та експериментальних даних; розробка й теоретичне обґрунтування системи організації роботи з обдарованою молоддю; *емпіричні:* спостереження за навчально-виховним процесом, аналіз (діагностика) отриманих результатів у конкурсах, олімпіадах, турнірах; вивчення і узагальнення педагогічного досвіду; *статистичні:* методи математичної статистики, результат дослідження: якісний та кількісний аналіз

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасне суспільство - це суспільство глобальних змін, постійної творчої еволюції. Темп розвитку сучасного суспільства залежить від творчого зусилля кожної особистості, від тих можливостей і здібностей, якими вона володіє. Таким чином, глобалізація стимулює активність особистості, вказує на необхідність підготовки її до майбутнього, ставить нові цілі і завдання і перед системою освіти, потреби та інтереси яких виходять за межі традиційних програм і предметів.

У Вінницькому технічному коледжі робота з обдарованою молоддю посідає одне з чільних місць. Під час цієї роботи діяльність викладача спрямовується в двох напрямках: превентивному та реабілітаційному. Превентивні дії включають раннє розпізнавання здібностей студентів та створення оптимальних умов їх розвитку. Реабілітаційний напрям спрямований на раннє виявлення обдарованої молоді, яка має труднощі у соціальній адаптації, і надання їй своєчасної допомоги, не чекаючи, коли труднощі набудуть нездоланного характеру. Слід добре пам'ятати: якщо виникають проблеми між викладачем і розумово обдарованим студентом, причину треба шукати насамперед у першому.

Обдарованість багатогранна у своїх виявах. Насамперед такі студенти дуже допитливі, в них чудова пам'ять, яка базується на ранньому розвитку мови й абстрактному мисленні. Вони класифікують інформацію, досвід, їхнім хобі є колекціонування. Такі діти мають підвищену концентрацію уваги на будь – чому, наполегливі у розв'язанні завдань, які їм цікаві. Як правило, для виявлення інтелектуальної та творчої обдарованості дітей використовуються тести на оцінювання їхніх досягнень (успішності в навчанні). При цьому враховується, що обдарованість є дуже складним явищем: у дитини на якомусь етапі може бути злет обдарованості, вона вражає оточення своєю обізнаністю, значними успіхами, а потім її рівень досягнень різко знижується. І навпаки: дитина може отримувати низькі оцінки, а через якийсь час ці оцінки вже будуть на найвищому рівні. Тому процес виявлення обдарованих дітей – це тривала процедура, ефективне здійснення якої неможливе за допомогою лише разового тестування.

У свою чергу, педагоги керуються рекомендаціями, що створюють сприятливі умови для реалізації прийомів роботи з розумово обдарованою молоддю. Важко не погодитись з думкою, що пріоритет виховання, все ж таки, залишається за сімейною системою цінностей, тому, за необхідності, надаємо потрібні підходи до вирішення проблемних ситуацій.

Робота з обдарованими дітьми вимагає специфічних підходів, методів і форм. Таким дітям не достатньо навчання в межах стандартів навчальної програми. Адміністрацією Вінницького технічного коледжу передбачені додаткові заходи щодо роботи з такими студентами та залучені до неї кращі фахівці, які під час своєї роботи з обдарованою молоддю, в свою чергу, керуються принципами:

1. Кожний студент є неповторною особистістю. Необхідно виділити сильні та слабкі сторони кожного студента та скласти програми, що відповідають його потребам.

2. Обдаровані особистості дуже критичні до себе і часом відрізняються несприятливим «Я-образом». Необхідно допомогти їм знайти реалістичне уявлення про себе. Особливо важливо згладити невідповідність між високим інтелектуальним розвитком і доступними руховими навичками.

3. Родина відіграє найважливішу роль в освіті обдарованого студента, тому вона повинна працювати в тісному контакті із навчальним закладом.

4. Оскільки обдарованих студентів відрізняє широка сфера інтересів, програма повинна включати різноманітний матеріал, збалансований і сприятливий їх усебічному розвитку (в емоційному, руховому плані й у сфері спілкування).

5. Керувати програмою навчання обдарованих студентів повинна людина, яка має спеціальну підготовку й відповідний досвід роботи.

6. Невід'ємна частина програми - система її оцінки. Важливо визначити, якою мірою студент досягає поставлених цілей. У такий спосіб можна виявити слабкі місця програми й визначити, наскільки вона задовольняє потреби такого студента. Тому повинна мати місце добре організована, ефективна й постійно діюча система виявлення обдарованості, в якій беруть участь і батьки.

7. Програма повинна передбачати розвиток творчих здібностей студента.

8. Важливим аспектом в системі роботи з обдарованими студентами є планування роботи з розвитку творчої особистості.

Організація роботи з обдарованими студентами у Вінницькому технічному коледжі охоплює як навчальну, так і виховну роботу. Викладачами коледжу розроблено модель організації роботи з обдарованою молоддю. Апробація цієї моделі проводилась в попередньо сформованій експериментальній групі. Згідно моделі, форми й методи роботи з обдарованими студентами, які використовують викладачі у Вінницькому технічному коледжі, наступні:

1) Удосконалення навчально-виховного процесу з обдарованими студентами, надання їм ґрунтовних знань, озброєння їх практичним розумінням основ наук допомагає насамперед щорічне проведення олімпіад, конкурсів, турнірів, конкурсів-захистів науково-дослідницьких робіт, інтелектуальних аукціонів, змагань, ігрових тренінгів, семінарів, інтелектуальних марафонів тощо.

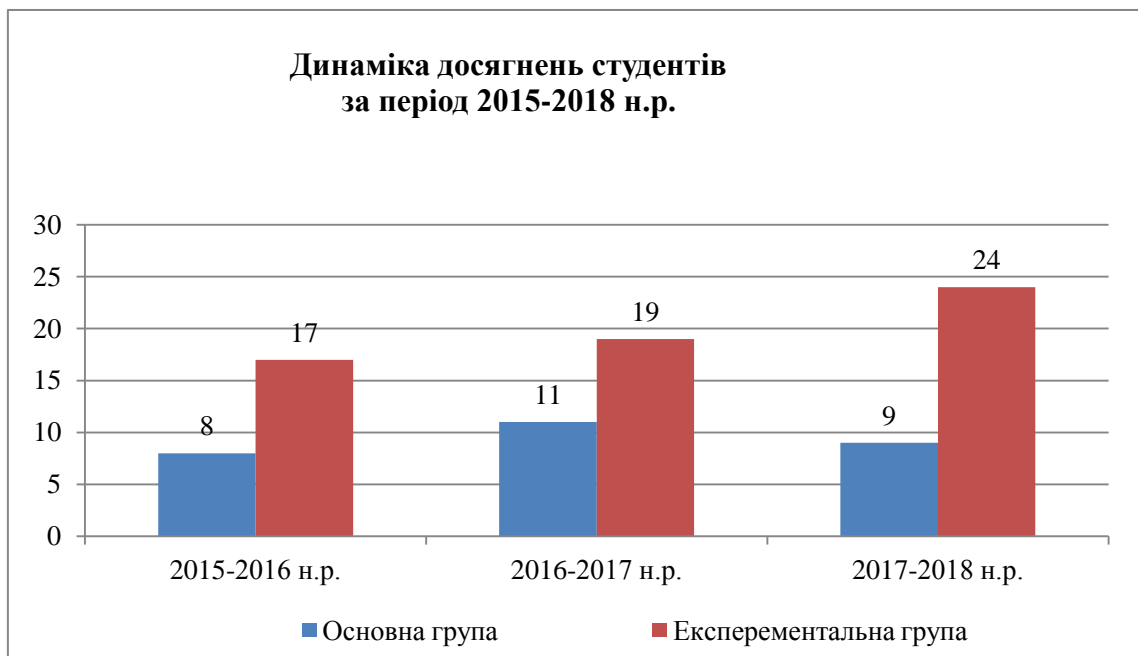
2) У коледжі розроблена **концепція розвитку творчої особистості**. Проведена спільно з психологом діагностика студентів за параметрами моделі творчої обдарованості.

3) Організована робота студентського **наукового товариства**, розроблені його положення, залучені обдаровані студенти до написання та захисту наукових робіт.

4) Створено власний **стипендіальний фонд** для заохочення обдарованої молоді.

У роботі з обдарованою молоддю викладачі коледжу використовують такі **форми навчання**: індивідуальні, фронтальні (дискусії, семінари, дебати, організаційно-діяльнісні ігри, рольові ігри), групові (парні, постійні групи зі зміною функцій, груповий поділ з однаковими завданнями, з різним завданням, із загальними звітом кожної групи). Особливою популярністю серед обдарованих студентів користуються дискусійні форми (симпозіуми, дебати, круглі столи, невеликі сесії, ділові бесіди типу інтерв'ю, шкільні лекції, семінарські заняття). Ці форми дають можливість студентам розвинути власні риторичні здібності, опанувати методику дискусії, удосконалювати вміння висловлюватися та спілкуватися.

Результати дослідження продемонстрували, що досягнення експериментальної групи в Міжнародних, Всеукраїнських, обласних конкурсах, олімпіадах, турнірах за період 2015-2018 н.р. зросли на 41,2 %, а в основній - на 12,5%. Ранжування результатів представлені в діаграмі.

Висновки. Як показало дослідження, впровадження побудованої моделі організації роботи із обдарованою молоддю у Вінницькому технічному коледжі сприяє розвитку інтелектуальних здібностей, креативності, критичного мислення, пошукової активності студентів та, як результат, значно збільшує кількість їх перемог у конкурсах, олімпіадах, турнірах.

Список використаних джерел

1. Національна доктрина розвитку освіти у XXI столітті. К.: Шкільний світ, 2001
2. Абрамова Е. Р. (2000.) О великих теориях: Ж. Пиаже и Л. С. Выготский // Абрамова Е. Р. Возрастная психология. Екатеринбург, С. 243 – 285.
3. Воронцова Е. (2011) Задатки, здібності, обдарованість.../Е. Воронцова//Директор школи. №13.
4. Радченко С. В. (2014) Формування та розвиток особистості обдарованої дитини. Молодий вчений. Вип. №4.
5. Семенова Р. О. (2014) Освітнє середовище як чинник становлення обдарованої особистості: монографія. Кіровоград: Імекс-ЛТД.

Е. В. Стрига, к.п.н., доцент
*Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет»
імені К.Д. Ушинського»
(м. Одеса, Україна)*

ПОЗААУДИТОРНА САМОСТІЙНА РОБОТА ЗІ СТУДЕНТАМИ ПРИ ВИВЧЕННІ ЛІНГВОКРАЇНОЗНАВСТВА КИТАЮ

Різноманіття підходів до професійної підготовки студентів закладів вищої освіти передбачають урахування позааудиторної самостійної роботи студентів, яка сприяє розширенню їхнього кругозору, розвитку професійної мотивації та здатності до науково-дослідницької діяльності. Такий вид роботи виконується в позааудиторний час за планом і при методичному керівництві викладача, але не завжди потребує його безпосередньої участі.

Метою вивчення навчальної дисципліни «Лінгвокраїнознавство Китаю» ознайомлення слухачів із завданнями означеного предмету, керуючись принципами культурного релятивізму і етичними нормами, що передбачають повагу своєї і іншомовної культури і ціннісних орієнтацій іншомовного соціуму; розширення соціокультурної і міжкультурної компетенції студентів із метою забезпечення соціальних і професійних контактів; усвідомлення значення гуманістичних цінностей між Україною і Китаєм для збереження і розвитку сучасної цивілізації [3].

Наведемо звідну таблицю видів позааудиторної самостійної роботи зі студентами при вивченні лінгвокраїнознавства Китаю.

Таблиця 1

Характеристика видів позааудиторної самостійної роботи при вивченні лінгвокраїнознавства Китаю

<i>Вид позааудиторної самостійної роботи</i>	<i>Зміст позааудиторної самостійної роботи</i>
1	2
Каліграфічна робота	Написання базових графічних елементів, основних стилів китайської каліграфії, знарядь письма [1].
Грамотологічна робота	Проведення грамотолого-етимологічного аналізу ієрогліфів [1].

Закінчення табл. 1

1	2
Читання міфів та міфологічних сюжетів	Паньгу розділяє Небо і Землю; Паньгу перетворюється в «десять тисяч речей»; Нюйва створює людей; Нюйва і Фуси візьмуть шлюб; Винаходи Фуси; Шеньнун вивчає трави; Війна між Хуанді і Янді; Птах Пен і риба Кунь; Ткаля і Пастух; Гунь і Юй усмиряють потоп; Поява Чан'ї на місяці та інші [3].
Написання проекту з теми	Образ Китаю в європейській та українській культурі XVIII – XIX ст. Роль природного середовища у формуванні китайської цивілізації. Екологічні кризи в Китаї та шляхи їх подолання. Династія Ся – міф чи реальність? Період Чунь-цю – закладення основ китайської культури. Роль концепції «Небесного мандата» в китайській політиці. Буддизм в Китаї. Проблема «природи людини» в китайській філософії та інші [3].
Складання кросвордів, текстових завдань, тестів	Вимагає від студентів володіння матеріалом, вміння концентрувати свої думки і гнучкість розуму.
Складання узагальнюючих таблиць із вивчених тем	Систематизація об'ємної інформації, розвиває вміння студентів структурувати інформацію.
Складання глосарію до теми	Добір та систематизація термінів, незрозумілих слів і виразів, що зустрічаються при вивченні теми. Розвиває у студентів здатність виділяти головні поняття теми і формулювати їх. Оформлюється письмово, включає назву та значення термінів, слів і понять в алфавітному порядку.
Конспектування та реферування китайськомовних першоджерел та вітчизняних монографій та статей	Огляд інформації в більш короткій формі; відображення основних принципових положень джерела, то нове, що вніс його автор, основні методологічні положення роботи, аргументи, етапи докази і висновки.
Підготовка інформативного повідомлення до теми, що вивчається	Інформація, що повідомляється носить характер уточнення або узагальнення, несе новизну, відображає сучасний погляд на певні проблеми.
Участь у заходах Освітньо-культурного центру «Інститут Конфуція»	Міжнародні освітні, культурні, просвітницькі заходи сприяють вихованню патріотизму, толерантності, згуртованості українських і китайських студентів [2].
Відвідування музеїв	Регулярне відвідування Муніципального музею особистих колекцій ім. О. В. Блещунова, Музею західного і східного мистецтва (м. Одеса).
Підготовка інформативних плакатів про спеціальність 014 Середня освіта (Мова і література (китайська))	Носить рекламний характер про навчання за спеціальністю у вітчизняних та китайських університетах.

Отже, наведені в таблиці 1 види позааудиторної самостійної роботи при вивченні лінгвокраїнознавства Китаю сприятимуть ефективному формуванню професійної компетентності майбутніх сходознавців, їхньої пізнавальної самостійності, інтенсифікації темпів навчання у закладах вищої освіти, розвитку творчої активності та наукового потенціалу студентів.

Список використаних джерел

1. Лингвострановедение первого иностранного языка (китайский язык). Версия 1.0 [Электронный ресурс] : метод. указания по самостоятельной работе / сост.: О. Н. Волкова, Н. Л. Коломиец, М. А. Каданцева и др. – Электрон. дан. (1 Мб). – Красноярск : ИПК СФУ, 2008 – 72 с.
2. Попова, О. В. Міжнародний прєкт "Інститут Конфуція" як освітньо-виховальна детермінанта концепції формування професійної компетентності майбутніх перекладачів китайської мови // Наука і освіта : наук.-практ. журнал. – № 10. – С. 29– 34.
3. Стрига, Е. В. Робоча програма з навчальної дисципліни «Лінгвокраїнознавство (основна іноземна мова)» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 014 Середня освіта (Мова і література (китайська)) – Одеса: ПНПУ, 2018 рік. – 16 с.

Є. О. Терехов, ст. викладач

*Національна академія Національної гвардії України
(м. Харків, Україна)*

ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ УДОСКОНАЛЕННЯ СПЕЦІАЛЬНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВЛЕНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ-КОМАНДИРІВ ВЗВОДІВ СПЕЦІАЛЬНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Службово – бойова діяльність підрозділів спеціального призначення Національної гвардії України (НГУ) пов'язана з постійним виконанням різних складних за координацією рухових дій в типових умовах та при обставинах, які швидко змінюються, нерідко екстремальних, що вимагає від військовослужбовців вище зазначених підрозділів максимального прояву у переважній більшості всіх фізичних та спеціальних фізичних якостей, особливо координаційних здібностей.

Вагоме місце у формуванні та удосконаленні цих здібностей відводиться вестибулярному аналізатору, який крім основної аналізаторної функції, важливої для управління позою і рухами людини, чинить різноманітні додаткові впливи на функції організму, які виникають в результаті іррадації збудження на інші нервові центри.

При низькій стійкості вестибулярного апарату його подразнення призводить до зниження збуджуваності зорової і тактильної сенсорних систем, погіршення точності рухів [1], що у нашому випадку негативно впливає на рівень виконання службово – бойових завдань покладених на НГУ [2]. Таким чином удосконалення вестибулярної стійкості досліджуваних даної категорії являється очевидним і актуальним напрямком наукових досліджень.

Аналіз останніх досліджень та публікацій показав, що значну роль у розвитку і вдосконаленню вестибулярної системи під час навчання, оцінці та керування рухами спортсменів відображено в роботах М.А. Берштейна [3], А.М. Крестовнікова [4] та інш. На можливість підвищення активності одних аналізаторів за рахунок функціонування інших вказують: А.С. Батуєв [5], J. Voiten [6].

Питаннями впливу фізичних вправ на функціональний стан вестибулярного аналізатора вивчали багато спеціалістів в галузі фізичної культури та спорту: Ю.М. Бакаринов, П.К. Анохін, G. Gauchard та інш., однак ці дослідження, в основному були спрямовані на тренування вестибулярного апарату у школярів та спортсменів різного віку та кваліфікації. Функціональний стан сенсорних систем, у тому числі і вестибулярної, динаміку його залежності від умов праці та під впливом фізичних вправ вивчали: А. Brodal, Г.С. Айзиков, Е.В. Максимова, К.В. Шулейкіна та інш.

Не дивлячись на значну кількість робіт даного напрямку, питанням впливу стану вестибулярного аналізатора на підготовку бійців спецпідрозділів (майбутніх офіцерів) НГУ нами не виявлено. Неповне висвітлення цієї проблеми, підбір спеціальних засобів та методів, їх застосування у навчально – тренувальному процесі курсантів Національної академії Національної гвардії України (НАНГУ) визначає актуальність теми дослідження.

Для підтвердження ефективності запропонованої технології проведено педагогічний експеримент, у якому прийняли участь курсанти груп спеціального призначення командно-штабного факультету НАНГУ (n=40, осіб). З метою підтвердження ефективності навчально – тренувальних занять зі спеціальної фізичної підготовки (СФП) із акцентованим використанням сучасних технічних засобів навчання та комплексів спеціалізованих фізичних вправ досліджуваних курсантів було розподілено на експериментальну групу (ЕГ, n=20 осіб) та контрольну групу (КГ, n=20). До початку експерименту курсанти КГ та ЕГ статистично достовірно не відрізнялися за досліджуваними показниками функціонального стану вестибулярного аналізатора ($P > 0,05$).

Під час навчально – тренувальних занять зі СФП курсанти КГ – використовували традиційну методику розвитку та удосконалення вестибулярної стійкості військовослужбовців НГУ. У свою чергу курсанти ЕГ під час навчально – тренувальних занять зі СФП використовували розроблені нами спеціально підібрані фізичні вправи, прийоми рукопашного бою та тренажери, які позитивно впливають на функціональний стан вестибулярного аналізатора.

Експериментально підтверджено, що включення у зміст основної частини навчально – тренувальних занять зі СФП спеціалізованих фізичних вправ, позитивно впливає на рівень розвитку вестибулярного аналізатору військовослужбовців вище зазначеної категорії. У курсантів знижується вираженість соматичних, сенсорних і вегетативних реакцій, відпрацьовуються навички виконання певної діяльності на фоні подразнення вестибулярного аналізатора, покращується процес управління рухами.

Очевидним являється і той факт, що запропоновані нами фізичні вправи та прийоми рукопашного бою повинні бути використані із урахуванням індивідуально – типологічних особливостей тих, хто навчається курсантів НАНГУ груп спеціального призначення різних років навчання. Серед загальних заходів спрямованих на боротьбу з ухилянням курсантів НАНГУ найбільш ефективним (до 73%) являється тренування вестибулярного апарату активним і пасивним способами. Психопрофілактика та психотерапія дають позитивні результати у 20 – 22% випадків.

Наприкінці педагогічного експерименту було проведено визначення зміни рівня спеціальної підготовленості курсантів підрозділів спеціального призначення НАНГУ під впливом покращення вестибулярної стійкості. До програми перевірки було включено наступні вправи: вправа №1 «Стрільба з табельної вогнепальної зброї пістолета Макарова» (ПМ); вправа №2 «Стрільба з табельної вогнепальної зброї автомата Калашникова» (АКС – 74); вправа №3 «Метання ножа»; вправа №4 «Метання малої піхотної лопатки» (МПЛ); вправа №5 «Подолання спеціальної штурмової смуги перешкод»; вправа №6 «Демонстрація техніки рукопашного бою». Перед контрольним виконанням вище зазначених вправ виконувалося подразнення вестибулярного аналізатора (обертальна проба) за допомогою крісла Барані (КВ-1).

Таким чином, в результаті педагогічного експерименту визначено зміну рівня спеціальної підготовленості курсантів груп спеціального призначення НАНГУ під впливом покращення вестибулярної стійкості. Експериментально підтверджено, що розроблена педагогічна технологія спеціальної фізичної підготовки курсантів НАНГУ груп спеціального призначення значним чином підвищила рівень вестибулярного апарату досліджуваних ЕГ ($P < 0,05$). Крім цього проведено оцінку функціонального стану вестибулярного аналізатора курсантів досліджуваних категорій. Результати дослідження впроваджені у практику спеціальної фізичної підготовки НАНГУ та військових частин НГУ.

Список використаних джерел

1. Антоненко С.А. Основи методики удосконалення прийомів рукопашного бою в умовах навчання у закладах державної податкової служби //Слобожанський науково-спортивний вісник. – Харків: ХДАФК, 2002. - №5. – С.26-27.
2. Закон України «Про Національну гвардію» [Електронний ресурс] : (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 17, ст.594), ст.1 – 2014. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/876-18>. Назва з екрана. – Дата звернення: 20.04. 2019.
3. Бернштейн Н.А. О построении движений. - М.: Медгиз., 1947.- 255 с.
4. Крестовников А.Н. Очерки по физиологии физических упражнений. М.: Физкультура и спорт, 1951. - 531 с.
5. Батуев А.С. Физиология сенсорных систем. - Л.: Медицина, 1976. – 114 с.
6. Boiten J., Wilmink J., Kingma H. Acute rotatory vertigo caused by a small haemorrhage of the vestibular cortex // Journal of Neurology Neuro-surgery and Psychiatry. – 2003. – 74. – P. 388.

М. В. Томчук, викладач філологічних дисциплін
Вінницький технічний коледж
(м. Вінниця, Україна)

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Постановка проблеми. Сьогодні, у роки бурхливого інформаційного буму, гостро постає питання: чи потрібно читати книги? Багато людей, особливо молодих, схилиються до думки, що для розвитку особистості достатньо передивитись цікаві телепередачі, перечитати популярні газети й журнали, посидіти біля комп'ютера.

Аналіз попередніх досліджень. Щоб точно передавати свої думки, необхідно досконало володіти мовою. У цьому, я впевнена, допоможе читання книг, в яких зібрано незліченні багатства людського досвіду.

І хоча останнім часом людство захопилося телебаченням, відео, комп'ютерами та Інтернетом вважаючи, що ці електронні засоби інформації можуть повністю забезпечити потреби в організації освіти, культурного розвитку, виховання та дозвілля, книга не втратила своїх позицій [2, с. 15].

Проте чому ж усе частішають нарікання вчителів та батьків на нерозвиненість смаків юних читачів, котрі надають перевагу легковажним книжкам - одноденкам? Чому студентів неохоче звертаються до класики? Чому знизилася читацька культура молодого покоління? Чому діти не хочуть читати?..

Тому постає питання : як ?! Яким чином ? примусити, заставити, а може зацікавити студента отим «найважчим мистецтвом» - мистецтвом читання... Як на мене, то це одна з найглобальніших проблем людства, планетарного масштабу.

І кому як не нам – викладачам світової літератури вирішувати цю проблему.

Мета статті. Створення та апробація психолого-педагогічних умов для виявлення природних задатків студента, його пізнавальної активності та творчої обдарованості з урахуванням його можливостей і схильностей. На основі даних умов – зацікавити студента та залучити до читання, тим самим підвищуючи його інтелектуальний рівень, ми вселяємо впевненість в особистість, яка в свою чергу в майбутньому буде досвідченим конкурентноздатним фахівцем.

Виклад основного матеріалу. У своїй практиці, часто використовую різні інтерактивні методи щодо проведення занять, як і всі викладачі. Але найбільше я хочу зупинитись на особистісному методі викладання світової літератури через призму творчості студента. Звичайно не завжди можна залучити всю групу до творчості, але якщо зробити опитування і вияснити хто в групі уміє танцювати, співати, володіє декламаторськими здібностями, то можна розподілити ролі. Тоді прості рядові заняття перетворюються на цікавий екскурс наприклад у Японію. Напередодні попереджую групу про підготовку до творчості Кавабати Ясунарі і даю завдання прочитати скорочено роман «Тисяча журавлів» і підготуватись до чайної церемонії. Одна підгрупа готує біографію

письменника, інша – інсценує уривок із роману в образах Кікудзі і Фуміко, наступна підгрупа готує презентації про чайну церемонію, про культуру Японії. Декілька студентів декламують хоку, ще одна співає на японській мові, а студент, який займається східними єдиноборствами, приходить в кімоно і готує інформацію про цей вид спорту. Ті ж студенти, які не задіяні по сценарію готують чайну церемонію, це і підготовка води, чашок – сіно, самого чаю, інші роздруковують цитати, роблять екібани, орігамі (безліч білих журавликів), дівчата роблять зачіски і макіяж відповідно до японської тематики. Таким чином задіяна вся група і на такому занятті ми всі разом переносимось у Японію, привідкриваючи невелику завісу культури цієї країни, і заняття проходить цікаво під музику японських митців і з чашкою запашного чаю.

Схоже заняття, але з іншою тематикою, я проводжу, коли по програмі вивчаємо поезію «срібної доби». Група теж попереджається про проведення так званої «поетичної кав'ярні». Студентам пропонується підшукати одяг в стилі кінця ХІХ - початку ХХ століття. Попередньо готується аудиторія в відповідному стилі, це і канделябри, віяла, столики, скатерки. Також студенти готують вірші, можна читати на пам'ять, а можна і зачитувати з книги. Деякі студенти готують презентації, а ті які мають вокальні дані – демонструють свій талант співом, адже велика частина поезії «срібної доби» уже ввійшла в класику музичних хітів і кінофільмів. Сама атмосфера цього заняття робить диво – осанка дівчат вирівнюється, манери джентльменів стають вишуканими, а мова того часу на кшталт «сударыня, вы сегодня так прекрасны» або «ах, что вы голубчик, благодарю за комплимент» так захоплюють студентів, що вони на занятті так перевтілюються, що не виходять із образу цілий день. Отож декламуючи поезію Єсеніна, Маяковського, Ахматової, Блока, співаючи пісні на вірші М. Цветаєвої, попиваючи смачну каву і дивлячись на мерехтіння свічки (а за вікном «мело, мело, по всей земле, во все пределы...») мимоволі переносишся в іншу епоху.

Студенти, творчість яких направлена на образотворче мистецтво можуть проявити свій талант теж у підготовці занять – малюючи картини, або ж експонати до тієї чи іншої теми, звичайно ж їхня праця винагороджується оцінкою. І уже заняття по Хемінгуею стає цікавішим коли намальована студентами риба-меч стає символом заняття за повістю «Старий і море», а якщо заняття проходить під легенький шум моря, який звучить з динаміків та ще й плюс захоплююча біографічна історія, то після цього заняття поціновувачів Ернеста Хемінгуея стає набагато більше. А один студент комп'ютерного відділення, так захопився життям і творчістю американського письменника, що запропонував допомогти мені зробити ілюстрований журнал на тему відкритого заняття. Це теж творчий потенціал уже з професійної точки зору комп'ютерщика.

Вивчаючи тему модернізму – пропоную студентам проявити себе в образі великих художників, наприклад Пабло Пікассо з його абстрактним мисленням, а також спробувати стиль «сюрреалізму» як у С. Далі. І як показує практика, студентам стає зрозуміліша творчість Г. Аполлінера (з його «кубізмом») [3, с. 9], Г. Г. Маркеса з «магічним реалізмом», коли вони викладають на папір своє абстрактне мислення у вигляді малюнків або «білих віршів». Інколи саме з цього заняття починається нове захоплення у деяких студентів.

Відкриті заходи на сцені дають змогу ширше використати творчий потенціал студентів. Так наприклад захід присвячений дню народження В. С. Висоцького знайомить глядачів (до речі не одна група як в аудиторії, а десять) з творчістю без сумніву великого генія епохи шестидесятників.

Тут можна задіяти і ведучих і декламаторів поезії і бардів, які супроводжують свій вокал грою на гітарі і танцювальний колектив, які відображають у танці характер самого поета. Особиста статистика показує, що після цього заходу поезією Висоцького захоплюються більше, особливо це стосується хлопчаків. Ну а прихильниць поезії Єсеніна стає більше, після відкритого заходу, який я проводжу на весні, адже, щоб відчутти дух «русской души рязанского парня», мені потрібно відобразити «белую березку» на сцені, пахучу копну сіна, волошки, ромашки... Всі ці інгредієнти студенти збирають і приносять з захопленням, а також з захопленням читають про сумну історію кохання Єсеніна і Айседори Дункан, про їхню трагічну долю. І дівчата залюбки плетуть вінки і босоніж співають на сцені пісні на вірші Сергія Олександровича, і в цікавому сюжетному «контемпі» показують життя і творчість цих відомих людей. Інша творча група робить презентацію і шукає цікавий відео-матеріал про життя і смерть поета, яка до цих пір не розгадана до кінця. Це змушує студентів переглянути гори інформації, біографічного і історичного характеру, адже поет жив на зломі століть в часи революції 1917 р. Метою сучасного заняття стало вже не нагромадження знань, а пошукова діяльність, спрямована на формування умінь та навичок щодо орієнтації в інформаційному просторі. Тому нового звучання набуває не стільки констатація проблеми, скільки доцільність та шляхи її розв'язання: проблемне навчання знову актуальне. Ще Конфуцій говорив: *«Жити - значить мати проблеми, вирішувати їх, значить рости інтелектуально»*. Вирішення проблем - це рух, незмінний супутник розвитку [1 с. 341].

Висновки. Щоб сформувати основні завдання, прогнозованість результату і перспективність використання даної роботи, потрібно не мало не багато, а всього лишень талант студентів, який вони мають, але не всі це знають. І моє завдання відкрити цей талант.

А творчий потенціал криється не тільки у декламуванні поезії, виконанні пісні, але і у театральній постановці п'єси, будь-якого сюжету, також танцю, адже за допомогою танцю можна передати любий образ. Але для того, щоб передати той чи інший образ потрібно знати про що, ти співаєш, граєш, танцюєш, а для цього потрібно хочеш не хочеш, але прочитати... ту чи іншу інформацію. Недарма у народі кажуть : *«Книга вчить, як на світі жить»* [4 с. 6].

І тому викладач повинен підготувати свої заняття так, щоб у студента загорялись очі від захоплення і подиву і щоб він зміг взяти оте найцінніше, найпотрібніше, оту складову і невід'ємну часточку того, із чого складається гідне життя Людини.

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. Особистісно-орієнтований підхід: науково-практичні засади [Текст] / І. Д. Бех // Виховання особистості: навчально-методичний посібник: у 2 кн. Кн. 2. – К.: Либідь, 2003. – С. 344.

2. Бех І. Особистісно-зорієнтоване виховання: шляхи реалізації / [Текст] І. Бех // Рідна школа. – 1999. – № 12. – С.13-16
3. Борківська О. П. Особистісно-орієнтовний підхід до викладання зарубіжної літератури [Текст] / О. П. Борківська // Зарубіжна література в навчальних закладах : щомісячний науковий-методичний журнал. – 2001. - № 11. – С. 7-10.
4. Міхелі С. Педагогічні ідеї В.О. Сухомлинського як концептуальна основа особистісно орієнтованого підходу [Текст] / С. Міхелі // Початкова школа. – 2003. - № 9 – С. 5-11.

А. О. Трофименко, к.пед.наук, доцент
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
(м. Кам'янець-Подільський, Україна)

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ В КОНТЕКСТІ ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ

Істотне зрушення у вивченні англійської мови в нашій країні стався на порозі ХХІ століття, коли розширилися безпосередні контакти із зарубіжними партнерами - учасниками зовнішньоекономічної діяльності, коли з'явилася можливість для значно більшої кількості людей працювати в спільних підприємствах, виїжджати на навчання і відпочинок за кордон. Потрібні були знання англійської мови не як раніше для престижу і задоволення, а як мови бізнесу, технології, комерції і багато чого іншого. Однак потреби теоретичного обґрунтування процесу професійно-орієнтованого навчання англійської мови фахівців не встигали за практикою викладання англійської мови. Так професор Н.Д. Гальськова причинами «кризового» стану сучасної методики навчання англійської мов поряд з іншими називає «наявність в сучасній теорії навчання суперечливих і нерідко недостатньо обґрунтованих в теоретичному плані поглядів на проблему визначення мети, відбору та конструювання змісту навчання, вибору методів і т.п. » [2, с. 37].

Професор І. А. Цатурова в докторській дисертації [5] розширила традиційну тріаду «учитель - підручник - учень» до шестикомпонентної дидактичної системи навчання англійської мови в немовному вузі, в яку були включені наступні компоненти: цілі навчального процесу, суб'єкт навчання, зміст навчального процесу, засоби комунікації та організаційні форми навчального процесу. Як методологічна основа нею була взята діалогова концепція культури М. М. Бахтіна [1]. Система мовної освіти у вищій технічній школі, розроблена Цатуровою І. А., акцентує увагу на підготовці «не просто фахівця-професіонала, а, перш за все, культурної, освіченої, інтелігентної творчої людини» [5, с.334].

Однак, незважаючи на проведені дослідження у даній сфері, поза «полем уваги» в контексті професійно-орієнтованого навчання виявилися такі теоретико-методологічні проблеми, як:

- диверсифікація визначення компонентного складу іншомовної професійної комунікативної компетенції фахівця, відбиває цілі та зміст професійно-орієнтованого іншомовного навчання;

- формування системи науково-методичних принципів, форм і методів навчання англійської мови для спеціальних (професійних) цілей;

- розробка засобів лінгводидактичного тестування, що фіксує рівень іншомовної професіоналізації в процесі багаторівневого професійно-орієнтованого іншомовного навчання;

- виявлення лінгвопрофесійного навчального середовища як умови іншомовної професіоналізації фахівців;

- дослідження інтерактивної сторони професійно-орієнтованого іншомовного навчання, що відображає взаємодію мотивованого учня з компетентним викладачем, виявляє відмінні риси викладання англійської мови для спеціальних цілей.

Актуальність вирішення цих та ряду інших проблем виникла як внаслідок зовнішніх, так і внутрішніх причин. До зовнішніх причин можна віднести значно більшу кількість немовних вузів та інших навчальних закладів, які готують фахівців усіх галузей для участі у зовнішньоекономічній діяльності, для яких знання англійської мови набуває першочергового значення. Внутрішні ж причини стосуються вдосконалення власне самого процесу професійно-орієнтованого іншомовного навчання, викликаного накопиченою практикою викладання англійської мови в сфері професійної комунікації і недостатнім розробленням теоретико-методологічних основ навчання іноземних мов фахівців [4].

Професійно-орієнтоване навчання англійської мови, що розпочалося в надрах методики навчання англійської мови, яка на початковому етапі була сконцентрована на самому предметі - англійською мовою, а далі змістила свій акцент на формування навичок мовної діяльності, а потім і на мовну особистість, зіткнулося з новими проблемами, які не розв'язуються в рамках старих методичних установок. І крім включення змістовного спеціального (власне професійного) компонента у навчання англійської мови фахівців, потрібно формувати професійну комунікативну компетенцію фахівця, розвивати професійні якості, професійне мислення і багато іншого засобами англійської мови [3].

Таким чином, аналіз проведених вітчизняних і зарубіжних досліджень процесу професійно-орієнтованого навчання дозволяє говорити не тільки і не стільки про спеціальну «професійну» підмову, а концентрує увагу на лінгводидактичній складовій - підході до вивчення / навчання англійської мови для спеціальних цілей, який став джерелом професійної лінгводидактики.

Список використаних джерел

1. Бахтин М. М. Эстетика словесного творчества. М.: Искусство, 1986. 444 с.
2. Гальскова Н. Д., Гез Н. И. Теория обучения иностранным языкам. Лингводидактика и методика. М.: Academia, 2004. 334 с.
3. Крупченко А. К. Введение в профессиональную лингводидактику : Монография. М.: МФТИ, 2005. 310 с.

4. Krupchenko Anna, Professional Linguodidactic / The First International Symposium on Pedagogical Research. – 2013 – Tonji University Press.– China (Shanghai)

5. Цатурова И. А. Многоуровневая система языкового образования в высшей технической школе: Автореф. дис. ... д-ра пед. наук. 1995. 49 с.

Я. В. Федотова, студентка II курсу, групи МСРп-181

Науковий керівник – **Децюк Т. М.**, к. пед. н., доцент кафедри соціальної роботи
Чернігівський національний технологічний університет
(м. Чернігів, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПОЗААУДИТОРНОЇ РОБОТИ ЗІ СТУДЕНТАМИ В УМОВАХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Зростання вимог до професійної підготовки фахівців у сучасних умовах конкуренції на ринку праці потребує реалізації інноваційних підходів в системі освіти. Реалізація внутрішнього потенціалу особистості студента, побудова внутрішніх і зовнішніх факторів формування професійної культури залежить від успішної організації позааудиторної роботи студентів як процесу їх саморозвитку.

У зв'язку з переходом до нової системи освіти відбувається зменшення аудиторних годин навчання і збільшення тем на самостійне опрацювання. За таких умов підвищується роль позааудиторної роботи зі студентами. Тому важливим є дослідження системи позааудиторної роботи зі студентами, аналіз різних поглядів до трактування поняття «позааудиторна робота» та особливості організації позааудиторної роботи зі студентами в умовах закладу вищої освіти.

Аналіз сучасної науково-педагогічної літератури свідчить, що питання позааудиторної роботи досліджувались у різних аспектах. Позааудиторну роботу розглядають як фактор професійного самовизначення студента (Т. Іванайська), формування й розвитку творчих умінь студентів (О. Медведєва), розвитку їхньої творчої обдарованості (І. Карпова), організаторських здібностей (Н. Галєєва), формування міжособистісних відносин студентів (Н. Руденко), їхніх гуманістичних цінностей (О. Тепла). Увагу сучасних науковців привернули напрям соціалізації студентської молоді в позанавчальній діяльності (Г. Овчаренко, О. Севаст'янова, Н. Шабаєва, С. Шашенко), проблеми формування соціально значущих якостей особистості (Т. Бурцева), соціальних особистісних смислів (Н. Грищенко). Організація самостійної позааудиторної роботи студентів стала предметом наукового пошуку Л. Онучак, Л. Якушкіної [6].

Перш ніж аналізувати особливості організації позааудиторної роботи зі студентами в умовах закладів вищої освіти, проаналізуємо наукові підходи до трактування поняття «позааудиторна робота».

На думку В. Коваль, позааудиторна робота – це система взаємопов'язаної діяльності суб'єктів освітнього процесу, що є невід'ємною складовою частиною професійної підготовки і здійснюється поза розкладом навчальних занять, щоб створити умови для особистісного розвитку студентів і їх самореалізації [2].

У Педагогічному словнику «позааудиторна робота» трактується як спеціально організовані й цілеспрямовані позааудиторні заняття та система пізнавальних і виховних заходів, метою яких є поглиблення та розширення знань, отриманих в умовах навчального процесу, формування творчих здібностей, наукових інтересів, різноманітних умінь і навичок [5].

Науковець Л.В. Онучак під позааудиторною роботою розуміє будь-яку діяльність, яка сприяє навчанню поза межами класу і яка безпосередньо не пов'язана з навчальною програмою [4]. А отже, не потребує обов'язкового оцінювання з боку викладачів.

Деяко інший підхід пропонує Н. Крюкова. Аналізуючи проблеми позааудиторної роботи, дослідниця відзначила, що позааудиторна робота розглядається як самостійна робота, що є лабораторією творчого мислення, де студент може найбільш повно проявити свою самостійність, реалізувати навички, отримані в аудиторії [3].

Таким чином, позааудиторна робота зі студентами розглядається як самостійна навчально-пізнавальна діяльність; можливість творчого, спортивного і естетичного виховання молоді; практичне застосування теоретичних знань; метод формування професійної компетентності.

Позааудиторна робота студентів є логічним продовженням аудиторних занять. Цей вид роботи включає в себе опрацювання лекційного матеріалу, підготовку до семінарських, практичних і лабораторних занять, модулів, виконання завдань, курсових і дипломних робіт, участь в різноманітних акціях, тренінгах та проектах. Ця робота відбувається під керівництвом викладача, який дає завдання, консультує, встановлює терміни їх виконання. При цьому студенти свідомо намагаються досягти поставленої у завданні мети. Однак в даному випадку затрати часу не регламентуються розкладом. Залежно від своїх здібностей та зусиль студент встановлює режим і час виконання цієї роботи, яка контролюється викладачем на аудиторних заняттях.

Слід також зазначити, що на відміну від навчальної діяльності головною особливістю позааудиторної роботи є добровільна участь зі сторони студентів. Студенти можуть вибирати різні види занять, які проводяться у позааудиторній роботі. Завданням викладачів є допомогти, скерувати всіх студентів до того чи іншого виду, форми позааудиторної діяльності. Як правило, зміст і форми позааудиторної роботи залежать в основному від інтересів і запитів студентів. Для того, щоб студенти зрозуміли важливість позааудиторної роботи, має бути сильна мотивація зі сторони викладачів, кафедри, деканату. Студенти повинні зрозуміти, що ці справи, якими вони займаються, потрібні і корисні в першу чергу їм, як майбутнім фахівцям.

На думку Т.М. Децюк, у студентів потрібно розвивати розуміння необхідності участі у позааудиторній роботі для формування власної професійної компетентності та підвищення рівня сформованості професійно-важливих якостей. Для підвищення мотивації студентів необхідно застосовувати методи морального та матеріального заохочення студентів [1].

На базі Чернігівського національного технологічного університету існують такі форми позааудиторної роботи як об'єднання волонтерів, студентська соціальна служба, школи тренінгів, клуби за інтересами, агентство соціальних проектів, органи студентського самоврядування, клуби інтелектуальної молоді, методичне об'єднання кураторів.

Отже, позааудиторна робота студентів є важливою складовою у підготовці кваліфікованого фахівця, конкурентоспроможного на ринку праці, здатного до компетентної професійної діяльності на рівні світових стандартів. Вона є одним із найважливіших елементів навчання і виховання в цілому. Головним завданням організації позааудиторної роботи студентів є використання традиційних та інноваційних форм і методів роботи, які б, доповнюючи один одного, становили єдину систему, яку можна адаптувати до особливостей навчального процесу в конкретному вищому навчальному закладі з метою оптимізації навчання та підготовки висококваліфікованих фахівців.

Список використаних джерел

1. Децюк Т. М. Особливості становлення професійної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери / Т. М. Децюк // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського : зб. наук. праць. – Серія : педагогіка і психологія. – Випуск 42. – Ч.1. / [редкол. : В. І. Шахов (голова) та ін.]. – Вінниця : ТОВ «Нілан ЛТД», 2014. – С. 165–168.
2. Коваль В.Ю. Система позааудиторної діяльності студентів вищих навчальних закладів / В.Ю. Коваль // Наукові праці Донецького національного технічного університету. Серія: «Педагогіка, психологія, соціологія». – 2009 – № 6. – С. 19–23.
3. Крюкова Н.И. Проблема аудиторной и внеаудиторной работы в вузах США : автореф. дис. на соиск. ученой степени канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Общая педагогика и история педагогики» / Крюкова Наталья Илларионовна. – М., 1980. – 17 с.
4. Онучак Л.В. Педагогічні умови організації самостійної позааудиторної роботи студентів економічних спеціальностей: Автореф. дис. канд. пед. наук. – К., 2002. – 18 с.
5. Педагогічний словник / за ред. М.Д. Ярмаченка. – К.:Пед. думка, 2001. – С. 167.
6. Скрипник, Н.С. Позааудиторна діяльність студентів вищих навчальних закладів : сутність, структура й особливості [Текст] / Н. С. Скрипник // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. – 2012. – Вип. 27 (80). – С. 566-571.

О. Г. Юшкевич, к.ю.н., доцент,
*Харківський національний університет внутрішніх справ
(м. Харків, Україна)*

ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ДИСЦИПЛІН

Однією з домінуючих тенденцій сучасності є глобальна інформатизація суспільства. Відповідно до цього відбувається інформатизація освіти, що передбачає використання інформаційно-комунікаційних технологій з метою вдосконалення методичної системи навчання, орієнтованої на розвиток інтелектуального потенціалу здобувачів вищої освіти.

Значно зростає роль закладів освіти у підготовці фахівців до самостійного прийняття рішень, дій, самостійної професійної діяльності у інформаційному середовищі. Практично всі здобувачі освіти використовують сучасні інформаційно-комунікаційні технології задля пошуку інформації, обробки її та представлення в різноманітних презентаційних формах. Широке використання Інтернету в освітньому процесі зумовило неминучу його інтеграцію в навчальний процес.

Зокрема, під час викладання адміністративно-правових дисциплін («Адміністративне право», «Адміністративна відповідальність», «Адміністративне судочинство» тощо) автором впроваджуються наступні інноваційні технології: використання мобільного додатку «Патруль», Google сервіси, веб-квести.

Мобільний додаток «Патруль» для iOS, Android та веб-версія як довідник нормативних актів, порад, пам'яток та іншої необхідної інформації у мобільному телефоні дозволяє здобувачам освіти завжди мати при собі, у більшості випадків навіть за відсутності підключення до мережі Інтернет: 1) доступ до 100+ нормативних актів у вашому телефоні (кодекси, закони, накази, постанови, тощо); 2) велику кількість необхідних порад та пам'яток, які можуть стати у нагоді в будь-яку мить, зокрема для новачків за кермом тощо. Слід додати, що програма мобільного додатку «Патруль» постійно оновлюється та вдосконалюється (1 раз на 1-2 місяці).

Окремо слід зазначити корисність цього додатку при вивченні дисципліни «Адміністративне право» здобувачі освіти постійно звертаються до посилань на корисні державні он-лайн сервіси (портал державних послуг, регіональні портали електронних послуг, сервісні центри Міністерства внутрішніх справ тощо).

В межах вивчення дисциплін «Адміністративна відповідальність» та «Адміністративне судочинство», в контексті оскарження рішень, дій чи бездіяльності працівників Національної поліції, окрім нормативних документів, здобувачі освіти постійно звертаються до Розділу «Транспорт», в якому є посилання на Правила дорожнього руху [1], види та розмір штрафів за порушення Правил дорожнього руху, пам'ятки (права при спілкуванні з поліцією, реквізити для сплати штрафів за порушення Правил дорожнього руху, як виміряти алкоголь у крові, зразки заповнення скарг, долікарська допомога), Розділу «Поліція», який допомагає навчатися правильно формулювати фабули адміністративних правопорушень за сферами діяльності поліції (адміністративні правопорушення у сфері дорожнього руху, громадської безпеки, небезпечного вантажу).

Неодмінно корисним у навчанні є Google сервіси. Google є однією із найпопулярніших компаній у світі. І все це завдяки величезній кількості продуктів, сервісів та послуг, які роблять наше життя легшим. Google сервіси – це не тільки безмежні розваги, а невід'ємний помічник у навчанні кожного. Найпопулярнішими серед них в наш час є: Google Search, Google Images, Gmail, Google Maps, Google Docs, YouTube, Google Translate, Blogger, Google Sites, Google Drive, Google Class. Застосування цих сервісів у навчальному процесі

надає багато переваг: простота в використанні. Розпочати роботу с Google сервісами дуже просто, все що потрібно – це створити поштову скриньку у Gmail; вільний та швидкий доступ до документів та матеріалів з будь-якої точки, як зі школи, так і з дому; можливість організації спільної роботи із здобувачами освіти в режимі On-line; можливість перевірки виконання домашніх завдань; безкоштовність.

Комплексному засвоєнню знань безумовно сприяють веб-квести, які є інноваційною ресурсно-орієнтованою технологією навчання, основною метою якої є самостійний пошук тими, хто навчається, необхідної для навчання інформації. Застосування цієї технології має мотивуючий і стимулюючий вплив на здобувачів освіти, забезпечує формування в них ключових, загальнопрофесійних і професійних компетентностей, передбачає набуття досвіду пошукової діяльності, розширення кругозору, розвиток креативного потенціалу, опрацювання великих обсягів інформації, її аналіз, систематизацію і подальшу презентацію. Веб-квест сприяє: пошуку інформації в Інтернеті, розвитку мислення на етапі аналізу, узагальнення та оцінки інформації; у комп'ютерних навичок і підвищення їх словесного запасу; розвитку самостійної роботи; розвитку дослідницьких та творчих здібностей; підвищенню особистої самооцінки. Серед видів веб-квестів можна виілити: *Compilation tasks* – завдання зі збирання даних – це самий простий веб-квест, оскільки мета здобувачів полягає в тому, щоб продивитися певні ресурси Інтернет і вибрати необхідну інформацію для будь-якої компіляції (кулінарна книга, словник, гербарій та ін.); *Mystery tasks* – детективне завдання – виконуючи детективне завдання, здобувачі зіштовхуються з певною проблемою, таємничою історією або загадкою, що мають розв'язати. Для того, щоб знайти розгадку, здобувачі мають узяти участь у розслідуванні, виконуючи різні ролі, навчатися аналізувати інформацію з різних точок зору. За підсумками такої роботи здобувачі мають написати переконливе есе, виступ із захистом своєї точки зору; *Scientist tasks* – наукові завдання – подібні завдання можуть ґрунтуватися на уявних та реальних фактах. Ці завдання показують, як насправді «працює» наука, здобувач має змогу бачити структуру наукових завдань, висувати гіпотезу, здійснювати перевірку і порівняння кінцевого результату відповідно до заявлених результатів тощо.

Таким чином, всі перелічені інноваційні технології підходять до будь-якої навчальної дисципліни, для організації аудиторної, індивідуальної, групової, самостійної роботи, контролю знань.

Список використаних джерел

1. Правила дорожнього руху: Постанова Кабінету Міністрів України від 10.10.2001 № 1306. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1306-2001-%D0%BF>.
2. Рудченко, О.А. Інші сервіси Google для освіти. URL: https://vseosvita.ua/library/servisi-google-dla-osviti-4762.html#_=_.

O. M. Yefimova, PhD in Pedagogy, Senior Lecturer

S. A. Zhytska, Senior Lecturer

National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute"
(Kyiv, Ukraine)

MULTIPLE INTELLIGENCE THEORY AND LEARNER-CENTERED APPROACH IN TEACHING SPECIALISTS FOR THE SECURITY AND DEFENSE SECTOR OF UKRAINE

The fast development of modern society requires innovative methods, techniques, and approaches to future specialists training. High demands to specialists of security and defense sector are determined by duties they need to perform according to international NATO standards, be able to follow instructions and orders, participate in joint military exercises and scientific events and professional training. Scientists and methodologists all over the world suggest and introduce different theories suitable nowadays for the generation of information technologies and artificial intelligence.

Concerning higher education institutions, the priorities are changing and they take into account their students' needs, interests and meet their requirements becoming learner-centered. We consider this shift to be one of the most significant advances in the modern education system in general and military specialists training in particular. One of the theories that contributed greatly to a learner-centered approach became the multiple intelligence theory developed by Professor Howard Gardner in 1983. He considered learners unique, with their individual needs and learning styles, thus, they required their unique instructions, necessity to understand cognitive individual differences and develop them in the classroom.

Howard Gardner distinguished eight intelligences among which are logical-mathematical intelligence, visual-spatial intelligence, verbal-linguistic intelligence, musical-rhythmic intelligence, bodily-kinesthetic intelligence, interpersonal intelligence, intrapersonal intelligence, and naturalist intelligence [3]. Due to this theory, academic results in different subjects were improved. Traditionally, our education was focused on linguistic and logical-mathematical intelligence and did not take into account students with other intelligences. They could not examine and develop their potential and, as a result, they had to do jobs, which do not correspond their intelligence.

The theory suggests applying such classroom management when teachers need to use cooperative learning, role-plays, drama, music, multimedia, and other interactive activities instead of boring lectures and course books, providing effective learning and teaching for different subjects including foreign languages. It is important for various jobs but for military personnel it can be vital, as they need to be able to process different kinds of information from a variety of resources in order to make decisions very quickly [2].

In the implementation of the learning process, it is important and necessary to submit the same material in different ways in order to use the maximum number of types of intelligence. To achieve this, Howard Gardner suggested using five different

teaching methods: narrative, arithmetic, fundamental, aesthetic, and experimental. The use of these methods in the teaching process allows the teacher to present new material so that a large number of students will readily perceive it with different types of intelligence, which allows putting into practice an individual approach to learning, i.e. personalizing it [1].

Multiple intelligence theory is well applied to education policy and curriculum development, special education, lesson planning and effective classroom management, assessment, cognitive skills, and career development, personalized instructions with various virtual learning tools involvement. Thus, the use of learning approaches offered by Howard Gardner within the framework of multiple intelligence theory helps to choose the appropriate methodology for teaching the most relevant to the individual intellectual profile of students, which enables students to learn about the world, to study objects and phenomena in a way that is most intimate to them and comfortable. This, in turn, largely corresponds to the orientation of modern domestic education to account for individual characteristics and differences of students, as well as to create conditions for their self-development and self-realization [1].

In conclusion, we can recognize that involving as many types of intelligence as possible while teaching different subjects enhances students' performance, develops new skills, improves students' learning styles and strategies, and processing new information. We hope that the introduction of such an education system, which accumulates most of the intelligences, will gain priority and, as a result, improve the system of professional training. The multiple intelligence theory helps teachers to personalize teaching, involve all students into the learning process, look for new types of assessment, improve interdisciplinary links, and apply different teaching styles and techniques.

Список використаних джерел:

1. Дорохова, О.А. (2018) Подходы к обучению Говарда Гарднера на основе теории множественного интеллекта // Научный форум: Педагогика и психология: сб. ст. по материалам XVI междунар. науч.-практ. конф. – № 3(16). – М., Изд. «МЦНО» – С. 11-14.
2. Armstrong, T. (2009). Multiple intelligences in the classroom. ASCD. – 246 p.
3. Gardner, H. (1983). Frames of mind: The theory of multiple intelligences. New York: Basic Books.

A. Krasulia, PhD in Pedagogy
Sumy State University
(Sumy, Ukraine)

USER-GENERATED CONTENT TOOLS IN THE CLASSROOM

The first generation digital content was developed by professionals, those who know about things like layout, design, typography, and quality assurance. User-generated content (UGC), on the other hand, is created by anyone who has access to

the media, tools, and applications required to develop it, most of which are freely available on the web. Design is determined by templates, metadata schemas are replaced by tag clouds, and quality assurance is overtaken by popularity and user comment. To understand where this content is coming from and what forms it is taking one only has to look at the number of blogs and wikis that are growing every day on the web, the videos being uploaded to YouTube, photos to Flickr, slideshows to Slideshare, and podcasts to Pod-o-Matic. Some of these, of course, may be of little use or value to anyone else. Some of them entertain us, and some inform us, but among them all is a significant amount of content that has value educationally, and increasingly, content from these sorts of sites is being used to inform and illustrate assignment work in schools and universities, and in many cases, is the assignment work. UGC is becoming accepted for curriculum materials in many universities. For example, what Wikipedia started has grown into one of the largest user-generated content databases in the world, a system that produces not only encyclopedia articles, but textbooks and curricula. In some ways, UGC is a reflection of both the changing nature of knowledge and expertise, and changing teaching practices and learning theory [2]. This paper will focus on UGC that can be used to support the curriculum in a foreign language classroom: 1) *blogging* and 2) *digital storytelling*.

Bloggng. Traditional websites are often criticized due to their lack of updates. Blogs are updated three or four times a day. One unique part of a blog is that it is interactive and people will not only post on the blog subject, but make comments on the comments. This often generates much more information on the subject than what was originally posted by the blogger. Being able to connect with others via links and resources is one of the great strengths that blogs provide to their users. Blogs are not limited. They can be very much like a website. You can add videos, photographs, audio files, or other media of your choice. Many blog sites even offer a blogger a personalized site that can be created in a matter of minutes. This makes it easy for the novice blogger to start a professional and personalized blog quickly.

There are numerous educational benefits to using blogs as part of the overall classroom experience [4]. One educational benefit to students is that blogs can motivate students to participate in discussions. Many students do not feel comfortable speaking up while in a live classroom setting. The use of a blog gives such students a better forum for their voices to be heard. As students are more motivated to participate with the use of blogs, they will increase their writing skills. Blogging can help students better articulate their ideas. Knowing that their words become part of a permanent record on the Internet, students put greater thought and organization into writing their posts. Blogging provides opportunities to read and write as well as providing excellent forums for collaboration and discussion. Blogs also can be used as submissions for student portfolios. Student work is digitally archived which allows for the analysis of the progression of skills.

The use of blogs also aids in classroom management for teachers. They can be used to post assignments and for other class announcements. Additionally, blogs can serve as discussion boards for topics related to the class. Another positive aspect of

using blogs in the classroom is the convenience for collaborative work. With Internet access from home, students have greater flexibility in participating in group that time may not permit in the physical classroom.

To use blogs effectively in the classroom, teachers need to take great care in clearly defining objectives and structuring activities. Until a relationship of trust has been established, an educator may opt to preview a student's post for appropriate content before it is published. Educators also must keep in mind the usefulness of a secure site that requires a password for entry. This security feature will reduce the risk of outsiders damaging the forums. Clearly communicated guidelines will also aid in a positive blogging experience for a class.

Freedom to choose the content to be portrayed on a blog is an advantage to most users; however, it can pose safety hazards to those who become reckless. When working with students in the educational setting, it is important to set up guidelines and be clear about expectations. First, it is important to teach students that they should never publish personal information about themselves or anyone else that they know. It would be wise to do some lessons on cyber safety with the class prior to starting to use the blog. It is also important for students to know how to obtain help from their teacher when they encounter a problem online.

Digital Storytelling [3, 5, 6, 7] is the practice of using computer-based tools to tell stories. Digital stories contain computer-based images, text, recorded audio narration, video clips and/or music. Digital stories can vary in length from two to ten minutes. Students can build stories from personal tales to the recounting of historical events, from exploring life in one's own community to the search for life in other corners of the universe. Digital Storytelling can be done on the Internet through several Web 2.0 sites or through several software applications.

Digital Storytelling Software Applications:

PowerPoint is an application that has been used to tell a story or create an application. If you are using *PowerPoint 2007*, remember to save to a lower version of *PowerPoint* in order to send to another person or use the *Pack and Go* feature to send to anyone so that they can open and view your *PowerPoint*.

PhotoStory is another application that is easy to use to tell a story. *PhotoStory* is a free download from *Microsoft* at *Photostory for Windows*. You can also add voice and music to the story. The motion of the photos can create the illusion of a video. It takes a few steps to create a blank slide for credits, information, etc., in *PhotoStory*. However, step-by-step directions (Adding Blank Slides to a Photo Story.doc or Photo Story.pdf) showing how to insert a blank slide along with a web page to assist has been created to make this easier for the user. A great site to see some of the Web 2.0 Applications that create digital stories is from Alan Levine. He has a wikispace that has links to over 50 sites in which he uses each site to tell the same story of his dog, Domino [1]. Great to see how the same story can have a different feeling due to the application used.

Suggestions for Implementing Digital Storytelling in the Classroom:

- Use an audio program such as *Audacity*. Audio programs allow students to record sounds or narration that can later be added to their digital story.

- Use a *Green Screen* program such as *iMovie*, *Jaycut.com*, *Adobe Premier*, or *Adobe Visual Communicator*. Students can find images or video to put in the background as they tell a story of their own.

- Use an animation program like *Moviemaker*, or *Tech4Learning Frames* with any type of drawing program. Students can create animated story pages to keep students interested in reading and watching the story. Students create a sequence of drawings in the designated program. Afterward, they put it together to create animation. Students can add text to the story or their own voice to tell a story.

Advantages of Using Digital Storytelling in Education:

- All students can have the chance to share their story.
- Student interest and attention is gained when real storytellers and eyewitnesses convey the material rather than simply reading it.
- Students learn important skills such as using proper enunciation when speaking in public, and the value of body language and facial expression.

Disadvantages of Using Digital Storytelling in Education:

- Requires special equipment and software that some schools may not have.
- Can be time-consuming.
- Students work may be overwhelmed by the use of technology in some cases where the focus is more on technology and not on the material.
- Students and teachers must have knowledge regarding intellectual property and copyright issues.

Assessing Digital Storytelling Projects:

Even though Digital Storytelling is fun, it still should be assessed both for academic content and for technology skills.

References:

1. CogDogRoo. URL: <https://cog.dog/roo>.
2. Howland, J., Jonassen, D., & Marra, R. (2012). *Meaningful learning with technology*. (4th ed.). Boston: Pearson Education, Inc.
3. How to Make a Story – Process Notes. URL: <http://storyconcepts.blogspot.com>.
4. Richardson, Will. (2010). *Blogs, Wikis, Podcasts, and Other Powerful Web Tools for Classrooms*. Corwin Press.
5. Seven things you should know about Digital Storytelling. URL: <http://teachnology.pbworks.com/f/7+things+digital+storytelling.pdf>.
6. Six Elements of Good Digital Storytelling. URL: https://creativeeducator.tech4learning.com/v04/articles/Take_Six.
7. Six Ways Exploring Digital Storytelling Fosters Authentic Learning. URL: <https://www.wabisabilearning.com/blog/6-reasons-tools-exploring-digital-storytelling>.

Yu. Lavrysh, PhD in Education, assoc. prof.

National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute"
(Kyiv, Ukraine)

SMART TECHNOLOGIES IN THE ESP COURSE AT TECHNICAL UNIVERSITIES

Foreign language acquisition as well as the information processing skills in the context of the chosen specialty are the leading components of the professional culture of any specialist and necessary conditions for successful entry into the information society.

Until recently, the process of teaching foreign discourse was limited to personal contact only with the teacher, which is not relevant today. Each year the foreign language teaching system is updated with new forms and methods of distance learning using new interactive teaching methods. These are not only technical means for the exchange and transmission of information, but also a holistic system of teaching methods aimed at developing speech competencies. The use of new SMART technologies (webinars, blogs, Twitter, web quests, podcasts, mobile learning etc.) in asynchronous and online modes are increasingly complementing traditional teaching methods, helping to form communication skills and self-communication skills, enhancing student motivation to study, develop critical thinking skills, promote creative development. It also changes students' perceptions of the academic discipline "foreign language" from a formal subject in the curriculum to a means of learning a language for real professional communication. However, with the development of interactive technologies, the process of outdated knowledge is accelerating, which creates the need for constant self-education of the modern teacher.

When working with SMART technologies, the role of a teacher (tutor) as the organizer and coordinator of the learning process undergoes some changes. The teacher has more opportunities to coordinate and modify the learning process according to the needs and individual characteristics of students. It is well known that the communicative approach to teaching foreign languages is to build the learning process as a model of the communication process. For this reason, group work and a communication-oriented organization of the learning process are of great importance for successful learning of a foreign language.. While performing interactive tasks, students work creatively and independently, rather than acting as passive performers of language actions.

SMART technologies are appropriate and effective in the learning process and they provide: open opportunities to participate in activities that are easily joined by people with no specific knowledge of information technology; the proliferation of interactive technologies, a large amount of material falls into open access, which expands the subject matter and forms of educational material; simplicity of the process of creating materials and publishing on the network, everyone can not only access the files, but also participate in the formation of the content; the personal space of the student; the participation in professional online communities.

We suggest for the discussion some forms of SMART technology: a training forum, webinars, a blog, and a web quest. A training forum is an asynchronous communication tool that allows to have a conversation outside the timeframe of the session. This form of discussion develops speaking skills, activates students' vocabulary, and fosters intercultural communication skills. Communicating in forums, students often use more sophisticated, deployed lexical and grammatical structures that gradually translate into real communication.

Another interesting and effective form is webinars. The webinar is an online seminar that helps a teacher to share knowledge and information with participants who can access this information through a virtual environment. During the webinar, teachers have almost unlimited possibilities: presenting posters, diagrams and drawings, conducting surveys, answering student questions via an online chat or forum. This form is a complete alternative to direct real communication between the teacher and the students. Among the advantages of the webinar are: no geographical restrictions; the size of the audience depends only on the technical capabilities and tasks of the class; saving time and resources of both the teacher and the participants [1]. The main drawback of the webinar is the smaller number of channels of interaction, as a result, insufficient feedback from the participants; less control and retention of participants.

Blog - is one of the common social services, focused on the organization of personal information space of the user in the form of a journal. Blogging technology allows publishing, storing, processing, transmitting and retrieving the information. Among the advantages of this technology are interactivity, high level of teacher-student interaction, and accessibility. Most blogs have common characteristics: chronological organization of information, access to past messages, interactivity (feedback via comments), links to other sites. Among the common blogging services we can distinguish such as Blogger, LiveJournal, WordPress. Resources for Creating Training Blogs are: SchoolBlogs, Blogosphere.us, and Weblogg-ed. Scientists [2] define the following didactic properties of blogs: existence in the context of the author's personality, interactivity, the effectiveness of organizing the educational information space, the maximum possibility of multimedia. While assessing the quality of blogs, we should pay attention to the frequency and amount of topics posted, the frequency of comments, and the number of hyperlinks, and require students to comply with language and network etiquette requirements, linking rules, and citation. Due to blogs, students' cognitive activity is activated, motivation to learn a language and level of creative realization are increased, skills of formation search and analysis are improved, skills of critical thinking, independent work are formed.

The next technology is a web quest. A webquest is a problematic task with elements of a role-playing game that use information resources of the Internet. Web quest technology, using the information resources of the Internet and integrating them into the learning process, helps effectively solve a number of problems: improving self-learning and self-organization skills; development of team problem-solving skills (planning, distribution of functions, mutual assistance, mutual control); performing professional tasks (including for finding the necessary information, designing work

results in the form of computer presentations, websites, databases, etc.); ability to find several ways to solve a problematic situation, to determine the most rational option, to justify the choice; improving public speaking skills. The main differences between a web quest and a simple search for information are the following: setting a task, finding information on the Internet to solve a problem, making a collective decision. Using a web-based quest in the learning process increases the students' motivation to study the discipline, on the one hand, and to use computer technology in their learning activities, on the other. A web quest is not a simple search for information on the web, because students work on a task, collect, summarize information, and draw conclusions. In addition, participants in the online quest learn how to use the information space of the Internet to expand their professional outlook.

Web quests can contain both tasks on a single issue or topic, and can be cross-curricular. The theme of the web quests is unlimited, the level of professional and communicative complexity of the task is set by the teacher according to the level of knowledge of students in a foreign language. The basis of the web quest is the individual or group work of students (with role-sharing) to solve a given problem using teacher-prepared online resources. Depending on the educational material the results of a web-based quest can be presented in the form of an oral presentation, a computer presentation, booklets, the publication of students' work in the form of web pages and websites (locally or on the Internet). There are two types of web quests: short-term and long-term quests. The purpose of the short-term web-based quest is to deepen your knowledge of one professional or linguistic topic. This type of web-based quest takes one to three hours. The long-term web-based quest is aimed at deepening students' knowledge of the topic and is based on the principle of cross-curricular integration. This type of web-based quest is designed for a long term (perhaps a semester or academic year). Web quest technology developer Dodge [3] has identified the following types of web quest tasks:

- planning and designing - developing a plan or a project based on given conditions;
- translation - demonstration of understanding of the topic on the basis of presenting materials from different sources in a new format: creating a presentation, poster, story;
- self- development- any aspects of personality research;
- compilation - transformation of the format of information received from various sources: creation of a book of culinary recipes, a virtual exhibition, time capsules, culture capsules, etc .;
- creative task - creative work in a particular genre - creating a play, writing poems, songs, creating a video;
- analytical task - search and systematization of information;
- detective, puzzle, mysterious story - conclusions based on contradictory facts;
- reaching consensus - developing a solution to an acute problem;
- evaluation - justification of a particular point of view;
- scientific research - the study of various phenomena, discoveries, facts based on unique online sources.

The web quest is a lesson format focused on the development of cognitive, research activities of students, where the bulk of the information is obtained through the Internet resources. This technology transforms information technology into a versatile tool that can help solve the diverse problems and educate.

Based on the results of the study, we can conclude that the educational environment that is created on the basis of the information and communication technologies in the process of foreign language training of students of higher education, is aimed at the formation of students' communicative competencies and focused on the achievement of educational results that are relevant to the contemporary goals and objectives of higher education.

References:

1. Asmali, M., (2018). Integrating technology into ESP classes: use of student response system. *E English for Specific Purposes Instruction*, 18, 86-104.
2. Dashtestani, R., Stojkovic, N., (2016). The use of technology in English for specific purposes (ESP) instruction: a literature review. *English for Specific and Academic Purposes*, 3(3), 435–456.
3. Dodge B., (1997) Some Thoughts About WebQuests. URL: http://webquest.org/sdsu/about_webquests.html.
4. Gaskill, M., McNulty, A., Brooks, D. (2006). Learning from WebQuests. *Journal of Science Education and Technology*, 15(2), 133-136. URL: <http://www.jstor.org/stable/40186677>.

T. N. Shkoda, Doctor of Economics, Assoc. prof.
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman»
(Kyiv, Ukraine)

PECULIARITIES OF EDUCATION AND TRAINING OF FUTURE VET TEACHERS IN THE AUSTRIAN UNIVERSITIES

The Austrian system of higher education institutions for teacher education includes universities, universities of applied sciences, university colleges of teacher education. They offer a few vocational education and training (VET) programmes at tertiary level (ISCED 5 to 8). ISCED is International Standard Classification of Education.

Scientists differentiate three different categories of teachers exist in Austria [2]: teachers for general education subjects, teachers for business education, and practice teachers. Teachers for general education subjects perform their teaching at primary schools, secondary schools, and upper secondary schools. Teachers for business education have specialization in business-related subjects and teach them at colleges for higher or intermediate vocational education, and practice teachers are experts in vocationally relevant subjects at vocational schools in the dual apprenticeship system and at certain colleges for higher or intermediate vocational education [1]. Practice teachers and teachers for business education are mostly connected in their practical activity with vocational education and training.

There are some preconditions for obtaining the higher education qualification in the field of VET in Austria. One of them is the acquisition of the higher education entrance qualification. A future VET teacher can obtain it by completing an academic secondary programme or a higher vocational education programme. It is possible for graduates of an intermediate vocational education and an apprenticeship programme to pass the *Berufsreifepriifung* (BRP) examination and to receive access to all fields of study at higher education institutions. This exam includes four partial exams: German, mathematics, one modern language, and a specialisation from vocational practice or from IVET [4]. IVET is initial vocational education and training. The content of the BRP exam is based on the study plan of an upper secondary programme. This programme provides higher education entrance qualifications.

It is also possible to use the other option for obtaining the higher education qualification in the field of VET, which is completion of the *Studienberechtigungsprüfung* (SBP) examination. It is mostly concentrated on a specialisation in a specific area and helps graduates to define a certain field of study.

Graduates, who have relevant professional qualifications (for example, apprenticeship diplomas), have to take specific additional exams for satisfying requirements for a relevant higher education study. They don't have to take the matriculation exams.

An academically founded VET qualification is offered in Austria at universities or at universities of applied sciences and provided via vocational bachelor and master programmes.

Vocational programmes at university mainly exist in the technical, medical and business fields as well as in teacher training for upper secondary schools. Three-year bachelor's programmes and minimum two-year master's programmes, based on the bachelor's ones, are offered for students-future VET teachers at the Austrian universities. Graduates, who completed master's programmes or diploma courses (expiring) and obtained the appropriate degree, have the right to apply for a PhD degree. The Curriculum Structure of Master Program in Business Education at Vienna University of Economics and Business (WU Wien) is presented at Fig.1. This programme's graduates can work both at business sector and in vocational schools as VET teachers.

Universities of applied sciences also provide bachelor and master programmes for future VET teachers. These programmes are offered on a full-time basis in day form and on a part-time basis in evening form. FH is Fachhochschule - university level study programmes of at least three years' duration with vocational-technical orientation. A mandatory component of the bachelor's programmes' study plan is a period of work placement. It is necessary to write an academic thesis and to pass a final exam for completing these programmes. Those graduates, who successfully completed an FH master's programme or diploma study course, also can enter subject-related PhD courses or doctoral courses (expiring) at university in Austria.

University colleges propose four-year bachelor programmes in teacher education that are aimed to train compulsory school teachers. These programmes' students have to receive teaching experience by completing periods of work placement at the

selected school of the chosen school form or at specific training establishment [4]. When they obtain the bachelor's degree, graduates can apply for a master's degree (from one to one and a half years) at a university of applied sciences or a university. The specialisation depends on their selected subject and credit transfer.

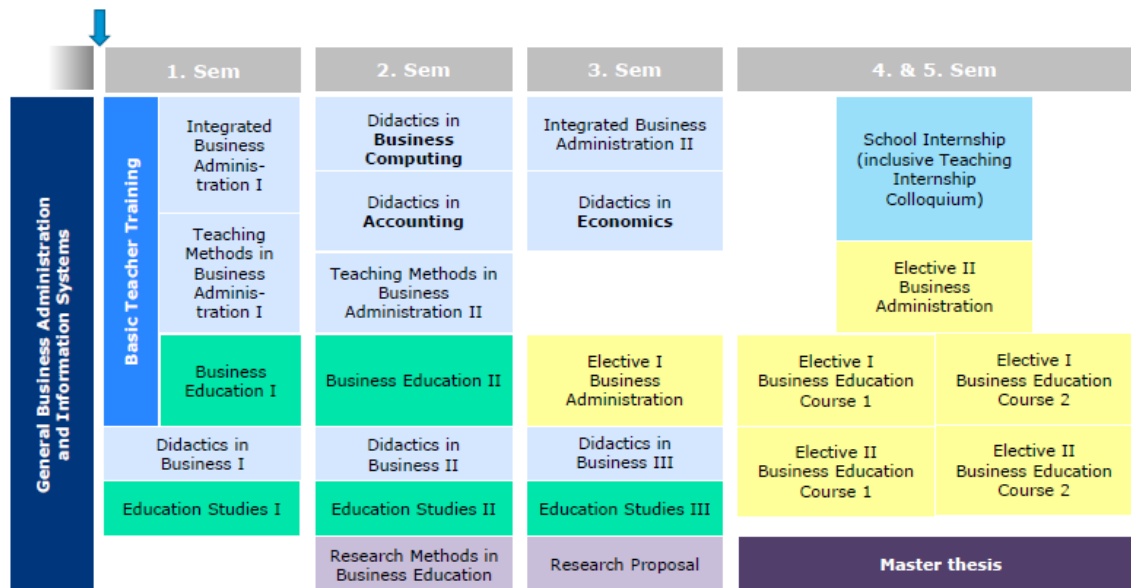

Fig. 1. Curriculum Structure. Master Program Business Education (WU Wien) [3]

University courses for postgraduates and non-higher education graduates are proposed by higher education institutions for those who fulfil other access requirements as continuing education and training opportunities. It give the right for obtaining a master degree or (for example MSc., LL.M.) or to the title 'Akademische/r...' ('Graduate...') if the curriculum awards at least 60 ECTS points [4]. Some fees have to be paid by participants to cover actual course costs. The courses are delivered in the evening or on weekends and include e-learning elements.

The Austrian higher education institutions for teacher education (universities, universities of applied sciences and university colleges) propose a set of education and training programmes for future VET teachers, which lead to government-regulated qualifications and are covered in education statistics.

References

1. BMBWF (Bundesministerium für Bildung, Wissenschaft und Forschung) (2017). Aus-, Fort- und Weiterbildung für LehrerInnen an berufsbildenden Schulen, URL: https://bildung.bmbwf.gv.at/schulen/lehr/lfb/bbs.html#heading_Ausbildung_der_LehrerInnen_2 (accessed 26/03/2018)
2. Fortmüller, R., Cechovsky, N., Voraberger, M. (2018). Business Teacher Education in Austria. In: Improving teacher education for applied learning in the field of VET, T. Deissinger, V. Braun (eds.). Waxmann, Munster • New York. 265 p.
3. Fortmüller, R. (2018). Tension Field of Theory and Practical Training. Presentation for the seminar for teachers within the framework of the Erasmus+ project "Improving teacher education for applied learning in the field of VET" (ITE-VET) № 574124-EPP-1-2016-1-DE-EPPKA2-CBHE-JP, 19-22.02.2018, Kyiv.
4. Tritscher-Archan, S. (2016). *Vocational education and training in Europe – Austria*. Cedefop ReferNet VET in Europe reports. http://libserver.cedefop.europa.eu/vetelib/2016/2016_CR_AT.pdf.

В. І. Макаренко, к. пед. н.

О. В. Макаренко, к. пед. н.

О. В. Сілкова, к. пед. н., доцент

*Українська медична стоматологічна академія
(м. Полтава, Україна)*

РЕАЛІЗАЦІЯ СТРАТЕГІЇ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ШЛЯХОМ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В УКРАЇНСЬКІЙ МЕДИЧНІЙ СТОМАТОЛОГІЧНІЙ АКАДЕМІЇ

Найважливішим фактором змін, що відбуваються у суспільстві, виступає освіта, з іншого боку, глобалізація суспільства не минає й освіти. Характерними рисами глобалізації в освіті є прагнення країн світу до досягнення високої її якості та уніфікація знань. Провідною ідеєю Європейського освітнього простору є ідея «трикутника знань», яка полягає в максимально тісному зв'язку освіти, дослідної діяльності та технологічних інновацій. Таким чином, освіта стає ключовою детермінантою економічних результатів та потенціалу країн світу [1; 3].

Стрімкий розвиток глобалізації є серйозним викликом для сучасних ЗВО, оскільки виникає жорстка конкуренція на ринку освітніх послуг. Задля того, щоб залишатися конкурентоздатними, а також гідно представляти країну в світовому освітньому просторі необхідна інтернаціоналізація вищої освіти, яка розвивається в напрямку встановлення комплексного міжнародного співробітництва і стає стратегічною метою не лише для ЗВО, а й для багатьох урядів і світового співтовариства в цілому. Серед стратегій інтернаціоналізації вищої освіти, які активно розвивають та застосовують країни світу можна виділити такі: узгодженого підходу; залучення кваліфікованої робочої сили; отримання доходу; розширення можливостей тощо [1].

Найвідомішою формою інтернаціоналізації вищої освіти є мобільність студентів, другою за значущістю – мобільність викладацького складу, на третьому місці – уніфікація програм навчання, і найвищою формою сьогодні виступає транснаціоналізація університетів та інститутів [3].

Найпоширенішими стратегічними напрями міжнародного співробітництва у сфері вищої освіти є: формування, підтримка та просування позитивного іміджу університету в світовому освітньому просторі; експорт освітніх послуг / рекрутинг іноземних студентів; встановлення та розвиток партнерських зв'язків з університетами та науковими установами зарубіжних країн, підготовка двосторонніх договорів про співробітництво в сфері освіти, науки і культури; залучення зарубіжних грантів і стипендій; академічна мобільність; підвищення кваліфікації викладачів за кордоном; реалізація спільних освітніх програм із зарубіжними партнерами; збільшення кількості навчальних планів і дисциплін, що викладаються англійською мовою [2].

Нажаль інтернаціоналізація та міжнародне співробітництво не знайшли свого відображення в Національній стратегії розвитку освіти України на період

до 2021 року. Відповідно до проекту Стратегії реформування вищої освіти в Україні до 2020 року, одним із напрямів реформ є інтеграція у світовий освітній і науковий простір, метою реалізації якої є «реальне входження національної системи вищої освіти в світовий освітній і науковий простір шляхом її інтернаціоналізації». Одним із запропонованих кроків є розробка і реалізація ЗВО комплексної стратегії інтернаціоналізації як напряму стратегічного розвитку. Рішення щодо розвитку вищої освіти в цьому напрямку зумовлено проблемами відсутності стратегії інтернаціоналізації та браку ресурсів для її реалізації.

Не дивлячись на те, що у Законі України «Про вищу освіту» відсутнє поняття інтернаціоналізації вищої освіти, серед принципів, на яких ґрунтується державна політика у цій сфері, називаються принципи «міжнародної інтеграції та інтеграції системи вищої освіти України у Європейський простір вищої освіти».

У Статуті УМСА інтернаціоналізація згадується в контексті міжнародного співробітництва, кінцевою метою якого є перетворення Академії на інтернаціональний ЗВО. Міжнародне співробітництво включає в себе навчально-методичну, виховну, науково-інноваційну та організаційну діяльність.

Реалізація міжнародного співробітництва та використання зарубіжного досвіду включає в себе:

- проведення спільних наукових досліджень з пріоритетних питань медицини, співробітництво з міжнародними фондами й організаціями;
- підготовка, проведення і участь Академії в міжнародних наукових семінарах, симпозіумах тощо;
- відрядження за кордон науково-педагогічних та адміністративних працівників для стажування відповідно до міжнародних договорів України, а також договорів між Академією та іноземними партнерами;
- залучення науково-педагогічних працівників іноземних ЗВО до участі в науково-педагогічній роботі в Академії;
- направлення осіб, які навчаються в Академії, на навчання до закордонних ЗВО;
- сприяння розширенню академічної мобільності науково-педагогічних, адміністративних працівників та осіб, які навчаються;
- спільна робота вчених Академії та закордонних колег із написання підручників і монографій;
- моніторинг закордонного ринку освітніх послуг з метою розвитку системи підготовки фахівців для зарубіжних країн на компенсаційних засадах;
- аналіз, відбір, видання та розповсюдження кращих зразків зарубіжної наукової і навчальної літератури.

Виділено напрямки міжнародної діяльності УМСА:

- розширення міжвузівського співробітництва;

- проведення спільних клінічних досліджень;
- участь у міжнародних освітньо-наукових заходах;
- рекламна діяльність освітніх послуг академії щодо залучення нових студентів із числа іноземних громадян.

Відповідно до цього на даний час УМСА заключила 21 угоду з іноземними партнерами, постійно проводиться стажування науково-педагогічних працівників за кордоном. Також УМСА є членом провідних міжнародних організацій: Велика Хартія Університетів (Magna Charta Universitatum), Міжнародна асоціація університетів (International Association of Universities (IAU), Франція), Європейська асоціація університетів (European University Association (EUA), Бельгія), Міжнародна федерація асоціацій студентів-медиків (Данія). та інших. Активно розширюється міжвузівське співробітництво із закордонними ЗВО.

Також активно розвивається обмін викладачами та студентами, які беруть участь у різноманітних семінарах, програмах, серед яких «ASFUDS» та «Еразмус +».

УМСА зареєстрована у міжнародній базі даних компанії Dun & Bradstreet (D&B) й отримано індивідуальний номер DUNS – ідентифікатор юридичної особи. Отримано реєстраційний номер SAM для участі у проектах USAID (United States Agency for International Development). Реєстраційні номери DUNS та SAM дають змогу брати участь у конкурсах на отримання грантів на виконання наукових досліджень і розробок.

На нашу думку перевагами процесів глобалізації та інтернаціоналізації є підвищення якості освіти, розширення доступу до вищої освіти і наукових досліджень внаслідок активної академічної мобільності, підвищення кваліфікації викладачів і науковців шляхом встановлення зв'язків з міжнародними партнерами, підготовка фахівців з навичками кросскультурної комунікації, збільшення обсягів фінансування і диверсифікація його джерел. Але при цьому виникають наступні ризики: «відтік мізків», стирання національних рис, низька якість підготовки іноземних студентів, значна комерціалізація освіти, торгівля навчальними програмами, масовість вищої освіти.

НА НАШУ ДУМКУ Підвищенню конкурентоздатності та поглибленню інтернаціоналізації сприяє впровадження викладання профільних дисциплін англійською мовою у вітчизняних студентів та впровадження подвійних дипломів, що сприятиме підвищенню конкурентоздатності майбутніх фахівців. А це в свою чергу потребує підвищення рівня науково-викладацького складу та узгодженість та перегляд навчальних програм. Цьому сприятиме автономізація вузу Але з проблемами, які виникають на шляху інтернаціоналізації ЗВО не може вирішити самостійно без зміни законодавства та політики держави у сфері вищої освіти, що сприяло б їх автономізації та поліпшенню соціальної інфраструктури.

Список використаних джерел

1. Булатова О.В. Стратегії інтернаціоналізації вищої освіти / О.В. Булатова // Інтернаціоналізація вищої освіти України в умовах полікультурного світового простору: стан, проблеми, перспективи : матер. II міжнар. наук.-практ. конф., м. Маріуполь, 18–19 квітня 2018 р. – Маріуполь : МДУ, 2018. – 646 с. – С 37–38.
2. Вербицька А. В. Проект національної стратегії інтернаціоналізації вищої освіти України: інтегрована модель / А. В. Вербицька // Державне управління: удосконалення та розвиток. – 2018. – № 10. – URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1328>.
3. Красовська О. Ю. Інтернаціоналізація вищої освіти в умовах глобалізації світового освітнього простору / О. Ю. Красовська // Вісник Академії митної служби України. Сер. : Економіка. – 2011. – № 2. – С. 102–109. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vamsue_2011_2%2846%29__13.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

II Міжнародна науково-практична конференція
**«КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ВИЩОЇ
ОСВІТИ УКРАЇНИ В УМОВАХ
ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА»**

ЗБІРНИК ТЕЗ

(м. Чернігів, 11 жовтня 2019 року)

II International Scientific and Practice Conference
**«COMPETITIVENESS OF HIGHER EDUCATION
OF UKRAINE IN THE CONDITIONS
OF INFORMATION SOCIETY»**

THE COLLECTION OF ABSTRACTS

(Chernihiv, October 11, 2019)

Підписано до друку 27.09.2019 р.

Формат 60x84/16. Папір офсетний. Друк цифровий.

Гарнітура Times. Ум. друк. арк. 16,86. Обл.-вид. арк. 19,48.

Зам. № 19129. Тираж 100 пр.

Оригінал-макет замовника.

Видавець та виготовлювач: ФОП Брагинець О. В.

Свід. про внесення до держ. реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів
видавничої продукції серія ДК, № 4879 від 07.04.2015.

Виписка з єдиного держ. реєстру серія ААВ, № 257729 від 01.12.2011.

Україна, 14029, м. Чернігів, вул. О. Кошового, 6, к. 15.

<http://siver-druk.com.ua> e-mail: siverdruk11@gmail.com